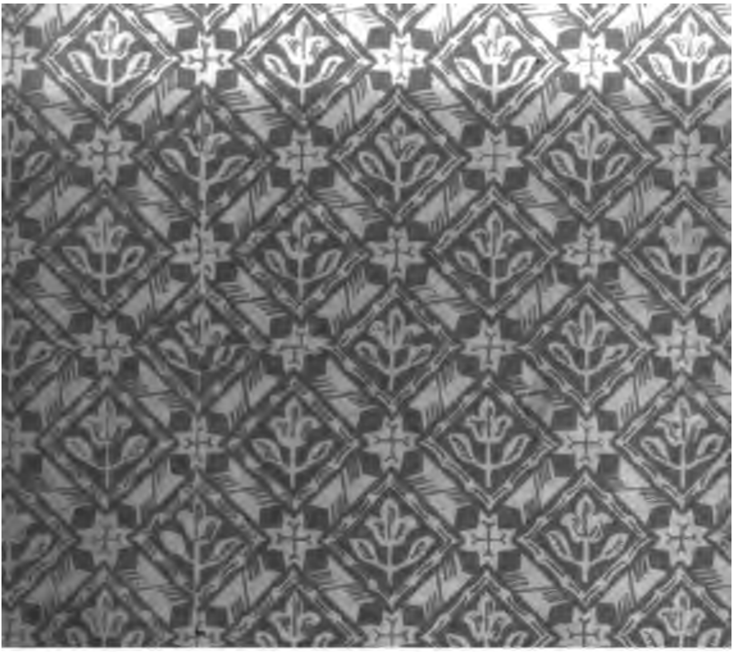
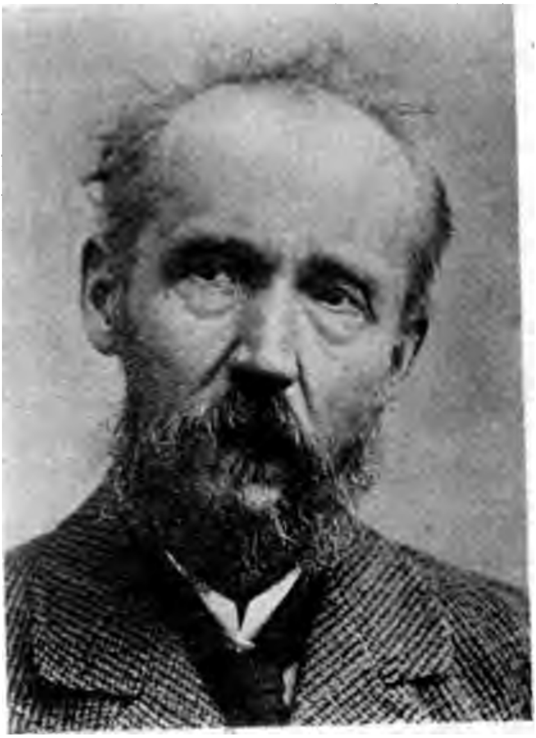

Jos. V. Sládek.

[redacted]

JOS. V. SLÁDEK

SPISY BÁSNICKÉ

SOUBORNÉ VYDÁNÍ VE DVOU DÍLECH

DÍL I.

BÁSNĚ :: JISKRY NA MOŘI :: SVĚTLOU STOPOU :: NA PRAHU RÁJE :: ZE ŽIVOTA :: SLUNCEM A STÍNEM :: ZLATÝ MÁJ :: SELSKÉ PÍSNĚ A ČESKÉ ZNĚLKY :: SKŘIVÁNČÍ PÍSNĚ

NAKLADATEL J. OTTO V PRAZE

1907

TISKEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKC.
SPOLEČNOSTI „UNIE“ V PRAZE.

BÁSNĚ.

1875.

PAMÁTCE SVÉ DRAHÉ, VĚRNÉ ŽENY EMILIE

(OBIIT XIX AUG. MDCCCLXXIV.)

Ten krásy plný svět,
ten život plný běd,
to všechno jest jen zdání —
a kdo mi poví z lidí,
proč ti v něm štěstí vidí
a jiným proč ten sen jest ku
zoufání? —

NA OCEANU.

POLŠERÉ noci, mlhavé noci
na oceanu, na oceanu;
z večera k ránu, mlhavé noci,
hleděl bych do vás na oceanu.

Na oceanu ticho je všude,
jenom ta vlnka tajemně šumí,
jenom v tom srdci divně to hude.
Slyšíš vln šumot: Kdo porozumí?
A jak to srdce prudčeji bije:
Rozumím, rozumím, — jak se to žije
tam v oceanu, tam v oceanu?.

Hučely vody v mlhavo noci:
Smutno je v podmoří, mrazně a temně.
„Smutněji, mrazněji, temněji ve mně!“
Svou tedy rozsvětli noc v naší noci . . .

Polšeré noci, mlhavé noci
na oceanu, na oceanu,
z večera k ránu
hleděl bych do vás, mlhavé noci,
až byste mne vylákaly do oceanu.

VYSTĚHOVALCI.

TO na moři den první
a den to zasmušilý,
loď ubíhá a břehy
se právě do vln skryly.

A tmavé kolem vody;
jen u lodě se pění,
a těm tam na korábu
též veseleji není.

S paluby hledí zástup,
kde země tone mhavě
a píseň rozloučení
jim dohrál hudec právě.

Ta v skřipkách ještě zvučí,
leč hudec stisk je paží
a mnohý ston jak v skřipky
zpět v staré srdce sráží.

A chvíli němo kolem
a druh se k druhu tiskne,
pak: „Zahraj ještě jinou!“
to bujně z tlupy výskne.

„Ej, zahraj veselejší,
ty starý muzikáři,
ať už nám přece jednou
ten smutek sejde s tváří.

Ej, zahraj veselejší,
než nám tam doma hráli;
tam doma samý smutek,
ať veselo je v dáli!“

A veselo hrá starý,
na lanovém hrá kolu;
aj, s takou hudbou k tanci
se zapomíná bolu.

A kolem vlny krouží
a čeří se a chvějí
a na palubě víří
to stále veseleji.

A kolem vlny šumí
a lomí se a hučí,
však dumněji a dumněj'
ty skřipky do nich zvučí.

A bolněji a bolněj',
leč kdo to cítí v plese?
jen starý slouchá písni,
jak v šumot vln se nese:

„Srdce moje těžké,
slzou vlhnou líce,
vždyť si po svém hnízdě
steskne vlaštovice.

A ta domovina
naše je tak sirá,
ale v cizím kraji
těžko se to zmírá.

Ono i to ptáče
naposledy vzkřikne,
než v hlubokém moři
beze stopy znikne!"

JISKRY NA MOŘI.

JE noc a loď má na moři,
to pláni černosklenné;
jen hloub když boky zaoří,
na tisíc jisker zahoří
po vodě rozperlené;
ty hasnou, — zas je temno.

Loď letí, — ticho; po boku
to syká jenom v hluboku.
To nesyká, to vyptává
se na mne vlna zvědavá,
to vlna lodi šepce v sluch:
„Jaký to jede divný druh?“ —

Já nejsem žádný divný druh,
jen mnohý bol mi dal pán Bůh,
a jaký, loď ti nemůž' dít,
to musíš zpět mi domů jít,
a dálná tak má otčina,
— a zdali tam kdo vzpomíná?

Má milá sedí v komoře
a myslí dálné na moře;
a hledí v nebes pokraji,
jak hvězdy tam až padají.

A když se hvězda svíří v pád,
mne pozdravuje na stokrát
a při každičkém pozdravě
zatřpytí v hvězdy záplavě
se slza v černém oku.

A tak co večer sedí tu,
co posléz v hvězdném zákmitu

po jejím dlel jsem boku,
a tomu již dvé roků. —

A neví oko nižádné,
co hvězd do moře zapadne,
a neví nikdo ve světě,
jak dvé se oči uhněte
za takových dvé roků.

Napadlo hvězd sem do moře,
má loď tak mnohou vyoře,
já hledím, jak to prýská;
a když se hvězda zatřpytí,
na tisíc slzí osvítí,
pak hloub' je na vždy shasí —
a loď má dál jde v temno.

☆

MÁ MATIČKA.

PO dalekém moři
táhnou plachty bílé,
provází je vítr s břehů
na daleké míle.

Pluje bílá loďka
černotmavým mořem,
jen se vy mi neutrapte,
má matičko, hořem.

Má matička doma,
jak jen lehá, vstává,
div že sobě nevypláče
oči do krvava.

Má matička stará
pláče jenom z ticha,
ale i přes dálné moře
srdce ji doslýchá.

☆

U MICHIGANU.

HUČÍ vlny jezera
do tmavého večera.
Ó, nech sebe více hučí,
bouři v prsou nepřehlučí
z vln mi nikterá.

Z večera, z večera
hvězdy svítí do šera.
Ó, nech sebe víc jich svitne,
tmou v mých ňádrech neprokmitne
z hvězd těch nikterá.

Z večera bezsměrá
duše klesá do šera.
Či přec někdy rozsvětlí se?
Ptej se hvězdy tříštící se
v černých vlnách jezera.

☆

V PRALESE.

JE večer mrazný, mrazivý;
teď mraky nebe zakryjí
a teď zas pablesk zářivý
na bílou padá prerii.

Měsíce pablesk zářivý
jen chvíli prorve nebesa
a na prerii zakřiví
se klikatý stín pralesa.

A na pokraji v pralese
shasíná oheň umdlený,
jen v mžik, když větrem vzedme se,
zář rudou vrhá na kmeny.

A chvilkou svane s jehličí
kus sněhu vítr do louči —
i padne, — oheň zasyčí
a dým se vschoulí v kotouči.

Zas padne louč a žhavěji
tmou šlehnou jisker záplavy
a kouřem divné vznášejí
se ku haluzím postavy.

A v klenbu když se povztyčí,
tu vzdychne haluz borová:
či zadul vítr v jehličí
či tklivý stesk to z domova?

Tak z lehounka, tak z poblízka,
tak zdušeně, tak z hluboka,
že srdci až se zastýská
a slza vstoupá do oka.

A zdá se, jak by do dáli
až nebes tíhly ku krovu,
a zdá se, jak by kývaly
tam nazpět, nazpět k domovu.

V ten rodný, drahý, dálný svět —
poslední uhel shasíná
a myšlenky jdou v let a v let
a chodec znaven usíná.

O ŠTĚDRÝ VEČER.

DNES Štědrý večer; oblohou
se bílý měsíc zastkvívá,
sníh zmrzlý rupá pod nohou
a mrazný vítr zavívá.
A pusto kol je u lesa;
zde večer, — tam již půlnoční,
zde praská strom jen v nebesa,
tam zvučí píseň vánoční.

Či neslyšíš, jak plně nese,
tak dojemně se do šera,
že za takého večera
až duši po ní zasteskne se,
a třeba srdce bylo v kusy,
v tu vánoční přec vpadnout musí?

Jen dál, ty druhu osamělý,
ač zpívat nám již těžká věc,
tam z lesa kostelík se bělí,
tu vánoční si zapěj přec.

Hle, k nebi pne se vížka nízká
a u ní strmí černý kříž,
okny se záře svící blýská,
a píseň zvučí blíž a blíž.

Či svíce to? — to divně svítí,
či píseň to? — to divný vzdech:
v oknech se chvějný měsíc třpytí,
a vítr šumí po hrobech.

A ticho zas, jen srdce bije:
Stůj, hochu, nejsme v zemi snílků,
zde není doma poesie,
zde mrtvý má jen k snění chvilku
a s ním jen vítr půlnoční
si z ticha šepce vánoční. —

S půlnočním větrem tich a tich
si mrtvý píseň odříkává
a na hrob klesá chodce hlava
a chladí se o mrazný sníh.

A nad ním ve měsíčném svitu
rozpíná křídla anděl dumy
a nebes modrém po blankytu
jej odnáší, kde moře šumí,
a dále ještě za mořem
až v dálnodálnou rodnou zem.

Zas k nebi pne se vížka nízká
a u ní strmí černý kříž,
zář ohnivá se z oken blýská,
v akordech zvučných blíž a blíž
zní mocně píseň vánoční.

A v kostele tam svíce planou
a svítí na mši půlnoční
a na lid s duší rozkochanou;
či kdes též na tvář uplakanou? —

V dubové, hnědé stolici
v dlaň kloníc hlavu žena klečí,
zda slyší zpěv ten zvučící,
zda kněze zbožné slouchá řeči?

Zavanul anděl perutěmi
a měkké vzal ji do náručí
a zdá se jí, že moře hučí,
a zdá se jí o cizí zemi
a v té, — však hle, jak v stesku žalném
jí těžká slza tváří kane:
„Ó, chraň mi dítě v světě dálném,
ó, chraň mi dítě, mocný Pane!"
A vedle matky děvče mladé
si oči kryje do stínu
a k drvu horké čelo klade
a tiskne ruku matčinu.
— — — — — — — —

Zavanul anděl perutěmi
a jako mlhu odvál sen
a na hrobě jen tichý sten
a chodec z mrazné vstává zemi.
A k nebi pne se vížka nízká
a měsíc v les jak zazáří,
se v kostelíka oknech blýská
a v zmrzlé slze na tváři.

✡

HROB V PRALESE.

U hrobu ženy mladého farmáře.

MOU ženu v pralese mi pochovali,
kde mladá haluz praská pod vývratí,
kde paprslek se slunce na vždy tratí,
tam mladou ženu mou mi pochovali.

Má mladá žena v zimném hrobě dřímá,
kde nad osykou sklanou vítr kvílí
a hlava moje div mi nesešílí;
mně puká srdce, ale ona dřímá.

Jen ještě jednou přitisknout tě k srdci
a zulíbat ty věrné oči zvolna,
jen ještě dít, jak ztráta tvá mi bolna
a vyplakat si duši na tvém srdci!

Vrcholy stromů zaburácel vichr
a zahnal zpět mne zas v tu lidskou bídu,
má mladá žena dřímá ale v klidu;
jí v chladný hrob už neburácí vichr.

Na Moravě u Caledonic.

KOZÁK.

JIŽ slunce dávno zašlo
a stíny blankyt kryjí,
jen ještě od západu
se světlá po prerii.

Tu tam již hvězda bledá
se noří ze mhly bílé,
to doba unavení,
to snů je tichá chvíle.

I kůň již kráčí zvolna
a zastaví se travou,
snad aby nezbudil mne
z těch dum, co jdou mi hlavou.

Zařehtal kůň a v šeru
se jezdec zjevil u mne,
kůň kráčí též tak zvolna,
jezdec sní též tak dumně.

„Ký druh?“ to zazní s koně
a tvář se kloní v šeru.
„ „Kdo takto volat umí,
dnes víc než bratr věru.“ “

„Buď zdráv mi, bratře milý,
již po bratrském zvuku.“
Seskočili jsme s koní
a tiskli jsme si ruku.

„Jak, bratře, sem jsi zbloudil
tak dálné do pustiny?“
„ „Já z Čech jsem bludný zpěvák.“ “
„Já kozák z Ukrajiny.“

A odsedláni koně
dne dlouhé po únavě,
a kozák rozžal oheň
i ulehli jsme v trávě.

A každý vypravuje,
co nejvíc srdce tíží,
on, v okovy jak Dněpr,
já, Vltavu jak víží.

A kozák pokuřuje,
až čelo dýmem v stíně,
že není už, jak bylo,
v té rodné Ukrajině.

A že už tomu dávno,
co otročí tam slepě,
a pěl divokou dumku
hetmanu o Mazepě.

A dopěl divou dumku
o Petru, bílém cáři,
a z lulky prýská oheň
a z oka jiskry září.

A povídá, jak dumky
jim doma zpívat brání,
aby tu rodnou matku
snad nebudili v spaní.

A v cizinu jak cizí
je posílají cáři,
aby tu rodnou matku
nemohli zlíbat v stáří.

A jak poslány čety
až sem po cárském slovu,
a krev co vydobyla,
jak cář dal za kus kovu.

Jak on a koník syti
té cárské služby hany
z Aljašky povyjeli
si volné na buřany.

A jak je jim tak volno,
když koníku bok stisk á,
však po buřanech doma
že přec jen se jim stýská.

A jak, když slunce padá,
mu v domov pozdrav dává
a vzchází-li, jak ptá se,
či matka ještě zdráva?

To slunce ale, slunce,
že neví, co jsou žaly,
a že by raděj zhynul
už v daleké té dáli.

A rozplakal se kozák
tak jako děcko malé
a horké slzy pily
ty uhly rozháralé.

„Pro taký bol, kozáče,
útěchy není v slovu“; —
a tisk' jsem ruku k srdci
i ruku kozákovu.

A večerní když hvězda
kruh změřila až k ránu,
zas rozejeli jsme se
a každý v jinou stranu.

A po jezdci ni stopy,
když slunce vzešlo znovu; —
však z dálky zaslech' houknout
jsem pušku kozákovu.

NEZDARA.

POD sivým bukem v pralesové houšti
v bořivé zemi jáma zapadlá;
spleť kořenů jak mříž se do ní spouští
a mech a ostružina uvadlá
se klenou tu jak víko nad truhlou.
„Bohdejž už dopadlo," děl druh můj starý,
„a jasan vryl se v půdu utuhlou
a nepustil, co dole chytí v spáry
před soudným dnem!" Pak drsně: „Brachu vari!"
„„Co jest?" " — A on jen vlek' mne z huštiny,
až stanuli jsme lesa na pokraji.
Pak děl: „Věc proklatou ta houšť zde tají
a k pochopení, mním, jste ještě mladý,
co skrvavené značí šediny."
„„A dál?" " — „Já nic, jen jediný muž tady
by směl vám vyprávět tu příhodu,
to jest, když chtěl by mít se k odchodu
tam, kde už ani zmijc nevděku
znov' nemůž zabit srdce v člověku.
Však starý muž je dosud jako buk,
jejž vidíte tam u té farmy čnět,
ač byl mu hrom už střískal mnohou snět
a mnohou schromil nezvedený kluk"

*

Zimní večer; sníh se jen
chumelí a bělá
tam, kde stojí u lesa
farma osamělá.

Sníh se kupí u vrátek ,
u oken a prahu;
nikdo — z blízka, z daleka
nenajde sem dráhu.

Na okénku zamrzlém
stín a zář se mění;
v jizbě smutno, ticho tak,
jako po vymření.

U ohniště stařena
ruce v klínu svírá,
hledí jako v mrákotě
do prázdného čira.

V koutě, sotva vidět jej
dýmu pro oblaka,
sedí starý, naslouchá,
kývadlo jak cvaká.

„Ani tomu hosti dnes
nezdá se k nám radno;
nemyslíte, pantáto,
že tu trochu chladno?"

Starý dýmá těžko dnes,
neví, kde to vězí;
myslí tak dva zaváté
v lese na pařezy.

„Neslyšíte, pantáto,
jak to praská v buku?“
„„Eh — to jenom v krbu tak
z bukových těch suků.““
„Nezdá se vám, pantáto,
už po kolikáté,
že to ťuká na okno?“
„„Pořád něco máte.
Daleko ni široko
živá duše blízká.““
Myslí však: „„Už zas se jí
po tom mrtvém stýská.““

*

„Aj, tedy přec, ač zaváto,
tím vzácnější jsou návštěvy,
což neřekla jsem, pantáto,
že na okénko ťuká to?“
A starý vážně: „„Toť se ví!““

*

Ten samovárek s komína
si s větrem kloktá, šveholí,
že cizina je cizina,
však s někým když se vzpomíná,
že s pola tak to nebolí.

A větrové když zaduli
dvé ptáčat v moře z domova,
že k sobě se tu přituli
a druhu soudruh stonulý
pod křídlo hlavu uschová.

A srdce k srdci přiletí
i v zármutku i veselí
a v pevném jsou si objetí,
kdož doma jako zakletí
by k úsměvu se neměli.

A vítr hučí z komína
a samovárek klokotá:
„Jste divná mi to družina,
když pojí vás jen cizina
a doma jste si cizota.“

*

„Aj, to je tedy vaše písnička?
No, každý člověk nějakou tak složil,
jeden to píše, druhý to jen prožil
a vaše hezky v spaní uhýčká.

Má stará tam již klímá u plotny
a snad si ve snu také něco skládá;
vy v bdění sen a ona ve snu ráda
si v píseň mění život klopotný.

Má každý tak už vlastní způsobu;
těch víc, kdož pokdy nemají si zpívat
a rádi se, když vidí den se stmívat,
s tou němou písní vkradou do hrobu.

Kéž Bůh je snů tam těžkých ochrání
a dá jim svatý mír po těžkém dílu
a těm, kdo živi jsou, kéž popřál sílu,
by nestrhla je tíseň v zoufání!

Bývajíť kruté lidské trampoty,
však člověk snese k nevěření mnoho
a trpčit? Nač? Má každý dosti toho
a v lidském bolu není novoty.

Konečně člověk všemu uvyká,
jako ten pahýl v lese osamělý
a ten i není opuštěn tak celý,
když přátelská jej haluz obmyká.

A my jsme stáli věrně u sebe
v modlení, práci, v bouřlivu i klidu,
i krvavý když blesk ji zbavil vidu
a o pomstu pak zahřměl do nebe.

A já ji držel rukou schromenou —
No, když jsem začal, dopovím to zkrátka:
Já seděl tady, tam seděla matka,
jen puška tam nebyla nad stěnou.

A venku bylo zrovna jako dnes
a v domě ještě více zasmušilo;
on matce děl, — již nevím, co to bylo,
a já mu řek', že nevděčný je pes.

A on se zveď a vyšel ze dveří
a v domě bylo ještě pošmurněji
a matka slouchá s pláčem po kročeji,
když nevrací se ani k večeři.

Ty ženské všechno pláčem vynutí
a člověk nemá srdce nad kamení;
dím: Jsme mu v cestě, mlád je, snad se změní.
A ona: „Bůh mu dá snad vnuknutí.“

V tom zablesklo se jizby do šera
a ráno našli v krvi nataženu,
ji zde, mne tam; — však musím zbudit ženu,
zas nějaká ji mučí příšera.

A od kamen to zní, zda ze spaní?
„Živým dej, Pane, v utrpení sílu
a ty, kdož ulehli po hříšném dílu,
svou milostí snů těžkých uchráni!“

*

„Aj, vždyť jsem řek', že za to duši dám,
když ze starého slůvka vynutíte,
kdo, co a jak; — nuž, dopovím to sám
snad někdy, jestli dál to nepovíte.
A kdyby se i dále povídalo,
s takými věcmi pochodíte málo.
Co najde kdo v těch všedních dějinách?
Vždyť děti sobě každý vychovává
a pomůže-li někdy z nedočkava
tátovi které za hřbitovní zídku,
když neklidí se, jak se zlíbí kvítku,
přečtem si o tom zprávu v novinách
a dál se nikdo o to nestará.
Však dá-li Bůh, že někdy na kolenou
vám houpat bude klučina se malý,
pak při vzpomínkách zem tu na vzdálenou
mu doložte, že pospolu jsme stáli,
kde oběsil se kluk ten nezdara
a jámu že už dávno zaorali.“

✡

NA HROBECH INDIANSKÝCH.

ZEM svobodná a přec tu bezpráví,
jak děsnějšího neviděly světy:
zmar každý krok a zločin krvavý,
a každý hles vítězné oslavy
skřek divoký, jejž neznal barbar ani
na zříceninách Říma před sta lety.

Když na vaši si tyran stoupá šíji
a do prachu vás šlape poroby,
tu ku poplachu všechny zvony bijí;
když divoch padlých tančí nad hroby,
těch, co mu v hrdlo sami tiskli nůž,
tu divokou je šelmou rudý muž
a děti strašíte tou komedií.

Však tento lid, jenž tisk' vás v náručí,
když po kapkách se krve umučí
a v srdce družné, prosté, otevřené
se jako v posměch olova kus vžene,
ba na jeho když hrobech prokletá
vítězná píseň huronské víc hýká —
toť do pralesů vnikla osvěta
a přec-li kdo, že bezpráví to, říká,
to ‚lichý útlocit", to „romantika" !

Leč budu psát, však lichými ne slovy,
vždyť viděl jsem tu zem jak čárný ráj,
s jezery modrými, že azurový
můž' s nimi závodit jen nebes kraj;
a v bezdnu těch se tmavé lesy třpytí
a táhnou v dál, že vrcholný ten lán,
když slunce zář se po něm rozesvítí,
jest jako rozvlněný ocean;

a ptáče každém suku na širokém
a zpěv se mísí v každý větru dech,
a z křoví srna velkým zírá okem,
a nohou jako struna tepe mech.

A z pod větviny dlouhé, tmavostinné
se řeky proudí čisté, křišťálové,
jak slza když se z pod obočí řine.
A vodopády barvě ve duhové
se stříbrnými pásmy v rokle lijí
a v květy lučí perly démantové
a plní lesy šumnou melodií.
A prerie, ty dálné, bezměrné,
s tím pestrem květů plných vůně, svitu
a rosy, — diamantů v malachitu, —
a toto vše, ta krása neobsáhlá,
co z ní je tam, kam vaše ruka sáhla?

Kde wigvam stál, se táhnou do šira
a líhnou vaše města jako houby,
a v lesích pádná houká sekyra
a množí denně vaše dílo zhouby,
a z lesů plot prerii rozřeže
a po jezerech letí parní šrouby
a roznášejí vaše loupeže.
Ba všechno, vše jste sobě osvojili
a k otroctví si skladli pod nohy,
z vás každý svou zve tu neb onu míli,
kde díl má země té syn ubohý?

Kde osvěta, „jež dána temnot robu?“
Jej vyštvali jste odtud jako laň,
že nemá místa pro své hlavy mdlobu,
jej „rukou vlídnou“ odvádíte k hrobu
a příští rok jej vyštve vaše zbraň

to pro dolar; ten klet buď, o něj prací
když jedno lidské srdce dokrvácí.
Kde osvěta? tak ptám se ještě jednou.
Já viděl lid ten před vašimi domy,
jak s žebrákovou čekal tváří bědnou
a marně čekal, ven až po něm shlednou
a hodí drobet spadlý pod stoly:
a div že srdce při tom nepuklo mi:
syn země té, žebrácké o holi!

Volnost jste sobě zbudovali tady,
evropský otrok zdání o ní nemá,
však střísněnu ji krví vidím všady
dnes, v minulu — a budoucnost je němá.

A buďte volni, všeho ze světa
že z prachu k vám zřít budou otroci
a svítiž vám ta vaše osvěta
jak nové slunce tmavé do noci
a stavte všemu, co je lidské, trony,
že řekne rozum: „Spasili jste nás,“
či srdce lidské nebude se vás
též jednou ptát: „Kde padlé miliony?
Kde Abela jsi nechal, Kaine, vrahu?“
Kdo za vás odpoví v tom vašem blahu,
kdo ze světlé té záře kolem hlavy
vás rudého paprsku hanby zbaví?

PAPŮ.

TO bylo kdes na dálném Michiganu,
kde příboj vln bil ještě ve prales
a odnášel jak utržený vřes
to rudé plémě divých Indiánů.
Já často zabloudil v ty lesné břehy
a za srnou se pouštěl huštinou,
neb za nějakou divnou květinou,
jež rostla v tiši osamělé něhy,
tak sobě stačíc vlastním životem.
Jen stlumeným pak zněly hukotem
divoké vlny lesní do tišiny. —

Tak bloudě kdys tmavého lesa stínem,
jsem náhle lučné vstoupil do mýtiny
zarostlé šípkovím a rozmarýnem.
Jen v jednom místě hlína ještě živá
a nad ní mladá jedlice se kývá
půl zelená a z pola souší rudá.
To zahrada, jak všude jinde tklivá
po širé zemi; — ale zde, v tu stranu
se zdála býti dvojnásob tak chudá
a opuštěná jako žádná v světě,
neb jenom srna rozhrne tu snětě,
a vychází na hřbitov Indiánů.

* *
*

„Jak, vám se líbí košíček ten malý,
tak malovaný jako z jara louka?
Nuž pohleďte: zde malá sůvka houká,
zde rudé slunce v kožich vlka pálí,
zde srdce krvavé, jak těžký květ
na steblu trávy shýbá se až k zemi,

a zde velkého ptáka uvidět,
jenž čepýří se v žluto oblaků,
a malou rybu drže v zobáku
tak spokojeně hledí na ten svět! —
zde želva, bobr, celý ten sbor němý,
jak vídati jej na vodách a v lese;
a tady, teď jen dobře dívejte se,
je zavinuto malé, drobné Papů.*)
A pohleďte, jak vůkol leží sníh
a ono zrovna že se zimou třese,
oči jak vlče! — ale co je v nich,
já do dneška to nevím, ač to chápu,
co chtějí as ty oči vyprávět. —

Nuž tedy, jest již sedm tomu let
co poslední tu indianskou tlupu
můj vyhnal muž kams do neznámé dáli;
byli prý živi od lesního lupu
a on byl tenkrát vrchním úředníkem
a jednal rád, když mírněj' si to přáli;
vždyť víte, jak to v republice zvykem,
kde Indián se setká s osadníkem,
jak za zvěří se za ním z pušky pálí.

Však viděl jste ten hřbitov zanedbaný
a čerstvý hrob pod šípkovými keři; —
tam starce náčelníka pochovali,
jejž loni s druhé Mississippské strany
sem přinesli větvových na marách;
chtěl dřímat tam, kde otců jeho prach.
Nuž, ať si tomu kdo a jak chce věří,
já dím, ti lidé přece nejsou zvěři!

*) »Papů«, indianské jméno jako naše: Mimi, děťátko.

Rok poslední, co tady doma byli,
jsme měli zimu, málokdy jak bývá,
nás ani vlastní domy nechránily
a oni byli v lese zvěř jak divá.

A je-li muky, pak ji nesou ženy.

Kdys večerem já byla doma sama,
náš malý Jeník právě nakojený
zde u kamen byl přikryt peřinkama;
já byla ještě po tom děcku mdlá,
a slyšíc, jak tam zuří bouře zlá,
já lekala jsem každého se hlesu.
V tom dítě piplo — a já jak mu nesu
lahvičku s mlékem, otevrou se dvéře
a v síni jako kus vychrtlé zvěře
cos držíc v loktech Indiánka stála
a divé zraky upírala na zem.
V tu chvíli nevím, co jsem udělala,
leč v loktech dítě svoje cítím rázem
a s děckem matka proti matce stojí.
Nevím, jak dlouho takto proti sobě
jsme byly; vím jen, teď že k tváři mojí
svou pozvedla a hlavou probleskává
mně myšlénka: Hle mé a její robě,
mé teplé tak a její skřehlé mrazem,
mé syté, její hladem dokonává
a prsy matky hluboce tak vpadly;
a přece, Bože, — vždyť jsme matky obě!
A cítila jsem, jak se slzy kradly
mi do očí. —

A pak to děcko svoje
jsem položila do kolébky zpět;
a ona stála nemluvíc, jak čeká
jen němý tvor; však byl ten její hled,

jak oči každého jsou u člověka,
když trpí divoce a nevýslovně.
I vzala jsem tu teplou láhev mléka. —

Jak hltavě pil zhladovělý ret,
ach, toho zimničného ubožátka!
A teď se zdálo mi, že i ta matka
již není vlčice; neb jak tak schřadlá,
to slabé děcko držela mi v před,
tu v dlaň mi horká, horká slza padla.

A potom tedy přišla každý den
a děcko sílilo se vůčihledě
a matky hled byl jako proměněn.
Tak přešla zima, a pak jaro v sledě.
že uživit již v lese moh' se pták.

A právě když přilétly vlaštovice
zpět pod náš krov, — já nevím ani, jak
to srdce míti mohli, — měli však!
dí: „V kraji Indián být nesmí více.“
A tak jim tedy jejich lesy vzali
a vedli je za Mississippi v dáli.

A v předvečer, než odsud s nimi táhli,
ta matka přišla ke mně naposled,
a děcka ručky proti mně se vztáhly
a dávaly mi košíček ten malý,
jejž zde vidíte, — samý lesní květ
a vše, co všem nám dává boží svět,
byť jedny lidmi, druhé zvěří zvali. —

A tady, mezi divokými květy
se na svět dívá divoké to Papů,
jak v památku je zobrazila matka.

A hledím-li v ty oči nemluvňátka
a pohlednu-li potom na své robě,
tu myslím si, že ač nás dělí světy
a vše, — jsme přece jenom matky obě,
a ona větší všech svou pro útrapu.

Hošíku mému bude sedm let,
je zdráv a růžový, jak polní květ. —

Kde je? co dělá indianské Papů?"

Kewaunce, Wisconsin.

POMNÍK INDIÁNŮV.

VYKOPAL mu hrob
vedle jezera;
jenom dvé divokých očí
svítí do šera.

Do hrobu mu dal
skrvavený mlat,
aby věděl, kdo ho zabil,
že už také pad'.

Nade hrobem mu
oheň rozdělán:
ať posvítí cestou sobě
v duchů mhlavý stan.

S klády ale vrah
sval se do řeky,
tmou lákejte bludičky ho
s cesty na věky.

Na hrob, bratře, dám
borový ti kmen,
aby běloch nezhanobil
zítra už tvůj sen.

A když topor přec
udeří tu v něj,
ruku tu po první ráně
vývrať pochovej.

A kdo rozdělá
doma ohně si,
z uhlů žhavých ať mu rudoch
děti poděsí.

A kdo v stěžeň jej
k lodi uchopí,
v tiché noci, vše když dřímá,
loď ať potopí.

A když bude mít
mrtvý z něho stan,
ať mu ani v hrobě nedá
pokoj Indián.

Kewaunee u Michiganského jezera.

MISSISSIPPI.

MISSISSIPPI, Otče vod,
— dětem víc než otčím sám, —
cizímu svůj prodal's rod,
za úsměv a lež a klam.

Jako v podzim vichřice
rudé listí serve s dřev,
houkly jejich ručnice,
zem zbarvila naše krev.

Jako ledy v jarní čas
zvedá vlna bouřlivá,
tak nás odplavila v ráz
jejich „voda ohnivá“.

Šerý Pauguk, smrti duch,
na nás upřel žhoucí zrak,
my jsme mřeli, ty's byl hluch,
když náš křik bil do oblak.

My jsme mřeli, ty jsi žil,
i když dávno prach byl z nás,
časem i tu krev jsi smyl,
hanbu tvou však žádný čas.

Mississippi, Otče vod,
za lež, úsměv v moře běd
odplavil jsi vlastní rod, —
zrádce dětí budiž klet,
Mississippi, Mississippi!

ZASTESKNUTÍ.

SIRÁ je, ach, sirá
naše domovina,
již tam ani oko
suché neusíná.

Již se ani hlava
zdráva nepozvedá,
ale ta cizina
také všeho nedá.

Snad se pokoj vrátí,
slza z oka ztratí,
ale domov, domov
nikdo nenavrátí.

BRATŘÍM V DÁLI.

BRATŘI, milí bratři moji
v dálné rodné domovině,
zápasíte v tuhém boji
a já těkám po cizině.

Hory, doly obzor kryjí,
tmavé moře mezi námi,
noha bloudí po prerii,
ale duše mezi vámi.

Vzdornáť šíje hor i dolů,
divoce to moře hučí,
ale zvěst o vašem bolu
nepředěli, nepřehlučí.

Černé hory mezi námi,
divoké se moře pění,
ale srdce rozrývá mi
zvěst o vašem utrpení.

Nemyslete, hoši, ale,
že tu bídním, chořím v duchu,
učím já se lítat dále
jednou zas na volném vzduchu.

Učím já se přímit šíji,
kde se dosud právo vidí,
volná srdce ještě bijí,
kde je dosud — šťastných lidí.

Leč kdy byl bych orlem v letu
a vy ptáci za mřížkami,
vrátím se z těch volných světů
žít anebo umřít s vámi.

☆

DO DÁLI.

MÁ otčino, má drahá otčino,
mně dražší všeho, čemu duše blízká,
čím oko mé kdy slzou zrosíno,
má otčino, mně po tobě se stýská!

Ach stýská, stýská po té tváři milé
jak dítěti se po náruči matky,
z níž vyrvalo se za svévolné chvíle
jdouc za vidinou v jiném světa díle
a se sklamáním chce a nemůž' zpátky.

A bez útěchy bloudí cizí zemí
a nemá nic, než k vzchodu pohled němý
a jen tu noc a snění o domovu
a jenom vzdech, když probudí se znovu.

Ó domovino, domovino v dáli,
kéž vyslovit mi lze, jak toužím zpět,
ten stesk, jenž v prsou jako oheň pálí; —
leč marně, marně, řeč jest pouhý led,

A do mrazu se s oka slza roní; —
ta v líc jen novou vrásku vyzebe
a skane, schne, ty nevíš ani o ní,
a já tu prahnu, hynu bez tebe.

✩

TOBĚ.

Proslov k „Ruchu" 1868.

TOBĚ, co s tváří bledou, řetězem kol šije
na trůnu sedíš v rumy skáceném,
laur strhaný na čele vznešeném,
na něž s pod lauru chmurný stín se lije
co dumný sen o ráji ztraceném;
Tobě, jejížto povzdech rtové halí
v tak tklivý úsměv, že by zahynul
člověk jen hořem, kdyby nekynul
dál Tobě žít bol v oku neskonalý;
Tobě, jež celá v pohrzení, žalu
mi dražší's těch, kdož na skráň v pychu svém
si vítězný tisknouce diadém
hlavouční k nebi, nohou brodí v kalu,
mi dražší's tisíckrát s tím zdraným šatem,
s tím řetězem, kde slzy — perly stkvoucí,
Ty železem a oni spjati zlatem, —
Tobě chví z ňader píseň má se vroucí!

Ha, píseň, píseň jen? — Při boží hněv!
Uštvali Tě jak laň hon psů a hochů,
vyssáli Tě, jak upír spících krev,
zhyzdili Tě, jak barbar řeckou sochu,
a stupili Tě slabou, v bídu sklanou,
že sníh by zkrvavěl nad takou hanou,
a my? — nám stačí vrkající zpěv!

Jsme národ žebráků! — žel duchem víc než tělem,
svým činem na mizině, ač ne řečí.
Ten minul čas, kde sáhalo se k meči,
kde ranou v tvář mluveno s nepřítelem.

Když mrtvý kámen britským hubitelem
z bořícího se loupán Parthenonu,
Kleft jako skála, zaplakal co dítě;
nám, kde již všemu odzvonili k skonu,
jimž nezůstalo ani ve úkrytě
nezhanbené ni upomínky jedné,
u nás, kde člověk ani neusedne
na místě slzou, krví nesvlaženém,
kde kámen ne, kde šlapou srdce živá:
co nám jsou slzy, — nám dost slova bývá
a žár co zbudí v robu otupělém,
v nás zbabělství se zdusí pod popelem!

Jsme národ žebráků; — já také žebrák jsem
a to, co jiní, k nohoum též ti kladu:
to vínek ze slov, rýmem spjatých v řadu,
jen jiní snad co ne, horoucí slzu v něm.
Odvrhni slova má, jen pozvol, matko, prosím,
bych zlíbat směl tvé ztlelé řízy lem.
Jsem žebrák, činu není v srdci mém,
jen slzou. dovol, ať tvé rány zrosím;
odvrhni slova, — jen tu slzu vem.

✡

Z IRSKÝCH MELODIÍ.

I.

VY pušky máte, my jen holé ruce,
my právo jen, vy máte násilí,
nám titule se zrádcův udílí,
vám za zločin se dává absoluce.

Vy pány jste, my schátralou jen luzou,
vy na svůj povel slepé otroky,
my nadšené jen máme proroky,
my láskou jen, vy bojujete hrůzou.

Vám kyne čest, nám pranýř, úmor, hany,
vám křížky na hruď, bodák nám, v plec kříž,
vám k šejdům světlo, k činu nám jen skrýš,
my nic, vy za štít máte velikány.

Vás v pyramidy kladou, ve Pantheon,
náš do všech úhlů vítr nese prach,
náš pomník Helota je v dějinách,
váš Caesar tam a hrdý Napoleon. —

Nuž ať, — tu kletbu všichni znají dnové,
že vaše pěstě právo srazí v kal,
však jako „Země syn“ vždy z prachu vstal,
tak z prstě čerpalo vždy síly nové.

Tak často houkla skrvácenym světem
ta tyranova hymna jásavá:
Již sedněm k hodům! Ticháť Varšava!
— tiš na hřbitově kostmi na posetém.

*

Tak často již si budovala tróny
na kupách mrtvol havěď hýřivá,
a hudba zní, číš kypí pěnivá
a slzy v to a utlumené stony.

A na posměch krvavým stínům hýká
a v chrámech rouhá se: „Buď chválen Bůh!",
však jaký ryk to zahřměl pánům v sluch?
to Robespierre, Harmodia dýka.

Jen dál tak po svém, vy i vaše chasy!
my po svém též; snad zas nás porvete;
nechť, — z naší krve mstitel vykvete;
čí vítězství, — to dopovědí časy.

II.

O Bože, Bože, ten když svět jsi stvořil,
tak lepý, krásný, k jasu jen a lásce,
či zamýšlel's jej v lup dát dravé chásce,
či chtěl's, by červ, jejž's stvořil, zas jej bořil?

Což nechtěl's, aby volny světy byly
jak Ty, než čeho v pustém bylo šíru,
či neurčil's je k svobodnému víru
to nechtěje, by na řetězích hnily?

Proč trpíš jich, těch rouhačů Tvé vůli:
že's vzduch učinil, sup by volněj létal,
a zem, by tvor Tvůj do prachu se metal,
a oheň, tyrani by pouta kuli?

Velebě jedné koří svět se celý:
to's Ty; — kdo jiný dít smí: „Nade všemi
jsem já“, — kdo z lidí lidem: „Všichni k zemi!“
Prach prachu: „Modla jsem, ty klaň se!“ — velí?

A přec tak jest; — ta muška v každé chvíli
se volna shřívá, kvítek volně vschází,
to ptáče volné píseň pěje v mlází
a člověk, chlouba Tvá, — všech bídnější-li?

BITVA.

DVĚ stě tisíc mužů stojí jako skály,
dvě stě tisíc jako mrak se vstříc jim valí.

Dvě stě tisíc mozků s každé strany hoří:
či mrak sdrtí skála, či blesk skálu sboří.

Čtyřikrát sto tisíc rtů se kletbou šeří
a jak očmi vlků jedni druhých měří.

Mračivých tu vršků proti sobě dvé je
a na každém vršku jeden král se směje.

A s obou těch vršků skly v dál pozíráno
a král králi dává tajně dobré ráno.

Tvářemi se mračí, zraky planou záští,
ale ruce tisknou v purpurném se plášti.

Dva králové s vršků pokynuli dlaní,
čtyřikrát sto tisíc vzduchem houklo zbraní.

Deset tisíc vzkřiků vzduchem rozléhá se,
oběma to králům jako hudba zdá se.

Tisíce se ženou přes tisíce padlé,
oběma to králům jako na divadle.

Na stotisíc mužů druhé v útěk buší,
jeden král se směje: „Dobře jim to sluší.“

Jeden král se směje, výše trůn si staví,
jej král druhý přišed, poklonami slaví.

Na tisíce mužů na pláni se válí,
a dvé králů na zdraví si pije s generály.

JEST MALÁ MOJE OTČINA.

JEST malá moje otčina,
tak maličká, tak rozrytá,
div neroznesla už ji v svět
ta nepřátelská kopyta.

Vy pyšně na ni hledíte,
jak ubohá je, nevelká,
a mezi vámi místečka
ta chudá nemá popelka.

Jste velcí, slavní, úzký svět
je pro ty vaše hrdiny,
a ona z koutku hledí jen,
jak vy děláte dějiny.

A jen když přes ni pádíte,
dá své vám krve potoky;
ó, Bože, vždyť vy pány jste
a my jsme jenom otroky.

Však my, ač vámi skupená
sta let nás kryje mohyla,
však my, — chci říct, — už slzu zas
ta sprahlá země vypila.

✣

NEUMĚL BYCH ZAPOMENOUT.

TÁHNOU mraky ku západu,
kývají mi nad horami
a já hlavu v dlaně kladu. —
„Pojď zas, hochu, pojď zas s námi,
tam by's mohl zapomenout.“

Táhly mraky a já s nimi
přes hory a moře dálné,
letem cestu značily mi
mraky kalné, — zraky kalné,
neuměl jsem zapomenout.

Krásno tam za oceanem,
srdce volná, šíje tuhy,
každý svým, jen Bůh všech pánem,
krásné jsou ty volné luhy,
umí-li kdo zapomenout.

Stál jsem moře na pokraji,
díval jsem se přes vod pláni.
„A kdy byl bych zde jak v ráji“ —
přece jsem tam neměl stání,
neuměl jsem zapomenout.

Táhněte si ku západu,
mraky, lidé, tažní ptáci,
všech těch vašich u pokladů
naši bídu, naši práci
neuměl bych zapomenout.

✡

LÁSKA.

LÁSKA, láska, láska,
važte ji, palte ji, mučte ji
a ona přece v světě zůstane,
svět nevymknete z jejích kolejí.

Láska, láska, láska
vždy znovu v mladém oku zaplane,
vždy mužná krev se za ni vyrosí,
vždy naděj vlije v srdce rozklané.

Láska, láska, láska,
ta o milost se vaši neprosí;
té pokud máme v žilách krůpěji,
ať vítězstvím se někdo honosí, —
nuž, můžete-li, zmučte, zabte ji!

✿

ŽIVOT.

TICHOUNCE, tiše plyne život
jak zrádné moře v odběhu
a lehkověrný, bláhový
je člověk spáč jen na břehu.

Jen časem vlna divoká
mu do snu zašplíchá
a člověk s hrůzou naslýchá
a vzkřikne, — vlna utichá,
spáč klidně usne zas.

A zvolna, kradmo, zlehounka
jej vody obtočí,
jich šum, ta hudba hebounká
jak olovo mu sype na oči. —

Tu zahřmí vlna mohutná
a spáč vyskočí zděšený:
„Ó, ten můj život ztracený!“ —
A vlna se jen zachechtá. — —
Ó, Bože můj, — ta hra je ukrutná.

✣

PÍSAŘ.

ZAS již půlnoc zahučela s věží
a on ještě píše, škrtá, čísli,
ruka mdlá a oko zírá s těží,
píše, mysli, — písař nic nemysli.

Psaní, psaní do skonání; —
o večeři dnem se hmoží.
v noci píše o snídaní
a když chorá hlava přec se složí,
píše ve snu dlouhé účty boží.

Pak to péro ryje jako dýka. —
Teď jen cítí, den proč, noc tak krátká
a ten život přece tak se smýká; —
skrápla slza, — škoda posejpátka.

Konečně to péro stranou klade,
v srdci výkřik, ale ret se vzpouzí;
z ticha, z ticha k posteli se krade:
„Ať se žena s děckem neprobouzí!“

☆

OSUD.

I.

JIŽ tvoje myrta rozkvetá
a ženich má tě rád,
pojď, vpletu ti ji do vlasů,
je, dcerko, čas se vdát.

Matičko, matko, pro Boha,
když už mne chcete vdát,
ten vínek dejte do vlasů
a mne s ním pochovat.

Jen utiš se, má dceruško,
je osud divný hráč
a to ví jenom pán Bůh sám,
kde radost dá, kde pláč.

*

Co od oltáře spolu šli,
dnes šestnácte již tomu let,
před nimi stojí mladý muž
a dívka jako jarní květ.

„Hle, dcerko,“ dí máť s úsměvem,
„to náš byl vínek myrtový.“
A co ten úsměv znamená,
jen otec ví, — však nepoví.

II.

Již ta má myrta v zahrádce
dospěla do času,
nuž, pojďte, družky, vpleťte mi
ten vínek do vlasů.

Proč, matičko má, pláčete
v ten svatební můj den,
vždyť byl to přec v mém životě
ten nejkrásnější sen.

Já nepláču, má dceruško,
to radostí jen snad,
jen jdi a Bůh tě opatruj
tam na sto tisíckrát!

*

A není tomu rok ni rok,
co klekli spolu k oltáři,
a přes zídku tam volá kdos:
„Hoj, vstávej, starý hrobaři!

A vykopej mi jeden hrob
a jeden mému dítěti
a máš-li srdce útrpné,
nech kousek místa pro třetí!"

ANDĚL SMRTI.

KDYŽ s mroucího se skrádá
chvit žití poslední
jak s prchající hvězdy
svit, právě v přededni,

A člověk v jiných krajích
již bloudit počíná,
tu anděl smrti nad ním
svá křídla rozpíná.

A vlídnou ruku klade
na čelo v mrákotě,
by snilo ještě jednou,
o zašlém životě.

A tíhnou různí snové
tak zvolna, pomalu,
jak podzimkové mlhy
po svadlém úvalu.

Jak podzimkové mlhy
sežloutlé přes trávy,
a každý chladnou slzu
na brvách zůstaví.

A jako matka k děcku
se anděl uklání:
„Zda žít chceš ještě dále
tu hračku k zoufání?“

Ta slova jsou jak šelest,
když den se utiší,
z těch, u lože kdo pláčí,
jich nikdo neslyší.

Však mroucí ten je slyší
a dí: „To dostačí“ —
a smrti anděl zvolna
mu oči zatlačí.

San Antonio de Bejar.

JEN USNI TIŠE.

MNÍ člověk velkém na moři
až jej též vlna pokryje
a maják v dáli dohoří,
že v světě cos se poboří,
když jeho loď se rozbije.

Jen usni tiše, příteli,
ni pavučinka nehne se
a jedno srdce pukne-li,
když od tvého se oddělí,
i nad ním moře zavře se.

V LESE.

NA obloze hvězda svítí
a já v tmavém bloudím lese;
jen když suk se pozatřese,
hvězda se mi v oko třpytí.

Dál a dále v noci hluché
ubírám se do houštiny;
dole šustí listí suché,
shora šeré suků stíny
hustší se a hustší řadou
mezi mne a hvězdu kladou.

Dál a dále; — prasklo klestí
rozestřené plachou laní.
Tak na dávné zašlé štěstí
srdcem bodne vzpomínání.

Marně však, — jen houštím kráčí
laň a klenbu nerozrazí
a ten bol, co v srdci mrazí,
a jak můra duši tlačí,
neprotrhne, nerozcelí,
co mne od mé hvězdy dělí.

A jen dále tmou a v spěchu
táhne mne to ve houštinu; — —
hvězda zhasla větví v stínu
a já hořce pláču v mechu.

STRÁŽNÁ HVĚZDA.

NEJPRV když políbí
člověka matička,
rozžehne na nebi
hvězdu mu Sudička.

To oko nebeské
střeží jej s výšiny,
bez něho nespadne
s hlavy vlas jediný.

Někdy však utrhne
do moře hvězda se;
tobě-li patřila,
veta je po spáse.

Do moře, do moře
chtěje neb nechtěje,
musíš ji hledat jít
v divoké peřeje.

Ptáte se, zpět-li dá
moře, co uchvátí?
Já byl tam, věřte mi,
nevrátí, nevrátí.

✵

POJĎME SPAT.

POJĎMĚ spat, pojďme spat,
ostrý vítr duje z lad,
na horách se smráká.
Mlhy táhnou po údolu,

dost již práce, dost již bolu,
mrazný je ten noční chlad
a mne v sen to láká.

Velká tíž, trapná tíž
a já nespal dlouho již
a přec snil tak děsno;
sněním mozek jako plamen,
bděním srdce jako kámen,
sněním, bděním hlava níž,
už tu příliš těsno.

Spí se to jináče,
když se člověk vypláče,
pookřeje po té velké nouzi.
A tam, já kde budu v snách,
choďte mi jen po špičkách,
ať mi nikdo nepláče,
ať mne nikdo ze sna neprobouzí.

O NĚČEM PŘEMÝŠLÍM.

O NĚČEM přemýšlím, sám nevím, co mi schází,
cos jen jak v stroji když se něco hatí,
vím jen, že mysl do temna se tratí
a tmou čím dál tím víc to v srdci mrazí.

Něčeho vzpomínám, sám nevím, co mne tíží,
tvář jiných, má se potácí tu maně,
vím jen, že oči zakrývám si v dlaně,
a lící se mi horká slza plíží.

Dob štěstí vzpomínat, jež nevrátí se zpět,
a nemít nic, po čem už člověk touží,
a slyšet chřest jen olověných let
a nevědět, proč dál se život plouží,

Snad jen to jediné, co ještě zbývá,
ty vzpomínky, by spláchla řeka líná. —
O něčem přemýšlím a myšlénka to divá
a anděl můj nade mnou ruce spíná.

✡

JDI SPAT.

JDI spat, jdi spat má hlavo unavená,
již večer jest a srdce míru touží,
již bílé mlhy po pláni se plouží,
nad nimi boží světla roznícena;
než mlhy pohltí ta světla boží,
slož, unavená hlavo má, se k loži.

Modli se, modli, než odejdeš k spaní,
snů děsivých ať anděl ochrání tě!
Jak mám se modlit, neznám již to ani,
snad naučím se zas tam na úsvitě,
i anděla mi také třeba není,
vždyť žádných snů již nebude v mém snění.

Vysoko hvězdy na obloze planou
a v mysli mé to víc a více hárá,
k nim láká to mou duši potrhanou.
Proč z mlh ta truchlá postava mne kárá?
Tak často's v sen mne uspávalo sladko,
proč teď mi spat jít bráníš, stará matko?

✡

ZA HORY SLUNCE ZAPADÁ.

ZA hory slunce zapadá
a blaze těm, jichž dílo skončeno je,
a v dol už noc se rozkládá
a jako kámen těžké srdce moje.

Proč kráčíš, poutníče, tak pomalu?
Už hlava chorá, nohy zolovněly. —
Je noc, je noc, v té noci zoufalu
rač těžkých snů nás chránit, Spasiteli!

✡

U OBRAZU DÍTĚTE.

TY na obraze usmívavé dítě
s tou růžnou tváří, jasně modrým okem,
jak často rok již zaměnil se s rokem,
než zraky moje opět spatřily tě!
Ty dítě mé, jak jsme se rozloučili
a po letech se opět shledáváme:
ty usmíváš se ještě,— vždy to samé,
však oči mé se pláči naučily.
A srdce bolí, vzpomenu-li na to,
jak tisk' jsem rty k té desce skleněné
a nyní, chvíle tato?
Ó, chladím jen své čelo plamenné.

Můj příteli, již nejsem, co jsem býval,
již děcko ne, co bratrem tebe zvalo,
a k tobě hravé ručky rozpínalo,
již zvadly sny, jež s tebou kdy jsem sníval;

a líto mi těch mladých, dětských let,
a líto mi, že v světě žádný květ,
jejž neoderval života by příval.

Já sestárnul, viď, malý příteli,
a divíš se, že to tvůj kamarád?
Však ze srdce ti odpouštím to rád,
vždyť jiní také pozapomněli,
co živi jsou a ty's jen obraz kusý.
Leč přec-li jich a tebe vzpomenu si,
tu cítím bolem srdce usedat.
Jich, mužem dost že být mi možno není,
jenž bez bolu by nes to zapomnění,
a tebe zas, že času přeletem
mi nelze myslí zůstat dítětem.

Proč budí člověk z krásného se snění,
proč z temnoty, jež jemu světlem září,
v ten zásvit náš, kde teprv znát co tmění
a tělo oslábnout-li musí v stáří,
proč duši aspoň nelze uchovat
tak věčně mladou, dětinnou a svěží?
A to když bylo člověku dát s těží,
proč neumírá, dokud ještě mlád,
než na sny luzné sněhu napadne,
než bujná mysl v ledy uchladne?

Proč člověk děl než oheň duše žije
a s poslední hned jiskrou nezmírá,
jež vypryskne těch temnot do čira:
než sevšední a vše se v tupost slije? —
Či náhradou života tisícletí,
v němž rychleji už srdce nezabije,
za jednu myšlenku, jež mozkem letí,
za jeden sen, v nějž prach nám nezasáhá,

*

za pocit jen nezpytvaného blaha,
za jeden úsměv, jednu slzu dětí?
Nač popele, když jiskra v něm dohárá, —
či život životem, když duše stará?

Však marně, marně, — všechno, všechno hyne
a vše ač rád by člověk uchoval,
než čeho zví, je vše, i srdce jiné.
Můj příteli, já mnoho pochoval
a zbylo mi jen trpké vzpomínání
na to, co bylo a co nyní je;
a loďka-li se plavci rozbije,
kdo zazlí mu, že hyne u zoufání? —

Slyš, dítě mé, já trpěl velmi mnoho,
než stala se, čím teď je duše moje;
leč neviň, jako jiní mne jen z toho,
vždyť také já se nerad spouštěl ráje,
vždyť každý nerad ve propast se kácí;
když ale hvězda po hvězdě se ztrácí
a mraky jdou, kdo diví se, že tma je?

Mé hvězdy shasly mou i jiných prací.
Šel v svět jsem hledat, co mi odlákal,
přes dálné moře loďka moje hnána,
do vln jsem hleděl s večera i rána;
leč ptej se plavce, třeba vyplakal
si oči marnou touhou ze dne ke dnu,
zda za tisíc těch perlí voda slaná
mu vydá stonulou tam perlu jednu?
A ptej se toho, kdo se v poušť uchýlil,
zda vše nerovnal k svému životu
a neviděl jen samou pustotu,
třeba mu jiní děli: Ty's se mýlil!
A ptej se mne, zdaž léta mi a míle
to vrátily, co jedna vzala chvíle? —

A ptej se mne, proč, co mi ještě zbývá,
té choré duši nepostačí k míru?
Kde jedna hvězda do noci se dívá,
tam víc jen kolem vidět ve tmu čiru.
A kol mé duše, příteli, je temně
a děsí mne, že temněj ještě bude.
Co říkáš tomu? Usmíváš se jemně.
Nuž, směj se, směj,— já hledím, — noc je všude
a hlava klesá v závratném tom víru.

✡

MÉ OBECENSTVO.

MÉ obecenstvo to je podiva
a v zákulisí prsou naslouchá mi,
to nejvíc už, kdy noc se pozdívá,
a jiní myslí, že jsou doma sami.

Mé obecenstvo to mi rozumí,
a nejraděj o vlastním slýchá hoři,
a když to plným valem zašumí,
div aplausem mi prsa nepoboří.

Mé obecenstvo to si vybírá,
a kritisuje také výtečně;
a když mu člověk dlouho skomírá,
dí skepticky: Tak umři konečně!

✡

NENAŘÍKEJ.

NENAŘÍKEJ, že v tom žití
je tak všechno pusté, chladné
a že člověk ve svém bytí
nemá družné duše žádné.

Samoten se rodí, žije,
samoten že trpí, hyne,
a čím jeho srdce bije,
nepocítí žádné jiné.

Hledím k nebi hvězdnatému,
k žitím plné hledím zemi,
hledím k lidských srdci tému,
což je cizo mezi všemi?

Jsme jak děti jedné matky,
každý svůj a ve své tváři,
však co každý žije, zpátky
z její líce všechněm září.

A kdo svou tvář nezakrývá,
tomu jiných není skryta,
cizím k tomu svět jen bývá,
kdo mu sám nic neposkytá.

U POTOKA.

Anechme toho světa, děvče moje,
pojď, sednem raděj zde si u břehu
a dívat budem se, jak ve běhu
se hravých vlnek lesklé honí roje.

Pojď, sedni si v tom vrby chladném stínu
a budem dívat se, jak mušky tam si hrají,
jak z vody žluté květy vyrůstají,
jak vlaštovky se níží nad hladinu
a budem snít. — — U vody usedla si
a na mne upřel zrak se usmívavý,
do vody černé shrnuly se vlasy
a uchopil je v náruč potok hravý
a houpá je jak dlouhé vodní řasy,
když vodou zaplynou a v náhlém styku
o kvítek na břehu se zachytily.

„A budem snít — — Můj hochu roztomilý,
či neslyšel jsi nikdy o vodníku,
jenž po vodě si rozestírá sítě,
či o rusalce pověst neděsí tě,
jež leknínovým květem hochy vábí
a mrtvé z vod je pouští na úsvitě?
Že nelze být rusalkou takovou!
Leč ze mne, věř, tak krutá nebyla by.“

K své přitisk' její tvář jsem nachovou:
Milenko, chceš být básníkovou ženou?
Nuž, rusalkou mu zcela takovou
buď vždycky, pohádkami vybájenou.
Věčně jej vábí duše krásy květem
a noř se s ním v hluboké tůně citů,

kde tělo hyne, — ale ve záchvitu
se duše volným vzhůru nese letem,
jak lesklá z vod se pnoucí bublina,
když na dně hloubi život shasíná.

A vodník? — věř, ta pověst pravdu má-li,
též otčím nebyl panně uchvácené:
vystavěl palác z křišťálové skály
a snesl vše jí skvosty drahocenné,
co v jezer, řek se klínu ukrývaly.

A palác mít v mé duše hlubině,
kde šperkem vše, co jasné tam a vřelé,
a snít i tesknit živobytí celé
i radovat se spolu v tišině
a nikým nerušeni v slasti, bolu;
a věčně tak a věčně dlít jen spolu,
a věčně tak se okem v oko dívat
a na vodách když bouře rozhoupá se,
si z hloubi ňader kolébavku zpívat
a kochat se v tvé duše věčné kráse, —
či taký vodník ukrutným ti zdá se?

☆

MÉ PÍSNĚ.

I.

„NECH, můj hochu, těch svých písní!“
ondy milá zašeptala,
když svou bílou, něžnou ručkou
v mých se písních probírala.

„Nech těch písní, jsou tak smutny,
ani bych je číst neměla.“ —
Čtla je přec a v černém oku
rosa se jí pozachvěla.

A já jsem tu rosu slíbal,
ale slib se v píseň mění;
podala mi bílou ručku:
„Zpívej, nejsi k napravení!“

II.

POHODILA vzdorně hlavou:
„Nechci slyšet písně tvoje,
zpíváš o mně neustále,
to mi činí nepokoje.“

Pohodila vzdorně hlavou,
shrnuly se černé vlasy,
vypjalo se bílé čelo,
oči skryly tmavé řasy.

Sáh' jsem v struny zvučné lyry,
nepěl již jsem o své milé:
zpíval jsem o černé noci,
o hvězdách a luně bílé.

MODLI SE ZA MNE.

MODLI se za mne, děvče nevinné!
jeť vroucné modlení ti dosud přáno;
tvým srdcem pusté prázdno nepoznáno,
kde neozve se chvění jediné,
jímž duše struny vše se rozeznějí,
vše toužení se v slzu rozplyne,
jež beze slov se modlí nejvroucněji. —
Modli se za mne, děvče nevinné.

Mně nedáno již v nebe vznést se lemy:
mou duši tíží cos jak olovo
každé se věsíc zbožné na slovo,
že sotva vzletne, již se kácí k zemi.
A duše tvá, to v šeru hvězda bílá
a její prosby lesky bezstinné,
jež hvězda volně v nekonečno sílá.
Modli se za mne, děvče nevinné.

Ó, jindy též jsem perutě měl k letu
a vznášel se až k nebes temeni,
aneb co dítě slouchal v nadšení
těm krásným bájím o krásnějším světu;
a jindy též se spjaly ku modlení
na klínu matky ručky dětinné
a teď? — ó, plakal bych, leč slzí není.
Modli se za mne, děvče nevinné.

Když lid v zápalu zbožném pokleká,
bije se v prsa: „Bůh buď milostivý!“
já vzdorně stojím, — ret se v úsměv skřiví
— a srdce to jak dýka protéká.
Jsem nevěrec, — či kdo té věří báji?

V tom od klekátka cos mi pokyne;
to oči tvé se k nebi upírají. —
Modli se za mne, děvče nevinné!

A přec to bolno, kdyby zavřená
byl duch jen zář, jež shaslá, na vždy zmírá
a nebyl hvězdný svit, jenž neumírá,
ať před věky již hvězda pohřbená;
a přec to bolno tak se neshledati!
Či ty snad věříš žití na jiné? —
Ó, věř a tvá nech víra mou mi vrátí. —
Modli se za mne, děvče nevinné!

A LÁSKA MÁ TĚ NEDĚSÍ?

TY'S poupě jitrem zrosené,
mne úpalu již kloní tíž,
ty slunečno po vedru dne,
já chladný soumrak hledám již.

Ty úsměv jen máš pro ten svět,
já odnaučil již se smát,
já s rozbitým se vracím zpět,
člun tvůj chce teprv v běh se dát.

Tvé rty jen svlažil žití mok
a já už často jed v něm ssál;
ty díš: „Dřív blaha mnohý rok."
já: „Svatý mír kéž Bůh mi přál!"

Tvé s rosou kalich květinný,
mé srdce číš, v ní lávy var:
až rozbije se v střepiny,
zda nespálí i tebe žár?

Ty studánka, já slap, jenž rve,
já chladný muž, ty dítě jsi,
znám svět, ty sotva srdce své,
a láska má tě neděsí?

☆

VŽDYŤ JSEM TOMU CHTĚLA.

NEDÍVEJ se, děvče, tak
hluboko mi v oči,
oči mé jak černý vír,
běda, kdo tam vkročí.

V oku mém tak hluboko
divný bol se skrývá
a nebude nikdy zdráv,
kdo se tam kdy dívá.

A já přec tam hledět chci,
vždyť už nejsem zdráva,
vždyť už moje hlavička
dávno postonává.

A já přec tam hledět chci,
vždyť jsem tomu chtěla,
aby se mi po tobě
duše rozbolela.

☆

MÉ DRAHÉ E . . . . .

MÉ drahé, drahé dítě,
ty píšeš, smutno že ti
a že ten čas tak zdlouha,
tak tuze zdlouha letí.

A že jsem návrat slíbil,
až vlaštovky se vrátí
a že tu ještě nejsem
a ony už se tratí.

A večerem co večer
že k hvězdám hledíš tiše
a modlíváš se za mne,
když která padá s výše.

Mé drahé, drahé dítě,
o vím, co snese žele,
kdo miluje tak věrně,
kdo miluje tak vřele.

Mé drahé, drahé dítě,
mně též to srdce ouží,
že se to rozloučení
tak v nekonečno dlouží.

Mně též se oči zamží,
když na tě vzpomenu si,
však v srdci cos mi bouří
a dál to jíti musí.

Či pamatuješ na ten
se večer, drahé robě,
kdy děli jsme si, jiným
že patříme jak sobě?

Pod námi stichla Praha
a hleděli jsme k hradu,
zda slyšela's ten výkřik,
jak zavzněl v nočním chladu?

A potrhaně hvězdy
se leskly v řeky toku
a ty's mi tiskla ruku
a slzu měla's v oku.

Ty's tiskla k mé se tváři:
„Já již se upokojím,
buď, hochu, napřed jejich
a potom teprv mojím.“

Jsi dívkou písničkáře,
ten není jako jiní,
a myšlénky tak divné
mu často čelo stíní.

A myšlénky tak divné
mu často letí hlavou
a jako meteorem
jej nesou v dáli mhavou.

A letí, stále letí,
sám neví, kam se nese,
jen když to temno pod ním,
na chvilku rozbřeskne se.

U tebe jen co hvězda
u hvězdy letem prodlí —
a v propast-li se skácí,
ó, modli se zaň, modli!

☆

LOUČENÍ.

JE pozdní noc, kol mrtvý klid,
na nebi ani hvězdy třpyt,
na nebi tma a v srdci chlad
a v srdci upomínek řád;
tu stojím sám a zdá se mi,
že vzpomínky mi tíhnou z hlavy
a halíce se v roucho tmy
jak bludičky se vstříc mi staví.

Ty vzpomínky tak bolny, ach,
však jedna z nich ta nejvíc tíží:
má milenka se ke mně blíží,
má milenka mi s bohem dává,
tak bolně, tiše jako v snách,
tak bledá, jak když z hrobu vstává.

Má milá černé vlasy má
a bílé čelo pod nima
a oči pod tím bílým čelem,
kdo patří tam, by umřel želem.

Má milá hořce plakala,
až srdéčko jí usedalo,
až srdéčko se tlouct jí bálo,
tak usedavě plakala.

Má milá hořce vzdychala,
že radost v světě tak malá
a kdyby byla jen co mák,
přec sezobá ji žalu pták,
a kdyby byla sebe větší,
přec otráví ji ruka něčí,
a kdyby byla duší naší,
přec ze světa ji s duší splaší.

„Šel ode mne jsi do ciziny
a neviděli jsme se ani,
a neřekli jsme sobě ani,
že víc jsme sobě nežli jiní.
I ani jsi mne nepolíbil
a slzu s oka nesceloval
a slovičkem mne nezradoval,
a kdy se vrátiš, nepřislíbil.

A odešel's na moře tůně,
kde v hloub tak mnohé štěstí padá,
a nedali mi říct ti ani,
že moje srdce k smrti stůně.
A nevšimli si toho ani,
že musím umříti tak mladá." —
— — — — — — —

Je pozdní noc, kol mrtvý klid
na nebi ani hvězdy třpyt,
na nebi tma a v srdci tíž,
má milá zniká, mizí již,
má milenka mi s bohem kyne
a srdce mé div nezahyne.

☆

V UPOMÍNKU.

I.

KDYS v plesu dětinném hodila's v líce
přehoušel modravých květů mi vřesu;
mnohý jsem pohodil, zmařil jich více,
ty, co jsem zachoval, k hrobu ti nesu.

Uvadlé, uchřadlé, ruka se třese,
když do těch zmařených nadějí sáhne

uvadlých, uchřadlých, jako když v lese
ponejprv podzimní vítr zatáhne.

A nám jak do jara sever když vrazí —
tvůj život ztracený, — co po něm zbylo?
Několik vzpomínek, — život je zmrazí,
na mžik ta písnička, — nic, než: „To bylo".

II.

KDYŽ den se schýlí k večeru
a pot si s čela stírám,
tu zavru dvéře za světem
a svůj si otevírám.

A vedle prázdné židle tvé
si sám usedám k stolu
a za chvilku to ožije
a my jsme zase spolu.

A já ti toužím, povídám,
a co by's řekla, hádám,
a naši tichou zábavu
pak sem v ty verše vpřádám.

A já to vím, že plané jest
to všechno jenom hraní,
však něčím nutno ukrátit
si čas — až do shledání.

III.

TO slunce dnes v ten boží svět
tak jasně svítí, hřeje,
já hledím na ně s okna ven
a nevím, co se děje.

A myslím sem a myslím tam
a oko se mi kalí,
a nevím, zdaž to pravda je,
či myšlénky mé lhaly.

Ten bez, kde, milá, na jaře
jsme sedávali spolu,
tak svěží ještě, zelený,
ni lístek nespad' dolů.

Ta myrta, již jsi vsadila,
už na polo je v květě,
aj, toť to naše děťátko
mít štěstí bude v světě.

A ten náš ptáček zpěváček
tak zpívá dnes až milo,
a všechno je tak veselo,
jak tebe když zde bylo.

Ba, ještě se ta vlaštovka
kol švihá, v okno dívá
a ty že už jsi ulétla,
má holubičko sivá?

Ach, co tě odsud volalo,
když jsou tu všichni jiní?
Ó, to jen venku léto je
a chladno už je v síni.

Tam s našich vínků svatebních
po lístku lístek padá,
to děje se tak na podzim,
viď, má dušenko mladá?

A v síni všechno pusto tak
a židle tvá je prázdná; —
ó, to už podzim, podzimek
a zima bude mrazná.

A venku jaro zavítá
zas v lada mrazem spjatá, —
a kdo se tebe dovolá,
má holubičko zlatá!

IV.

ŽIJ mi dál v té upomínce,
žij mi dál;
dí, že mrtva jsi, mé dítě,
není pravda, osud mi tě
ještě nevyrval.

Žijem spolu jako dříve,
ve snech — ještě víc,
v každém hnutí, pomyšlení
i v tom jiných zapomnění
ty mi hledíš vstříc.

A když mi ty upomínky
v oko vykypí,
že ti závidím, se zdá mi,
jak se ti tam pod lipami
hezky, klidně spí.

Konečně je všeho boje na časy;
potom teprv, v lip těch stínu
na čerstvou až kleknou hlínu,
ať dí: „Mrtva jsi.“

V.

ODEŠLA'S v tu tmavou dáli,
z níž se nikdo nenavrátí,
přes tvou hlavu čas se valí,
z klidu už tě neuchvátí.

Ale nad mou hlavou chřastí:
Živých svět už mrtvých není,
neboť tam té ve propasti
jest už všeho zapomnění.

A to nejvíc v srdce hryže
a to mi až rozum mizí,
že, co bylo všeho blíže,
teď je ti tak cizí, — cizí.

VI.

TO byla jako hvězdička
do pošmurného večera;
jen hvězdka drobná, maličká

však vlídná, světla plničká
a moje byla celičká,
mé slunce duše do šera.

A přiletěla do šera
a zajiskřila, zakmitla
a potom zase ulítla;
to smrt, ta němá příšera,
mi v náruč svou ji zachytla.

A noc tak tmavá, mrákotná,
tak mrákotná, tak lopotná,
když duše z štěstí procitla!

A kdyby byla k zoufání,
to marné, marné volání.

VII.

MÉ štěstí se mi podělo
a já je hledám v pláči;
a lidé chodí s útěchou:
„To už se nezjinačí.“

Aj, dobří lidé, zjinačí,
já přec je najdu, věřte mi,
vždyť ono není daleko,
vždyť na sáh jen jest pod zemí.

VIII.

U zídky závěj sněhová
se bělá vysoko
a neví žádný, co sníh ten chladný

co vřelosti tam skrývá hluboko,
tak hluboko!

Nad zídkou vichr lipám rve
se bílém ve vlase
a zdaž to není až k nevěření,
že pokojně tak dřímá se,
tam dole dřímá se?

A v závěj socha polživá
v sloup oči obrací;
proč pod nimi se rozhřívá
ten sníh? — To neví žádný,
jen ten, kdo teď se vzhůru potácí —
tam dole — žádný.

IX.

JE proud můj život divoký,
jenž skalným břehem kouří,
vše odnese, nic nenese
a bouří jen a bouří.

A tebe, kvítek nejdražší,
mi jedním mžikem splavil
a na věkův už na věky
vší radosti mne zbavil.

Já dívám se, já naslouchám,
já volám v dáli mhavou.
„Co uchvátím, to nevrátím,“
jen zní to řekou dravou.

Na břehu stojím podrytém
a hledím, jak to rve se;
i až ten břeh to utrhne,
tam v moři sejdeme se.

NECHTE MNE BÝT.

NECHTE mne být, vy dobří přátelé;
co jsem, to jsem, a jsem-li bídný, ano!
váš úsměv neshladí mi vrásku na čele,
můj žal, — jím zábavy vám chvilky neubráno.

Já nikomu jsem z vás nezkřivil vlásku,
mne nenávidět nemůž' nikdo z vás,
jen vaši úsměvnou si nechte lásku,
mně bude snáz'.

Já jednu perlu měl, jíž můj byl život celý,
já sám ji pochoval, a teď? — Jí tam je líp
a vy jste na ni všichni zapomněli,
a o mne brousíte svůj všední, nízký vtip.

Nechte mne být, — svou bolest neprodám,
mé perly chvít mi stačí v bledou skráň; —
nechte mne být jak uštvanou tu laň,
já chci být sám.

JEN K BOLESTI.

JEN k bolesti jsme zrozeni
a k radosti jen v letný mžik
a ostatní je divý ryk
anebo hluché zvšednění.

A i ten mžik se zaplatí
tím dráž', čím srdci blíže je;
pak pustnou i ty naděje
a hrob jen námi bohatí.

A komu je to k zoufání,
jen přiznej si, že tomu tak —
po moři spustlý pluje vrak,
kdo že ho dbá, kdo zachrání?

ODŘÍKÁNÍ.

MOU duší zas dnes jisker mihotá,
jak meteor když nocí rozprýská se,
a v prsou září to a zvučí zase
jak v jaru života.

A tomu dávno již a ze dne ke dni
květ po květu proud žití z mysle dere
a poesie v dál se odebere,
když duše zvšední.

Jen časem slýchám zas těch křídel vání,
a zdá se mi, že kdos se ke mně shýbá
a vzdušným retem v kalný zrak mne líbá,
řka: „Odříkání!“

A pak to vzkypí v bývalé zas síle
a v duši mé se nebe, země pojí,
zlo, dobro v smír a roků trýzeň zhojí
ta jedna chvíle.

A slyším jeden stesk jak světem dýše
a v tom i zoufalý se výkřik ztrácí
orla, jenž s křídlem zlomeným se kácí
s nebeské výše.

☆

ÚTĚCHA.

HLEDÍME kalným zrakem lkání
na život jen co trampotu,
jak nesl by jen mrákotu
a nikdy také slunce za ní.

A vážíme jen bolest vlastní
a ne, čím jiné oblaží;
šlof vzhůru naše závaží,
když jiní byli méně šťastni.

Ba, i když ti jsou od nás vzati,
kdož dražší byli nad všecky,
jest bol náš více sobecký:
vždyť želí člověk, sám že tratí.

A bude den, kde naše žití
jak z puklé hrkne nádoby,
a ztichnou naše žaloby
jak děcka pláč ve vlnobití.

DOSLOV.

JÁ nejsem ani palma z jihu,
jež hlavu koupá v světla zdroji
a znaveného, schváceného
v sny luzné, v naděj upokojí.

A nejsem ani norská chvoje,
jež ve vichřici vzdorně stojí
a učí ty, jimž srdce puká,
jak vytrvat v tom krutém boji.

A nejsem orel, jehož letem
jich na tisíce v úžas jato,
ni slavík, jenž by lidstvo učil,
jak milovat a zmírat za to.

Já jsem jen prostá česká olše,
jež povyrostla u potoka,
a do měnivých zadívala
se vln jen trochu do hluboka.

A neželela mnohé větve,
když divočej' to proudem spělo —
v mých haluzích to zašumělo,
jen když to tuze zabolelo.

Já jsem jen skřivan z českých polí,
jenž silnými vzlet' perutěmi
a jehož náhle perun boží
i s jeho písní srazil k zemi.

A přijde po mne tisíc jiných —
kéž nouze o ně v Čechách není,
a kéž jim Bůh dal lepších písní
a trochu méně utrpení!

JISKRY NA MOŘI.

1875—1879.

SVÝM RODIČŮM.

[redacted]

JISKRY NA MOŘI.

1875—1879.

SVÝM RODIČŮM.

I.

PŘIŠLO KE MNĚ ŽITÍ.

PŘIŠLO ke mně žití,
smavý anděl s výši,
podávalo k pití
křišťálnou mi číši:
„Zde, co kapka, to je žár,
blažen, mlád kdo kvapil
stopit ret můj ve pohár“ —
a já jsem se napil.

Přišlo ke mně žití,
přízrak s bledou lící,
podávalo k pití
číš mi pukající:
„Zde, co kapka, to je žluč,
mnohé mok ten trápil,
chceš-li, — ty se trpět uč“ —
a já jsem se napil.

Přišlo ke mně žití,
upomínka v letu,
podávalo k pití
slzu v zvadlém květu. —
A já jsem mu v oko hleď,
já tu ruku chopil,
zlíbal jsem ten zvadlý květ,
a co v něm, jsem dopil.

✡

Z BLUDNÉ DRUŽINY.

JDE posud světem družina
rytířů bludných;
jim v klid nebije hodina
a s ostnem rodí vidina
i snů se svůdných.

Kde má že touha zaklena?
ji musím míti.
Ó, zde's, myšlenko blažená,
já našel tě! — však ztracena
zas musíš býti!

Oř divoký je srdce mé,
cos v dál je bodne,
cíl hledaný když najdeme;
tak bídní, bludní jedeme
soudného do dne.

✡

V JESENI.

NA poli dozrál klas a v sadě plod
se z prořídlého listí k zemi kloní;
jarního ptactva píseň dozněla;
bylina schne u vyschlých zřídel vod,
keř brunátní, v zem zpět se míza roní;
den krátí se a v mrazném přítmí z luk
zaléhá větrem ostrý kosy zvuk.

To čas už není k písni slavičí;
květ dozrál v plod a k zrnu dozrál klas
a v duši jak když sever zafičí —
jak málo jich! — a přec až k zemi níží
tu hlavu první šedý vlas.
Ne, — ne! — i naříkání přešel čas
i vzpomínek, i slzí, — vše, co tíží,
co blažilo, — to nebyl čin, to slova!
A odměřeně jen a v ráz a v ráz,
jak pokaždé by srdcem projela,
tak ostře zní ta kosa sekáčova.

✡

V BOUŘI.

KVIL ptáka jsem zaslech vichřicí
půlnoční chvílí —
mně krev se stáhla od lící,
vichřice bouří, pták kvílí.

Vichru a bouři své vše jsem dal, —
ty se mi odměnily!
vše v lidský smích, vše v lidský kal!
vichřice bouří, pták šílí.

✡

PRANIC VÍC.

TROCHU si zasníme, chvilku jsme šťastni,
trochu se milujem, chvilku se máme,
trochu si zboříme štěstí své vlastní,
a potom na věky s bohem si dáme,
pranic víc.

Trvá to okamžik, věk můžem těkat,
koho to omrzí, může zas doufat,
ti mrtví pod zemí mají čas čekat;
mrtví se dočkají, až budem zoufat,
pranic víc.

✩

CO'S BLEDÝ TAK —

CO'S bledý tak, můj panoši?‘
„Mám, pane, velké hoře,
ta nejkrásnější, nejdražší
mi perla padla v moře.

A nemám v světě pokoje
a hlava k smrti stůně,
mé celé štěstí pohřbeno
s mou perlou v mořské tůně.“

‚Co v mořské tůni pohřbeno,
nezlovíš naříkáním,
a bylo-li to štěstí tvé,
proč váháš? — Skoč tam za ním!‘

✩

JEN ZÁBLESK JEDINÝ.

JEN záblesk jediný, jen zákmit, Pane,
do tmy, jež kolem duše mé se chmouří,
jen zákmit naděje ať jeden zplane
nám, kteří hynem v bouři, v bouři, v bouři!

Já modlil, rouhal se, já skal se třímal,
já tonoucí kol stébla ruku vinul —
Ó Bože, z kolika již prsou hlas ten hřímal,
a ještě každý zhynul, zhynul, zhynul!

✡

ZASNI.

UŽ zasni, ty červe, v srdci mém!
hlodal's tam leta nocí i dnem,
což není tam pusto jak v rovu?

Podhlodal's, rozhlodal's každý můj sen,
zasni! než vzpučí zas jediný jen —
— pak začni znovu!

✡

BÁSNÍKŮM.

VY básníte a sníte; — celý svět
již vašim křídlům nedostačí v let;
zde ubohé dvě dlaně k vám jsou vzpjaté:
— nuž, co jim dáte?

Vy zlovili jste perlu z podmoří,
vy uchvátili lesk, jímž hvězda zahoří,
a chví se, leskne vám na diadému:
zde oko strhané
se o paprslek vzpíná k nebes lemu,
a on mu nevzplane;
zde v mžik se zamihlo
cos jako perla v mořském vlnobití,
a srdce mřelo po ní celé žití
a přec ji nestihlo!
— co dáte jemu?

Vy bloudíte na nebes pokraji,
ba za jiskrou tam smělý titan vráží —
a zde ty němé dlaně čekají
na jednu slzu, která světy zváží,
od dálných hvězd k snu děcka o blahu —
Neb snad jí není nebes na prahu?

JARNÍ.

Juliu Zeyerovi.

I.

HORY, doly samý květ,
ale mně je pustý svět. —

Zlaté jaro, řekni mi,
kde těch květů k nabrání,
máš-li který zbytečný,
hoď mi jeden do dlaní.

Jeden také na srdce,
a pak jeden na čelo,
aby se mi jako dnes
steskem umřít nechtělo.

II.

Již na křovinách mládnou pupeny
a v úžlabích se modrá podlíska
a jihnou i ta šedá skaliska,
jak dole zurčí živé prameny,
a na co jenom sněhu napadlo,
tím jarem oživlo a omládlo.

A ptáče hnízdo staví na klenku
a pro včelu se kvítek rozpuká,
a kde jen srdce, láska zaťuká —
kde místečka je pro mou myšlénku? —
Ó jaro, zlaté jaro, vrať mi zpět
jen jeden nápěv z těch zapadlých let!

✡

ADAGIO.

JE mladé jaro v plné vnadě,
je plné vůně, snů a tuch,
já vidím tebe sedět v sadě,
větřík ti duje v splítku stuh,
v čelo ti padá jabloňový stín
a v klín
ti zvadlý padá jabloňový květ.

Bez vlády ruka odpočívá
a do daleka tvůj se dívá hled,
a jest, jak na večer když tůň se stmívá,
tak šerý, bolný; chladně jako led
se nad ním šedé nebe rozepíná
a na tvém mrazném čele dohasíná
poslední štěstí sled.

✡

MY SPOLU ŠLI.

MY spolu šli, — den stměl se k soumraku;
Ty's děla: „Nevidím dnes hvězdu žádnou."
Já děl: „Tam dvě stměly v oblaku!"
Já cítil v tvé mou chvít se ruku chladnou.

Ty's děla: „Řekni, co to vzpomínat? —
jak je to, dvě když hvězdy spolu spadnou?
těm spolu as je dobře usínat!" —
a slza skrápla na tu ruku chladnou.

✡

*
* *

KVĚT sem, květ tam,
on každý uvadne —
já poslední teď v ruce mám
a také on mi z ruky vypadne.

Nech být, nech jít,
jen neplač mi tak usedavě —
vždyť někdo musí žít
a někdo musí mřít
a lidské srdce puká zrovna hravě.

☆

DONĚ INEZ.

I.

DOŇO Inez, doňo Inez,
chystám se už psát vám dlouho,
ale nevím, co to bývá,
že mi péro padá z ruky.

A na ruku hlava padá
a na hlavu jako mraky,
a já nechám mraky táhnout
a já raděj myslím na vás.

Doňo Inez, jak se máte
tam ve staré Valencii?
Sedíte teď na balkonu,
hledíte, jak v noc se smráká.

Kolem háje oranžové
dýchají k vám snivou vůni,
na nebi se jiskří hvězdy
a pod vámi šumí moře.

A jak dole moře šumí,
od severu větřík táhne,
rosí květy oranžové,
či vám také oko vláhne?

Na severu bledý rytíř
hledí ven, jak v noc se smráká,
pod ním větrem podzimkovým
žluté, zvadlé šustí listí.

Neslyší on šustot listí,
neslyší, jak vítr táhne,
ale jest mu, jak by v prsou
dunělo mu velké moře.

A ty vlny v hruď mu bijou,
jako bijou v boky lodě,
když je plavec v polosnění —
a on jenom ruce spíná.

S nebe hvězda utrhla se,
vlny za ní kvílí: běda!
vrátí ji? — Ó, nenavrátí!
marně po ní ruce spíná.

Doňo Inez, doňo Inez,
až to moře uslyšíte,
neptejte se, usmějte se —
Je to všechno hračka prázdná!

*

II.

Napište mi, don Rodrigo,
slůvko zase, jak se máte,
napište mi slůvka čtyři,
jednu také píseň k tomu.

Nepište mi, don Rodrigo,
nic tom chladném o severu,
pište jenom čitelněji,
a kdo je ten rytíř bledý.

A ta vaše píseň budiž
tak, aby mne rozplakala,
a ten bledý rytíř budiž
tak, abych se rozesmála.

* *
*

Takto píše don Rodrigo
doně Inez o svém zdraví,
takto píše don Rodrigo
doně Inez o rytíři:

*

Doňo Inez, Bohu díky,
letos jsem se nenachladil,
ale rytíř, doňo Inez,
přes zimu jest ještě bledší.

A když stojí na pavlánu,
stále ještě hledí k jihu,
odkud vlahý větřík táhne,
odkud přijde jaro s květy.

A ty jeho bledé tváře
rozkvetly už liliemi,
jen ty jeho oči hoří
stále jako hvězdy v zimě.

A ta píseň, doňo Inez,
není věru pro zasmání,
zpívá ji ten rytíř bledý,
v zem kdy víc než k jihu hledí:

„S jara přijde trochu lásky,
v létě přijde trochu snění,
v podzim přijde rozloučení
a kdo zbyl, ach ten je bídný!“

Neslyšíte, doňo Inez,
jak ta píseň světem táhne?
a kdo jednou zazpívá ji,
ten se jara nedopráhne!“

* *
*

Takto napsal don Rodrigo
doně Inez vše, co věděl,
takto v záhon jarních květů
zapěl vítr od severu.

☆

BĚLOKŘÍDLÉ LODI.

PODZIMKOVOU nocí slyším vítr douti
dálného jak moře utlumený kvil,
běda lodi, která musí bouří plouti,
u kormidla plavec nemá-li už sil.

Co to bouří duje, co to větrem kvílí,
z dalekého břehu pozdrav, nebo stesk?
od kormidla plavec do noci se chýlí,
v rozčeřené moře rudý plane blesk.

Od přístavu doma cesta již tak dlouhá,
navrátit se nelze nikdy, nikdy víc!
Kde je přístav klidu? — vidina to pouhá?
Ne! — tam už se jeví v žehu blyskavic.

Plavba už je krátká, tam o šeré skály
dnes, nejdéle zítra rozbije se loď. —
„Pluješ-li se mnou, proč bychom se báli?
moje pevná křídla čelí bouři; — pojď!“

Hlas-li to byl bouře, nebo z mořské pěny
umlklý tak dávno hlas to šeptá v noc?
neb to s bílou lodí anděl okřídlený
umdlenému plavci přišel na pomoc?

Pozdě, příliš pozdě! — loď se chýlí k zkáze
a kdo dobrý plavec zahyne už s ní; —
měli jsme se dříve potkat na své dráze,
bělokřídlá lodi, v úsvit když se dní.

S mnohou tíží spěla loď má v divné kraje,
jednou vítr dobra, jindy hnal ji hřích;
nepluje se s lodí takou v přístav ráje
ani na andělských sněžných perutích.

Mnoho pustých vraků jede mořskou plání,
dále od nich, dále! — byly souzeny!
neznají už „s bohem“, ani „na shledání“,
a Kdos ve přístavu píše: „Ztraceny!“

✣

PAMÁTCE BOHUMILA HAVLASY.

(† 1877 v Alexandropoli.)

TY'S přál si umřít mlád . . .

Sám, neznaný v neznámé cizině,
bez přítele a druha, kol jen chlad,
a s duší bloudící v poslední vidině
kdes v domově po klínu matčině, —
tak umřel's — mlád!

V tvé duši nikdy nespočinul klid;
byl's jedním z nás,
jimž osten nepokoje v srdce vryt,
jejž zlomí hrob, ne čas.

Sám každý z nás se bere cestou svou
jak dravý pták — neb uštvaná jak laň,
a mezi sebou jsme si cizinou
a v žití sotva stiskneme si dlaň;
jen z našich řad když zase někdo pad,
se ruka k srdci přitiskne
a z oka slza vytryskne
a víme, druh jak druha přec měl rád!

Nač tobě více slov?
Jsouť jenom jak to větru šelestění,
jež táhne přes tvůj pustý, smutný rov —
to tebe nezbudí; —
jen trávě, jež ti vzrostla nad hrudí,
to z daleké buď vlasti pozdravení! —

ZE VŠEHO, CO JSEM ŽIL —

ZE všeho, co jsem žil a co jsem sníval,
mi zbyly trosky jen.
A přes ně dál se valí žití příval
v den jako den
a každý prázdný zeje
prost štěstí, vzpomínek a bez naděje.

Sklonila ke mně světlou svoji hlavu
dnes večer duma, svatá duma má,
ta ztracená ve všedním davu
mých děl, mých myšlének. A tma
s mé mysle schází; — vidím hvězdu plát . . .
Buď zdráva, hvězdo má, mi tisíckrát,
ty nejdražší, ty bílá, bledá, zašlá hvězdo má!
A v lesku svém, tom nejkrásnějším z všech
mne umřít nech! Ó dnes mne umřít nech!

☆

*
* *

TAM s nevyzpytné výše hledíš dolů
na naše blaho, naše neštěstí,
na naši lopotu a zmatek v štěstí, bolu,
na naše boje, ctnost i neřesti,
na naši pravdu, naše bezcestí —
a všechno je Ti
„jak nevražení, jako hraní dětí!“

V své nevyzpytné touze ku Tvé výši
hledíme my a jako kyklopi
ve vzdoru vrozeném Tvou dobýváme říši —
Ty zpět nás v propast srážíš! — proč? kdo pochopí? —
vždyť přec ta ruka Tvoje uchopí
se spjatých děcka dlaní
a přivineš je k Sobě v usmívání!

II.

Ráno i na večer a v každé době
to moje myšlení zalétá k tobě.

Vidím tě ve bdění, vidím tě v spaní:
S tou myrtou ve vlasech. — S tím křížkem v dlani.

*
* *

TVÁŘ jako oltář duše živé
a čelo jasné jako ráno,
a pod ním oko snivě tklivé
tak v radost, žalost odevzdáno,
jak, že to musí všechno být —
A kudy šla, tam odlétaly
vše trampoty a vešel klid;
ký div, že sobě povídali:
„Jen Bůh ví, jak se na ten svět
tak krásný dostal květ!“

Jak s jabloně se květy schvějí,
jak vejde v srdce měkké pění,
jak skane slza v chvíli snění,
tak vešla láska v srdce její.

Co přišlo, — Bůh jen nazírá;
i bylo pak to oko snivé
jak holubičky oko sivé,
když bez výčitky umírá.
A děli: „Koho Bůh má rád,
ten umře mlád."

To a žebrákova slza vřelá
je pověst její celá.

✫

ANDANTE.

(K motivu z Beethovenovy sonaty.)

POJĎ sem, tvůj zrak jen hoří,
tvé ruce chladny jak mráz,
pojď, pověz, co tě souží,
snad oběma nám bude snáz'.

Tvůj ret, ten je tak měkký,
tak měkký, tak chladný, tak tich,
tvé oči mluvit chtějí
a líc tvá je jako sníh.

To jedno kruté slovo,
já nevím, jak jsem je řek',
co zničilo vroucí tvou duši,
tvé sny, tvůj mladý věk.

V to naše krátké štěstí
nám nasypali jed;
já přec jen nebyl vinen vším,
jak na to teď hledím zpět!

Mne také život to stálo,
když v rakev jsme tě oblékli —
a bylo by stačilo slůvko —
a my jsme si je nikdy neřekli.

✡

VŘES.

TO kvítek poslední, to květ je mroucích —
když mlhy začnou slunce barvit jas,
a v noci chlad se skrádá do hvězd žhoucích
a těm, kdo k nim tam hledí, v srdce mráz.

A mnohé štěstí vypučelo s vřesem
a přišla zima, všechno uchladlo,
a přišel sníh a na květy ho směsem
i mnohou drahou ruku napadlo.

A sám a sám tu sedím s těžkou hlavou
a bledý, němý hledím na obraz
a na květinu před ním rudotmavou —:
Spi dítě mé, — jen na mne čekal mráz.

✡

TVŮJ OBRAZ.

TEN obraz tvůj tak němo shlíží
tam v pološeru v postel mou;
co noc, než sen mi víčka stíží,
můj pohled do něho se hříží,
co noc to bílé čelo tmou
se ke mně níží.

Co den jsem k tobě ruce spínal,
když z lože jsem se zved,
a den když v síni uhasínal,
já modlit jsem se započínal:
mne děsil ten tvůj hleď —
já modlitbu jsem skončit nedoved.

Však temnem zrak tvůj pozírá
zas blíže v oko sdřímající,
vždy blíž a blíž, až umírá
i výčitka v té drahé líci;
a ve snu snad že poznovu
mých myšlének zas vedeš osnovu
a stíráš slzu na brvách se chvící.

*
* *

Roky táhnou, roky mizí
a my jsme si víc a více cizí.

Roky táhnou, roky bolí;
už mi ani na tvém hrobě
plakat nedovolí. —

Od východu vítr táhne
a mně je tak bolno, bolno —
po něčem to srdce práhne —
Spíš? — ach tobě je tak volno!

HOSTÉ.

PŘIJDEME dnes, pane milý,
pobavit se trochu s vámi,
neradi jsme doma sami,
večer bude roztomilý.

To je od vás hezké zcela,
milí hosté, to je správno —
Bože! jak je tomu dávno,
co má jizba osiřela?

Není ještě dávno tuze,
myslím ještě, že to není,
ale u mne, hosté ctění,
nějak prázdno je až k hrůze.

Není všechno již jak bylo,
já již sám to nejsem ani,
jen to vaše usmívání
v praničem se nezměnilo.

A mně je to milo dosti,
že přec ještě o mně víte,
ale, milí, odpustíte,
mám už večer jiné hosti.

Přicházejí nepozvaní,
nikdo dveře neotvírá,
jak by spadli ze tmy čira,
usedají bez usmání.

Přichází jich celá řada,
když je ticho v síni, venku,
že bys slyšel po okénku
jak se plný měsíc skrádá.

A já polo v bdění, snění,
jak se jeví, jak se ztrácí
vidím, jak se nazpět vrací
vše, co bylo a už není.

Na okně se v pavučině
jako muška houpá v záři
dítě s mou, jak byla, tváři,
hledí vážně do mé síně.

V koutku stará usedává
žena polo v tmě a svitě,
hledí chvilku na to dítě,
hledí na mne, v pláč se dává.

A tu slyším lehkých kroků
podlahou jak zvuk se skrádá, —
aj, to s děckem žena mladá
usedává po mém boku.

Na ruce se prsten blýská,
zvadlou myrtou vlas má spnutý:
„Což se ti už, muži krutý,
po nás ani nezastýská?!“ —
— — — — — — — —

A ta slova zní tak jemně,
a ten pohled všech tak mrazný —
zdá-li se vám sen to prázdný,
přijďte o půlnoci ke mně.

✫

NA HŘBITOVĚ.

HROBY pusté, rozvalené,
bez kříže a bez kamene.

Od hrobů se růvek dělí,
smutnější jste neviděli.

Matku jinde pochovali,
dítě tady zanechali.

Do vyprahlé sypké hliny
vrývají se ostružiny.

V zimě jen ji větry kreji
milosrdnou pod závějí.

I ať kvete, i ať mrazí,
sem už nikdo nepřichází.

V noci jen, kdy živí spějí,
chví se ostruž pod kročejí.

A jak vítr dále spíší,
kolébavku nese tiší.

☆

STŘEVÍČKY.

VYLETÍ holoubek bělostných křídel
v rok jednou z bran rajských na chmurný svět
zatřepá křídloma u lidských sídel,
a kdo ho uslyší, otevře hned,

vpusti jej do síně, vpusti jej dál
tam, kde své nejdražší na srdci hřál
a musí už bídný být zcela,
komu on chmuru nesvane s čela.

„A ty má jediná dceruško sivá,
jak se ti líbilo ve světě tam?
tvé oko klidně tak v moje se dívá,
žeť jsi se šťastna vrátila k nám!“
„„Matičko šťastna, kdo jak můž být,
jenž na srdci věrném nalezl klid.“ “
Najednou rtové dí dvojí:
„„a my jsme oba tak svoji!“ “

Na stromku vánočním ohnivá záře
mile tak, světle a teple se chví,
rozlévá blaženost i stín v mladé tváře —
„Což se ti stýská? — však kdož to ví? —
Do roka ručky, malounká líc
budou se třepotat stromečku vstříc.“ —
A ona s úsměvem, — tklivá,
tiskne mu ruku a v prázdno se dívá. —

„A toho šeptání ať už tam dosti,
vám dvěma hezky je v hnízdku se smát,
ale nás ubohé, kdo smutku sprostí?
a my se konečně také chcem vdát!“
U stolu dvojí dívčí zní smích:
„Kde že je střevíček?“ — a obě z nich
po jednom zuly si v mžiku
a vskočily v dětinném ryku.

Střevíček v pravici, se tváří vzňatou
přes hlavu hodí jej: kéž dobře pad!
„Matičko pro boha! — ze dveří patou!

smutné to znamení, kdo se chce vdát.“
Střevíček v pravici, ve tváři jas,
přes hlavu druhá jej hodila zas:
„Říkejte, matičko, co chcete tomu,
letos už se vám nehneme z domu!“

„Ty vážná sestřičko, vstaň přece taky,
zahoupej střevíčkem nad hlavou též;
však my se vysmějem osudu v zraky,
ať padne jak padne, bude to lež.“
Střevíček v pravici, — čeho se bát? —
ze všech tři jediný ven špičkou pad,
a všechněm je to tak k smíchu, — — —
jen ona usedla v tichu. —

— Ty štědrý večere, na každém prahu
úsměv jak vyloudíš, neb slzu z řas,
kolik těch pohádek o lidském blahu
dochoval's, pochoval's, než's přišel zas!
Rok přešel, jako by stín se byl míh',
tvář bledá na hrobě tiskne se v sníh . . .
Ó nikdo nevěřil tomu,
že ona tak odejde z domu! —

A ty jsi, holoubku bělostných křídel,
zase dnes přiletěl na chmurný svět,
a třepáš křídloma u lidských sídel —
ó kdož by nevpustil k sobě tě hned!
Poleť mi do síně, poleť jen dál
tam, kde jsem na srdci to nejdražší hrál,
a svěj ty chmury mi s čela:
— ta pohádka byla tak vřelá!

PEVNĚ DŘÍMÁŠ.

PEVNĚ dřímáš pod trávníkem,
nebudí tě den;
oči na vždy uzamčené,
srdce chladné, utišené,
v hlavě žádný sen.

Slunce vzchází, jitro plane,
skřivan letí výš,
rosou vlhký květ se chvěje,
světem ruch a život spěje,
a ty tvrdě spíš.

A já hledím v slunce záři
na tvůj úzký byt,
hledím v život po vůkolí,
cítím, jak mne srdce bolí,
a tvé jak má klid.

☆

KLIDNĚ SPI.

Here dwelleth some sadness, but no despair.
»David Elginbrod«.

KLIDNĚ spi v té hrstce hliny,
samotinká spi tam tiše,
s večerními jenom stíny,
s měsícem, když svítí s výše,
když už nebdí žádný jiný.

Myšlének ať táhnou roje
přes tvůj hrob jak mraky chladné,

ať si slzí v lůžko tvoje,
jako s jara deště padne,
nebuďtež tě ani moje,
a jak moje nejsou žádné.

A když přijdu z ciza kraje
vyplakat rok těžký k tobě,
buď ti to, jak květy máje
s lípy, jež v tvém kotví hrobě
a jen z něho život ssaje.

Jenom chvilku mám tu stání,
nevím ani, proč jsem přišel,
ale pod mou horkou skrání,
jest mi, jak bych dole slyšel
to tvé klidné oddychání.

A jestli se nad tvou hlavou
sen nějaký ještě vznáší,
s upomínkou z žití mhavou,
zdej se ti o lásce naší,
a že měkce šel jsem travou.

SVIŤ MI, MÁ HVĚZDIČKO.

SVIŤ mi, má hvězdičko,
svit mi, jen svit,
kdekoliv kráčím
po tmavé dráze
v práci a pláči,
jde se to snáze,
když ty mi svítíš,
svit mi, jen svit.

V světě ta jediná
byla jsi ty,
v bouři a víru,
v života boji,
kdos-li dal míru
té duši mojí,
v světě ta jediná
byla jsi ty.

Sviť jen, ať vysoko
nade mnou dlíš;
přes lidskou bídu
duše i těla,
veď ty mne v klidu,
jak's to vždy chtěla,
až ve svou výš!

☆

S BOHEM.

NUŽ s bohem buď, když s bohem tedy přec!
když už to pravda, že tě více není,
já nevěřím ni dnes v tu hroznou věc,
že tolikrát již hrob tvůj pod zelení
a já jsem ještě živ; — však v srdci mém ta tíž —
ty nenavrátíš se mi nikdy již!

V mém srdci pustá tíž a ty se nevracíš,
bys jediným mne slůvkem potěšila,
a přec ta ruka tvá tak měkká byla,
a každé slůvko tvé jak slunce, když
se moje tvář jen chmurkou zasmušila.

Na širý hledím svět a svět je prázdný,
den po dni míjí, prázdný pro mne čas,
a lidský úsměv chladný mi a mrazný
a lidská láska led; — mžik nenahradí svět,
jenž jeden blažil nás!

Jen někdy sen mi tebe navrací;
však divnou, jak bys nebyla to sama,
tvůj ruky stisk už můj mi nesplácí —
i ve snu již je prázdno mezi náma.

Dnes ještě vzpomínám, však v mlhách hyne
tvá podoba, tvá láska, hlas i hled
i stisknutí tvé ruky naposled,
to před chvílí, než byla's v říši jiné —
a vše to mine!

Nuž s bohem buď, i Ty, jíž unáší
smrtelným zrakům svět ten daleký,
a s bohem ty, vzpomínko nejdražší,
než vymizíš mi z duše bezděky.

A s bohem sne, v němž jednou se mi zdálo
o lidském štěstí, s bohem naposled —
a dobře je, že nevrátíš se zpět
už nikdy sem, kde radosti tak málo
a žalu na věky.

✡

* *
*

(Na hrob mé sestry Míny.)

Ty světem tím jsi přešla jako dítě —
čím's byla svým, to ví jen ten, kdo ztrácí,
čím byla's jiným, Bůh ti to již splácí:
tvůj život čistý byl a nevinen
a tedy spi ten dlouhý, věčný sen
tak, jak spí dítě — —

✩ ✩
✩

III.

ČECHY.

PRO vaše neštěstí, pro vaše utrpení,
pro vaši němým žalem zrytou skráň,
pro vaši samotu, pro vaše ponížení,
pro šíji pode jhem, pro ukovanou dlaň, —
pro vaše, bratry neslyšené vzdechy,
pro výsměch nepřátel, i hvězdu naděje,
jež, Bůh až uslyší, se přec nám zastkvěje!
pro ty, kdož věří v ni, ať bouře obzor kryje —

Pro každou krůpěj, jíž mi srdce bije,
pro každé české slovo matčino,
pro vše, co drahého mi ve vás žije,
pro vše, co drahého mi ve vás pohřbíno,
pro každou vzpomínku z pod rodné střechy,
pro každou slzu v dálné cizině
a pro svou povinnost, ve chmurné hodině,
jež nedala mi zoufat bez útěchy —
já miluji vás, moje drahé Čechy!

A já polo v bdění, snění,
jak se jeví, jak se ztrácí
vidím, jak se nazpět vrací
vše, co bylo a už není.

Na okně se v pavučině
jako muška houpá v záři
dítě s mou, jak byla, tváří,
hledí vážně do mé síně.

V koutku stará usedává
žena polo v tmě a svitě,
hledí chvilku na to dítě,
hledí na mne, v pláč se dává.

A tu slyším lehkých kroků
podlahou jak zvuk se skrádá, —
aj, to s děckem žena mladá
usedává po mém boku.

Na ruce se prsten blýská,
zvadlou myrtou vlas má spnutý:
„Což se ti už, muži krutý,
po nás ani nezastýská?!“ —
— — — — — — — —

A ta slova zní tak jemně,
a ten pohled všech tak mrazný —
zdá-li se vám sen to prázdný,
přijďte o půlnoci ke mně.

NA HŘBITOVĚ.

HROBY pusté, rozvalené,
bez kříže a bez kamene.

Od hrobů se růvek dělí,
smutnější jste neviděli.

Matku jinde pochovali,
dítě tady zanechali.

Do vyprahlé sypké hliny
vrývají se ostružiny.

V zimě jen ji větry kreji
milosrdnou pod závějí.

I ať kvete, i ať mrazí,
sem už nikdo nepřichází.

V noci jen, kdy živí spějí,
chví se ostruž pod kročejí.

A jak vítr dále spíší,
kolébavku nese tiší.

☆

STŘEVÍČKY.

VYLETÍ holoubek bělostných křídel
v rok jednou z bran rajských na chmurný svět
zatřepá křídloma u lidských sídel,
a kdo ho uslyší, otevře hned,

* *
*

(Na hrob mé sestry Míny.)

Ty světem tím jsi přešla jako dítě —
čím's byla svým, to ví jen ten, kdo ztrácí,
čím byla's jiným, Bůh ti to již splácí:
tvůj život čistý byl a nevinen
a tedy spi ten dlouhý, věčný sen
tak, jak spí dítě — —

✩ ✩
✩

III.

ČECHY.

PRO vaše neštěstí, pro vaše utrpení,
pro vaši němým žalem zrytou skráň,
pro vaši samotu, pro vaše ponížení,
pro šíji pode jhem, pro ukovanou dlaň, —
pro vaše, bratry neslyšené vzdechy,
pro výsměch nepřátel, i hvězdu naděje,
jež, Bůh až uslyší, se přec nám zastkvěje!
pro ty, kdož věří v ni, ať bouře obzor kryje —

Pro každou krůpěj, jíž mi srdce bije,
pro každé české slovo matčino,
pro vše, co drahého mi ve vás žije,
pro vše, co drahého mi ve vás pohřbíno,
pro každou vzpomínku z pod rodné střechy,
pro každou slzu v dálné cizině
a pro svou povinnost, ve chmurné hodině,
jež nedala mi zoufat bez útěchy —
já miluji vás, moje drahé Čechy!

Bůh opatruj a utužuj vás v boji,
Bůh síli vás, až vaše rány zhojí,
Bůh zachovej vás v klidu, míru, spáse,
Bůh vrať vám volnost, velkost, slávu zase! —
a v kraji šťastném, smavém od výsluně,
těm, kteří milovali v chmurném čase,
ustelte měkce ve svém svatém lůně!

✡

ZNĚLKY.

Janu Nerudovi.

I.

JSTE, Čechy mé, jak strom je v širém poli,
tak opuštěný, sirý, truchlící,
vydaný blesku, bouřné vichřici
a každého, kdo kol jde, na svévoli.

Jen časem na něm ptáče zašveholí
a je to píseň v duši ryjící,
v níž srdce puká siré pěnici,
vždyť ono přec to jenom tuze bolí.

Ty otřískané větve, kdo je zhojí?
v tom zřídlém listí stesk? — kdo rozumí?
Ty's, lípo, samotna i pěvci tvoji!

Ti ostatní jdou kolem tupí, klidní
i zoufalstvím když snět tvá zašumí —
Ó, my jsme přec jen bídní, ach, tak bídní!

II.

Dnes ještě nenapsáno v božím soudu,
že my jsme ze všech národ jediný,
jenž zrozen k otroctví, jejž dějiny
jak zvadlý list po vírném snesou proudu.

Nám na hrob navezli již mnohou hroudu
a počítali nám již hodiny,
jak supi kroužili kol otčiny
svůj lup větříce v ssutinách a troudu.

A Bůh jen psal a jeho tvář se tměla
a děl: „Já sešlu vaší ku spáse
nejmocnějšího ze svých archanděla:

To lásku k sobě, živu býti chtění!
než do svých účtů vpíšu: Rovná se!“
Bůh píše, píše — Lásky v Čechách není.

III.

Je ten náš lid jak Kristus na kříž vbitý,
a vy pod křížem tím jste žoldnéři,
o jeho šat zběř hraje se zběří,
on na to hledí nahý, bídný, zrytý.

Hloub do skrání ten věnec z trní svitý!
a oko když se slzou zašeří,
z vás, kdo má pěsť, jej v líci udeří
a vůkol jásá k tomu posměch zpitý!

A on, tak umučený, s kříže zírá
tu k nebesům, tu na vás ve své muce
a na rtech jeho modlitba se chví. —

Vy láteříte dál s kostkami v ruce,
krev jeho zvolna pije země sirá —
a v dálce duní voje Titovy!

✩

TY MÁ DOMOVINO.

TY má domovino,
jedna mezi všemi,
zvou tě nejkrásnější
perlou ze sta zemí.

Ba že ty jsi perla
velká, — pohozená,
jako jen kdy která
ze Slávského moře — vylovená!

Ba že ty jsi perla
sirá v světě dálném
a máš sestry jenom
v našem oku kalném.

✩

ČESKÝM HRADŮM.

VY staré české hrady
u staré české chaty,
s tím cizím lidem v síni,
s tím naším přede vraty.

Vy, s leskem české slávy
na rozvětralé líci,
v nichž česká jsou jen srdce
tam v kryptách práchnivící,

Vy chladné cizí hrady
z té staré české skály,
tak jest mi, jako byste
na našich prsou stály!

✡

JE PROTI NÁM, KDO NENÍ S NÁMI.

JE proti nám, kdo není s námi
a jediný byť vlas to byl,
kdo v nepřátel jej složil chrámy,
to krev už není našich žil!

My potřebujem mužů celých
a v boji, psotě vzdornou leb,
a myšlénku na čelech smělých
a pohrdu pro cizí chléb.

My potřebujem velkých lidí,
již bouři velké vzdorují,
a z celé duše nenávidí,
a z celé duše milují!

✡

NEVĚŘÍM.

Františku Tylšrovi.

JÁ nevěřím tou věroukou,
jež slz a krve potoky
se brodí v ráj a pekel mukou
si z lidí dělá otroky.
Té pravdě, k zisku velkých činné,
že nezná Boha ve tvář dím;
je řemeslo to jako jiné.
Nevěřím!

Já nevěřím v tu panskou pýchu,
jež malým světem velká jest,
mně hrdý úsměv váš je k smíchu,
váš titul, erb, i vaše čest!
Váš svět je světem trpaslíků,
já jiný ještě jinde zřím;
že více jste než stvůry mžiku,
nevěřím!

V to nevěřím, co zvete vloha,
když srdce při tom kamenem,
ni v poctivce, ni v neznaboha,
jenž ďáblu slouží nocí, dnem,
ni v pokrytství, ať jak chce sluje,
jež bědné strká ku dveřím
a o lidskosti deklamuje,
nevěřím!

A v ten váš rozum víry nemám,
jenž duši v atom rozdílí, —
to děcko, neodrostlé plenám,
jež kapkou krve sešílí! —

a v důmysl, ať co chce umí,
a v soustavy a v „jak a čím“,
když lidské štěstí kácí v rumy,
nevěřím!

V dlaň poctivou, když pot ji smáčí,
v tvář, nadšením když rozžata,
v kus pravdy v radosti i pláči,
v kus lásky k bratu od brata,
a v štěstí, žalu v pohled němý
tam k nebes hvězdným zášeřím,
v cos jiného na širé zemi
nevěřím!

☆

JAROSLAVU VRCHLICKÉMU.

KAM spěl Tvůj let, a v každé době,
ať ku hvězdám, ať v zem se hřížil,
s tou zvěstí, již Ti daly k sobě: —
já vím, — že's čelo neponížil!
let v ideál že byl to stálý.

V Tvém boji s žitím, praci, žalem
Tě neznali; i ať jsi vysnil
si laur neb trn v tom světě malém:
já vím, — že's duši nepotřísnil!
A vím, že jsme se milovali.

☆

BLÍŽE K SOBĚ!

JE můj hlas jak je hlas zvonu
v noc, kdy Bůh se na svět zrodil,
a kdybych s ním v poušti chodil,
v posledním by zazněl stonu:
„Jedna krev nás, bratři, víže,
přitulme se k sobě blíže!“

V srdci mém to sálá, hoři
jako v sopce před výbuchem,
a já chtěl bych sopky duchem
aby to v tom Slávském moři
v každé kapce zajitřilo:
aby se přec v jedno slilo!

Jsme my jak ty holubice,
pro luňáky jako ony? —
Našich srdcí miliony,
našich paží ještě více —
každé někde v poutech chví se,
a ty paže nespojí se!

Jsme my jak to listí v jeseň,
kde je v světě bouře které,
každá do nás vichrem pere,
každý z nás je jinam nesen. —
Proti nám jsou všichni v zbroji,
my nebyli nikdy svoji!

Od Urálu do Šumavy,
k vlnám Baltu od Adrie,
kde jen Slávské srdce bije,
není, které nechuraví —

Každý na nás cos si vlastní:
my nebyli nikdy šťastni!

Roste na tom božím luhu
svoboda pro všechny lidi,
z naší krve jiní klidí,
jenom my jsme národ sluhů!
Co jste seli, přece skoste,
také pro nás volnost roste!

Jako bouře lesy kácí,
kráčí posud přes národy,
a na naše lípy v hody
usedají bouřliváci,
slétají se níž a níže, —
blíže k sobě, bratři, blíže!

☆

KU PŘEDU!

(1878.)

K předu tedy, jménem Páně,
v svatou válku, děti, k předu,
starou cestou po Balkáně
za krev bratří, popel dědů!
Jako v mraku blyskavice
v Balkán bílý orel letí,
bledne záře půlměsíce —
k předu, děti, k předu, děti!

Slyším v dáli hřímat děla,
mečů třesk a ržání koní,

vidím smrti archanděla
na krvavém letět broni:
znamená vás na tisíce,
ale vtéká, v dál jak letí,
kopí ve tvář půlměsíce,
k předu, děti, k předu, děti!

Jako nebe od požárů,
od krve jsou rudé nivy,
neslyšíte z dravčích spárů
kořisti ten výkřik divý?
Hoj, však v Dunaj už to hříme
v den jak soudný ku odvěti:
„Přicházíme, přicházíme!“
K předu, děti, k předu, děti!

Tedy k předu jménem Páně,
v svatou válku, děti, k předu,
za tu lidskost na pohaně,
za mohyly našich dědů,
za Toho, jenž bitvy řídí,
a za volnost Slávských snětí,
a za volnost všechněch lidí
k předu, děti!

☆ ☆
☆

IV.

MATKA.

JSI celé mé žití a celý můj svět,
ty andílku můj zlatovlasý —
jen dívej se, dívej, — pro jeden tvůj hled
co svět měl trampoty, co svět měl krásy,
— v tobě to štěstím naposled!“

V ten den se matka na dítě dívá,
a kolem jak večer se stmívá.

„Tvá růžná tvář, tvůj zlatý vlas —
cos chmurné mi tak, mé robě?“
„„Má zlatá matičko!““ — „To tvůj je hlas,
ty měkké ručky, ty patří tobě,
ale ten jas ti v oku shas!“

V ten den se matka na dítě dívá
a kolem se stmívá a stmívá.

„Mé zlaté robátko, — blíž, jenom blíž,
bez toho pohledu v líci tvou zhynu! —
co bylo, je pláč, co zbylo, je tíž,
ale vždyť tebe chovám dnes v klínu; —
mé dítě! — což mne nevidíš?“

V ten den se matka na dítě dívá;
— to zrak jen slzou se stmívá.

„Kde že jsi, mé dítě? já slyším tvůj hlas,
já slyším nožku tvou jemnou —
Můj Bože! — to není už slza z řas! —
Kde že's, mé dítě, — co děje se se mnou?
Pro rány boží! — což den už shas?!“ —

A dítě běží a ručkama třepá
a objímá matku, a matka je slepá.

✡

HROBNÍK.

U mladého hrobníka
pochovali tatíka
bez hrany a bez pátera
v nesvěcené zemi včera —
dnes to někdo odpyká.

Žena, děti hladovy.
— „Nejsme sice takoví . . .
ale kdež k těm krkům pěti,“
ona dí, „chléb usháněti
šedivému tátovi!“

„Nechce umřít, nebesa!“
— hrobník ani nehlesá, —
„není práce, není hrobů,
počíhej si v noční dobu
na tatíka u lesa.“

U mladého hrobníka
letem hraje motyka,
ale přece jen se třese,
když tak náhle pozvedne se
na starého tatíka.

„Zahrabal's ho, člověče?
přišli bychom do řeče.“
Hrobník jen se dívá na ni,
myslí si: „Tak hrstkou stlaní;
člověk rád, když uteče!“

Tak si myslí lehaje. —
Vítr zalkal od háje.
„Aby se tak zbudil táta!
Chraň nás zlého, Panno svatá!“
Vítr zalkal: „Možná je!

Večer se to nevěří,
počkej jen, až sešeří
v půlnoci se kostelíček,
však si přijde pantatíček
pro postel a večeři.“

U mladého hrobníka
sejček s krovu naříká:
„Počkej jen na půlnoc s věží“ —
Jemu zdá se, jak tu leží,
že se v rubáš obliká.

  Půlnoc bije do čira,
  někdo vrátka otvírá;
klika cvakla u hřbitova,
jednou, dvakrát, a pak znova,
  jak když někdo umírá.

  A jako když naměří,
  klika cvakla u dveří,
jednou, dvakrát, a pak náhle
jak do rakve napol spráhlé
  motykou když udeří.

„Vstávej, synku! — Tvrdě spíš!
  pro večeři, postel již
přichází si táta starý;
přichystej ty černé máry,
  pro koho, — to také zvíš!“

  Žena spí, jak na těle
  když si můra ustele;
táta syna nevděčníka
a napolo nebožtíka
  na zem tahá s postele.

  „Spěj mi, synku, spěj mi, spěj,
  za zídkou hrob vykopej,
na sáh dlouhý, jak se sluší,
ale hlubší, při své duši!
o dvě stopy hlubší rej!

Hlouběj, synku, ještě hloub,
  ty přec nejsi žádný troup —
ať se marně nenamučil
táta, když tě práci učil —“
  Táta na zdi jako sloup.

Táta u zdi jako stín,
hloub a hlouběj kopá syn
a to nejsou žádné čáry:
v hrob teď skočil hrobník starý,
— a teď šlo to jako mlýn!

A teď šlo to jako v mlat
slyšet cepy dupotat.
„Když jsi neměl na vyminku,
měl ses učit řádně, synku,
nebožtíka zakopat!“ —

Tak je našli za zoře:
táta ležel nahoře!
táta živ, na mrtvém synu —
Skonal teprv za hodinu
v umrlčí jim komoře.

✡

FARÁŘ Z PODHOŘE.

AŤ jiný se na suchu, moři,
po hrdinách svých otáčí,
mně starý farář na Podhoři,
vzdor kritice a konsistoři
dnes na hrdinu dostačí.

On svatě žil, jak být to mělo,
a klidně stáhl čepičku,
když na večer se spát mu chtělo,
a poznamenal křížem čelo
a Anči své dal hubičku.

A ráno vstal, tak někde k pěti
a něco na zub v kaftanu
každému nesl dobytčeti,
od velké brůny, po hříběti,
až ku starému hafanu.

Pak podíval se do zahrady;
to požehnání jablek, sliv
se ztenčilo sic přes noc tady,
však myslí si: „To z boží rady,
a oni si to vzali dřív!“

Ze zahrady jej slunce záře
dál v role vedla v pohodlí,
a na ten odlesk božské tváře
jal modlit se bez breviáře,
jak sám se papež nemodlí.

Pak chléb šel měnit v boží tělo —
odbyl to trochu krátce snad,
však, za zlé-li se kým's to mělo,
děl vážně: „Ite, missa znělo!
je libo se mnou posnídat?“

Též mnoho nedbal na kázání,
ač písma znal jak přísluší,
mlád' čas prý nemá na pokání,
a staří jsou již vytrestáni,
a kluky brával za uši.

Na patronátu velkou prací
— nač dbáti takých dobráků? —
si vydobyl svou dnešní štací:
pak místo pánů k instalací
si nazval ze vsi žebráků.

Co pátek potom se to souká,
by sám stál Černý u dveří,
ký div, že stará Anče brouká; —
on — na žebráka, na ni kouká
a dí: „Mám něco k večeři?“

Na „bratří“ v čas, leč na vikáře
si vzpomněl jenom o pouti;
pak jaře zní to od oltáře,
a blaze měl, kdo přišel k faře,
jen kachny ne a — kohouti!

A uprostřed té chásky zlaté
kdo na hodin dbá ručičku?
„Půl-dvanáctá“ již táhne k páté —
však za to slyší všechny svaté,
když vyspává svou opičku.

Co do kněh, — sotva jednu ze sta
čet poslední až do stránky;
když do Prahy ho zvedla cesta,
předplatil řádně „Blahověsta“
a pekli na něm bochánky.

Se sousedy žil v dobré míře,
zvlášť po svatebním obřadu,
a kdo-li hles o svaté víře,
kouk’ do sklenky a do talíře
a nevěstu štíp za bradu.

Leč, když ten osud tam i tady
se nad osadou zamrákal,
neb v hrob se spouštěl život mladý,
tu nevěděl si věru rady:
nu, — on se také vyplakal. —

Ať jiný se na suchu, moři,
po hrdinách svých otáčí,
mně starý farář na Podhoří
vzdor kritice a konsistoři
dnes na hrdinu dostačí!

☆

STARÝ KANTOR.

KDY starý kantor přišel k nám,
věděl jen on a pán Bůh sám;
od starých cos se slýchá.
Za nás už býval šedý děd
a víme jen, že dlouho let
v svém hrobě leží zticha.

Bůh dopřej mu tam klidně spát!
my měli jej, on nás měl rád:
my byli jeho pýcha;
sic nedbal mnoho na vědu,
však říkal: „Hoši, ku předu!
jen baba sedí zticha!“

Když někdy všechny bral nás ďas,
on usmál se: „Jen nikdo z vás
ať se mi neudýchá!“
leč v každém srdce utuchlo,
když rákoskou to zabuchlo
a zahřmělo: „Teď zticha!“

A s tatíky když u zkoušky
se matky sešly, s dědoušky,
tu nějak nedoslýchá,
a když vjel vikář do toho,
to ví sám Pánbůh na koho
ten kantor vykřik: „Zticha!“

Ať na pohřeb šel, na křtiny,
my hned jsme měli prázdniny:
jeť pozdě honit bycha;
a o pouti co sousedů,
jej všude zvali k obědu, —
a on pak pil tak zticha.

Při velké mši už z návyku
děl: „Ať jen žádný z muziků
mi v taktu nepospíchá;
ta vložka ať jde bez hany
a pozorujte varhany
a teď mi laďte zticha.“

A u muziky nedaří
se s žádnými tak šumaři,
jak on když v ně se vmíchá;
ten prim — kdo že to dovede? —
jak ledem když se rozjede,
i pusón je teď zticha.

Však o „Jitřní“ ať vesele
si zanotovat v kostele
se nikdo neostýchá! —
tu k pastýři: „Jsme bratři,“ děl,
„dnes narodil se Spasitel!“
— a slzu setřel zticha.

A tak to šlo od roku v rok
a k cíli dojde každý krok,
  a doorá se lícha; —
pak ruka byla jako cent
a smrt, ten starý dirigent,
  prim ve svou vzala zticha.

„Až na školní mne snesou dvůr,
mou píseň zapějte, — tu v dur!"
  to děl, — už sotva dýchá.
„Já mním, že jsem vás dobře ved,
jdu k Bohu v konkurs naposled —
  a teď, mé dítky — zticha."

✡

Z DOB ROBOTY.

DOŠKOVÁ střecha, okna jako ruka,
  leč, co z nich vidím, můj je lán i luka!

Na panském zámku malta opadává,
  mně na mé sýpce Pán Bůh požehnává.

Za týden jezdit dvakrát na robotu: —
  selátka správci rostou za tu psotu.

Chraň, Bože, pole, chlév a každou stranu
  od krup a ohně, vojny, moru, pánů.

A musíš-li už chopit naší kliky
  se v neštěstí, chyť nejdřív chalupníky! —

Co vidím z oken, můj je lán i luka;
mám holku na vdaní a k vojně kluka.

Dám vám tu holku; — a ty! — konec křiku; —
jalůvku s ní a čtvrtci dvacetníků.

A tobě, chlapče, by tě neodvedli,
dnes postupuje živnost táta ššedlý.

Modli se, pracuj — a nehrdli, synku,
mě, jak já hrdlil tátu pro výminku!

☆

U OKNA.

OKÉNKO zářivé,
svlačec je věnčí,
do malé komůrky
dívám se z venčí.

Venku je zimavo,
tmavo a mživo,
v komůrce světlo je,
teplo a snivo.

Lampička na stole
svítí tak mile
na svaté, na Krista
na stěně bílé.

A tam, kde do tmava
v koutku se tratí,
dvě hlavy stříbrné
pableskem zlatí.

Nad nimi se stropu
  z pouka a sítí,
  kývá a točí se
  holoubek s niti.

Nevím, jak v chaloupce
  s chlebem se daří,
  ale Bůh s klidem svým
  hledí z těch tváří.

Staroušek zadumán,
  stařenka přede,
  občas se nakloní
  k té hlavě šedé.

A jak ten holoubek
  stropem se kývá,
  u nich as myšlénka
  s myšlénkou splývá.

Staroušek pohnul se:
  staruška sloku
  polšeptem zapěla
  od mladých roků.

A je to písnička
  nějaká stará,
  ale jim oběma
  zní jako z jara.

Staroušek usmál se,
  staruška přede:
  k sobě se sklonily
  ty hlavy šedé. —

A já, jak dále šel,
děl jsem: „Kéž jednou
ti siví holubi
spolu se zvednou!“

✿

SVATÁ ZEMĚ.

NEBYLO proň slunce záře,
nebylo proň ptáků pění,
ani stromů šelestění,
nebyl květ a zeleň jaře,
ani úsměv lidské tváře.

Věčně také v světa lůně
spasení se nenarodí
pro toho, kdo stín jak chodí
mezi stíny bez výsluně,
pro toho, jenž srdcem stůně.

Sprchnul paprsk záře zlaté
jako v žalář padá mříží:
„Odlehčím já vaši tíži,
okovy vám budou sňaté,
dám vám poklid v zemi svaté.“

Roztálo mu slovy těmi
srdce, z jara led jak jihne
s poledne, když vítr tihne
a jak ptáče s perutěmi
vyšel poutník k Svaté zemi.

Přešel doly, přešel hory,
přejel i to moře dálné,
neoddechnul v poušti palné,
dokud Jordán v svitu zory
neovlažil ret mu chorý.

V Getsemanu hlavu níží,
na Golgatě slzy roní,
k svatému se hrobu kloní,
k svatému se modlí kříži,
ale v srdci balvan tíží.

Přešel zase pouště lemy,
proplul moře poutník chorý,
přešel doly, přešel hory,
pták s chromými perutěmi
do rodné se vrací zemi.

Komu jste to otvírali?
„Já to, poutník z Palestiny —
Jordán smývá hříšných viny,
ale já se vracím z dáli,
abyste mne pochovali.“

Sprchnul paprsk záře zlaté
na hrob jarních větví mříží:
„Odlehčím já vaší tíži,
okovy vám budou sňaté: —
v zemi siré, — v zemi svaté!“

STARÝ HŘBITOV.

NA kraji lesa, z pola stíněn kmeny
a z pola v slunci, učiněná lada,
je travný lán; — jen mělkých vln tu řada
dí chodci, že to hřbitov opuštěný.

Kde zídka byla, sporé roste hloží,
zde čas jen přidává, nic neohlodá,
tu tam jen průrvu utvořila voda
a na vše slzí velká rosa boží.

Po vpadlých rovech volně stádo kráčí
a od jednoho popěvek zní dítka,
jež na proutek si váže lesní kvítka,
teď nad skráň vzrostlá každému již spáči.

Těch, kdo tu leží, není pamětníků,
ni těch, jimž bylo bolno šlápnout na ně;
jen šedý kříž v zem káceje se k straně
rozpíná náruč k Bohu slitovníku.

✩ ✩
✩

V.

JÁ TÉŽ PĚL . . .

JÁ též pěl mnohou píseň pravou,
jak žijí v lidské pověsti,
však ta mi táhla jenom hlavou,
jak osykou kdy šepotavou
večerní vítr šelestí.

A zvučela mi v ňadrech, vzpjaté
jak moře hučí v daleku,
já nechal šumět vlny zlaté,
co povídaly tisíckráte
— vždy jednomu jen člověku.

Pak jako v člun jsem used malý
a dal se nésti v peřeje;
a ty mne nesly, v mhavé dáli
až přede mnou se otvíraly
— snad sama ráje veřeje.

A bylo mi, jak led když jihne
a jaro větvím šelestí,
a vlaštovka se první mihne,
a bylo mi, jak sen když tíhne, —
a budíme se s bolestí.

❦

JARO PŘIŠLO.

JARO přišlo jako v mžiku,
jako z houští laňky skok,
s rosou, květem na trávníku,
s prchou, sluncem podle zvyku,
s ptačím zpěvem, jak co rok;
nedbá pranic na kritiku.

Jaro přišlo, z ticha, z ticha,
něžné slovo v něžný mžik; —
neví nic, co lidská pýcha,
lidská zlost a lidský ryk,
jenom z hluboka tak dýchá.

Dýchej, dýchej, jaro, na zem,
my už jsme tě čekali,
podliška pod skalnatým srázem,
brouk pod tmavým zimostrázem,
pramen z hor, a z povzdáli
mnohé srdce skřehlé mrazem.

Dýchej, dýchej, v zmladlém křoví
přitul ptáče k ptáčeti,
zadýchej pod lidské krovy,

pověz také básníkovi,
jak by lidem v podletí
jara vždy byl posel nový.

Dýchej v duši teple, slunně,
a na horké čelo chlad,
a kde které srdce stůně,
vdechni mír v ty kalné tůně,
a kdo se zlem v zápas pad,
dechni po té dobra struně.

A kde se nad drahou hlavou
zavřela už země v klid,
obetkej ji měkce travou,
a od těch, kdo dál jdou vřavou,
můžeš ji tam pozdravit.

PROBUZENÍ.

TO byla bludná holubička,
jež přišla do mé samoty,
já zaslechnul ji jednou z rána,
když z pola otevřená víčka
vlhnula slzou z dřímoty.

Tak broukala a povídala,
jak pohádku když pozlatí,
já divil se to lidské štěstí
jak divně tak a z nenadála
se v lidské srdce navrátí.

Zda sním či bdím, já nedbal více,
já sepjal ruce na hrudi,
a bylo mi, jak v tmavém doubí
když s houkáním se holubice
den letní v ráno probudí.

✡

PÍSEŇ.

CHCEŠ-LI být můj anděl strážný,
  chceš-li být?
temnotou a světlem žití
  se mnou jít?

Tam, kde nohu ostny raní
  bludných cest,
chceš-li ty mne vlídnou rukou
  přes ně vést?

Tam, kde pestré kvítí šatí
  luh i les,
budeš se mnou v kytku vázat
  mák i vřes?

A když na vše padne zimy
  chladný sníh,
kéž pak najdu vše, co zašlo,
  v očích tvých!

Na tvých prsou vše, co urval
  žití vír, —
a v tvém věrném pousmání
  klid a smír.

✡

OPAKUJ TO.

OPAKUJ to ještě jednou,
že je dosud na úsvitě,
než se zachvím zimou lednou,
než mi ještě vlasy sšednou,
opakuj to: „Miluji tě!“

Dosud růže neuvadly,
dosud mnohá ještě v puku —
a kdy byl bych anděl padlý,
v jehož rukou všechny schřadly,
rci: „Já tobě podám ruku!“

☆

DÍK.

Nuž tedy dík za zlaté srdce tvoje,
já hledím naň a ruka má se chví,
jak plavec z bouřných vln když perlu vyloví
a břehu blízko již, zpět klesá do příboje.

Já o tebe se třesu, perlo moje,
o ten tvůj svit, o ten tvůj dětský klid,
a přec tak hluboko jsem musel pro tě jít,
než moh jsem přitisknout tě v siré srdce svoje.

Teď ke mně blíž! i ať se obzor chmouří,
tys má; — a smrt až rozevře mou dlaň,
jen rci, až naposled mou chladnou zlíbáš skráň:
„Já vím to, pro mne rád že zahynul jsi v bouři.“

☆

TY TÉŽ.

TY též a ze srdce jsi milovala
tou první láskou, jež se nevrátí,
tak čistá, svatá, krásou neskonalá,
že člověk rád ji žitím zaplatí. —

Ty též jsi ztratila a navždy, bez naděje,
ty též jsi přežila ten nejkrásnější sen;
já viděl v oku tvém ta slza jak se chvěje:
ten sen nebude nikdy zapomněn!

A tak jsme sešli se, tak s duší štěstí prázdnou,
to u květu, jak rostou v jeseni,
my oba sáhli po něm rukou mraznou
a ruce dotkly se v tom zachvění.

Pojď sem, já na prsa ti připnu květ ten bílý,
pojď sem, já vypláču se tvojí na hrudi,
zde šťastni spolu budem ještě chvíli,
a tam — sny zašlé, — vždyť se probudí!

☆

PÍSEŇ.

JIŽ slunce úsvit zlativý
na polštář padá sněživý
i na tvou skráň —
křepelka zmkla na poli
a vlaštovka už šveholí, —
milenko, vstaň!

Co příze v noci natkal Puk,
co Mab vložila do tvých ruk,
nech se to chvít,
jen jak by z všech těch vzpomínek
byl růžový spaď lupínek
v pavouka nit.

S paprskem slunce nachový
svez lupínek se růžový
teď na tvou skraň —
křepelka hlesla na poli,
vlaštovka v hnízdě šveholí —
milenko, vstaň!

✡

V TIŠI.

Z tvých ňader dýchá pokoj
a mír z tvých stinných řas —
jen blíž mne přitiskni k sobě,
ať věřím, že jsem šťasten zas!

Jen dívej se, dívej tak dlouze,
vždyť dlouhý byl to žal,
ale tvůj úsměv naň padá,
jak v mrak by úsvit dopadal.

A v duši mé je tak jasno,
a teplo a klid a lad,
a v těch mých očích je vlhko,
jak se to mohlo stát! —

✡

DEŠŤOVÉ KRŮPĚJE.

NAD krajem vlhký závoj páry visí
a v dáli nad ovrubou modrých hor
se černo oblaků se zlatem slunce mísí,
jež druhou stranou klesá za obzor.

Je po bouři a vzduch je plný vůně;
to voní květ, — i rozpukřelá zem,
a na pahorku zlatém od výsluně
stíráme chladnou rosu kudy jdem.

O samotě keř stojí růže plané,
je květu pln v své síle červnové,
sem tam jen leží lístky opadané —
na květu, na lístcích tkví kapky dešťové.

My stáli tu tak dlouho; mlčky spjaty
dlaň ve dlani, — déšť na vše napadlý! —
mrak v daleku — a ten tvůj úsměv zlatý
na mladý květ — i na ten uvadlý.

DVA ANDĚLÉ.

Z utichlé noci hles už nedopadá
v utichlou síň; — ty spíš, má ženo mladá.

K tvým hlavám našeho slét štěstí anděl s výše
a ke mně vzpomínek přistoupil anděl tiše.

Pod jeho pohledem krev bouřná žehne v skráni;
jak do sna doslýchám tvé klidné oddychání.

Mně z mraků na čele skanula slza v řasy,
ze slunečna tvých snů tvých na rtech úsměv hrá si.

A teď se zašeřil a slza v líc se plíží,
to chmurný anděl můj se k tvému loži blíží.

Proč jsi se zachvěla? — proč já se usmál v muce?
To ti dva andělé teď podali si ruce.

SVĚTLOU STOPOU.

1881.

SVÉ MARII.

[redacted]

I.

POESII.

OHNĚM i mrazem, jasem i tmou
vcházela's, vešla's v duši mou;
ať letěla's nebem, ať snesla se v zem,
já držel se za tvé řízy lem
ve hvězdných výšinách, v propasti hlubinách,
ať srdce pokrýval mi zlatý pel, či prach.

Ohněm i mrazem, jasem i tmou
já prošel životem pod perutí tvou —
i ať to bylo už tak neb tak,
ať úsměv mám na rtech, neb zakrývám zrak,
v tom běhu šerých let, kde vše utuhne v led,
ty zbyla jsi mi v srdci co perla naposled.

Je to teď stárnoucí, skloněný strom,
leč zbylo dost květů na stromě tom ——
ať z mízy je stvořil, neb z jíní tvůj dech,
cítím přec v kořenech, ve větvích všech
to tvoje dýchání, to slunné usmání,
jež, i když vrhá stín, — stesk žití zaclání.

☆

ZLATÁ ŠLÉPĚJ.

S nebeské výše anděl slet,
jak slétá papěrka sněhu,
tak zvolna, tak zlehka na zemský svět;
leč kam jen stoupil kročejí,
zanechal zlatou šlépěji.

Procitlo dítko ze zlatých snů,
perutě bílé úsvitem dnu
od kolébky jeho se vznesly;
je marně v tu chvíli už hledal zrak,
leč na rtech zbyl úsměv nebeský tak —
a jeho rty ponejprv hlesly.

V mrákotách bolu o vlhkou dlaň
kdos bledou a zrytou opíral skráň,
neb celý život byl svízel! —
tu zdálo se mu, jako dech
by rtů ucítil na svých rtech
a s úsměvem jak vzhůru vzhled,
jen na okně se pohnul květ,
jak motýl byl by zmizel.

Strmácen tělem, na duši,
šel dělník ráno k dílu;
to tisícové netuší,
jak za zlatou jde šlépějí,
kdo v duši vdech mu naději
a v paž i srdce sílu. —

A básník vyšel v kraje dum
jak v moře beze vesla;
tu slyšel jako křídel šum
a myšlénky se hrnou k rtům
a v klín mu píseň klesla. —

Svět ve svém boji, ve svém běhu,
když anděl sletne v hluchý tlum,
jen dí: „Hle, spadlo pírko sněhu!“
a přece každou kročejí
jde zlatou jeho šlépějí!

✡

PÍSEŇ.

V lupení ptáče zapělo,
  zda víš,
čím se mu srdce zachvělo,
  zda víš?

Co perlí se v listí zalesklo,
  zda víš?
a po čem se ti tak zastesklo,
  zda víš?

V tom listí ptáčat na tisíc,
  ty víš,
těch rosných perlí tam ještě víc,
  ty víš.

Pták jeden lístkem zachvěje,
  ty víš,
a deštěm shrknou krůpěje,
  ty víš!

Však po čem si ptáče zastesklo,
  zda víš?
a proč se ti oko slzou zalesklo —
  ty víš! —

✡

V MLHAVÉ TOUZE.

V mlhavé touze a ve zlatých snech
jsem bloudil lesy a po ladech
tak lehký, tak volný, jak ve vzduchu pták; —
leč v srdci, pták sladce mít nemohl tak!

Paprslek slunce paď v lesní chlad,
já musel se za ním vzhůru podívat
tam k nebi vysoko, kde ani mrak,
vždyť v duši mé bylo také tak!

Té písně hluboké, co táhla skrz les!
mé mhavé touhy s ní splynuly dnes,
splynuly v píseň; snů zlatý pták
s ní odlet domů, tam do oblak. —

✡

NEDĚLE V PODJAŘÍ.

V slunečném svitu
v šíři a v dáli
dřímají pole,
lesy a skály;
nad ně se nebe
sklání tak z ticha,
jako když ptáče
perutě šíří
a na svém hnízdě
v mechu a pýří
hledí a dýchá. —

Modlitbo svatá,
modlitbo tichá,
jež v tomto mžiku
v prsou mi dýchá,
jak také nade mnou,
dítětem zniku,
nebesa z ticha
perutě šíří, —
dřímotnou tiší
naplň mi duši,
hřej tam a bydli;
neleť mi k výši,
jediným hlesem,
který se slyší;
nebe tě tuší
pod svými křídly.

✰

JARNÍ PÍSEŇ.

NA vlaštovičích perutích
přilétlo jaro zpět,
zrak blankytný, ret jeden smích
a roucho jeden květ,
zelené roucho jeden pestrý květ.

„Vy zimní spáči z lůžka ven!
já klepám na váš dům,
já nesu každému váš sen
a tisíc krásných dum,
stotisíc krásných, pohádkových dum!

To, teď co slyšel's, jásavý
že slavičí byl zpěv?
Ó, ne, to táhne z doubravy
zpěv bledých lesních děv,
můj zapěl zpěv i sbor těch lesních děv.

A vám se, zimné myšlénky,
s těch bledých nechce čel?
zde! pro vše dobré, pomněnky,
a to, co bolí, pel,
pro vše, co bolí, rosou vlhký pel.

Dnes v každém srdci postavím
si z lučních květů trůn,
a jako sníh je roztavím
svou hudbou měkkých strun,
divocesladkou hudbou měkkých strun.

A celý svět svou skryje lic
do šatu mého řas,
jak stopí hejno vlaštovic
se v nebes modrojas,
v nebeský volný, čistý modrojas!"

*

RITORNELY.

NE, pane můj, vám škoda růže jedné,
ji raděj' zahodím zde vedle cesty —"
a srdce tluče: „Zdali přec ji zvedne?"

*

„Ty černé oči, ach, kdo mne jich zbaví?
matičko, matko, pomstěte mne přece,
a rcete jim, ať vlídněji mne zdraví!“

*

„Mráz kosti lámc, — nechoď ku okénku“ —
„Já komůrku již, matko, zuvírala,
což by můj milý dnes si počal venku?“

*

„Proč, matičko, ten slavík zpívá z jara?“
„Dceruško, na to's příliš ještě mladá“ —
„Což ptala bych se, kdybych byla stará?“

*

Po moři pluje loďka v tisíc míli —
„Což nebojíš se bouřlivé té vody? —
Vezmi mne s sebou, plavče roztomilý!“

*

„Kdo manželství, ten řetězů prý ušel,
a já bych chtěla řetízek jen malý,
když pro nic víc, jak aspoň by mi slušel.“

*

Je pavouk, pavučina, muška slepá —
a není láska jedno ani druhé
a srdce jako muška v ní se třepá.

*

PÍSEŇ.

PŘES pole a luka vítr věje,
lehounký vítr v slunce zář,
a dýchá ti do obličeje
a tvými vlasy na mou tvář.

Ty v dálku hledíš jako v snění,
jak vítr táhne přes osení
a s větrem letí stín a zář. —

Přes pole a luka vítr věje
a po mezích přes vlčí mák;
po lístku lístek s větrem spěje,
jen nehleď za ním smutno tak:
Což zář a stín a žití změna!
ty's jarní květ — a do ruměna
tě zlíbám vždy, jak vlčí mák.

✩

PÍSEŇ.

TAK moře není hluboké,
jak hluboká lidská je touha
a přec mi z prsou zlovila
perlu ta ruka tvá pouhá.

A jest-li tou perlou píseň jen,
neb láska, slza je pouhá:
v těch tmavých prsou hlubinách
pro tebe zrála tak z dlouha. —

Teď ty ji nosíš na srdci
a na prsa klesá ti hlava,
vždyť zrála ti tak hluboko
a je tak těžká a pravá.

✩

SOCHA U LESA.

KRAJEM lesa světec stojí,
na svět ven se dívá z chvojí,
v sněhu, ledu
hledí v luh na holou bědu.

V bradě mráz a jíní v skráni,
hrstku suchých proutků v dlani,
vítr hvízdá
do prázdného v loktech hnízda.

Ale berla
jediná je pravá, zmrzlá perla
a jeho tvář smavá
spokojeně jaro očekává.

Šel jsem tady kolem něho,
ale každý má dost svého —
ale, svatý, jistě,
jaro chtěl bych prožít na tvém místě!

V stínu chvoje, úsměv v zraku,
v loktech hnízdo pernatících ptáků,
v ruce proutek v květ ženoucí lýče,
u noh petrkliče.

* *
*

II.

MINIATURY.

DEN.

DEN mladý z hluboka se noci noří
a rozpíná svá křídla purpurová,
a světlé zraky stínem, jasem hoří.

A éther chví se jeho pod kročeji
a hvězdy blednou a den mladý jásá:
„Jsem žití zdroj, mnou vše se věci dějí!“

A bílým jasem zastkvěly se skráně,
a na zem shleď: „Co tobě nesu?“ pravil,
a usmál se, a k očím přitisk' dlaně. —

✩

KRISTOVA HLAVA.

PŘI všem, co myslil a co vídal v snění,
— neb v jeho čistém srdci našel místa
svět celý ve svém velkém utrpení, —

tvář jediná bez poskvrny a čistá
mu byla z toho světa ztraceného
obrazem všeho: — tvář mroucího Krista.

A byla tak jí plna duše jeho,
že žitím srost s tou mukou božské hlavy,
hledící naň z pod věnce trnového.

I maloval; a obraz z půdy tmavy
naň hleděl, jak jej v duši vídal dříve,
tak plný běd, — leč záře božské slávy

tam nebylo, to usmíření tklivé,
jež osten smrti lomí, vítězící,
a mrtvý prach ku záři vznáší živé.

A mnohý den se zachmuřenou licí
se díval na své nehotové dílo
a stále zřel jen prach, — prach zmírající.

A srdce prudčeji a prudčej' bilo
a hlava žehla stravujícím třeskem,
až vše, krom Krista, v jednu tmu se slilo.

A ze tmy té to náhle šlehlo bleskem
a v líci, chmurné smrtném po zápasu,
svit záře splynul s nekonečným steskem.

Byl to jen tah, jen jeden pablesk jasu
do moře temnoty, do stínu muky. —
On ruku zveď, — teď vidí smír a spásu! —

Tu smrt mu zvolna štětec vymkla z ruky.

✡

PŮLNOČNÍ ZVONY.

KDYŽ v němou půlnoc lidé v spánku leží
a strastiplná hruď oddychá volně,
tu mluví spolu, duní zvony s věží.

V dvanácti úderech si poví spolně
běh lidských osudů, jak dole míjí:
ten s jásotem a ten zas duní bolně.

Teď ze hlav sterých věží zvony bijí;
od věže k věži nocí táhnou tmavou,
paměti zemřelých i těch, kdo žijí.

„Já zazvonil dnes k svatbě hudbou hravou."
„Já hranou zaduněl" — a jiný hřímá:
„Já krále uvítal dnes nad Vltavou!"

A jeden hučí rtoma kovovýma:
— to velký zvon je u svatého Víta —
„Ta stará sláva, jak tak pevně dřímá!"

Řad mrtvých králů dole rány čítá. —

✡

K TRŮNU.

DVA jezdci, plát jak bylo vidět lunu
zčernalým hvozdem, potkali se v zbroji.
„Kam cestou?" dí, jak proti sobě stojí,
a z obou úst to vzdorně zazní: „ K trůnu!"

A mečů třesk je slovům odpovědí; —
v tom luna bleskla hloub do temnot lesa:
„Ó, bratře!“ — jeden vzkřik' a raněn klesá; —
a druhý ztrnule mu ve tvář hledí.

„Lžeš!“ — usmál se a oře bodnul k jetí;
však ještě jednou pohled' v němé líce.
„Máš pravdu“, děl, — „tím překážel bys více.“
A v bok mu vrazil meč až k rukojeti!

☆

1621.

(K obrazu M. Aleše.)

NÁMĚSTÍ pusté; pozdní noční stíny
s prvního jitra šerem zápasíce,
se srážejí od domů lomenice
a těžce ulehají do hlubiny.

Tou hluší jde jak poslední zvuk rány;
neb těžkým šerem táhne to jak chvění,
jež hluchnouc, teteli se od lešení,
kam tupě hledí domy s každé strany.

Nad Týnským chrámem zoře úsvit prvý
od hlubokosti nebes pruhem hoří,
a věži dvé ční v nebes žhoucí zoři,
jako dva prsty volající krví. —

Stíny se kupí u lešení lemu,
a nad ním, světlaje se v ranní šeři,
pochmurné věže od kovových dveří
schod vede k špalku, černě zastřenému.

A u sloupu, těch dveří na zámkoví
zrak upírajíc, — stojí Smrť a čeká:
v dlaň jednu hlava níž se k jílci smeká . . .
a v druhé chví se věnec vavřínový.

TOČIČ.

NA čele pot a strhán v každém rysu
stál na večer u tiskařského lisu;
na paži, prsou chvěl se každý sval,
vlas slepený, — tak stál a vrávoral,
až na kolo se opřel, z pola pad',
jímž otočil dnes třicettisíckrát.

Na chladný kov položil těžkou hlavu. —
On tisk' dnes lidem knihu pro zábavu;
zrak na archy upírá nehnutě:
jich šedesát vylétlo v minutě,
on cítil jen, jak řeže každý v sluch
a srdce ssebou béře na popruh.

Sáh' po jednom; byly to veršů řádky
o lidském blahu, lásky hlahol sladký,
o jarním větru, lesinou jak táh',
o ptačím zpěvu, slunci na nivách,
a v duši mrak a sníh kdy padne v skráň,
jak vše nám vrací jedna drahá dlaň. —

Přes zachmuřenou líc se slza skrádá:
„Ta pohádka, ach, jak se lehce skládá!" —

Pak těžkou rukou přejel obočí
a přes líc jak když úsměv poskočí,
jeden ten arch když za ňadra si klaď :
„Ta pohádka snad bude se mi zdát . . .“

✿

U KLAVÍRU.

OD rána do večera sedí u klavíru
a hraje skály, přechody a trylky
a má-li prázdné od cvičení chvilky,
studuje půltóny a časomíru.

A po prstu prst druhý, pátý zvedá
a cvičí zápěstí a cvičí klouby,
a její zrak se zatím hloubí, hloubí,
— neb, co jí rozum káže, cit jí nedá —

na pultu ležícího do Chopina . . .
A náhle útržek zní nokturny
tak zápasící, divý, pochmurný —
zas cvičení, — a klavír skřípá, sténá.

A venku jaro je a plno kvítí
a její hlava klesá unavena; —
vždyť nemá ničehož a nemá věna
a cvičí, hraje o to živobytí . . .

✿

SMÍCH.

TAK perlivě jí úsměv se rtů zvonil,
jak tisíc ptáků když se rozpěje,
a my jsme byli, jak když zavěje
přes klasy vítr, — tak nás všechny sklonil
ten její smích.

To děvče, Bůh ví jak to všechno bralo;
nám každému se, že nás má rádo, zdálo,
a ona jenom smála se, tak smála!

Nic zlého jen si nemyslete o ní,
to byl by hřích!
Nám každému se do dnes stýská po ní,
z nás do dnes každý ztich',
když vzpomene kdo na ten dětský smích,
jímž zasmála se, a pak dokonala . . .

V CHYŠI.

PAPRSLEK hvězdný zapadnul
do tiché chyše;
byla to více zlatá nit,
to chvějná stezka spíše,
po které duše odchází
zpět do nebeské výše.

Tichounká jizba, bílý stůl,
tam stín a bělo
si hrají sem a hrají tam
přes bílé, chladné čelo;

to spíš' byl úbělový květ,
  než drobné dětské tělo.

Vedle kdos dřímá u lože;
  je neodstláno;
ji bol a bdění přemohly,
  jeť dokonáno!
ale té prázdné náruče,
  až probudí se ráno! —

✡

HVĚZDNÁ NOC.

NOC byla hvězdná, kraj byl mhavý, němý,
  tu a tam jen světlo kmitalo se v dáli,
a jedno po druhém v hloub noci haslo;
jen tam, v tom malém domku pod olšemi,
jediné ještě chví se haluzemi —
a to již tolik nocí tam se třáslo,
již tolik nocí u lože tam stály
smrť, život, smrť a boj a utrpení
a žádná naděje, — žádné vykoupení!

Obloha hluboká a siná, tmavá,
a světlo hvězd tak měkce, vlhce padá
na závoj mlh, jenž zemi obetkává
tak zvolna, pokojně, — jak mír se vkrádá
tam, kde se trpělo a dotrpělo. —

Jde k půlnoci . . .
                    Teď v olšinách se stmělo.

✡

FIALY.

DUBNOVÉ jitro vlhké a šedé
dláždění mokrým odrazem leští,
na rohu ulice v drobounkém dešti,
na ruce drobounké děťátko bledé,
talířek fialek na druhé dlani,
stojí tu žena opřena k hraní.

Kdo by ji neviděl, když kráčí kolem,
kdo by si nekoupil kytičku fial? —
naděcko s úsměvem, na matku s bolem
pohlédne, líto mu, kvítku že přijal —
Fialy, fialy, — květ jarní v lese! —
jak do vás dívá se to dítě bledé,
němé tak, smutné tak — a zimou se třese.

✿

BLUDNÝ RYTÍŘ.

ČTYŘI hradby, smutny, holy,
bělají se v širém poli;
kolem velká cesta vede —
měsícové světlo bledé
rozlévá se na topoly
v čtyřech koutech; dlouhé stíny
padají na rovy hlíny,
na desky a kříže v řadě.

Z dáli cestou, hluchem polí,
zazněl hlas, jak na úpadě:

„Daleko-li, daleko-li?!“ —
Jel tak asi mnohou míli;
a hlas zněl, že na topoli
každý list se zachvěl bílý.

Zmužile! — je blízko k cíli!

MNICH.

V legendu svatých, z rána od svitání
až k večeru, kdy k modlení se zvoní,
ta bledá líc se k pergamenu sklání.

Za črtou črtu maluje on do ní
ty drobné obrazy, před nimiž věky,
ač vírou chabé, vlhké zraky cloní.

A lidské pitvory a ďáblů skřeky
a světců k nebi pohled vážně jasný
je vidět zde; — a je to štětec měkký,

jímž malován ten každý oblak řasný
a každá tvář; — ba nebeského jitra
i v ďábla chmurnou líc paď odlesk spasný.

Vše měří váha hlubokého nitra
a smutku víc-li někde v zemském zjevu,
hned jinde úsměv praví: „Doufej! — Zítra!“

A tak tu všechno plno jasu, zpěvu,
že myslím si, jak dívám se v tu knihu,
jak okénkem skrz rosou vlhkou révu

se chvělo slunce v zlatoskvoucím mihu
a ptačí zpěv v tu tichou zvučel celi;
a on jak vše, by žití zmírnil tíhu,

to sloučil v obraz, třeba neumělý,
leč velký v tom, že vše do něho vložil,
čím k Bohu jdem', co od Něho nás dělí! —

Co všechno asi mnich ten dříve prožil.

✿ ✿
✿

III.

IDYLLY.

PETR ZVONÍK.

ŽE beztoho tě obec musí živit
a nemá zaměstnání pro mrzáky
a přec ti nikdo nechce vlasu zkřivit,
ač ten tvůj původ je tak všelijaký,
tož zvoníkem nám budeš ode dneška
a za to, ač to práce není těžká,
ten snídani, ten večer dá ti stravu,
a o polednách, komu něco zbude.
A zůstávat tam budeš podle splavu,
kde chalupa je pro obecní chudé;
a ničemů že takých u nás málo,
jako jsi ty a nebožtík byl táta,
tož samotnému dlouho ti ta chata
ku blaženému sloužiž kralování,
jak za táty se vám tam kralovalo.
A za to budeš zvonit na klekání
ráno a večer, vždycky v pravý čas
jak táta tvůj, a hodinky a hranu

a na kroupy, když půjdou v naši stranu,
a každou slotu, od níž nás Bůh spas!

„I abys dobře začal, začni hned! —
tvůj táta v žití divoce si veď,
teď je s ním konec. — Zvoň! ať průvod hne se,
beztoho obec těžko dost to nese,
že taký člověk uložit má kosti,
kde my budeme ležet do věčnosti.

Však, ať si někdo mrtvé učí spát!

A on byl přec jen dobrý kamarád
dokud byl mlád, a ona ještě živa —“

A Petr jenom, vytřeštěné zraky,
se na rakev a na rychtáře dívá
a opakuje: „Půjdou v naši stranu,
klekání ráno, večer v pravý čas,
a zvonit hodinku a zvonit hranu
a zvonit tátovi —“ a chytil za provaz:

„Vám všechněm taky . . .“

* *
*

Zůstával Petr v chatě pod splavem
rok, zase rok a z jara, v zimě, v létě
a chodil ke všem v čase nepravém,
jen zavčas těm, kdo skončili v tom světě;
a že byl srdcem chor, sláb na rozumu,
naslouchal jenom tomu vody šumu,
jak od rybníka padal v roklinu;

a tak se stali nerozlučně druhy
a nemohli se nechat hodinu
a druha druh provázel podél struhy,
když Petr dolů chodil v dědinu,
jež v hloubi sedla jako v hnízdě stála.

A nade vsí se výše vypínala
hromada jílu, pozarostlá travou
a na ní červenal se velký kříž
a Spasitel dotýkal rukou pravou
se vidlice, kde zavěšen byl zvon,
jenž srdcem jak by hleděl v každou chyš.

A byli druhy Petr, splav a on.

A přišlo jaro s kytkami a ptáky,
a v rybníku se všechno zalesklo,
a všemu po něčem se zastesklo,
po družce ptáku, po květině včele,
po trávě skále, všemu, co má v těle
srdce, i nemá — a Petrovi taky.

A bylo to po velkonočním hodě
a nebe bylo zakaleno, rmutno,
v horách tál sníh a Petrovi tak smutno
naslouchat vodě, pořád jen té vodě.
I chýlilo se večer k soumraku
a bylo čas jít zvonit na klekání,
a Petr měl až vlhko ve zraku,
a zdálo se mu, i to vody lkání
že dnes je větší, nežli jindy bývá.
A s nebe déšť se spouštěl sychravý;
i šel dnes do vsi jako mrákavý
a myslel si, jak se tak brzo stmívá.

A ode vsi zněl výskot junáků
a pod každou byl náspí houfec lidí
a on, jak je tam v hlučném smíchu vidí,
se přidruží k nim plný rozpaků
a nesměle se dívá na veselí
jak někdo, jehož od nich propast dělí.

A přistoup' kluk, — nic nebylo to více! —
a za hlučného tlupy chechtání
děl: „Nezvonil jsi ještě klekání,
jdi, odzvoň! — a pak vari, zase domů!
jdi zatačit si s mámou na rybníce,
chodí tam kolem, ač již dávno tomu,
co skočila tam sama —“

„Poběhlice!“
dodala kmotra stojíc podle kluka.

A Petr šel a zavěsil se k zvonu
a zdálo se mu, Spasitel že v skonu
naň mrká tmou, a že se mu chví ruka.

A deštěm, tmou, přes kameny a suky,
úpadem, střemhlav, vrávorem a srázem
a horečný a zas jektaje mrazem,
před sebou stále prst Kristovy ruky,
a v uších vody šum, jež chvílemi
prudčeji zakloktala kleče svazem,
ubíhal Petr, až se jedním rázem
jak mrtev skácel v chatě na zemi.

A teď měl sen: — V ráz jeden, druhý, třetí
to napřed cvinklo sklenných do oken,
jak s hory protější když útrž sleti;
pak zalomcovalo to stěžejí,

jak když se vítr opře, — prudčeji
pak na ráz ráz do drobivého zdiva;
pak ranou, pod níž chalupa se kývá —
a někdo tmavým oknem v síň se dívá
a rukou vzhůru pokyvuje ven;
teď jako žárem nebe zahořívá
a venku Smrť to stojí u oken
a volá: „Petře, zvoň! je Soudný den!“

A Petr jde; — a Smrť se v tomto mžiku
shroutila v prach a prach kam větrem hnán,
zem, vzduch i vody byly plny ryku
a z mrtvých vstávalo vše, co kdy žilo.
A teď se náhle nebe rozpoltilo
a velký anděl dolů na zem letí
a v ruce drží velkou borovici,
jež přes nebe se klátí jako metla
z východu v západ — a ta nebes světla
stkví se a tmí skrz suky šlehající;
a šourem, od východu k západu
ten anděl smetá v jednu hromadu
co ožilo, jak vítr prach a smetí.
A volá: „Petře zvoň!“ — a Petr zvoní.
A zvonem je ta celá obloha,
a shaslé slunce srdcem bije do ní,
a pod hromovým každým nárazem
sesrší hvězdy s nebes klenutí.

A on tu stojí jako mátoha
a na všechno se dívá bez hnutí.

A dívá se po všechněch hřbitovech,
jak lidé ven se derou v příkrovech
a za sebou je vlekou k tomu soudu
a chtějí strhnout je, — neb lepí k oudu

se mnohý železo jak řežavé —
a jsou to cáry sdrané, špinavé
a cetky s nich jak sněhu chumelice
spadají dolů; — a on hledí jen,
jak v divokém to skřeku vše se honí
a trhá příkrovy; — a zvoní, zvoní.

A anděl volá: „Zvoň!“

Hle, tam se kloní
vždy níže v zem i jejich údolí;
tam lomí se ty čtyři topoly
a všechny hroby jsou už rozevřeny;
jen ve štěrku tam u hřbitovní stěny
se svírá jeden, drží za rubáš —
a jeden mrtvý zápasí tam v něm,
chtě utrhnout se, nesvěcená zem
však drží jej, — on znov' se zvedá, klesá
a anděl volá: „Zvoň!“ a Petr plesá,
že zavřena má ku hřbitovu vrátka.

„Zvoň, Petře, zvoň!“ — A Petr pustí zvon:

To byla jeho matka.

A Petr probudil se v těžký ston —
a kolem tma a venku hukot vod
a dveřmi se to valí jeden brod
a venku potok volá: „Petře pojď!“
A Petr proudem potácí se k splavu.
Je Soudný den! Zvoň, Petře, zvoň! — a ruce
se chytly stavidla. — Zvoň matce hrany!

V tom protrhaly vody hráz a prudce
jak slabé, vetché pýří, bez obrany,
v dol odnášely dítě k vesnici.

Teď zvonice se černá blíž a blíž
a v smrtném zápasu chyt' černý kříž —
a vyděšeně upřel k němu zraky:
— a pustil jej! — a chyt' se zvonice.

Zvoň, Petře, matce! —

„A nám všechněm taky . . .“

A zvonek zařinčel a zapotácel
se v dol a s Petrem v temnotě se ztrácel.

*

JAN LAMAČ.

R. E. Jamotovi.

JAN Lamač zdědil po svém otci mlýn
v hlubokém sedle vlhké Šumavy.
Po obou stranách vzhůru táh' se les,
nahoře vrouben letem oblaků
a dole mladých sosen podrostem,
jenž, rozryt mnohou roklí z jarních vod,
pojednou v svěží louku přecházel.
Té jednou stranou výš' se náhon táh'
a podél cesta; pod ním v oblouku
tek' chudou vodou potok jalový;
dál hučel splav a pod ním klepal mlýn
jen v lesa hluš, neb v dáli byla ves
a zrak, ni sluch nesáhal sem, ni tam.

Z té vsi a jiných mleči jezdili,
ba přijížděli sem až od hranic,

neb ten byl hlas: že na Lamačův mlýn
od konců světa není daleko —
bylť mlynář Bohu, lidem spravedliv.
A z mlýna chodil mlynář do vsi jen,
když k sousedům jej táhlo řízení,
o svátcích na mši, vždycky na pohřeb,
— co před lety mu žena zemřela.
Ku svatbám, křtům jen poslal, co mnil vhod
a nešel řka: „Nač bral bych víc, než dám?
a požehnání může dát jen Bůh.
Kdo rád mne má, to můj se dozví hrob,
tam mezi nimi budu dlouho dost.“

Tak schýlenému klasu dozrál čas
a odnesli jej k vísce na hřbitov,
za božích soudů vzácné semeno.

Když nyní knězi za výkrop dal plat,
sousedům dík, a první, poslední
na čerstvém rovu slzu vyplakal,
— dřív hleděl na vše s okem vypráhlým
a rukou pevnou rakev spouštěl sám,
a teprve, když všichni odešli,
a on se vrátil, v krutý vypuk' pláč, —
Jan Lamač sám se vracel k domovu.

Byl slunný den, z těch prvních v podjaří;
v úvalech strání ležel ještě sníh,
a s habrů loňský teprv sprchal list,
holými břehy prudce potok spěl,
po stranách vrouben křehkým náledím
a všechno bylo plno tesknoty,
— neb ve smutku se život probouzí.
Však nebe bylo jasné, holubí,
a on jak vzhůru hleděl upřeně,

ssál svit a teplo v duše mrákoty.
A jako jimi probouzí se květ
pod hnědých keřů hustou spletení,
tak svitem tím a teplem nebeským,
ve stínu sterých smutných myšlének,
myšlénka jedna propukla co květ —
A jako ten, s nějž velká spadla tíž,
pln vážného, blahého oddechu,
pevným se krokem vrátil do mlýna.

Pak dům obešed kolem do kola
na prázdno velké spustil stavidlo
na počest tomu, který odešel,
a poslouchal a hleděl do vody
a děl: „Tak v prázdno letí život náš —"
A potom vešel v jizbu otcovu
a otevřel tam starou, těžkou skříň,
jež v domě byla jako svatyně,
jíž nikdo netknul se než otec sám:
tam po své ženě choval památky,
svatební šat a vínek myrtový
a s ním též první uschlé chudobky,
jež vypučely jejím na hrobě.

Pak po otcích tam starou bibli měl,
z níž čítal odpoledne v neděli,
a on, Jan Lamač, jeho starší syn,
tich sedal u něho a naslouchal,
jak četl hlasem těžkým, pokojným
a mohutným, jak venku hučel splav.
A tím do hlubin duše synovy
přecházel otcův přísný, vážný duch,
však po matce že srdce měkké měl,
ten proud vždy hloub se vrýval do něho,
a takou naplnil je ozvěnou,

že světa hluk v něm ztichal docela.
A když pak zralých, mužných dospěl let
a pro tu svoji přísnou povahu
— ač pod ní každý znal tu dobrotu,
však proto, že se nejevila hrou
a laškováním, — zůstal samoten,
té nenašed, jež vyplnila by
tu celou jeho duše hlubinu,
uzavřel, život skončit v samotě;
všem láskou žít, byť nebral nižádné.

Tu bibli vyňal teď a takto čet':
„Blažen, kdo truchlí, bude potěšen;
blažen, jehožto srdce čisté jest,
neb spatří Boha; blahoslaven ten,
kdo žízní práva, — budeť napojen."

Pak blížících se kroků ozval hluk
a různé hlasy; čeleď od pohřbu
se s mladším bratrem domů vracela.

Jan Lamač zavřel bibli, zavřel skříň
a na dvůr bratru vyšel v ústrety,
a stisknuv ruku mu, jej mlčky veď'
kde od stavidla vody hučel proud
a o těžké se opřev brlení,
stál chvíli němo; — slunce padalo
mu v plavý, běle prokvětalý vlas,
a na tvář klidnou, jako nad splavem
ta vodní hladina; pak položiv
dlaň vlídně na bratrovo rameno
a v jeho oči pevně upřev zrak,
děl takto:

„Chci živ býti v pokoji,
do rukou tvých své dávám dědictví,
jsi mlád a uveď v místo matčino
sem duši, která duší bude všem,
neb duše všemu schází bez ženy.
Buď pánem zde, já sluhou živnosti;
však bratry jeden vždy ať pojí stůl,
dbej, u něho bys nikdy nezbyl sám.
Já bez tvé vůle zrno jediné
ti nedám na mlýn, hleď, bys pod žernov
mi nikdy zrnka písku nevsypal.
Jsme jedna krev, buď jedna mysl v nás.“
Pak, slovo každé váže, pravil: „Já
chci věrným bratrem být ti do smrti!“

To děl a srazil k žlabu stavidlo
na znamení, že dotruchlil už mlýn
a voda bude sloužit novému,
jak bývalému pánu sloužila.
Pak mlčky vešel v jizbu otcovu
a na zanášku dal si donést skříň,
a na prahu odevzdal bratru klíč
od jizby té: „Tam domov tvůj, zde můj.“
A když byl nyní na zanášce sám,
svlék' černý šat a v skříň jej uložil
podle své matky šatů svatebních
a, jak jej skládal, sám nevěděl jak,
mu přišla myšlénka, v obleku tom
že do rakve kdys bude uložen —
Pak z truhly vyňal šaty po otci
a za chvilku v hluš lesní klepal mlýn.

* *
*

Jan Lamač rok již v mlýně stárkoval
a s bratrem jeden vždy je pojil stůl
a zrno nepadlo ni sem, ni tam;
že sedali však mlčky při stole
a v domě bylo, jako bývá tam,
kde duše není, smutno, podivno,
po roce uveď' v místo matčino
si bratr ženu, — bratru matku ne. —
A za krátko byl smutný, pustý mlýn
jak nikdy dřív. Jan Lamač neusmál
se celé týdny, něm seď' ke stolu
a němý vstával; že však protivno
se stalo ženě ono mlčení,
protivný ji i bratru stal se on.
Pak k vůli ženě mlýn byl zanedbán,
neb mlečů nevšímal si hospodář,
i opouštěli jeden po druhém
a žena děla: „Opouštějí nás
pro Lamačovu vzdornou posupnost."
Však sedávali dosud u stola —
a slova nepadlo ni sem, ni tam.

Tak chudnul mlýn; — však aby jako dřív
moh' hospodář být ženě po vůli
a u lidí netratil pověsti,
co týden jednou, dvakrát odjížděl
a místo mlečů ob čas podivné
do mlýna přicházely postavy,
však v noci jen a jizba mlynáře
pak časem byla kupecký jak sklad
různého zboží s druhé strany hor;
neb mlýn se stával skladem podloudným.
Co týden napřed, každý druhý den
pak mlynář skoro do hor vyjížděl

a k ránu až se vracel každou noc.
Jan Lamač nevídal jej u stola
a celé dny, když mlýn stát musel tich,
on mysle jen, že bratr toulkami
svůj statek maří, chmurněl víc a víc
a celý den se v mlýně zavíral
a celou noc, — neb nechtěl zrno to
bez vůle bratra na bratrův dát mlýn.

Však po tři dny když jednou u stola
jen s ženou jeď' a na čtvrtý když den
zas s bratrem seděli si tváří v tvář,
tu pravil: „Sypeš písek pod žernov!"
a druhý, v zraku ženy čta, co děl,
jíž Lamač stal se protivným jak smrt:
„Mlč! v mé jsi jizbě! — beztoho to vím,
že jako Jidáš krev svou zradíš kdys!"

Pak ztich'. Jan Lamač zbleď' a vstal a šel.
A jak jej viděl dveře zavírat,
tu bratrovi to v uších hučelo
jak splav, kde tenkráte byl s bratrem stál,
a do hukotu zněla slova ta:
„Však bratry vždy ať jeden pojí stůl,
dbej, u něho bys nikdy nezbyl sám," —
a bylo mu, jako by pod žernov
dnes býval hodil srdce bratrovo, —
a věděl, — hodina že odbila.

Jan Lamač k stolu nikdy nesed' víc.

Teď ale vojna v zemi vypukla
a k hranicím se táhla blíž a blíž
od cizí strany; tlupy podloudné
teď nejbohatší mohly míti žeň;

leč víc než dřív též požínala smrt,
neb v horách hlídky byly nepřátel
i našich vojsk, a život v sázce byl,
ať kostky sem už padly nebo tam.
Leč ziskuchtivost mocnější než strach
a tak za letní noci bouřlivé
zas odjel mlynář. — Těžce hučel splav
ve vlhkých lesů dálný, táhlý šum.

Jan Lamač seděl dlouho do noci
sám na zanášce, — před ním ležela
na stole bible, — četl hlasitě
a jeho hlas se mísil z hluboka
v bouření stromů, přes něž vítr táh'.

Na jeho tváři nehnutý byl klid
když zavřel knihu; pak jen naslouchal,
jak bouře z dálky táhne blíž a blíž;
pak přišlo mu si vzpomnít na otce,
na jeho hrob a starou na lípu,
jak nad ním její suky klátí se
a v dol as větve rve ta vichřice;
pak bylo mu, jako ten pohřební
by slyšel zpěv, když odnášeli ho;
pak slyšel jako kněze modlení
a chmurné žalmy umírajících. —

V ten mžik se dveře ranou rozlétly
a na podlahu, tváří do země
k nohoum mu těžce jeho bratr pad'.
„Jsou za mnou v patách!" vzkřikl smrtelně,
„jsem vrah!" — —

Jan Lamač povstal od stolu
a krokem klidným přistoup' ku dveřím

a zastrčil je na dvě závory.
Pak děl: „Zde jizba má! — tvá tam!
a na tvou hlavu padniž bratra krev!“ —

Pak zpola odveď, zpola odvlek' jej
až na práh druhdy jizby otcovy. —
Tam pustil ho, a sám se vrátil zpět.

Vzal starou bibli, uložil ji v skříň,
a zvolna vyňal ten svůj černý šat
a klidně do něho se oblékal; —
pak s dveří sejmul obě závory
a se země bratrovu pušku zveď.

Pak poznovu se dvéře rozlétly
a zazněl hlas: Kde jest? Sem prchnul vrah!

Jan Lamač křížem ruce nastavil:
„Zde svažte mne!“ — a tak ho odvedli.
A pod kostelem, u hřbitovní zdi,
Jan Lamač na úsvitě zastřelen.

NA PODHRADÍ.

JAK luňák na house, tak hrad váš s šedé skály
se chmouří, pane hrabě, na můj barák malý.

Jak mezi chalupí a hradem potok běží,
tak mezi mnou a vámi propast leží.

Jen já když nahoru a vy hledíte dolů,
pohledy plné zášti potkají se spolu.

Je stár ten hrad, však starší je ta skála
a dřív než hrad tu naše chalup stála.

Po synu otec dědil řeč a víru,
vy svlékali jste se jak plémě štírů.

A jako smrt a nákazy a hlízy,
tak protivna mi vaše krev je cizí!

* *
*

Jste hodný, pane hrabě, z nové školy,
— za úrok teď můžem zmírat klidně.
váš správce kdys nám z hladu pomoh' vlídně,
a za úrok teď můžem zmírat klidně.
A sedlák, — vždyť to víte, jak to bere,
když praskne lán, ať všechno ďábel spere!
však — pane hrabě, dejte si to říci —
jste Achab Nathanově na vinici!

A jedete-li kolem s dvěma páry,
jak uhněten a shrben sedlák starý
za vaši mzdu, na svém se poli moří,
váš ret se ku pozdravu nepokoří,
jen vaše fena po sedláku skočí
a po vás — záští blesk z pod sedlákových očí.

* *
*

Jak luňák na house, tak hrad váš s šedé skály
se chmouří, pane hrabě, na můj barák malý.

Dnes večerem, ku zámecké vám bráně
přiletěl tryskem kočár nečekaně;

pak vzhůru doktor šel a naši kněží,
a řeklo se, že mladý hrabě leží,
cos o souboji mluvilo se skrytě, —
pak, že dnes v noci zemře vaše dítě!

Tu před sebou jsem viděl svého syna,
jejž za zdí kryje nesvěcená hlína:
váš syn znal jej — i ji! . . . vy víte, jak to bylo,
co o život mé dítě připravilo,
mé zdravé, dobré, trpělivé dítě —
— Nu, byl můj syn — a bylo na úsvitě,
než z upomínek zamhouřil jsem oči.

Noc byla jasná, hradu po úbočí
měsíčný svit se níž a níže skrádal,
až plně do vašeho okna padal.

Já vyšel ven a used' na svém prahu
a přemýšlel o svého syna vrahu; —
tu pohnulo se vaše okno slabě,
a u okna jste vy stál, pane hrabě!
Noc byla tichá, měsíc v plné záři,
a mně neušel rys na vaší tváři,
ni cuknutí, ni křečovité chvění —
mně za tu rozkoš bylo do modlení!

Tak, pane hrabě, nebyli jsme zvykli
vás nikdy vídat! — nikdy nevykřikly
tak vaše rty, jak teď do hluché noci:
„Spěj, Bože, jedinému děcku ku pomoci!"

Ó, pane hrabě, Bůh byl stejně blízký
vám na hradu i mně zde chlapu z vísky!
a od Něho, když také pána bolí,
se milost nekoupí jak od nás polí,

a před Ním, hrabě, je to všechno stejno,
ty vaše rody, i to naše hejno! — —

Aj tak, — já viděl vaše siné líce;
dnes méně nejsme oba, ani více,
než otcové —

Nuž, s umíráčkem z rána
já pomodlím se za mladého pána! — —

✰

VLCI.

CHALUPA sdraná v skalném úžlabí,
jak osamělé hnízdo jestřabí.

Tři šeré sosny stojí do kola
jak do svahu je vryta do pola.

Klesť na střeše a stěny slepené,
a práh z té jedné sosny kořene.

Z pod nízkých dveří ven se valí dým
a chouli se pod hustým sukovím.

A kdo jde kolem, když se přitmaví,
se u doupěte sotva zastaví,
kde, na půl cesty k lesu z vesnice,
se uhnízdili vlk a vlčice.

* *
*

„To na dětech si člověk vyhlídá!“
vlčice stará vlku povídá,
jak prázdného tu sedí u stolu
a oheň z krbu šlehá v plápolu.
„Den po dni se tak v hladu vystřídá
a on se dívá na své rodiče
jak nevděčné a němé dobytče,
jež nedbá, zda mu matka vyhladne!
Však, když se chce, se leccos popadne
a nechtějí-li vzíti do díla,
že bojí se té chasy z vlčince,
je dosti děr do jejich ovčince.
Ne nadarmo Bůh noci posílá,
a nač pak v poli sžatý leží klas,
a nač pak v světě všechno má svůj čas
a známou stopou chodí z lesa ven! —
Však Jíra sedí, zabrán v hloupý sen
a chodí, jako nebylo by nás
a hledí v svět jak tupé nevinně,
a neví, Bůh na nebes výšině
jak nevděk dětí trestá nejhůře!“ —
A do kouta hled matky střelí jen,
kde Jíra sedí jako přimrazen.

„Já hrabala proň jako pro kuře,
když malý byl, a on se vzpíná,
když dím: „Tam, chlapče, dobrá příčina,“
a huhlá cos o lidech poctivých. —
Já, matka tvá, ti pravím, není jich!
byť přezděli mi stokrát: vlčice,
já podívám se všechněm do líce
a dím, že vlků pln je celý svět
a hledí jen, jak druh by druha snědʼ!“

A matka divou, vlčí zornici
tam hledí do kouta, kde v plameny,
jak na borové sedí lavici,
se dívá Jíra jako zjevený.

„A nač tě táta střílet naučil? —
když kluk jsi byl, tu jsi se nemučil
pro lecjakéhos toho zajíce —
leč, co k nám přišel nový myslivec
a cukrová ta jeho dívčice,
tu po čertech ti nějak těžká věc
vzít ručnici a zajít do lesa.
Což matka! — ať si hlady poklesá,
Což pak je tobě do rodičů muk?
Ty, nevděčný a zpitomělý kluk,
jsi zadíval se někam v zahradu,
jež zavřena ti na sto západů!“ —

A teď, jak oheň do krve si veď,
se zdálo, v koutě že ten Jíra zbleď.
A beze slova s lavice se zveď
a sundal starou pušku se stěny. —

A němý vyšel přes práh světnice,
odkud se lila záře měsíce
přes skalnou stráň až v obzor vzdálený.

* *
*

„Je daleko ta panská obora,
však Jíra přec už mohl by tu být,
snad někde zas se u myslivny shlíď —
ó krásná je to v stáří podpora!“

Však starý, v němž se přece pohnul cit,
ven vyšel přes práh. Měsícový svit
lil naproti se vzhůru po hoře,
kde bělala se stezka k oboře.
A za horou se obzor modravěl,
že, v úplňku jak proti němu stkvěl
se bílý, ostrý měsícový jas,
byl bys tam poznal jeden z hlavy vlas. —

A v tom tam šlehnul blesk — a druhý zas!
Však, jedna rána ozvala se v ráz:
jen zahučela dlouhou ozvěnou. —

A starý pytlák, s tváří zděšenou,
v dál upřel vlčí, vytřeštěný hled
a zachvěl se; —
leč byl to jenom mžik:
Vždyť myslivec už stár je tolik let
a za pytláky neslídí v ten čas! —
A do tváře krev vrátila se zpět,
neb od obzoru odrazil se stín
a on jej znal, že byl to jeho syn.

Než vešel do jizby, děl: „Bohu dík!“ —

A teď se otevřela závora
a Jíra vstoup', — však trochu vrávorá,
a není div, neb Jíra byl tu hned,
sotva že starý ku stolu si seď'.

A Jíra pušku hodil na skobu
a těžce sed' a měnil podobu. —

Teď pravou rukou pod kazajku vjel. —
Pak hodil čím s do prostřed světnice:

„Zde, matko, máte toho zajíce,
buď za vaše vám slova odveta . . .

Ta cesta, matko, buď však prokleta!“

A Jíra mrtev spadl s lavice.

☆

HODINY.

DAL jsem vás volat, dal jsem vám plat
za každý úder tepnový, —
co zevlujete napořád?
přec dím, že vám chci všechno dát
a žádný z vás mi nepoví,
jak dlouho ještě budu umírat!“

A na hodiny upřel hled,
hodiny zvolna v sled a sled
se pošinuly o minut pět.

„Ten parní stroj ať zastaví!
ten skřípot kol mi řeže v sluch,
toť sama věčnost rozpráví
z té litinové ohavy,
pryč s parou, čoudem, chci mít vzduch!“

A na hodiny upřel hled,
hodiny zvolna v sled a sled
se pošinuly o minut pět.

„Ten stroj, — nu jen ho nechte jít, —
jen minutu chci oddechu,

tam od těch hodin chci mít klid! —
což ty nemůže nikdo zastavit,
či popohnat je ku spěchu?!"

A na hodiny upřel hled,
hodiny zvolna v sled a sled
se pošinuly o minut pět.

„Kde že můj syn? — již od včíra
sem nepřišel; — aj vesele
tam není, kde se umírá . . .
Teď někdo dvéře otvírá,
kdo že mu přístup odpírá? —
Aj, — pusťte mi sem přítele!"

A ku dveřím teď upřel hled
a ku hodinám zase zpět:
„Těch lidí bylo tolik set . . .!"

A starý Brožek, tich a bled
se k nemocného loži sklonil:
„Nuž, pane, za těch minut pět,
jež jste co den postrčil zpět,
by zvonek z práce později zvonil,
— mnou dávaji vám všichni odpouštět . . ."

✿

IMOGENA.

Fr. Heritesovi.

BYLA dcera loutkářova,
měla otce, měla matku
a pak jednu kamarádku,
říkala ji Imogena.

Měla jiných přátel taky,
znala je však jen dle jména,
ale bledá Imogena
půjčila jí tvář i zraky.

Rytíře a prince, mnichy,
kouzelníky, loupežníky,
zvěšela je na hřebíky
a pak nastal hovor tichý:

„Je ti zima, Imogeno?
zde je teplý šátek z vlny,
nebude-li poslouženo,
zde je čaje koflík plný.

Ne?! — tak pojď na prsa moje,
hlavu sem a sem dej ruku;
slyšiš, jak ti srdce v tluku
dí, že's moje, Imogeno? —

Ach, jdi pryč! — ty oči tvoje
hledí, jako když se stýská,
ah, tam ten tvůj princ se blýská —
Imogeno, duše moje!

Hleď, jak se mu oči svítí,
a jsou přec to oči z ledu,
co je v nich, říc' nedovedu —
Imogeno! ublíží ti!

Sem dej hlavu a sem ruku,
s bohem spi a s andělema;
jak? — že nelze pro tu muku?
pravím ti, že srdce nemá!

Pojď, já budu tvoje máti
a ty moje dcera milá,
ne, — já budu smrťka bilá
a ty budeš umírati.

Teď to umíš! — zrovna k slovu!
mlč, vždyť my si rozumíme —
A nyní tě položíme
v prázdnou rakev Kašpárkovu.

A teď je to ukončeno. —
Vidíš je, ty oči z ledu?
kdybys mohla zřít, v tu bědu
jak se dívá! — Imogeno!“

„Imogeno“ — slaběj znova
a pak v koutku, v loutek stínu
s Kašpárkovou rakví v klínu
spí dceruška loutkářova. —

Se skoby zrak čaroděje
do čira, jak v dál, se dívá,
u něho se ďábel směje
a Kašpárek hlavou kývá.

✩

KAMARÁDI.

SVĚTNICE skoro bez nábytku;
dvě nizké v rozích postele,
dvě židle, stůl přistrčen v zídku,
tak zrovna pro dva přátele,

skříň jedna na chléb, věšák dvoji,
na stěně obraz vrouben chvoji
a ticho jako v kostele.

Kamínka hřejou, lampa čadí,
v strop dým se valí tabáku,
tak sedí tu dva kamarádi,
dvé starých, pevných junáků;
jeden jak mléko vlasy šedé,
mladicky druhý ještě vede
si s knírem šedým do máku.

Z konvice jedné pijou oba,
a druh ji druhu přistrčí,
a k dnu-li vede krátká doba,
jen ramenoma pokrčí,
dí: „V hodinách se dnes to mate,"
a ručkou točí tolikráte,
až devátá v nich zahrčí.

To čepobitím bývá k spaní,
Však dnes už dávno minul čas,
a v konvi skoro tknuto ani,
ten kroutí vous, ten hladí vlas
a každý hledí v jinou stranu,
až, ob minutu v jednu ránu
jich zrak se sveze na obraz.

Druh na soudruha nepohlédne
a vousáč hledí z nesměla,
teď druhý mrkne, teď se zvedne
a obočí pne se do čela:
„Vždyť, hrome, nejsme na poplachu!
jen též se divej, starý brachu! —
vždyť třicet let, co umřela. —

Že mně ji přál, Bůh měl mne radši,
však ona? — nevím ani hles,
leč měl's ji rád, — byl's hezčí, mladší,
a já se toulal vojnou kdes,
až pustili mne podle staří;
šla plačky se mnou ku oltáři,
pak byla věrna jako pes.

Šla za mnou nazpět k mému pluku,
nač voják, než by vojačil? —
tam nejprv my si stiskli ruku,
když v ráz nepřítel přikvačil:
já v před, ty raněn; — já dal v stanu
ti chorou ženu pod ochranu
a ty's ji oči zatlačil.

A dnes je tomu třicet roků;
nuž, starý brachu, vesele!
Zde připij té tam v dlouhém loku,
já tisknu ruku přítele. —
— Nu, víš, já byl už u hrobníka,
ať co si chce kdo tomu říká,
on v jeden hrob nám ustele."

ANNA POTOCKÁ.

KVĚT jabloně se zvolna v trávu chvěl
a na nejvyšším suku zpíval pták,
a skrze suky slunce západní
se proudilo jak zlatou záplavou. —
Vzduch vlahý byl a příjemný a tich,
jen lehkým vánkem mluvě do duše,
jak zaléhá do husté trávy luk.

Ve stínu květem bílé jabloně
seděla v trávě Anna Potocká
a vyšívala svatební svůj šat.
Na jejích lících rozhostěn byl klid
jak v líci těch, v jichž duši jaro jest;
tak snivý, blahý, vážný zároveň
jak jaro samo; — též tak plný tuch.
A v takové jak duše náladě
nám všechno bližší, každý boží tvor
i květ i tráva, řečí mluvíc k nám
svou vlastní, leč v té chvíli naší též,
že cítíme, jak s nimi jedno jsme:
tak bylo jí, jako by celý svět
v tu chvíli žil a dýchal v jedno s ní.

I jak teď oči zvedla od práce
a rozhlédla se travou u nohou
a spatřila tu bujnou květů směs,
žluťák a zvonky, sléz a jitrocí
a pomněnky, a spatřila již teď
tak mnohý, záhy podlomený stvol
a na všem zvadlý jabloňový květ,
tak rozsypaný jako první sníh:
tu na mžik bylo jí, jak v šerou tmáň
by žití nahlédla; — však na mžik jen.
Pak přes líce jí úsměv přeletěl
a utrhnuvši sama jeden květ,
jak jeho tvar a zvláštní podoba,
na šaty jala se ho vyšívat;
a děla tak: „Zde bude se mnou žít,
co se mnou kvetlo v jaru lásky mé,
i bude se mnou žíti v zpomínce,
až napadne ten stáří mrazný sníh.“
Teď na jabloni zvučně zapěl pták

a strhal pásmo matných myšlenek
a naslouchala; — potom poznovu
se v práci vnořila — a myšlénky
jak dříve zalétaly v budoucnost,
tak nyní vracely se v přešlý čas
a na šatu jak vyvstával ten květ,
tak před ní ležel obraz života.

I viděla se bědnou sirotou,
svou matku, otce dávno pohřbeny,
a ona jak tu zbyla jako pták,
jenž hnízdo má, však více ničeho.
I cítila těch cizích rukou chlad
a hledů nepřízeň a prázdno slov
těch, kdož jí za rodiče měli být,
však děcku již jí byli cizotou. —
I viděla, jak z děcka dospěla
a jak byl spuštěn její rodný dvůr,
v němž cizí ruka vládla tolik let,
a jak ten cizí, chladný, krevný rod
se v záští loučil s dvorem Potockých.
Však teď se rázem všechno zjinačí —
a jak tak všechno v mysli vážila,
tu po chvíli se zrak jí zakalil
pol štěstím, zpola bolnou vzpomínkou,
však štěstím víc; — a jako chvěje list
se dechem větru, aniž sám ví jak,
tak na rtech se jí píseň zachvěla:

„Leť mi jen, kvítečku, od ruky leť,
kdyby mne matička viděla teď,
což by v tu chvíli
ty staré oči se štěstím zarosily.

V hodinu večerní, v hodinu ranní
vzpomínám na tebe, vzpomínám na ni —
na tě, můj milý,
jak by tě ty staré ruce pohladily.

Matčina slza, nevěstin smích,
což smutna je svatba bez jednoho z nich,
leč, ty's můj v mále
a my se milujem neskonale!

Než routa odkvete, než skvitne vřes,
dávno už ruce spojil nám kněz —
„Na dlouhé štěstí!
žežulko! — až budem z chrámu se vésti.“

Leť mi jen, kvitečku, od ruky leť,
zdali nám po letech bude jak teď, —
vždycky jak nyní,
až přijdu podívat v starou se skříni? —“

Na jabloni teď náhle zmlknul pták
a na ovrubu šatu padnul stín —
a ona, ruce sepnouc do klína,
se zadívala v modrou, dálnou dál,
kde přes les táhlo hejno hrdliček
a kroužilo jak oblak sněživý.

A ona jako ten, jenž ve snu zří
milenou podobu, se usmála
a zase jako ten, jenž vzbudiv se,
pojednou spatří státi u lože,
co ve snu ještě vřelej' miloval,
než může v žití být, — pozvedla zrak
tak plný štěstí, blaha, neviny, —

neb ten, jejž právě viděla v svém snu,
tu stál, jak žil —

A ona povstala
a upřela mu v oči dívčí zrak
a děla: „Štěpáne, tys hodný byl,
že's přišel ke mně právě v tento mžik“ —
a děla: „Jak byl krásný ten můj sen!“ —

A on jen řek: — (to nebyl jako on,
a oči těkaly mu sem a tam
a nemohly se dívat v důvěře
v ten její dívčí, otevřený zrak —
však hanbou ne, neb on tu stál jak žil
a co měl v tváři, měl v svém srdci též —
leč stál tu, jako nepevnosti pln
je ten, kdo v srdci slova cítí trn,
jež vzpírá se tak drsně na rty jít,
neb ví, že jistě zraní do krve
a nechce tak; — však přec to musí být) —
a řek': „Má Anno, musím jíti v dál,
jít daleko a musím jíti hned,
neb žehne mne jak uhlí řežavé
ta půda zde a nelze podívat
se nikomu mi z lidí do očí,
ač vím, že mohu vrátit jejich hled
a z duše čisté, Anno! — leč, jdu v dál
a vrátím se, já k tobě vrátím se
a k nim se vrátím, Anno, abych pak
jim teprv vrátil jejich drsný hled
a tobě pohled tvůj“ — a jeho hlas
se zdusil v slzách —

Ona stála jen,
vše poslouchajíc jako prázdný zvuk,

jak nasloucháme větru šumění,
jenž víc a méně hučí stromovím,
tu svane list, a tu ulomí snět,
a teď, kdy náhle zahučel, — jen v ráz, —
v tu chvíli zlomil nejdražší nám štěp.

I hleděla naň, neptala se proč
a nic se neptala, jen hleděla
do čiré dáli, kde ty hrdličky
nad modrým lesem bílé kroužily,
a hleděla, jak hledí do čira
zrak, v němž se taví duše —

A ten zrak
teď náhle v oči jeho vhroužila
tak upřímně, jak může dítě jen
a přec tak pevně, jako může ten,
kdo nelhal nikdy — a co miloval,
jen miloval, že nenacházel lež!

„Je Štěpáne jen týden před svatbou,
však jestli roky bude týden ten,
vím, že se vrátiš — a já budu šít,
a zde ten šat, až u oltáře kdys
se dotkne stupňů, — jestli vzpomenu,
pak odpuštěn ten velký bude žal,
jejž přines' mi ten den a mnohých víc —“

A Štěpán šel — a ona upřela
oči v tu dálnou tmavící se hloub,
kde zapadlo to hejno hrdliček.

* *
*

Rok minul, — léto, jeseň, zimní čas
a s větrem vlahým navrátilo znov'
se jaro zpět — a bylo překrásné,
jak jaro bývá vždy; — květ nějaký
má pro každého; a ta každá dlaň
tak po něm sahá, přitiskne jej v ret. —

A na jabloni zase zpíval pták
a ona v den, jak v onen před rokem,
tam vyšívala svatební svůj šat —
a mnohý květ, jenž nebyl před rokem,
tam našel místa; — rosná krůpěj též.

A za rokem zas jiný minul rok
a jiný zas, — a on se nevracel
a nedal zprávy; — z lidských řečí jen
to znělo, jen jak potok povídá,
přes každý jinak hrče oblázek,
a ztichne v ráz —: Že našel štěstí své
ten chudý Štěpán kdesi za mořem;
a z tůně jak se potok nevrací,
že nevrátí se domů také on.

Však ona čekala a věřila
a věděla, že kdyby moře hloub
jej pohltila, on se vrátí zas,
neb slíbil tak; — a šaty svatební
jen šila, dál a dál tak míjel čas.

A míjel jako proudy jarních vod,
jež rozrývají květné lučiny
a berou květ a rýha zůstává —
A mezi zvonky, sléz a jitrocí
a fialy a růže šípkové

vyšila Anna kvítek zeměžluč
a rosy na něm jako v podvečer.

A v modromhavou, hloubicí se dál,
kde tměl se les a tměla obloha,
svůj upírala tmavý, smutný zrak
tak mrakavý, jak na lukách je tůň,
když spadá noc a není žádných hvězd —
A nebe bylo jako šerá tkaň
tam za lesem a les se odrážel
od ní jak němý, nepohnutý stín.
A jak tu hleděla tak do dáli
a cítila těch dlouhých roků chod
a nepohnutou, šerou přítomnost,
tu bylo jí, jak večerní by chlad
byl náhle v hloub jí duše zamrazil —
a na bílém jak šatu svatebním
ležela v klínu horká v dlani dlaň,
tu vyhrkly jí slzy do očí
a skrápaly na kmentový ten šat.
A jak tak němé byly její rty,
tmavou jí myslí táhla píseň ta:

„Když tak je vůle tvá, nech tedy milování,
jen ještě jednou dej mi drahou ruku svou,
ať ucítí ten pal na horoucí mé skráni,
a slza padne-li na drahou ruku tvou,
vždyť to na neshledání!

A Bůh tě opatruj, kam cesta tvá se sklání,
kdekoliv postojíš u Jeho podnoží, —
mých stesků zapomeň, slyš jen mé požehnání,
má hlava jednou též se k míru uloží
a potom na shledání!“ —

I bylo jí, jako když se stromem
se loučí květ, — tak volno bylo jí;
a přec se loučí jen ten zvadlý květ,
anebo ten, jejž v předčas urve bouř.

I šla a zavřela ten bílý šat
tam do truhly, již měla po matce,
by neotevřela ji nikdy víc. —
A jak to víko truhly zavřela,
tu zdálo se jí, že je zavírá
nad celý životem — a od těch chvil
byl v jejích prsou nepohnutý klid.

* *
*

A on se vrátil; — tak šel lidský hlas,
leč jí ten hlas byl jako větru šum,
jenž od strniště táhne jabloní,
když byl už podzim všechny listy svál
a haluz byla suchá, bezkvětá
a dlouho v klínu země dřímal květ
a dřímal pokojně — svůj dočkav čas.

A takto šly ty lidské pověsti:
„Ten chudý Štěpán, boháč vrátil se,
však nešťasten a s ním se vrátilo
malounké děvče, — Bůh ví, kde je vzal.

A Štěpán boháč statek zakoupil
hned vedle Potockých a tak tu žil,
všem znám a všechny znaje jako dřív;
jen té, jež dřív mu byla blízká tak,
— a srdci bližším nic nemůže být —
a teď tak vzdálena, neb moře víc

je dělila ta hradba kamenná,
jen jí nepohleď nikdy tváří v tvář.
A za ten rok, co tak tu Štěpán byl,
si pravili: „O deset sestár' let.“

A podzim byl a Anna Potocká
spřádala len a přadla tenkou nit
a pravila ku staré Markétě,
jež stará byla Potockých jak děd
a u krbu si ruce shřívala —
a děla k ní: „— Ten bude dobře spát,
kdo jednou v to se plátno uloží,
tak měkké je, a vlhce spředené —“

A stará služka ruce sepjala
a děla: „Nehřeš, dítě, jiní jsou,
jimž pán Bůh ještě větší seslal žal —“

A v tom se dveře otevřely v síň
a bled — a přece byl to krásný muž,
ač zlomen tak ty dveře otvíral, —
v síň vstoupil Štěpán: —

„Já se navrátil
a ostatní suď mezi námi Bůh! —“

A ona hleděla, jak na toho
se hledí, jenž nám v srdce ublížil
a přece nemůžem ublížit mu my,
a hleděla naň, jak by vešel ten,
jejž dlouho čekala a věděla,
že chvíle přijde, sem kdy vstoupí k ní,
a hleděla naň, jako hledí zrak,
když duše pokojna je v hlubinách.

A podala mu židli u krbu.

A Štěpán seď' a v oheň upřel zrak
a mluvil zvolna, každý váže hles,
ať v očistu mu padal, nebo soud. —

A vzpomenul na blahý večer ten,
kdy bylo zrovna týden před svatbou
a on tak šťasten, jak jen můž' být muž
když dívce může říci: Ženo má! —
a srdce plné záře sluneční
a naděje a v život důvěry,
v ten jarní večer vcházel do sadu,
kde ona šila svatební svůj šat. —
A jak tam vcházel, ruku na lati,
tu jak se někde za ním ozval smích
a slovo chladné, břitké jako nůž
mu vjelo do srdce: — „Hle, Štěpán tam,
ten žebrák Štěpán, ženich Potocké!
toť hezké věno! — kterým pozlatí
si peří své ten otrhaný páv —“

A v něm v to slovo ssedla všechna krev
a on tu stál a nemoh' ohlédnout
se po nikom, neb z lidských zraků všech
se šklebit viděl tu svou chudobu
— a jejích dívčích zraků zapomněl —
a hlavou hučel jízlivý ten smích
a krev se zdivočila v tento mžik
a myslel jen — a víc nemyslel nic —
jak s „V hrdlo lžeš!“ — ten lhavý úsměšek
v líc nestoudnou by moh' jim hodit zpět!

A tak že hodil jim to srdce své
a štěstí její a šel v dálný svět

tam za mořem, kde bídný jest jen ten,
kdo srdcem bídný — a tam pracovat
chtěl k úmoru a pak se vrátit zas
a říci jí: Jak živ je nad ní Bůh,
by odpustila mu ten velký žal
a říci jim, že chudák, žebrák víc
se nejde šatit statkem Potockých.

A tak že šel — a štěstí přálo mu
a pak byl mužem, — mužem byl! ó muž!

A ta, jíž chotěm byl, že zemřela;
však její hrob že není spuštěný,
neb vlídná byla jak je krotký pták,
— a tak s tím tichým zrakem zemřela.

A on se vrátil s děckem sirotou
a po letech šerého života
a po všem zlu, co on učinil ji
a po slzách a marném doufáni
a pro to její žití zmařené,
že přišel k ní, by moh' ji odprosit.
A ona, byť nemohla manželkou
mu nikdy být, — byť je i oddal kněz —
by matkou byla jeho sirotě!“

A Anna děla jenom: — „Štěpáne,
v ten jarní večer pod tou jabloní
se skončil mého žití krásný sen —
však tvému děcku, — chci mu matkou být.“

A jak mu nyní ruku podala
a on tu ruku tisknul v ruce své,
tu skrápla slza na tu jeho dlaň
— a byli rozloučeni na věky.

A Štěpán odešel a chřaď a chřaď
a v příštím jaru zemřel; — do rakve
jej uložili v plátně, běleném
na sněhu v zimě: — „Měkce bude spát,
kdo jednou v to se plátno uloží.“

A z toho plátna druhý bílý kus
složila v truhlu Anna Potocká,
až ona bude, jako teď je on. —

I Anna byla matkou sirotě
a vzpomínajíc na to dětství své,
jí věrnou matkou byla dvakráte.

A dívka dospěla, jak v poli květ.

A večer byl, zas v krásný jarní den
a jabloňové suché na sněti
dvé šveholilo černých vlaštovek,
a povídaly si; — to ví Bůh sám,
co mají si ti ptáci povídat.

A pod jabloní Anna Potocká
zas vyšívala bílý k svatbě šat
a modrých zvonků došívala tam,
svatebních zvonků plnou ovrubu.

A druhý den, v tom šatě svatebním,
v tom šatě někdy Anny Potocké,
šla do kostela dcera Štěpána.

A Anna stála za ní za matku
a hleděla na stupeň oltáře;
— však dítě z všeho nevědělo nic
a v jeho tváři slunce úsměvem
se zračil celý žití klid a svit.

A ona, jak tu stála za matku,
jak stupně dotknul svatební se šat,
jen viděla ten děcka svit a klid.
A v srdci bylo Anně Potocké,
jak viděla by celý život svůj,
— a nebylo v něm čeho odpouštět.

✩ ✩
✩

III.

ROMANCE A JINÉ BÁSNĚ.

TŘI KRÁLOVÉ.

TŘI králové vyjeli k Betlemu
ku Spasiteli našemu,
každý z nich nesl vzácný dar,
Kašpar, Melichar i Baltazar.

Když loučil se s nimi Herodes,
chtěl všechno vědět, co kdo nes',
i děli: „Myrrhu, to a to,“ —
však dali tuze pozor na zlato.

Tři králové nebyli lakomi,
chtěli jen míti vědomí,
že tam, kde hvězdný paprsk plál,
skutečně není zemský král.

A když jsou vešli do chlíva,
kde děťátko se usmívá,
poklekli zbožně u jeslí
a dávali, co přinesli.

Zlato a myrhu a kadidlo
— to zlato bylo osidlo! —
však děcko jen se usmálo
a vše, — jen zlato nebralo.

I vzpomněli si Heroda
a děli: „To divná příhoda!
to jistě není zemský král,
neb jako všichni, hned by zlato bral!“

A panna Maria děla pak:
„Nač pokoušíte Boha tak?
leč, chcete-li něco nechat nám,
dejte to Josefovi tam.“ —

Tři králové z Betlema odjeli
zdrávi a šťastni a veseli
a děli každému, kdo měl sluch,
že v Betlemě se zrodil Bůh!

HRAČKÁŘ.

CO slunce vyšlo nad hory,
co slunce za hory padá,
v stínu své tmavé komory
tu divnou družinu skládá;
ze střídy chleba je hněte a žmolí,
sám tvrdou si kůrku máčí a solí —
nechci se přít,
však myslím, ten brach má prasmutný byt.

Před ním na stolku kejklavém
více jich, než na stu šachů,
a každá je na poli nepravém,
on o ně v stálém je strachu;
lidé i mátohy, ďábli i bozi,
a každý, jak vidět, se na něčem vozí:
nevidný lep
je připjal v hračkářův kůrkový chléb.

I jest jich tu jako na medu much,
oděných v rozličné cetky;
padá-li jeden, — lepkavý druh
za pačes chytne ho hnedky:
veselá družina na vratkém stole,
byli už nejednou na zemi dole,
ale on tich,
jak je tam porazil, zase je zdvih'.

A hněte a žmolí a lepí je dál,
až někdy sám se tak diví,
kde tolik píle a chvíle byl vzal;
však on je dělá — a ony ho živí!
A tak mu roky letí jak dnové,
z mody-li vyjdou, vymýšlí nové; —
jen ve snu tak
se zdá mu, že se mu chechtají v znak.

Pak se mu zdají ty postavy
ne z chleba jenom a vosku,
leč z neznámé jakés přípravy,
jež hněte se z krve a mozku —
A potom zdivočí, rázem to skácí;
ale jak praveno, zmařil jen práci
a zvedne je hned
a žmolí a hněte zas tisíc let.

ZLATÝ PTÁK.

Bed. Frídovi.

KRAJ smuten byl a šer a tich
a bez hlesu, jak u mrtvých
jen bývá na hřbitovu;
zrak lidský už jen k zemi tíh',
na lidských ústech zemřel smích
a v každém srdci, kolik jich,
vězela tíže kovu.

To byla zem jak ze světa,
jak Bohem samým prokleta
a v nenávisti lidí;
luh zpráhlý, haluz bezkvětá,
žeň prázdná, oseň nesetá,
a kde ji zeleň proplétá,
ni dravec nezaslídí.

A bídný byl té země lid,
a ve své bídě položit
už neměl kam své skráně;
neb z jeho prsou vymřel cit,
a nemoh' žít a nemoh' mřít
a bylo, jak by v čelo vryt
mu znak byl kletby Páně.

Tu, neznat odkud, neznat jak,
v tu zem přiletěl zlatý pták;
v snět suchou used' letem,
a sotva se jí dotknul tak,
údivem žasnul každý zrak,
neb větev, — už to nejinak, —
se obalila květem.

A sotva tak, pták letěl dál —
a luh i sad se zelenal
  pod křídel jeho jasem,
i bylo, jak by sníh byl stál,
jak vzduch by jarem oddychal,
a země, kudy pospíchal,
  se probouzela žasem.

A větší div, a větší žas:
neb ve plod květ a setba v klas
  tou dozrávaly chvílí;
neb křídlem pták jak mávnul, v ráz
kouzelný bylo slyšet hlas: —
to jeho zpěvem bylo as,
  že zázraky ty byly!

Neb zněl ten zpěv jak větru šum
skrz chrámy, které padly v rum,
  zněl žalozpěv jak táhlý —
a zase zněl skrz mračno dum,
jak píseň hromná vítězům
se z bouřných prsou hrne k rtům,
  — a lidé k srdci sáhli!

I bylo, jak se trhá led;
krev vracela se k srdci zpět
  a tepny žehly vznětem,
a ponejprv za tolik let
zas vztyčil hlavu, kdo byl klet,
a strnulý a slepý hled
  se rozhlédnul zas světem.

A potom slunce zakmitlo
a na rtech lidských zachytlo
  už úsměv, jiskru zrakem,

a kam tou jiskrou zasvitlo,
to v paži bleskem zalítlo,
a děli: „To vše procitlo
jen kouzelným tím ptákem!“

A pravili: „To divná věc,
zde krákával jen krkavec, —
toť kouzelná je zkazka!“
Však ptáka nepoznali přec,
až povstal někde starý Zřec:
„Aby tak byla na konec
to k tomu kraji láska!“

I děli: „Vystavíme chrám,
zlatého ptáka dáme tam
za vše ty velké divy;
neb je ten pták jak Bůh je sám,
on život vdechnul mrtvolám,
a z konců světa přijdou k nám
se divit, že jsme živi!“

A za soumraku vyšli pak,
kde na temeni hory pták
své zlaté sny si spřádal,
a v hloubi nebes nořil zrak
a slouchal k hvězdám, zrovna jak
by jejich mluvu slyšel, — však
byl chycen, než se nadál.

A v městě brány dokořán
a tisícové u těch bran
na každé stezce, dráze,

a byl tu každý, žebrák, pán
a lidé ze všech země stran
a dí: „Ten pták nám Bohem dán,
teď na vždy bude blaze!“

Však mnohý už se hádal z řad,
proč ptáku chrámy budovat!
a jiné spory vedli.
Tu z dálky zřít se posla hnát
a přicválal jim zvěstovat,
že honce cestou napaď hlad
a zlaté ptáče snědli. —

Ten kraj, ta země a ten lid,
jak vzdálen ještě Hesperid, —
kde zlaté plody zrají!
A nemá-li kdo v sobě cit
tu prostou báji pochopit,
dál můžeš jíst, dál můžeš pít,
však běda, běda kraji!

TŘI JEZDCI.

TŘI jezdci vyjeli úsvitem,
kdes každý z mlhavé strany,
i sjeli se pod modrým blankytem
a na mžik rozbili stany.

„Kam cestou?“ ptal se druha druh,
a hleděl, zda erb nemá vadu:
„Aj, dál tedy cestou jedinou
ke kouzelnému hradu!“

Jeden jel na bílém komoni,
ve štítu orlí měl péro,
a gemy a perly s čabraky
jak hvězdy mu jiskřily v šero.

Druhý, na bujném hnědouši,
měl jenom oruží prosté;
leč kdykoliv jím zamává,
jak obr do výše roste.

A třetí na koni jako noc,
nemá ni uzdy, ni sedla;
jen travou jak letěl, v jednu tříšť
perlami rosa se zvedla.

I jedou spolu jak o závod
a chřípě divokých koní,
jak větřily by jiný vzduch,
se dmou a podkovy zvoní.

A jedou slunečnem, deštěm i tmou
přes pláně, rokle a srázy,
a nedbají, čím je kde zdržují,
ni výstrah, že zlomí vazy. —

Tři jezdci bujnými komoni
jak větrem dali se nésti:
myšlénkou, činem a citem v dál
ke hradu lidského štěstí. —

A zdali do hradu dojedou?
Kronika nemá ni zdání.
Jiskry jim srší za stopou,
jak noční mizejí tmání.

✡

PO HVĚZDNÝCH PAPRSCÍCH.

PO paprscích bledých hvězd,
neslyšnými kročejemi,
mhavé sny se nesou k zemi.

Magnetickou mocí lejí
mír pod víčka těm, kdo spějí,
v strastech bdicím beznaději.

Po paprscích bledých hvězd
v modlitbách se, kletbách vznáší
bolu vzkřik od země naší.

K těm, kdo mřeli mezi námi.
K těm, kdo tam jsou bídní sami.
K Bohu, — kdes až za hvězdami!

✡

CHUDINA.

NIC není bolno tak, — ač málo vnady
pro všední život má ten prostý list, —
jak v šerém zraku ubožáků číst,
když večer v světlé dívají se sklady.

I ať tam jest co na chudičkém stolu,
i ať tam skvost anebo květina,
kus teplé látky, hračka dětinná,
ty oči vpíjejí se. — Potom dolů
je sklopí v dlažbu, — a jdou mlčky dále.

V tom poesie není naposled;
kdež hledat jí v těch vráskách bídou vrytých!
však, vidím-li ten plachý, smutný hled,
tu líto mi těch lidí neskonale,
jimž sousta nespadne se stolů sytých,
ni hadřík, hračka pro ty děti malé,
a na trnitou cestu jeden květ.

SVÉ ŽENĚ.

Ty pravdu máš: Ne to, co básník zpívá,
ne jeho snění šťastným činí svět.
V tom žití člověk z všeho naposled
přec na věrném jen srdci pookřívá.

A láskou jen se v Boží dílnu dívá,
s ní k blahu vstoupá, bez ní padá klet,
a byť snes' básník na zem rajský květ,
kdy podána zaň žebrákovi skýva?

Dlaň věrně v dlani, náruč ve náruči,
trnitou cestou lidstvo vstoupá k nebi;
jen z lásky síla, práce, blaho pučí.

Kde není, tam jí básník nenaučí;
přes hluchá srdce píseň jeho zvučí
a stará bída dál se na svět šklebí.

CHORÁL.

POD křídla Tvoje v úzkostech a strasti
se utíkáme, Velký Bože náš,
Ty, který slabé třímáš nad propastí
a voje zlých potíráš ruky vzmachem,
že schnou a zpupný prach se smísí s prachem,
Ty, Bože otců našich, buď nám stráž!

Pod štítem Tvým, jak v tvrzi na Sionu,
je bezpečen Tvůj utýraný lid,
a výsměch nepřátel a útisk Faraonů
mu jest jen jako meč z vetchého sítí,
jenž zlomen v půl v jásotu vlnobití,
jenž jednou byl a nemůž více být.

Ty, Bože našich otců, budiž s námi,
dej štěstí svit, jak rozdával jsi strast;
chléb hořkosti, jejž jíme se slzami,
buď zaň Ti dík! — však pomni lidu svého,
přej krůpěj lahody u krbu zbořeného,
vrať sobě chrám — a svému lidu vlast!

✡

STÍNY MRTVÝCH.

V mlhavých nocích, do útesů skalných
když mořské vlny těžce hřmí a bijí
a ženy vzpomínají mužů dálných
a modlí se a děcka tisknou k šíji:
ti, kteří doma zbyli, paží svalných

rybáři soudruzi, — již snésti mohou
vichr i bouři, jen těch zraků kalných,
těch ženských zraků ne, — jdou smělou nohou
ven ku břehu a hledí se skal v dáli.
A jak se temnem vlny dmou a valí,
tu zdá se jim, že kdesi výkřik slyší —
a v mžiku, kdy se vlnobití ztiší,
to zní co kvílení i z vod a vzduchu;
jak sterých úst se nářek nese k sluchu
a mhou je vidět zápasící lodě
a plachty stínové, jak chmurná křídla
se ženou letem proti bouřné vodě.
Leč lidské postavy tam vidět není,
ač paluba se noří k potopení;
jen velké stíny stojí u kormidla,
a v rybářích jak všechna krev by stydla;
i šepce druhu druh: „To lodě duchů,
jež vezou ty, kdož dokonali včera,
na ostrov mrtvých —"

A teď loďka šerá,
v níž tichne kvil, se za loďkou v tmu topí.

A ráno marně hledáš duchů čluny;
jen v písku někde vidět mělké stopy,
neb v skalisku jak hromem vklané runy,
jak ti, kdož těžce světem jdou, je ryjí. —

A vlny mořské do nich hřmí a bijí.

✡

ŽIVOT.

JEST život milá kniha, kterou čteme;
ať ta, neb ta, — je každá nejdražší
tomu, kdo čte; ji rádi nezavřeme
o vůli své a čtení unáší
nás tak, že vše co kolem, jenom bývá
jak šumný zvuk, jenž v ucho doráží
a v duši nevejde: tak duše splývá
s tím dějem povídky — a neváží,
jak den a hodiny se zvolna snují.
A zatím venku stíny poletují
a světnice se plní soumrakem
a písmo se nám mihá před zrakem;
a setmí se. My víme: Večer spěje —
a odkládáme knihu s povzdechem.

A nikdo nedočet' se konce děje.

NA PRAHU RÁJE.

1883.

Věrným soudruhům
JAROSL. VRCHLICKÉMU a JULIU ZEYEROVI.

[redacted]

I.

O DĚTECH A S DĚTMI.

DĚTI NA JAHODÁCH.

HLAHOLNÝ smích se rozleh' v lesním chladu,
a stará jedle, sdřímnuvši si maně,
dí k bříze: „Aj to ptáci táhnou raně,
to nějak si na nepohodu kladu!"

A děti pějí: „Teď jahůdku hadu,
a na pařízek jednu Marji Panně,
pak hrstku sobě, pak až plno v džbáně,
a potom znova sobě, co je hladu!"

A večerem až domů táhnou děti;
a hledíc na podrost, dí jedle k bříze:
„Vždyť tušila jsem psotu v každé sněti!"
a bříza: „Sčinily to na pasece!"
A starý kos, jenž ve vsi ulít' z klece,
dí k mláďatům: „Po těch je těžká sklize!"

✿

PAMPELIŠKA.

BABIČKA naše jako pampeliška,
tak šedivá, jak sedí podle meze
a celé hejno dětí po ní leze,
jak s mladými když na mez vyjde myška.

A vzpomíná nám dětem na Ježíška,
jak od Prahy už k nám ho liška veze:
— však jí, že už to v hlavě jako v jeze
a umře spíš', než přijede ta liška.

‚Jak se to umře?' — ptá se jedno z dětí.
— „To jako na ten květ když tady foukne,
a jenom Bůh ví, kam to pýří letí! —"
A kluk si mysli: „Zkusit to je hříčkou" —
— a v pampelišky fouká za babičkou
a zvědavě se vždycky po ní koukne!

☆

DĚTI V KOUPELI.

VYROSTLO jich co máku na souvrati
a umourány jsou až pán Bůh brání!
— až otec přijde z díla po klekání,
chce matka s andílky ho uvítati.

I jsou v té vaně jako kapři zlatí —
až cely unaví se od šplíchání:
— a vlasy zrosené, jak pažit ranní,
tu andílkové stojí košilati.

A slunce vpadá proudem ze zahrádky,
kde na kvetoucí jabloň pousmívá
se nejmladší; — květ po květu naň splývá.
A v oku zamyšlené mladé matky,
jak hledí tam, se tolik štěstí zračí! —
A v sazích popelí se košiláči.

DĚTI V PRÁCI.

TAK přiskákaly jako z lesa srnky
a šveholí jak v poli konipasi,
a váli snopy, posběrují klasy,
tváře co růžák, oči jako trnky.

Jak ptáčata se pokrmují zrnky,
hrsť plnu květu, osin plné vlasy; —
pak sednou na mez: Ba to budou časy,
až zakouří se doma plné hrnky!

Pak naložil jich táta plnou kopu,
co nenaložil, vezl na paveze
a na řebřinách pějí nevinňata. —
„Kde nejmladší?“ — teď ulekl se táta.
Kluci je maní zavázali v snopu:
— tam zrovna ještě vříská podle meze.

MALÁ IDYLLA.

NA práci otec, matka někde mlátí,
a kluk se ujal nemluvněte v pláči,
i ošetřává je, až pán Bůh ráčí,
a děcku pomáhají všichni svatí!

Co chvilku někde z peřinky je ztratí,
pak za nožku je s povijanem vláčí,
pak v strouze suší je a v prachu máčí,
a posléz v trní začne si s ním hráti.

A dítě křičí, — také chůva vříská,
a z ruby na rub obracet je zkouší. —
Však v nouzi největší je pomoc blízká:
tam ptačí hnízdo kryje větev hustá,
a mláďata si krmí chocholouši: —
„Snad jedlo bys?“ — a cpe mu šípky v ústa.

☆

MALÍ MUZIKANTI.

DĚDOUŠKŮV svátek! — kluci už se fantí: —
toť polednice aby pomáhala!
— však matka dětem něco pošeptala
a zbytku dovtípí se mudrlanti.

„Slavíků“ nadělali špekulanti,
lipový list, neb lýka sobě vzala,
neb ostřice ta dětská havěď malá
a k „vyhrávání“ táhnou muzikanti!

A byla hudba jako býti sluší:
je všechno v ní, co lesem zní a v poli
— a dědouš, zdřímnuv, zacpává si uši!
A píská to a výská, ječí, frká:
děd gratulanty vyprovází holí,
— a babička jim po jablíčku strká.

JEŠTĚ O DĚDOUŠKOVI.

— A, dědoušku, jak zlobily vás děti,
si dovolujem upřímně vás zváti,
byste nám s holí nezůstal tu státi,
abyste za kmotra šli pravnoučeti.

Že nemůžete slova rozuměti?
— I vždyť je tiché! — netřeba se báti!
A hluchý děd se k nám z chaloupky klátí
a může nechat zrak na nemluvněti.

Toť víte, že si přišli se stařenkou
a pochovali dítě: — každý chvíli —
a teď se oba nad kolébkou chýlí
jako dvě staré vrby nad sněženkou . . .
Tak, dědoušku, jste hezký! v světle denním,
a tak vás nechám státi, — s dovolením!

✡

POHÁDKA.

‚PROČ, matičko, se chví ta bříza bílá?‘
— „Poslouchá, co si ptáci povídají.“
‚Co, matko, si ti ptáci povídají?‘
— „Jak pod večer je víla postrašila.“

‚A jak ta víla ptáky postrašila?‘
— „Honila bílou holubičku v háji.“
‚Proč honila tu holubičku v háji?‘
— „Byla by se jí v tůni utopila.“

‚A jak by se jí byla utopila?‘
— „Chtěla tam zobnout hvězdku spadlou
s nebe.“
‚Zdaž, matičko, tu hvězdu vylovila?‘
„To nevím, dítě, — ale když zas k líci
ta víla tiskla bílou holubici,
tu zlíbala ji, jako teď já tebe!“

☆

CHOCHOLOUŠI.

V matčině sukni, kalmuk po dědouši,
na hlavě zbytek beranice šedé, —
a ona celá ve plachetce hnědé
jdou sněhem návsí jak dva chocholouši.

Kde kalužka, tam přenáší ho k souši;
kluk jako ráče, děvčátko tak bledé —
a nyní k nám ho koledovat vede
a v předsíni se ozval hlásek mouší.

A koleduje; — druhý pípá v tichu:
„Veselí blahé nastalo nám nyní . . .“
— Ti malí koledníci jsou tak k smíchu!
až na ty oči bojácné a divé — —
— A nepouštějte chocholouše dříve,
než ohřejou a najedí se v síni!

☆

MALÁ PRODAVAČKA.

TAK stojí obalena v jinovatku
jak strůmek, jenž se dívá v sněžná lada
a sníh jen přes ty domy padá, padá
na ni i na psa ukrytého v šátku.

Má doma sestry dvě a chorou matku,
ta matka pro ně každým soustem strádá —
však jediného mají kamaráda;
hlad mají samy! — co dát ubožátku?

Již třetí den tu do večera stojí
a líto jí, že kupec nepřichází,
a kdos-li zastaví se, — tak se bojí!
Zas už ten soumrak, — psa to v šátku mrazí:
„Mlč, půjdeme!“ — Co řekne matka tomu?
— A přec tak ráda zas ho nese domů!

✡

NESMÍŘENÍ.

MY rozhněvali jsme se pro tak málo!
— Matička u mne celé noci v pláči.
Ó, přijeď, budu tě mít stokrát radši, —
mně po tobě se tolik nastýskalo!“

Tak bledé, choré, mroucí dítě psalo
— a doma nevěděli, co to značí;
pak mrtvé děcko matka k prsoum tlačí,
— a dítě s dítětem se neshledalo.

A druhé žilo dál; — a muž byl z něho;
a po noci, již probděl, užil všeho,
na písmo přišel, které přečet' stěží.
A z rána odjel vesský na hřbitůvek;
však nenašel ten malý, dětský růvek:
— Sníh tam tak hluboký, — tak čistý leží.

U KOLÉBKY.

SPÍŠ ve své malé kolébce — tak líně!
Tvá matka dala bělоučké ti prádlo: —
toť zrovna, jak by sněhu bylo padlo
od košilky až vrchem ku spružině.

A ty jak lístek růžový jsi v klíně
té závěje! — to z kvítka, které vadlo
po zemi touhou a pak maní skradlo
s anděla ruky se do naší síně.

Spi tiše, spi! — Ten úsměv na tvé líci:
to zdá se ti snad ještě o snech z ráje!
— ne, ne! — to mní jen otec blabolící.
Kol rtíků tvých to dumlání jak hraje!
— už vzhůru, šotku? — Nuž, zde matka jesti:
pij z prsou jejích — všechno její štěstí!

U PSANÍ.

TAK'S růžová, jak v červnu hlohu snítek,
a já tě miluju tak neskonale!
— však teď už jdi! — mám práci, kutíš stále,
jdi, andílku! — tam pannu máš a svítek.

A píšu: „Oplatí vám děti dítek,
co učinili jste pro děcko malé,
a bude chvíle, kdy —" v tom nenadále
mi ingoust převrhnul ten malý skřítek.

Teď kaboní se, natahuje k pláči:
„Nu, mlč! — vždyť hůře ve světě se daří —
ty's přece jen můj květ, a to mi stačí!
— Leč až ta ruka má zde jednou zvadne,
pak jako s hlohu květ, s tvých šťastných tváří
ať jeden úsměv — také na ni padne!"

II.

DOMA.

VE MLÝNĚ.

VZPOMÍNÁM na mlýn v lesním dolu stinném,
kde býval jsem tak často jako klouče,
a při pohádkách u hořící louče
my děti byly jako v světě jiném.

A mlsků ve fěrtochu pajmaminém
a práška, jenž nás vázal do kotouče,
a na stárka, jenž polibkem nás mouče,
vždy říkal, že je svět jen velkým mlýnem.

A známých mlečů, a co bylo divu,
když starý krajánek čas nešel dlouhý:
— toť pomáhal už Bohu při melivu!
A pantáty v kabátě bezposkvrnném,
jak v neděli nás vodil podél strouhy
a říkal, že je člověk jenom zrnem.

DOMA.

ZAS jednou doma! pryč z městského hluku!
ba že to je ten pokoj přívětivý,
ta vůně jalovce, ten praskot dříví,
ta matka, jíž jsem děckem vedle vnuků.

A síň je plna družných tváří, zvuků:
tu starý soused, věčně novin chtivý,
tu kmotra udivená, že jsme živi! —
až v dobrou noc tu starou zlíbám ruku.

A pak si vyjdu ještě na nádvoří:
ba, že to naše chaloupka je tichá, —
tam nad stodolou známé hvězdy hoří
a vedle v chlévě dobytek náš dýchá.
— Teď leknutím jsem couvnul proti vůli:
to huňatý náš pes se ke mně tulí.

DUB.

PŘED naším statkem dub je křivolaký,
můj pradědek už lezl v jeho snětě;
on ševeli nám v okna v zimě v létě,
a chrání v chatě nás, jak hnízdo s ptáky.

Pán míval druhdy vrtoch všelijaký,
a děd se s vrchním o dub porval kletě;
a vrchní pravil: Kdyby na tvém hřbetě
byl dub ten vyrosť, můj jsi! — a dub taky!

Pak pod ten dub přivedli dědka z klece
a chyt' ho dráb; — však děd měl tvrdou hlavu;
když vstával z lavice, děl: — „Můj je přece!“
Sto dvacet let už tomu, nebo více; —
čert vzal už dávno všechnu panskou slávu,
— a s dubu šveholí nám vlaštovice.

✡

MUŠKETÝR.

VLÁD' šatlavou, jak vrchní vládnul hradem,
a koho chyt', ten neušel mu z klešti;
nás kluky honil jenom od angrešti,
a odpykali jsme to všichni řadem.

Teď do chaloupek dochází zadem
a jde-li návsí, kluci za ním vřeští,
bos, holohlavý v slunci, sněhu, dešti,
tak starý a tak třesoucí se hladem.

A zaklepal též u nás ve předsíni:
Nuž, starý mušketýre, jak se vede?
„Aj tak, můj pane, časové jsou jiní; —
však bývalo to! — pán-li vzpomnít svolí —“
A teď to bleskem šlehlo v oko šedé,
jak vzpřímil se co prut — a seknul holí!

✡

HODINY.

ČTYŘICET roků v lopotě a práci!
— však hodin neměli pro chvat a v zmatku:
ve dne je slunce, nocí kohout v statku,
a ráno budí děti je a ptáci.

Teď na stará jim léta pán Bůh splácí —
leč v síni prázdno jest jak po tom sňatku:
tři děti v světě, — čtvrté Bůh vzal v krátku,
— a bábě nějak steskem zrak se ztrácí . . .

A dědouš koupil hodiny jí bicí!
a v noci teď je oba poslouchají,
jak na ty svoje děti vzpomínají —
Leč rokem, když k nim přijde jedno z dětí,
tu pohledne do vetchoučkých těch lící, —
— a k hodinám . . . jak jim tak rychle letí!

✡

ZIMOSTRÁZ.

DNES mlha se nám v zimostrázu chytá,
to jistě přes pole k nám jede kdosi —“
— a za chvilku je síň jak hnízdo vosí,
dětí co máku, starších jako žita.

A kolik na chudobce lístků zkvítá,
jest jich kol báby, jak se na stůl nosí, —
jen srdéčko té chudobky se rosí:
— vždyť ona jen, kde lístek schází, čítá!

A vzpomínek je, a je povídání,
jak přešel rok, co příští nese znovu. —
— A za týden si dáme na shledání!
Děd za kostelík až nás doprovází
a bába oknem jdoucím ku hřbitovu
se zamyšlena dívá k zimostrázi.

POD SNĚHEM.

V svůj zimní šat se země přiodívá,
tichounkým sníh se dolů snáší letem:
to podvečer, kde duma celým světem
jest těm, jichž den se valem připozdívá.

A u krbu, kde oheň dohořívá
a stěny šatí plamenným se květem,
se v knize kdes uvadlým nad poupětem
i zasněžená hlava zamyslívá.

Jen hustě padej, sněhu! vše, co ruší,
tvůj bílý koberec ať venku stlumí:
ať měkce jde, i kdo jde ve spěchu,
přes vzpomínky a svého štěstí rumy!
— a zem, jak tiše lehá k oddechu,
ať pokojno jest v zasněžených duši!

ŽLUŤÁK.

MÁM rád ta hluboká a vlhká luka,
když z jara žluťák potáhne je zlatě,
i potok, jak se řine oklikatě,
a vůkol všecko dýchá to a puká.

Mám čejku rád, jak hustou travou šuká,
i motýla, jenž přiletuje k mátě,
i starou vrbu, zase v dívčím šatě,
a datla, jak do hnědé kůry ťuká.

A uřícený kluk po Božím hodě,
jak červeným zde vejcem popovejší, —
pak dívka, jak se shlíží v čisté vodě:
„Co řekne asi dnes můj nejmilejší?“
— a odskočí a trhá kytku s chvatem
a po sukénky rousá se tím zlatem.

✡

SRDEČNÍK.

PRO každou bolest pověděla líku
a věděla, kde roste, co ji hojí:
na lukách, v lese, ve skalách i chvojí,
— ba našla prý kdes také srdečníku!

Od lidí brala za plat slovo díku,
neb půlko měla své a chalup svoji;
teď ale synek proti ní se strojí,
— však stará vyšla z domu bez povyku.

A jak se nyní návsí belhá s holí,
„Vy, babičko!“ dí děvče k ní, než zašla,
„jste lék prý nalezla, když srdce bolí!“
A kořenářka ohlédne se stranou
a usměje se trpce: — „Našla — našla,“ —
a v zhublou tvář jí proudem slzy kanou.

✡

ROLE CHUDÝCH.

STRÁŇ skalnatá, že šípku úpal hrozí,
a holá jako žebrákovy dlaně;
však živo je tu večerem i raně:
z té holé ruky sbírají tak mnozí!

Vychrtlá kravka, po ní přijdou kozy,
pak žena listí trhající na ně,
pak děti na trnky neb tvrdé pláně
a kolem plné snopů jezdí vozy.

Tak po sobě se vystřídají hosté
na tom, co nechal zajíc, nebo ptáci.
I šel jsem kol: „To máte těžkou práci,
Bůh dej, ať tady hodně mnoho roste!“
A žena, dále žnouc na stráni holé:
„Toť nebylo by dávno chudých pole!“

✡

VRANÍ HNÍZDO.

DOŠKOVÝ barák nad vymletou hloubí,
jak vraní hnízdo, když je vítr smete,
i v červnu sotva že tu šípek zkvete,
jen děti rostou tu, jak v lese houby.

Kraj celý vůkol pěstí je a roubí,
sem žito souseda už přijde mleté,
i prasátko, když cestu sobě splete,
a husa zrovna do peřin a trouby.

Jen časem trhne to od městské strany,
a s komisí když četník vejde v chatu,
dí otec vážně: „Dítky, ctěte pány!"
a máma: „Za příklad si berte tátu!"
Pak ve chvilce je vše v pořádku starém,
a „chasa" hází trnky za kočárem.

✡

SEDLÁK LOUDA.

MY ještě brali za vous kmotra Loudu,
jenž pro dceru, — fořt dí, že nůšku trávy!
až tuze rychle přišel do šatlavy
a zatím přišel o poslední hroudu.

Za rok to přece nějak dostal k soudu;
tři léta čekal, že mu fořta spraví!
a zatím ztratil ženu a dvě krávy,
pak přišlo to, — tož tak: že ztratí boudu!

A přišel dráb a začal sepisovat; —
teď ale Louda vzkřiknul: „U všech ďáblů!“
a dráb když začal rohy vystrkovat,
— že neměl kropáč, sáh' si Louda k hřablu!
A ponejprv se zasmál za rok mnohý:
„Hle, spravedlnost přec má rychlé nohy!“

✡

POKÁNÍ.

TO pole ještě dnes mi zoráš znova!“
na samý večer chlapci velel správce;
— kluk pohléď na vola a k chudé kravce
a oral do noci a neřek' slova.

Však ráno stál u bytu kantorova,
— a každý den tam bral po malé dávce,
pak v městě used' na studentské lávce,
a farářem teď krev je sedlákova.

Dnes k postnímu šel správce zpovídání
a z těžkých asi zpovídal se hříchů —
a kněz mu tak uložil za pokání:
„— Já odpouštím vám, jestli pán Bůh svolí;
leč večer k pluhu zapřáhnete voly,
a zoráte mi — aspoň jednu líchu!“

✡

POLNÍ KVĚTY.

JAK polní květy v nádheru se šatí
a pokrývají luhy, les a lada,
slunce a prcha do klína jim padá,
nesejou, nežnou a jsou celí zlatí:

Svěřep a stoklas, mnišci chocholatí
i květ, jenž svítí pod korunkou hada;
klas chudý vedle na úhoru strádá,
však jim se rozmar nikdy nepohatí.

A koukolem a pejrem, kokotící
a svlačcem, luštincem tak po dni tuhém
když kráčí sedlák s uřícenou lící
a chudou jař obzírá do daleka
a vzpomene, co vrabců na ni čeká, —
tu pomyslí si: Tak do toho pluhem!

✡

STUDÁNKA.

NA kraji lesa studánka je živá,
v ní stará olše list i kořen smáčí,
a celý kraj se vůkolem v ní zračí
i obloha jak holub modrosivá.

Sem rusalka dřív chodívala snivá;
teď stane chodec jen, když vedrem kráčí,
žnec uřícený, pak to hejno ptačí,
a v noci s kolouchem tu srna pívá.

Můj rodný kraji! v lopotném tvém žití,
jak chtěl bych, abys žnec jak ze studánky
moh' plným douškem občerstvení píti!
a klid by schladil horoucí tvé spánky,
jak večer; — křepelka když zvoní lukou
a vlhkým olším slavíci zde tlukou.

* * *

III.

Z LIDU A PRO LID.

LIPANY.

KRVAVĚ slunce zašlo nad Lipany;
bojiště tmí se v sledním rudém proudu —
Šat selský, zbrocen od krve a čoudu,
tu leží muž jak balvan vyoraný.

Tvář vybledlá, vlas divě rozcuchaný
a obě mrtvé pěstě vryty v hroudu,
jak nechtěl by ji pustit do Dne soudu!
a slepý zrak do tmavých nebes vklaný.

A nad mrtvolou rytíř vzdorné šíje
se sklání s koně rudé ve záplavě.
Kůň podkovu do mrtvých prsou ryje.
A jezdec usmál se tak pohrdavě! —
jak v dáli splanul žár a slyšet skřeky —
Byl tu jen mžik; — však stál tak čtyři věky!

BÍLÁ HORA.

BOJ ztracen byl a na útěku řady,
— jen tři sta reků stojí u obory.
„Teď vzdejte se! jsou zbytečné to vzdory!“
Tři sta jich o zeď opírá se zády.

Pluk před nimi, pluk za nimi, pluk všady,
— jen v dáli modrají se české hory:
ty hnědé chaloupky! — ty bílé dvory!...
a jeden nevzdal se z těch u ohrady.

Zahřměly pušky, — píky měly práci,
— nad nimi duby třesou se a klátí,
ob muže muž se mrtev u zdi kácí,
ob muže muž tu mrtev zůstal státi!
Král utek', chlap jen úpěl s hrudou svojí, —
vlasť ztracena; — však ve svých mrtvých stojí!

✡

KANCIONAL.

VE starém klášteře, jenž v kraj se dívá,
je kancional pokryt plísní, prachem, —
čtyři sta let šlo přes tu knihu vzmachem
a cizí mnich z ní slova nezazpívá.

Jen západem když slunce zahořívá
a do knihovny padne v mihu plachém,
ten starý zpěvník oblévá se nachem,
pak zvolna zas a krvavě se stmívá.

Čtyři sta let ta kniha tak tu leží!
nach z venku na ni padal od požárů,
ryk, lomoz zbraně otřásal tou věží,
kraj tonul v krvi, jásot ryčel zbůjný
— a v prachu, plísni, ve křivdě a zmaru
tu něma leží píseň: „Pomiluj ny!“ —

✡

BOŽETĚCH.

ZA viny otců a za hříchy svoje
zved' těžký kříž a nes' ho k branám Říma.
Šíj' skrušenu, s nohama krvavýma,
tam stanul, přešed sněžná horstva troje.

I zved' svůj kříž a volá u bran stoje —
smích zazní zpět: To lžikříž! — a když hřímá,
je sražen v zem. — I šel. — Teď stýrán dřímá:
— stín jeho padá v zem i v mraků voje.

Co žil a trpěl, všechno jemu zdá se,
jak pod ním v bouři chví se horská lada
a nad ním orel vichřicí se třepá. —
A z mraků trhliny mu na kříž padá
— jak sní o vinách otců, — vnuků spáse! —
proud červánků, jejž nevidí zem slepá!

✡

NA PRAHU RÁJE.

KU prahu ráje v slunečnu i chladu,
ve zlatých snech i bouřném vlnobití,
v lásce a záští prahnem celé žití
od slunce východu až do západu.

Ku prahu ráje v slunečnu i chladu,
v klidu i bouři prah' jsem celé žití —
srazilo stokrát zpět mne vlnobití,
— až stanul jsem u slunečného hradu.

Na prahu ráje v slunečnu i hluši
staneme všichni! — Andělé jsou němi —
Bůh slituje se: Vpusťte sem tu duši!
V tom chmurný objeví se anděl v zlaté bráně:
to náš je mrazný hled! ty vzpurné lidské skráně!
— a jednou ranou zpět nás srazí k zemi!

✡

V BOUŘI.

JEN jedno místo! — Člun se loučí s vrakem
a vlna za vlnou se nocí vzrývá —
a s vraku velký pes se v loďku dívá
s hrbatým, jednookým marinákem.

Na lodi hráli krutě s ubožákem!
krom psa naň nepohledla duše živá —
‚Pro psa, neb člověka vám místo zbývá?! —'
„Pro jednoho!“
‚Nuž dolů s Njufaundlákem!'

A vichr urval člun od boku lodě —
Ten ve vraku si vzpomněl jen své matky,
jak jejich psa mu dala na rozchodě:
— když nemilován nikým v lidském davu!
A v dol šel vrak. On s ním; jen ještě hlavu
ucítil huňatou: — pes připlul zpátky.

STRÝČEK.

KDO kabonit se viděl pana strýčka? —
Roj dětí stále za ním jako včely,
a není jednoho, jež nepodělí:
— když nemá v kapsách, alespoň je hýčká!

Po celý život říkal, že si „vyčká!“
a v kanceláři „čekal“ život celý,
a zbyly mu dvě dýmky na neděli,
a na den všední ukousaná špička.

O dušičkách rád po hřbitově chodí
a poklekná na hroby opuštěné, —
kde nepoklekne, aspoň květ tam hodí.
— Až odhodíte, strýče, tu svou špičku,
kdo pod tím rovem vás si připomene? —
Zde dlouho byste zůstal klečet, — strýčku!

SLEPÁ CHŮVA.

TAK čista sedí, úpravná a bílá
tam v besídce, — jen víčka má tak stinná —
a dí: — „Já byla jako chůva jiná,
a k milému jsem na mžik odskočila.

Bylť přišel z vojny. — Já se navrátila
a dům byl v ohni, matka ruce spíná:
je dítě tam! — a já tím byla vinna!
— a já také to dítě zachránila!

Tak zohavena, — jaké pak to vdaní!
však dítě, — teď už výbavu mu strojí —
je ke mně hodné; — a když u mne stojí
tak plna štěstí, na rámě mi klepá,
tu nelitím, že k vůli ní jsem slepá!
— jen kdybych mohla podívat se na ni!“

✡

V MĚSÍČNÉ ZÁŘI.

PARK jasní se a tmí v měsíčném linu
a skrze otevřené okenice
světlo se proudem řine do ložnice
a těžká, vlahá vůně od jasmínu.

Na polo svlečena, pol v záři, stínu
leží tu dívka; — světlo od měsíce
na černý padá vlas a bledé líce,
v zmačkaný list a sněžnou na peřinu.

Na stolku vedle stojí obraz muže
a měsíc chví se od tabulky sklenné,
jak od večerní rosy operlené . . .
a pod obrazem leží bílá růže.
— To celé štěstí své dnes vyplakala!
Teď spí. — A teď se ze sna pousmála. —

✡

O VÁNOCÍCH.

DOSTALI v lese špičku od výkazu;
matka je v práci; hoch strom táhne z lesa,
boří se v sněhu, vrávorá a klesá
a chvěje se jak lístek zimostrázu.

Konečně klesnul cestou podle srázu.
Je Štědrý den, a celý svět dnes plesá —
jen tam ten výkřik nevnik' nad nebesa,
kde skřehlého jej matka našla v mrazu.

A hřeje ho, — ni vlasem neporuší —
a jí tak mrazno je a pusto v duši,
jak v bílou zem a tmavé nebe zírá.
— „A já si myslila, jak to dnes bude,
zda vzpomene kdos na ty lidi chudé!“ —
— A dítě tmavé oči otevírá.

✡

PYTLÁK.

TAKOVÝCH ve vsi nebylo dvou soků!
od první lásky, až na chleba skývu —
že na smrt nenávidí se, co divu!
— a nenávidí se už dvacet roků.

Jeden byl hajným, — druhému jsou v kroku
pro vraždu někde při vodce a pivu!
a pušku v líc a mušku jako v zdivu
sok soku čelí ranou srnčích broků.

Ve zraku pytláka se tmí a šeří
dvacet let záští — v lásce, žití, — v plenu!
„Skloň!" volá hajný. — Druhý dále měří.
„Jsou za mnou v patách ti, kteří tě honí!
jím jejich chléb, a děti mám a ženu. —
Ty's sám! Tak pojď!" — A pytlák pušku kloní.

NOČNÍ OBRAZ.

KRAJ chmurný byl a prvním sněhem bílý
a šerem, od běla se odrážeje,
se rybník tmí a v něm se hvězda chvěje
jediná, bledá v obzor zasmušilý.

A k rybníku se stará vrba chýlí
přes hladinu se šeříc od závěje
a k ní jdou stopy těžké od kročeje
a světlí se a tmí, jak mraky pílí.

A v šiř i v dál je ticho v noční hluši
i zde tak ticho, jako ticho bývá
už v blahoprázdné, beznadějné duši! —
— Teď odskočila od vln hvězda chvivá!
Pak tiše jiskří se od jinovatky
stopou, jež vedla sem — a nejde zpátky!

✡

KDO MŮŽE ZA TO . . .

ŽE zrno v ornici a v skále roste zlato,
— že stejně o obé se ruka naše trudí,
že jiným zlato v dlaň a nám, jak jsme tak chudí,
ni zrna nespadne, — kdo může za to!

Že pro nás prokleta je hrouda tato,
že stesk nás uspává a hořkost budí,
že zrno žene v trn a hloh to pudí
se zvrhnout jiným v květ, — kdo může za to!

Že i ten výkřik náš už nudí lidi
a naše modlitba nevnikne nad oblohu, —
že v prsou máme trn a nenávidí
z nás jeden vše! — že rouháme se Bohu —
ba, i když zlatem chceme být, jsme bláto!
že jsme tak bídni, — kdož pak může za to!

✡

NOC.

TEĎ velké ticho nastoupilo vládu,
mrákotným snem je ostrá vřava denní,
spí čistá myšlénka, i osten zatracení,
a o kus chleba neslyšeti vádu.

Noc kráčí tiše přes prodajnou vnadu
i kolébku, kde matka v polou bdění,
dům boháčův je v měkké vhroužen snění,
u bědných slyšet slzu v horkém spádu.

Kol ticho, — ostřicí jen vítr švistí,
a těm, kdo bdí, chlad mrazný duši vane;
na nebi dalekém se hvězdy čistí.
Nad spícím stádem svým či bdíš tam, Pane?
— Slyš křídel šum: to dravec za kořistí! —
A bdíš-li, proč pak zas ten člověk vstane!

✡

SFINX.

NA poušti večerem rudého za soumraku
vrávoral poutník písku žhoucím žárem,
hlad myšlénky rval srdce jeho spárem
a žízeň touhy hořela mu v zraku.

Tak podoben jsa vychrtlému ptáku,
jenž dlouho s bouří zápasil a zmarem,
skles' k nohám sfingy kdes při chrámu starém,
jak pták tmou zmámen klesá u majáku.

A vzkřik': Té trosce zde po vlnobití,
ty němá stvůro, pověz, co je žití?!
Sfinx němá jest a jenom poušť se chvěla.
A z rána, ucho kloně v sfingy ústa,
tu ležel mrtev; — poušť je němá, pustá,
— však sfinx mu tajemství své pověděla.

KYKLOP.

TISÍCE let v propasti země mračné
připoután k výhni buší kyklop divý —
v líc chmurnou pot se řine s tmavé hřívy,
jak cetky kuje tam pro bohy lačné.

Sto let kul jednu, a zas druhou začne
a zpívá jen ten zpěv svůj zádumčivý;
však blesk mu šlehne v zrak, a ret se zkřiví,
když slechne jásot s výše nadoblačné.

Proň není jas, jen ten, který ho žehne!
Však přijde den, kdy bozi věkožízní
zblednou jak sníh, nad nějž ta sopka šlehne,
až kyklop vztyčí, tam kde oni trůní,
ta prsa huňatá, tvář zrytou trýzní
a s kladivem se zjeví na výsluní!

LID.

LID v práci své, to lid je ve své síle,
ať v kamení, ať v lidská srdce buší,
ať rukou pracuje anebo duší,
on může čekat: přijde jeho chvíle!

Ten velkým v sobě, kdo je velkým v díle,
on tvrdý kámen na chléb sobě zkruší,
sta mrtvých srdcí jednou jiskrou vzruší
a nezoufá, byť sebe dál byl cíle!

On dojde ho! Jak deště kapka k moři
každá ta krůpěj potu spěje k němu: —
Nuž, ať jen skrápá s čel, ať líce hoří,
v tvrz bušíc křivdy dlaň ať krvácí! —
— ty slzy, pot a krev, ty přijdou k svému
přes hlupců smích; — to stojí za práci!

✡

VELKOST.

NE pouze slávou dne se velkost cení,
— jest velkost, o níž teprv věky slyší,
neb orlí perutí se nesou k výši
též lopota a prostá sudba denní.

Jsou lidé velcí jenom v utrpení, —
ta matka, která dítě slzou tiší,
ten dělník, který denně k práci spíší
tak bez naděje a tak bez umdlení.

Co prachem zemským šlo, v něm nechá sledy,
jež oživnou zas v té, neb oné změně
a velkost z blaha rodí se i z bědy!
Oživne král i rob, jenž před ním bledne
a s Caesarem, když z mrtvých vstane, — zvedne
se gladiator padlý na areně.

ČESKÝ GRANÁT.

KRŮPĚJÍ krve s čela Trpitele,
jak tryskla z pod hloží, a zemí vpita
ustydla v drahokam: — ten kámen svítá
pln temnoty — i vítěznosti skvělé.

Té české krve v granát zkamenělé,
co vpila jí ta půda věkovitá!
jak nikde ve světě ta krev tu slita:
jen ve skále! — však v srdcích není déle!

Ty rudý, temný, stkvoucí drahokame!
co už tě jen pro dívčí cetky máme? —
Ó mužové, vy, tepny ochabené, —
což krve krůpěje tam není jedné?
— ni té, jež ve tvář se neb k srdci žene,
když studem rumění a hněvem bledne?

BOROVICE.

STŘÍSKANÁ bleskem, zdraná od vichřice
a zpola sklácena od severáku,
kořeny ve skálc a suky v mraku
stará a drsná stojí borovice.

Jas padne zřídka v její chmurné kštice;
však zrumění se časem za soumraku,
když, křídlem sražena jsouc od lůňáků,
v dol s větve sprchne plná semenice.

Tak hledí v lada kamenná a šerá,
a ve vichru a bouři neurvalé
to hučí v kořenech: — „To už ta sterá!"
Však opodál, když jarem strůmek vzklíčí,
tu vzdorně otřískané větve vztýčí,
a zašumí to v nich: „Zas o krok dále!"

✡

NÁŠ ERB.

NÁŠ rodný erb, ten tvrdého je slohu,
jej první šlechtic marně v štítu hledá,
jak na nás přešel od dědova děda:
klas potem zrosený a větev hlohu!

Dlaň ke pluhu a v prsť hluboko nohu
my tiskli od věků, a králi nedá
ni kníže, co mu dala naše běda!
— a král tak čistou nedá duši Bohu.

Tak nosíme ten erb svůj tisíc roků;
však meč a ostruhy, my též je známe:
kde který v štítu, dřív byl v našem boku!
a ostruha dřív plouhala nám hrudu.
— A také na své heslo něco dáme:
„Zde byl jsem věky, a zde také budu!“

ZE ŽIVOTA.

1884.

DRAHÉ PAMÁTCE VÍTĚZSLAVA HÁLKA.

VÍTĚZSLAVU HÁLKOVI.

SLUNEČNÝ den, — však jako v zimě bývá:
zem bílá, slunce bledé v modru nebe,
půl nebes jasných, půl se v mraku skrývá; —
teď zlatý pruh se zastkví na západě
a večer je; — a valinou se stmívá.

V den taký, Pěvče, navštívil jsem Tebe,
tvůj hrob na opuštěném Vyšehradě.
Hřbitov byl tich a tisy jak by snily,
— s mrtvými spící, — po náhrobků řadě.
Sníh pokryl vše a nikdo po něm nešel
a ten Tvůj hrob tak bílý byl, — tak bílý! —
tabulka zaváta i s tím Tvým jmenem;
— však šerý tis tu hlouběj' snětě věšel,
a jak by sem nevedly lidské stopy? —

Jedny jsou ženské; — žena ruku chopí
přes moře let i hrob tím srdce věnem,
jímž dává vše, a vše na všechny věky.
To věno s ní, jen s ní ta láska mizí.

A druhé byly stopy po dítěti.

Ty dvě se Tobě nikdy neodcizí;
Tvá žena, dítě vždy sem budou spěti,
a její krok vždy bude tu tak měkký —

A moje stopa byla stopou třetí.

A byli jsme tu dlouho spolu sami.
Ty's klidně dřímal pod tou bílou zemí;
— já ptal se, ptal — Rty Tvoje byly němy.
Proud slunce zplál dálnými vršinami
a já si vzpomenul, jak luhem, plání
na každou českou ves a chatrč svítí,
jak Ty's je miloval po celé žití,
po celé žití, vroucně, do skonání!

Tak chudé, jarním obalil's je květem
a vzrušil písní, když je skřivan v dáli
a vlaštovice odletěla s létem
a krvavě to pučí v žitě setém
a pod krovy, jež kdys se jarem smály,
až do těch srdcí sněhy zalétaly — —

Já přišel s písní svou, já chudý k Tobě!
— já o slůvko si přišel ku slavíku;
i ležela ta knížka na Tvém hrobě,
na srdci Tvém! — ten hrob už nebyl němý:
Ty's tiše dřímal pod tou bílou zemí,
však já jsem Tvého srdce tlukot cítil.

Teď rudý západ do tisu se chytil; —
západem zlatý pruh, — a už se stmívá.

I šel jsem, — dole kolem nuzných domků
té české chudiny, té české nouze
pod královského Vyšehradu zdivem!
Tu tam již v okně světlo zahořívá;
co za ním, — nevím; já jsem viděl pouze,
jak rudne krev v tom každém okna zlomku!

V snech přišel jsem, — jak domů, nevím ani,
jen vím, že v duši píseň bouří, zpívá,
sic ozvěnou jen po slavíku tklivém, —
Tvůj němý ret však dal jí požehnání!

RODNÉ MLUVĚ.

MÁ rodná mluvo, ty drahý skvoste,
jediný z velkého odkazu dědů,
který jsi přetrval v svatosti prosté
všechnu jich slávu, všechnu jich bědu,
nádheru králů, velikost věků
a vše, co do prachu shrouceno s ní —
tak plna tklivosti a mužného vděku
jak zněla's od věků, — na věky zní!

Ty, prostá dceruško doubrav a nivy,
kde jsi se zrodila jako zpěv ptačí,
jako šum hvozdů plný a snivý,
jak olšin stýskání; — v smíchu i pláči
vždy stejně upřímná, velká a svatá,
když slunce svítilo, když hořel blesk,
v svobody ruměnci, v okovy spjatá,
i když ti nezbylo nic, než tvůj stesk.

Když bouře zničila květno tvých luhů,
když třeskot oněmil v přílbách i meči,
ty jsi nám zvonila radlicí pluhů,
ty jsi k nám mluvila pohádek řečí: —
pastorkou ve hradech, — pod nízkým krovem,
co šlechtic zapomněl, — co nechtěl král,
ty jsi k nám mluvila tím ryzím kovem,
jehož se netkly rez ani kal.

Ty's u nás zůstala, ty mluvo sladká;
kdy všechno zapadlo v bolu a tísni,
na dětské rty tě šeptala matka,
ty jsi nám zvučela v milenců písni,
ty jsi nám plnila modlitbou chrámy, —
tebou se ozýval luh náš i les
a strážným andělem zůstala's s námi,
když anděl smrti se přes Čechy nes'.

Lupínek pozlátka na spustlém hrobu,
koruna zapadlá v jezerním klínu:
ty's byla pokladem chudému robu,
který mu svítil do mrákot stínů; —
lupínek pozlátka na starém štítu,
na vetché kronice lesk zlatých spon,
ty jsi se vmlouvala do jeho citu,
až hlas tvůj zbudil jej jak velký zvon.

Ó zvuč a zpívej, hlahol a bouři
ty mluvo vítězná chudého lidu! —
když hlas tvůj urdousen v krvi a kouři,
hlahol nám u krbu v domácném klidu —
až jednou zabouříš jako hlas hromu
od horstva k horstvu přes český luh —
a bude zas dědicem ve vlastním domu,
ten, jehož dědicem chtěl mít zde Bůh!

PÍSEŇ LIDU.

JAK hrdlička, když houkne střela
do nebes klenutí,
nám z kraje píseň odletěla
Bůh ví kam! —

Hrdličko bílá, vrať se k nám,
a jestli smích jsi zapomněla,
přijď k nám jak jsi, tak smutna celá,
s tou zkrvavenou perutí! —

MRTVÁ ZEMĚ.

TMAVOU nocí vichr duje polem, plání,
jest to jako moře divé naříkání.

Jako vrak když bouří pluje peřejemi
a ty vlny tmou se valí k mrtvé zemi.

Zaduje a zaburácí, hučí, kvílí,
potom jak ta mrtvá země ztichne chvíli.

Teď to lká a teď to volá teskně znovu,
že by mrtví zbudili se na hřbitovu.

Jen ti živí, jak tu spějí, nechtí žíti,
přes ně dál se valí světa vlnobití.

Duj, ty větře, v sluch jim houkni plnou hrudí,
zalomcuj jim veřejemi, ať se zbudí!

PÍSEŇ OTROKŮ.

NÁŠ oltář skácen v prach,
kde naše chrámy stály,
své modly vztyčil vrah
a kadidlo jim pálí
té země zvrhlý syn,
a opíjí se bludem
a nezardí se studem
svůj za zločin.

Nám nezbylo už nic,
co za svato se mělo,
jen od ran rudá líc,
jen poblácené čelo,
naňž svítí bílý den;
jen slza v oku blázna
a upomínka prázdná
na slávy sen. —

✡

NENÍ-LI POMOCI.

NENÍ-LI pomoci,
není-li zbytí,
padnem', však prodáme
draze své žití.

Lépe je umříti
na vlastním prahu,
než býti podnoží
cizímu vrahu.

Lépe už na věky
mrtev být, němý,
nežli být otrokem
ve vlastni zemi.

Nešlapte na hlavy,
my nejsme roby! —
šlapat nám budete
jen naše hroby.

✡

HLAVY VZHŮRU.

HLAVY vzhůru! — nač se mučit
jalovým a marným steskem; —
musíme se litat učit
orlem vzhůru, dolů bleskem!

Loď že hyne ve vln lomu! —
vzhůru křídla k nebes týnu,
a pak zahřmi třeskem hromu
dolů to do křivdy stínů.

Byli jsme a budem dále,
přijdou zase jasní dnové,
nebojí se neurvalé
bouře srdce ocelové.

Za mrakem ať mrak se zvedá, —
nač mít také v duši chmuru?
Najde spásu, kdo ji hledá!
Ruce k dílu, hlavy vzhůru!

✡

OREL.

KDYŽ první rána houkla v hluš
a chmurně měří muže muž
a pušku k líci dává,
kdo odváží se zvolat: Kleč!
než v prachu zlomen jeden meč,
kdo mluví, že se vzdává?

Kde křivda, tam ji čelí muž,
a kdo je sketa, ten si služ,
však muž se nepodává!
On proti vichru stojí, dub,
a v hnízdo tam když letí sup,
on orlem křídly mává.

A k muži muž se pevně druž!
dost času ještě na podruž,
a to jen, kdy se spává! —
když srdce ztichlo, ret je něm',
a orla sup si srazil v zem,
jak také se to stává!

Sic do prsou ti klove už,
ty český orle; jen se tuž!
vždyť každá přejde sláva!
a sup kdo dnes, je zítra kdes
a kdo dnes pad', se zítra vznes',
a v nebe křídly mává!

✤

PÍSEŇ.

KDO'S dobrý vojín, třímáš meč,
dokud je nepřítel v poli,
a je-li příliš krutá seč,
bojuješ, až tě kdo skolí!

A na jednoho tisíc jich
z každé-li strany se řítí,
kdo vezme mu ten hrdý smích,
kdo vzdor dřív nežli to žití?

I ať se ženou se všech stran,
on všechny vyzve je k soudu
a krví ze smrtelných ran
svou rodnou napojí hroudu.

I ať již vratká hodina
vítězství kam si chce hodi:
ta hrouda, kde padne hrdina,
zas jednou hrdiny zrodí!

*

VOLNOST.

Z volnosti zraků jiskrných
do temna lidských cest
napadlo světlých paprsků,
jak v noc ze žárných hvězd.

Usměj se, zlatá volnosti,
též na ten český svět,
ať z hluboka si oddechnem'
zas jednou za sto let!

*

PÍSEŇ O NAŠÍ PRÁCI.

NEPŘÁTELSKÉ chmurné sbory
obklopují nás,
jako když se mraků hory
kupí v letní čas.

Na poli žnec v potu, znoji
po celý den žal,
teď jak přimrazený stojí,
hledí v mračnou dál.

Oral, sil a vláčel v poli,
teď je zralý klas —
zavez' by jej do stodoly,
kdyby dal Bůh čas!

Ale mraky, ty se šinou,
z krup již vane mráz; —
těžká krůpěj, — teď se řinou
v dol jak příval v sráz.

Role pustá, klasy sbity;
— Bůh nepomoh' přec.
Ale jako v půdu vrytý
v lán svůj hledí žnec.

Oral, sil a vláčel v poli,
nesžal ani klas: —
zajde pro pluh do stodoly,
— bude orat zas!

✩

NEMLUVTE O LUZE.

NEMLUVTE o luze a lůzy právech,
jen té nepějte písně v oslavu:
ať v hadrech to, ať lůza v zlatohlavech,
je tím, čím je, — a veta po právu.

Ten název bídáků, to slovo v modě
když slyší chudé srdce poctivé,
se zachvěje, třeba jste v svobodě
je takto zvali v písni ohnivé.

Těm, jejichž chod až k hrobu bez vší viny
se od kolébky strastmi potácí,
těm psancům přejte soucit, píseň, činy, —
však luza v chatách zhyň i v paláci!

✩

REKOVÉ DĚJIN.

JDOU světem z pola lidé, z pola bozi,
maso a krev, a srdce z mramoru
a na vítězné vystupují vozy
a žerdě vrážejí svých praporů
do lidských prsou chladně, bez bolesti;
a lidstvem, které jich se bičů bojí,
k Olympu slávy cestu sobě klestí.

Jich tvrdé stopy tvoří lidské děje,
než dějinami cesta nazve se,
jíž král i žebrák jako člověk spěje,
prach do prachu, a než se povznese
na podnož bezcitu a beznaděje
a bohů slávy prosté lidské štěstí.

✡

PŘÁNÍ.

JSEM jen ten kovkop, který maní
v hor lůno topor obrátí,
a neví, kov-li najde v báni,
anebo život utratí.

Jsem jen ten oráč, který v jaře
svou roli měří kročeji,
a seje, vláčí v potu tváře
a silen je svou nadějí.

Jsem plavec jen, jenž v moře šíru
loď pevně drží ve běhu
a tone-li, má pevnou víru
že trosky dojdou ku břehu!

A nechci víc, než by se vrylo
co ve mne vírou, v kameny,
a to, co ve mně jiskrou bylo,
by v jiných šlehlo v plameny!

✡

KRÁL OTAKAR.

KRÁL Otakar ležel na poli,
byl zkrvaven a blátem zbrocen celý —
v daleku rohy hlaholí,
kolkolem strážné ohně se chvěly.
Král Otakar ležel na poli,
prsa tak krvavá, tvář měl tak bledou, —
ty rohy tak dutě hlaholí:
to ti čeští zrádní páni z bojiště jedou!

Kdo, králi, vezme tvou korunu,
kdo, králi, zvedne tvůj štít?
Tvůj synek je malý, tvá žena chladná,
svůj lid jsi zašlapal, šlechta je zrádná —
co z tvého království má, pane, být?
Koruna leží ve blátě,
meč zlomen, helma je v půli —
Ó, čeští páni, komu jste to vy,
komu jste to udělali k vůli!

Až svitne zoře, až svitne den,
tu korunu někdo si zvedne,
tvůj meč, jak je tak zkrvaven,
vypadne z ruky ti ledné —

Králi, *tvou* korunu někdo si zvedne!
ale kdo zvedne tvůj zlomený štít,
kdo z prachu a bláta tvůj ubohý lid?
Slyš, český králi! vstaň a pojď se bít! —

Uprostřed mrtvých jak ležel co kmen,
z královských prsou se vydral sten,
uprostřed mrtvých to zařinčí v ráz:

to český král v zbroji se zvedá zas
a v oko žár, v líc krev se vrací bledou:
„Hoj, vstávejte! budem se bít zas! —“

I zvedají se mrtvoly,
a král naslouchá v hluchou noc,
jak v dáli rohy hlaholí —
„Hoj, vstaňte! to můj český lid
nám táhne na pomoc!“ —

A teď se zvedl jeden trup
u nohou královýclı, naslouchal v dáli,
pak na krále upřel líci tak bledou:
„Ó pozdě lidu vzpomínáš, králi! —
to ti tvoji čeští páni z bojiště jedou. —“

I klesl král, jak v bouři klesá dub.

LEGENDA.

KRÁL Bábelský, ten, který do zajetí
od prahů svatých Judský odvlek' lid,
spoutané muže, zvrhnuvší se v děti,
ženy a starce, jejich pláčem syt
a nářkem, úbědou, jak tak je zřel,
těch starců, dětí, žen mu bylo žel;
i pravil tak: „Když muž je mezi vámi,
jenž prach mých stop nelízal jako pes,
chci dát vám volnost zpět a ještě dnes
se z rumu začnou zvedat vaše chrámy.“

A lid jen vyl, — a bylo bědování
a zubů jektání a řinkot pout
a na druha druh nemoh' pohlednout
hanbou! — i stáli se spoutanou dlaní.

A král děl tak: „Vy psové jste a chámi,
jsem stár a nad psy vládnouti jsem syt,
já kousek cti kdes spatřil mezi vámi,
leč, v kom, už se mi nelze rozpomnít —
však, vy jej znáte; — on buď králem vám,
a volnost, vlast a vše vám nazpět dám."

A lid jen vyl, — to jako moře řvaní
ve skřipot čelistí a řinkot pout
a na druha druh nemoh' pohlédnout
záští! — a prsty uvolněných dlaní
se zkřivily ve smrtonosné křeči.
A z chraptivých to hrdel sýpá, ječí:
„Kde že je ten, jenž nás je o píď větší?"

A starý král se těsněj' v purpur halí
a naslouchá, ta vřava prokletá
jak vřískavým se jekem v dálku valí.
Teď zbledlou tváří úsměv přelétá, —
neb výkřik zoufalý se zachvěl v dáli,
v němž tichne vřesk a hluk a lidu vytí.

A smál se král: „Teď mohu klidně žíti, —
ten zbytek cti si ukamenovali!"

✡

VIDĚNÍ SVATÉHO KIÉRAN-KILLA.

K peklu je cesta široká,
v nebe jich dojde jen málo. —
Mnich Kiéran-Kill měl divný sen
a zde jest, co se mu zdálo:

Stál na vysokém předhoří
a hleděl přes moře v dáli,
v sluch zaléhal mu borů šum
a před ním vlny se válí.

Nad ním ve vzduchu orel plul,
pod ním velryby pluly,
v dáli jak modrou obrubou
ostrova břehy se pnuly.

A s ostrova se bělal chrám,
mnich rád by Bohu chtěl sloužit,
neb chtěje nechtěje po Bohu
byl věčně odsouzen toužit.

A nikde ruky na pomoc;
jen země, nebe a vody —
a k ostrovu tam neměl loď
a k nebi nebyly schody.

I zvolal: „Bože na nebi,
andělské sešli mi duchy,
ať přenesou mne přes moře;“ —
však Bůh jak býval by hluchý.

Děl mnich: „Já vždy byl sluhou Tvým
i Tvého svatého kříže,
když nechceš poslat anděly,
veď k sobě jinak mne blíže!“

A nastal ruch a ryk a šum,
pol temno stalo se v záři,
a země, jak by rodila,
a moře, jak když se vaří.

A kam jen světec pohlednul,
ve vzduch, na pláň i horu,
vše hemžilo se životem
a plno němých je tvorů.

A ryba k rybě, k raku rak
černým staví se hřbetem,
a orel s orlem ve vzduchu
křídla si podává letem.

Vše lopotí se, co jen můž'
běhat a lítat a plouti,
ba i ten malý pavouk cos
jak provaz z paprsků kroutí.

Zří na to světec udiven,
neví, co značí ten Bábel,
i pokřižuje pavouka:
„Mluv, jestli tě neposeď ďábel!“

Děl pavouk: „Ty jsi svatý muž,
však rozum tuze máš prostý,
což, Kiéran-Kille, nevidíš,
že k Bohu stavíme mosty?“

Děl svatý v hněvu: „Vy jste sběř
a koukol z ďáblova stohu,
vy, němá tváři, člověku
že mosty stavíte k Bohu?“

A mžikem zniklo vidění,
jen kdosi zasmál se stepí:
„K ďáblu se protře každý bloud,
k Bohu i světec je slepý.“

☆

HARUN-AL-RAŠID.

JÁ, Harun-al-Rašid, člověk spravedlivý,
od počátku věků až na soudný den
hledím ku člověku a na jeho vřavu,
jako hledí bdící na spícího sen.
Vidím jeho srdce, nádoba to prázdná,
vidím jeho žití, prázdný je to dech;
obléká a svléká věčně oděv blázna,
potácí se věčně, kde je stezka srázná,
belhá se, kdy mní, že letí na křídlech —
až se po všech strastech, lopotě a práci,
radosti a stesku, touhách dlouhých let
jako zrnko písku do propasti skácí
a na břehu po něm nezbude ni sled.

Nádobo ty prázdná! slyš, co tobě praví
ten, jehož tvých skutků činí svědkem Bůh,
ten, jenž viděl Kaina a do věků tajna
jak napíná zraky a napíná sluch,
stále tebe vidí, jak tvá dráha kleta
od Cháma ať's pošel nebo od Jafeta,
stále tebe vidí, jak jsi Kainův druh!

Krmí tvou je vina, ctnost ti jenom bájí,
jenom útočištěm, když je vrahem blud,
jazyk tvůj je lhavý, ret tvůj usmívavý
zkaženého srdce kryje kal a rmut —
u svých bohů žebrák, když se rozhněvají,
sám ku bratří stesku slitováním chud.

Byl jsem při tvém rodu, budu při tvém skonu,
vidím tvoje žití jako vetchý troud;
život jednotlivý, život milionů,
jest jen záblesk žhavý jiskry, jež tě ztráví,
aby mohla mžikem dále přelétnout;
dále, jenom dále věky neskonalé,
věčně tvoříc, ničíc, uvolňujíc stále
a do nových zase uvrhajíc pout.

Ve mrákotě zrozen, v mrákotu se nesa
letíš, zpupný vítěz, v žití krátký mžik,
za tebou co bylo v zapomnění klesá,
slyšíš jenom dneška opojivý ryk;
ale v posléz oči upřeš na nebesa,
když tvůj svět a dumy rozpadnou se v rumy
a jak posměchem je vítězný tvůj křik.

Jiný v každou chvíli, nemáš v sobě síly,
abys pohled světlu v tvář anebo tmám,
mezi tmou a světlem vrávoráš jak zpilý
a když ve svých stvůrách šílený jsi sám,
směle pravíš, Bůh že Veliký to šílí!

Co to kvílíš stále osudu se boje?
Bohu dej co boží, bližní měj svůj díl,
však též směle sáhni po tom, co je tvoje
a tvé právo tady dostačí ti v cíl!

Nač tvé oko plaše v budoucnost se dívá?
klidně může hledět líce spravedlivá!

Slyš! Já vím, to slovo že je zvuk jen lichý,
pablesk nebes maně vržen na ten svět,
však přes vaše bludy a přes vaše hříchy
setrvá tu stále v moři lidských běd,
ve příboji vášní nepohnutá skála,
zbloudilému plavci hvězda skvělá, stálá,
maják od přístavu vzdorující mhám; —
přes ty vaše křivdy, vášně, zápas divý
obraz boží bude Člověk spravedlivý!
nesmrtelný jako Velký Bůh je sám.

PŘÍŠERNÁ LOĎ.

V slunečnu a pohodě
neděl pět jsou na vodě;
v plachty dobrý vítr duje,
koráb jako šipka pluje,
kormidelník vypravuje
jak měsíc se chytá v plachty a lana;
poslouchal by každý do bílého rána.

Kormidelník, čertův chlap
jako pavouk v síť je lap',
opálený, starý Jack
viděl v světě mnoho tak,
dobrou loď i dobrý vrak:
ať loď se zakolísá, ať stone jako mísa,
Jack vyplul dosud z každé jako krysa.

Kormidelník neděl pět
na nikoho nepohleď;
stará krysa mlčenlivá,
jenom na kompas se dívá,
v noci, když je ticho, zpívá —
tak vlna za vlnou v boky lodě šplouchá;
pak rázem ustane a v dálku slouchá.

Kormidelník, starý pes,
točí se a mluví dnes;
koráb do vln jako pluh,
ruku tiskne druhu druh,
kormidelník jako duch
o příšerné jim lodi vypravuje
a měsíc rudne, v plachty vítr duje.

„S dobrou lodí jsem kdys plul,
do plachet nám vítr dul,
dobrý vítr týden pátý,
pomáhal nám patron svatý,
s nebe měsíc jako zlatý
chytal se do plachet, chytal se v lana:
my do přístavu měli veplout z rána.“

„V tom to mořem zašplouchá —“
— kormidelník naslouchá —
„jako náhle z hlubiny
vyvalí se bubliny
a pak mezi lekníny,
stočí se velký duhový věnec,
a do věnce vytone utopenec.“

„Vítr jako dul by dnes —“
— v ráhnoví to praskllo kdes —

Nač tvé oko plaše v budoucnost se dívá?
klidně může hledět líce spravedlivá!

Slyš! Já vím, to slovo že je zvuk jen lichý,
pablesk nebes maně vržen na ten svět,
však přes vaše bludy a přes vaše hříchy
setrvá tu stále v moři lidských běd,
ve příboji vášní nepohnutá skála,
zbloudilému plavci hvězda skvělá, stálá,
maják od přístavu vzdorující mhám; —
přes ty vaše křivdy, vášně, zápas divý
obraz boží bude Člověk spravedlivý!
nesmrtelný jako Velký Bůh je sám.

PŘÍŠERNÁ LOĎ.

V slunečnu a pohodě
neděl pět jsou na vodě;
v plachty dobrý vítr duje,
koráb jako šipka pluje,
kormidelník vypravuje
jak měsíc se chytá v plachty a lana;
poslouchal by každý do bílého rána.

Kormidelník, čertův chlap
jako pavouk v síť je lap',
opálený, starý Jack
viděl v světě mnoho tak,
dobrou loď i dobrý vrak:
ať loď se zakolísá, ať stone jako mísa,
Jack vyplul dosud z každé jako krysa.

Kormidelník neděl pět
na nikoho nepohled';
stará krysa mlčenlivá,
jenom na kompas se dívá,
v noci, když je ticho, zpívá —
tak vlna za vlnou v boky lodě šplouchá;
pak rázem ustane a v dálku slouchá.

Kormidelník, starý pes,
točí se a mluví dnes;
koráb do vln jako pluh,
ruku tiskne druhu druh,
kormidelník jako duch
o příšerné jim lodi vypravuje
a měsíc rudne, v plachty vítr duje.

„S dobrou lodí jsem kdys plul,
do plachet nám vítr dul,
dobrý vítr týden pátý,
pomáhal nám patron svatý,
s nebe měsíc jako zlatý
chytal se do plachet, chytal se v lana:
my do přístavu měli veplout z rána."

„V tom to mořem zašplouchá —"
— kormidelník naslouchá —
„jako náhle z hlubiny
vyvalí se bubliny
a pak mezi lekníny,
stočí se velký duhový věnec,
a do věnce vytone utopenec."

„Vítr jako dul by dnes —"
— v ráhnoví to praskło kdes —

„teplý vítr, — blízkou na zem
ukazuje, — a v tom rázem
každou kostí projel mrazem;
trhlo to do lan, v kotvách do okovce:
loď ocitla se náhle u ledovce.“

„Nebe hvězdné, jeden jas,
začalo se temnit v ráz,
kmitá už jen měsíc sám,
stále bledší, — zdá se nám,
že se klátí sem a tam. —
To zdá se jenom skrz tu kletou páru,
byť vlajka jen se hnula na stožáru.“

„A teď to přišlo jako var —“
— měsíc se houpnul přes stožár —
„a loď, jako když v spáry chytí,
půl vítr chtěl, půl vlnobití,
a teď to šlo o živobytí
po vichřici, jak v prázdná ráhna duje —“
I poslouchají, jak když je přičaruje.

„My střemhlav po té vichřici
jak sněžné pírko vánicí —
tu proti nám — Bůh duši spas!
a proti vichru, s vichrem v ráz
loď příšernou k nám žene ďas! —
Kdo spatřil ji z plavců, kdo viděl ji z lidí,
bez boží pomoci už břehu neuvidí! —“

„Loď naše, dobrý starý dub —“
— v tom pod palubou jak by rup':

loď příšerná z vln tone šlehu,
loď příšerná, — ledovec v běhu! —
Jen ještě v tvář nasypal sněhu
plavci, jenž brvou nehnuv ani oudem
jen veslo pustil: „Jste před božím soudem!“

*

KANTOR.

KANTOREM stal se ještě v mládí květu;
sám nemnoho se lišil od klučíků,
však rozuměl už srdci dost a světu.

Že neměl žádné, napsal gramatiku,
a uložil tam mnohou dobrou větu,
jak vysnil ji, neb četl u básníků.

Sám neměl zrovna kvítím cestu setu,
však: „Miluj, dokud usmívá se mládí! — —
...„svých bližních“ — doznívá jen s dětských retů.

Leč v srdci myslil: My se máme rádi,
a vezmeme se o prázdninách spolu —
— a odpouští dnes klukům, jak tu řádí.

A po prázdninách, když se vrátil v školu,
jej sotva poznali, jak hlasem včely
jim čet': „Jsmeť hosty u božího stolu“.

Tak čisté théky nikdy neviděli,
jak jim je teď ten kantor vracel zpátky
a čet': „Je bez chyby svět boží celý.“

Však „Blaho lidské jako sen je krátký“
— a jak tak teď na něho pohleděli,
čtou šeptem: „Na květ padnou jinovatky.“

A kantor čte: „Bohové rozuměli,
proč velcí jsou a lidé jsou tak malí;“
pak: „Od propasti jenom krok nás dělí.“

A v lavicích si kluci zašeptali,
že nemohou kantoru rozuměti,
jak čte, že „Bůh je láskou neskonalý!“

Pak minul den a po něm druhý, třetí,
a kantor nepřicházel do těch škamen:
že pohřbil ženu, — prázdno měly děti.

Pak přišel, oči rudé jako plamen,
a četl: „V žalu neopusť nás, Pane!“
a po té škole chodil jako zmámen.

A proč má čelo vráskou rozorané,
neznají děti jiné na rok druhý:
„Zůstaneť hnízdo, — ptáče nezůstane.“

A „Mrak překlene Bůh obloukem duhy,“
jim četl kantor pevným, velkým hlasem.
„A lidské hroby šatí květem v luhy.“ —

Pak začalo to prokvetávat vlasem,
jak prvního když napadává sněhu,
a „Starý kantor“ — slýchá kantor časem.

Leč: „Jsi-li stár, zachovej v srdci něhu,
ať sprchne list a odlétají ptáci —
strom o jaru sní ve vichřice šlehu.“

„A havrani-li přijdou všelijací,
a na dub starý usedají v sboru“:
„Dub nevyklovou!“ — dočítají žáci.

„Pravdě buď děckem, — vzdorem proti vzdoru,
čiň poctivě a neboj se ni krále!“ —
A kluci po kantoru v jednom choru.

A tak to šlo, až k tomu: „Vždycky dále! —
byť na poslední octnul jsi se štaci —“
— Žáci jsou stejni, — kantor starši stále.

Po druhu druh — odkud se nenavrací
už nikdo, — jemu odcházel jak v mihu
i čet': „Sám nikdy nejsi ve své práci!“

„A svět-li v tobě vidí starou knihu,
již nikdo neumí, neb nechce čísti,
— čti v sobě sám, to také vezme tíhu!“

„A květem bylo také loňské listí,
a když v něm nohy šlapou — ono šustí; —
ač trouchniví, — že cítí! — buďte jisti.“

„A všechny řeky v jedno moře ústí
a jeho konce nikdo nevyzpytal.“ —
— „Strom hynout musí, jako musí růsti!“

Tak ze své gramatiky kantor čítal,
když shrben už se šoural po té síni,
a zvonku hlas jak vykoupení vítal. —

Pak na kantora už se tlačí jiní;
— však doslouží si svých čtyřicet roků!
a čtyřicátý slouží právě nyní.

„A všechno jest jen jako řeka v toku:
zdá stejnou se, však jiná vždy je voda,
vždy jiný květ po jejím roste boku.“

Loňského květu, — předloňského škoda:
— v tom celém žití mohlo jinak býti!
leč: — „Uměj čekat, — nějak se to podá!“

A jeho děti, ty jsou mu dnes kvítí,
jak byly dřív — i čte jim z gramatiky,
i nevědí, že čte jim svoje žití! —

A vzpomíná na všechny okamžiky,
jak stál tu, hoch a muž, a všechno ztratil
a dočet': „Lidem strast, a — Bohu díky!“

A doma k prvnímu se listu vrátil,
jak na výslužbě den dnes trávil prvý,
a západ šediny mu měkce zlatil. —

A v knihu, — v konec, — skrápla slza s brvy.

✡

DVĚ ROMANCE Z HLADU.

I.

(*Za chlebem.*)

JEŠTĚ ránu kladivem
a pak jednu sekerou,
potom může na týden
tesař hodit zástěrou!

Dnes si páni přivstali,
odsouzence vedli tam,
připjali ho na slunce
na ten otesaný trám.

Pacholek si boty vzal,
havran chutě kloval v leb,
soudce zíval: „To je tíž,
dobývat si denní chléb!“

*

II.

(Bez chleba.)

CELÝ den se nepromluví
od rána až do večera:
jizba jako klenba šerá,
muž si svojí práce hledí,
žena šije; —
děcko pannou kotě bije,
když si mňoukne, — a pak sedí,
jako v mez když mezník vryje. —

Celý den se nepromluví,
a jsou spolu muž a žena,
a ona si jenom myslí,
aby byla odvežena
tam, kde nikdo nepromluví!
On srovnává číslo s čísly,
na svůj život myslí rmutno;
kotě skáče, dítě pláče —

Kdyby tak ten mezník nebyl, jenž je pojí! —
Matka léhá, — otec vstává,
ženě ruku nepodává.
Zde je smutno.

☆

VEČERNÍ OBRAZ.

NA staré bříze zpívá pták
tak strhaně a smutně tak, —
větvemi táhne větru svist,
po listu padá žlutý list
a krajinou se stmívá.

List žlutý padá na střechu
do netřesku a do mechu,
a v okně chyšky krvavá
večerní plane záplava.

Ven vyšel přes prah, pohleď v dál,
Kde osamělý topol stál,
a pohleď k nebi, useď v prah
a hleděl v čiro jako v snách.

Od chatky cesta do polí
tam vede k tomu topoli:
dnes mrtvou ženu nesli tam,
— on ponejprv je doma sám.

Pták dávno zmlk' a západ zhas'
a jím jak byl by projel mráz;
vzal za kliku, šel v jizbu zpět;
za ním se zavřel celý svět.
A bříza tmou se kývá.

☆

NOCTURNO.

NOC je čirá, jizba sirá,
v rakvi hnědé
ledovýma zraky dřímá
děcko bledé,
v ruce bílou růži svírá.

Bílá z venku do výklenku
hvězda svítá;
hrajíc sobě na myšlénku,
bledou tváří, stínem, září
lampa kmitá.

Lampa čadí, na pozadí
bílé stěny
stín se hatí, roste, tratí,
jako v bouři květ se klátí
nalomený.

Teď tak bělo stkví se čelo,
teď se stmívá: —
bude smrť, či bude žití
co se teď v ty brvy chytí?
Teď, jak by se usmát chtělo
Neusmívá.

Ale časem vzplá to jasem
do té šeři, — těm, kdo věří!
Ale pod tím hebkým vlasem
tma je věčná.
A v té líci, ledem spící,
k hvězdě, v hloub se tetelící,
výčitka je nekonečná.

✡

O SAMOTĚ.

O samotě sedím
   v pozdní noční chvíli,
myšlénky mé bludné
   venku s větrem pílí,
chtěl bych zpívat píseň,
   jak ji vítr kvílí.

   Píseň bez nápěvu
   a žádnými slovy;
jak ji vítr duje
   v opuštěné krovy
a s poselstvím odtud
   letí na hřbitovy.

   Jako v noční chvíli
   Meluzína duje,
u mrtvého syna
   matka ponocuje
a jeho děťátku
   „nynej“ pozpěvuje.

✡

ŽENA.

CO tvoje nevěsta, ve vlasech bílou růži,
   hrdější královny na tebe, ty můj muži,
jsem s tebou k oltáři šla v slunka zlatém plání; —
tvůj ret se usmíval, mé oko slzou vláhlo,

ty's pevně šel jak muž, mně, slabé dívce, táhlo
cos jako bolest duší rozechvěnou;
leč chvíli jen: ve slunce zlaté záři
jak ty já poklekla jsem pevně při oltáři
a slíbila ti věrnou býti ženou
dnes, zítra, v dobru, zlu a do skonání.

Co tvoje žena v radosti i bolu
já s tebou šla, — my oba věrně spolu
tou cestou, která sklonila se srázem;
nám vítr ve tvář dul a chleb nám rostl tvrdý,
já měla pro vše žert a ty jsi byl muž hrdý,
až přec tvůj váhal krok a hasly tvoje zraky.
Já sama plakala, však s tebou na potkání
na líci tvé byl mrak, a na mé usmívání —
nám vítr ve tvář dul a my se chvěli mrazem,
však svoji byli jsme přes slunce svit i mraky.

Dnes svatební náš den; — vzpomínám roků běhu,
v tvou utýranou tvář, mně ve vlas navál sněhu
vichr, jenž dávno již svatební sedral růži —
Tvá duše sterou mukou rozjízvena,
ty's jako děcko teď, — já matka ti, ne žena,
jak churav, sláb tu ležíš k nepoznání —
Šla naše cesta v sráz, nám nohy zdralo hloží,
lidé nám cizinou a v dáli pomoc boží!
Dnes svatební náš den, — viz slunka zlaté plání:
my slíbili si věrnost do skonání —
usměj se na mne přec, — jen ještě dnes, můj muži!

NOČNÍ JÍZDA.

AŽ budu jednou v hrobě spát,
přijď se tam někdy podívat,
a nepřijdeš-li, neměj žel,
že's už tak zcela zapomněl —“
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Teď zvolna, vozko, jel jsi dost,
tvůj kůň je znaven i tvůj host
a k půlnoci se blíží již
a cesta vzhůru tíž' a tíž'.

V kmitavém světle měsíce
se bělá nízká zvonice.
Jak je tam, vozko, či to víš?
„Je dosud tam ten bílý kříž.
Jen tráva roste výš' a výš'.“

Teď, brachu, můžeš v cval se dát,
však na vrchu tam zůstaň stát;
já nebyl tu už tolik let,
rád bych se aspoň ohléd' zpět.

V ZIMNÍ NOCI.

NOC lunojasná, bílá,
jak severní je den,
a tak, jakoby snila
napolo živý sen.

To velké město dřímá,
na střechách leží sníh,
křídloma obrovskýma
stín věží tmí se v nich.

Nebe je modré, siné,
hvězd úsvit jak by vlh',
a shora na zem line
se závoj stkaný z mlh.

Po nebi měsíc pluje
a dole svit a stín
se po těch střechách snuje
a padá v ulic klín.

Jen zrak to nebe pije,
sluch neslyší tam chvit:
tam velké ticho žije,
zde na mžik mrtvý klid.

Tam ticho to je věčné,
zde na mžik od svých běd
a honby nekonečné
si oddychá ten svět.

Tam od hvězd milionů
k nám nedolétne hlas,
zde k horečnému honu
se zbudí všechno zas.

To velké město dřímá
a nikde ani zvuk,
klid rukou obra třímá
těch všechněch srdcí tluk.

Ó noci, ty jdeš k sklonu,
a brzo bude den
a s očí milionů
mrákotný strhneš sen.

A klid zas bude dítě,
jenž obrem teď je v snách
a honba začne litě
zas žití na vlnách.

A budou zase vidět,
kdo prstí je, kdo pluh,
a budou nenávidět;
— a soudit bude Bůh.

BÍLÉ HVĚZDY.

BÍLÉ hvězdy nebem chodí,
hvězdáři je počítají,
ale ony jdou, kam Bůh je vodí.

Květy rostou, umírají,
vidíme to, nám jich líto;
ony znovu v našem srdci vyrůstají.

Bílé hvězdy nebem spějí,
prokmitají, — zanikají. —
Kde to srdce, v kterém nemizejí?

Lidské srdce, květe mžiku,
blednoucí jak hvězdy ráno,
pojmeš i ty hvězdy v jejich zniku!

Lidské srdce, k smrti zralé,
hloubané, však nikým nezhloubáno,
kde to srdce, — ty kde žiješ dále?

☆

JARO.

PLN hořkosti a tísně
jsem díval se v ten svět,
a nebe bylo blankytné
a luhy jeden květ.

A slunko volně hrálo
a zkvétal trn i hloh
a v dáli kdes, jak skřivan sám,
pastýřský zpíval hoch.

Rci, co tě, duše, tíží?
slyš, jaro dýchá kol,
viz, jaro dýchá rozkoší,
ó pohřbi ten svůj bol!

Ó kam že mám jej pohřbít?
vše vůkol krása, lad,
kdo truchlí, v květ ho uložte,
a nepřestane lkát.

Mně kdes na pustém poli,
kde slunce není svit,
hrob vykopejte hluboký
a tam naleznu klid.

Tak někde na ústraní,
kam nezní lidský hlas,
ni ohlas smutků života,
ni ohlas jeho krás.

I usmálo se jaro:
„Tak leckdos by si veď! —
a já ho přece naleznu
— a v hrob mu hodím květ.“

✡

SNĚHURKY.

JEDEME lesem, sanicí;
koně i vozka jsou bílí;
sněhurky krouží, slétají,
— žeť lehčí nad motýly.

Tisíc jich padne na cestu,
sta se jich do stromů chytá,
první leží už po tichu,
druhými vichřice zmítá.

Ta jedna načechrá koberec,
po němž se lehko tak jede,
tu druhou jas a opět mráz
promění v perličky šedé.

A obě, ta dole na cestě,
ta stromu na korunce, —
slunce se bojí, čekají,
a obě se dočkají slunce!

Pak jednu saně přejedou,
a v mžiku roztaje v bláto,
ta druhá aspoň na chvíli
ve žhoucí zaplane zlato.

A větrem démant umrzlý,
či perla, spadne-li v spěchu,
o kořen jasně zazvoní
a zakutálí se v mechu.

Lidé jsou jak ty sněhurky,
— jak dlouho už se to píše!
a přec to slovo jako sníh
zas v duši slétne nám tiše.

Jsou sněhurkami ve hříchu,
v cnosti, radosti, hoři;
— kam padnou, snad za to nemohou,
ni za to, co se z nich tvoří!

Však než padnout na tu silnici,
líp srdce slzami zalít,
a jsi-li motýl, — než do bláta . . .
líp v ohni křídla si spálit!

✡

BÁBA SE MODLÍ.

MÁ bába už jak s vrby na potoce
na pavučince suchý list se chvěje:
že křídlem pták by svál ho do ručeje,
ba šveholem v své první jarní sloce.

Ve dne jen sedí, nespí celé noce,
čte ze žaltáře, o vánocích pěje,
vždy sama, nikdy kroku za veřeje,
jen na hřbitov si dojde jednou v roce.

A teď ta bába už má oči sklenné,
a celý den se modlí po paměti:
za děti, vnuky, za ty jejich děti,
za děda, který třicet let už v hrobě,
za všechny, kdož jsou smutni v této době,
— a za ty, na něž nikdo nevzpomene.

✡

KŘÍŽEK.

DVĚ veliké a dvě má drobné panny;
k nim dřevěný si brává křížek malý,
a velké panně za mimíčko balí
do peřinky ten křížek malovaný.

A večer na polštáři rozestlány
jsou loutky, — všechny aby dobře spaly;
ty menší blíže, větší trochu v dáli,
a dítě ukrývá je na vše strany.

Tak lehne si a mimi - křížek chová,
a zpívá „nynej“, — dětská, tichá slova.
A usne tak, — ten křížek na své hrudi.

— Ó dítě, kolik velkých lidí chtělo
uspat ten kříž! To dřevo kříže bdělo!
S kým spíš to dnes, — kdys poznáš, až tě zbudí.

✡

KOLEDA.

SOTVA se ráno rozbřesklo,
ba ještě za soumraku
to zajásalo, zastesklo,
jak hejno zimních ptáků.

„Šťastné a veselé vánoce...!“
ty ještě hovíš si v pýří:
sotva jednoho odbudeš,
zas koledují čtyři!

Pak si to nějak rozmyslíš,
a hledíš na náměstí:
„Nuž, koledníci, pojďte sem,
— i jinde Bůh dej štěstí!“

Jest jich, jak drůbeži zasypeš
do sněhového pýří:
kde jedno padne zrnéčko
tam po něm zobnou čtyři.

A jdou od domu ku domu
až ku starému Židu:
jak tam, já shlednul málo kde
tak poctivější bídu.

Rozbitou chalup má ten Žid,
a říkají mu Lánský —
stůl u našeho podruha
je proti jeho panský.

„Šťastné a veselé vánoce!“
jsou právě u snídaní:

Žid vrba, žena suchý list,
a oba urousaní.

„Šťastné a veselé vánoce!“
Žid mručí cos o věře,
— však židovka ruku prostrčí,
než zavře zas ty dvéře.

Aj, brachu! — my jsme křesťané
a ty jsi židem, — Žide!
a jiní lidé nejsou nic,
— a my jsme oba lidé!

A jedna je ta koleda! —
jen jinými že slovy.
Ty's neměl veselé vánoce,
měj veselý rok nový!

✡

JINÁ KOLEDA.

KOLEDA spěje k večeru
tam venku plískanicí —
vrabci jsou doma pod střechou
a doma koledníci.

Na návsi ani slech, ni ruch,
vše taje v sněhu, ledu,
jen starý soused zakašle
jda táčkat ku sousedu.

Teď povolovat začal sníh
od sychrava a deště,

je doma člověk, doma pes,
— jen dráb obchází ještě!

Ten chodí jako hodiny
a brvou nezamrkne,
však ať si kde chce zastaví,
v tom domku vždy to hrkne!

A proti nám je starý dům,
v něm všechno bere zkázu,
střecha se větrem tetelí
a ti tam pod ní v mrazu.

V tom starém domě, Bůh to ví,
jak šlo to po ta leta,
sníh na střeše, sníh pod střechou,
— až do těch očí slétá.

Ať vinni nebo nevinni,
že v očích jim tak vláhne;
však někomu už rozpadá
se pod rukou, nač sáhne.

A před domem teď stojí dráb
a rozkládá své spisy:
za drábem přijdou podívat
se páni na komissi.

Dráb sám — jak chtěl by do domu
a zase chtěl by zpátky;
ten havran nějak dlouho stát
tam zůstal u té chatky.

Však, — je to havran ubohý,
sám na nohy tak vrátký,

ve vlasech sníh, a v jeden mih
i zrak pln jinovatky.

Dráb je, — nu starý ubožák,
a počasí je chladné;
i vešel; — běda na koho
ta koleda dnes padne!

✡

CIKÁNSKÉ DĚVČE.

Na cizí motiv.

CIKÁNSKÉ děvče v lesním táboře,
— jak surových tu postav dřímal sbor
a nad ní posněžený tměl se bor,
a hvězdy sněžily se nahoře,

Jak ze sna stýskla žena, zaklel choť,
a odkojenče bylo jako sníh: —
zaslechla hlahol zvonů dalekých,
jak zaleh' v les a volal na ni: „Pojď!"

I zvedla se, a bosa, ve hadrech
šla lesem, plání, klesla, a šla zas,
kde volal ji ten zvonů velký hlas,
až uviděla temno lidských střech.

A ke kostelu šla, kde jasný svit
se z oken lil a lidé ze všech stran
se sešli v noc, kdy narodil se Pán:
— však ji do chrámu nepustil ten lid.

I zůstala, kde z kostela ta zář
na mnohý bílý dopadala hrob,
kde klidně spal i pán i jeho rob,
a k železným tam vrátkům tiskla tvář.

A v kostele k oltáři přistoup' kněz,
a od varhan i zpěvu chvěl se chrám:
„Spasitel světa narodil se nám.“ —
On narodil se, — ale kde je dnes?

On nebyl tam, kde jeden pěl, ten spal,
a jiným led z tvrdého srdce tek'
dnes na mžik přes líce. — On u vrátek
tam s ubohým cikánským děckem stál.

A z půlnoční když lid se vracel zpět
zas na svých tisíc zmrzlých, tvrdých cest, —
On tam, kde miliony bílých hvězd
zářily věčně, — děcko své si veď'.

JEŽÍŠEK BUDOUCNOSTI.

Až stichnou naše srdce
a stlejí naše kosti,
a přes nás půjdou jiní,
jak my po minulosti;

Až všechny naše bludy
a víry našich věků
jim budou, jako víra
nám Říma jest a Řeků, —

Kde v místě Promethea
myslíme na Ježíše,
jaké že nové jméno
je bude zvedat — výše?

Kým budou těšit sebe,
a komu budou kleti,
a kdo se pousmívat
pak bude na ty děti! —

✡

NAD STAROU PÍSNÍ.

PŘES tu píseň šlo sto let;
ona jako polní květ
plna rosy chví se, voní,
a je slyšet v ní to znět',
jako ptáče v křoví zvoní!

Po tom jaru šlo sto jar,
zpěvákův je pravnuk stár,
on kde spí, už stopy není;
sterý rozkvět, sterý zmar
přetrvalo ptačí pění.

Vůně střemchy, slunce vznět
zůstal na té písni tkvět';
v jarním vzduchu, v květné sněti
vše, co viděl, cítil děd,
vidím, cítím po století!

Písni! — tvojích na křídlech
z kých to krajů vane dech?
Mine vše? — neb můž' to býti,
že v nebeských nápěvech
utkví kdes i lidské žití? —

✡

ŠÍPKOVÁ RŮŽE.

PO stráních, kolem cest a v lesním chladu
rozkvětlý šípek dlouhé snětě věsí,
na růži růže v bujném vodopádu,
a vůně táhne přes pole a lesy.

A větví spád se v lehkém větru kývá,
na trávu dolů sprchá lístek zticha,
v trávě to šviští, pták ve hvozdu zpívá,
sluch naslouchá jak v snu, a ret jen dýchá.

Poutníče, spěš, — západu slunce rudé
oblévá kmeny, stínů čerň se dlouží; —
poutníče, zůstaň, — kdy zas večer bude,
v němž tak se sní, tak myslí a tak touží?

Tu růži utrhnu a buď si růží mojí,
ji s šípku utrhnu, jak rdí se tu a třese
v červánků záplavě, v tom prvním rosy znoji,
a připnu si ji sem, kde srdce chví a dme se.

Buď tiše, srdce mé, jsi jako v červnu růže,
krvavě rozkvetlá a opadaná v mžení:
že zkvétáš, opadáš, kdo za to může? —
tak kvetlo, opadlo jich k nesečtění!

A zlehka, noho, jdi po listech zvadlých květů,
byť kvetly jenom den, — vždyť pro život to dosti!
Ten zvadlý květ kdos přec přitiskne k retu,
až půjde smuten kol, neb tak pln blaženosti.

✫

MYŠLÉNKA.

VLHCE, bílo
hvězdné světlo
na zem slétlo
v samotě kde poupě snilo,
ale ještě nerozkvetlo.

Jak se třese
brva zraku,
polo v mraku
světlý sen když čela tkne se,
tak se květ chvěl do soumraku.

Noc šla jasná;
lidé spali.
Pro ně v dáli
světlem nebes, rosou země
rozvil se květ dokonalý.

✫

CO NESMRTELNO.

CO nesmrtelno, Bůh to ví,
jenž vztyčí stéblo trávy
na troskách měst, jež největší
té země králů staví.

Co nesmrtelno, Bůh to ví,
jenž ve skřivánčím hlasu
dnes dá znít tolik vřelosti,
jak na počátku časů.

Co nesmrtelno, Bůh to ví,
jenž v prostém lidském citu
upevnil drama lidskosti
jak hvězdy na blankytu.

KRÁSA.

JEST něco cizího ve zjevu krásy,
jak něhou prodchnuta a celá žhoucí
ji umělcova ruka v mramor stkvoucí
neb barvu vtělila na příští časy.

Viz sochu helenskou: je plna žití
a pravdy, půvabu; — tak žila cele
a žije do dnes krása v lidském těle,
ten výraz ducha, skryté žilobití. —

A přec tak něco cizího v té líci,
v tom klidu oka, které v dálku zírá
kams v neznámo, — v té ruce, která svírá,
jak ve snu někdo, lyru dřímající —

Ta tvář, pod jejíž klidem všechno žije,
to čisté čelo, zářivé a snivé
a ve svém klidu přec tak zádumčivě,
— jak tiché nebe závoj mlžný kryje: —

Tak krása nežila; — nežije světa
ve tvaru smrtelném, — a přece taví
vše krásno v sobě, a nad krásy davy
jež plní svět, jak duch nad tělem zkvétá.

Ty cizí Neznámo, jež ve svém vznětu
jak pablesk svítáš naší mhou a hluší, —
ty's pravdou bylo v umělcově duši,
— ty jsi nám zvěstí od neznámých světů!

✡

IN MORTE JUVENTUS.

Matce Zeyerově.

S ŠEDIVÝM vlasem, vetchou, přihrbenu
jsem večer viděl starou, vlídnou ženu:
líc, čelo zryty stopou dlouhých let,
jak hnědý, loňský list, — a u ní dlet
jsem viděl dítě; — loňský list jak s jara
pokrývá svěží, bílý, rosný květ,
tak u děcka ta žena byla stará.

A ráno opět viděl jsem tu ženu
klidnou a tichou v rakev položenu,
v stodolu věčnosti sežatý klas;
a u ní hrálo si to děcko zas.
Jak mladá byla nyní proti němu
v svém bezletí! — neb věčnost jí a čas
byly jak děcku nenarozenému.

✡

VZPOMÍNKA.

JESTLI mi neseš požehnání,
pak vlídně na hlavu mi polož ruku:
jeť trpké jen to na rtech pousmání;
srdce je dětsky klidno v každém tluku.

Jestli mi neseš záchvit zvěsti,
že lidský život nepodhlodá
ta smrť, — že zničí jenom štěstí:
— pak sejdem' se, a zde se to už podá.

A jestli byl to záblesk v snění:
— i sen dodává k žití síly.
A přišlas-li na rozloučení, —
pak postůj, — ještě chvíli!

✡

JARO V ZIMĚ.

SLUNEČNÝ jarní den
ve zvučném ptáků pění
nám k lásce nesouzen;
my začali se milovat
už v podjeseni.

List s hlohu opadal
a jíním šedla luka,
vlaštovky táhly v dál,
když dotkla se mne na čelo
tvá věrná ruka.

Vlaštovky táhly v dál
a léto na vždy s nimi,
chlad od strniští vál
a s ním ty chmurné pohádky
ledové zimy.

Nebe je mrak a tíž,
duch nejináče; —
přitul se ke mně blíž,
ty poslední má pohádko,
mé jarní ptáče!

NORCI.

HLOUB myšlení je hlubší mořské tůně,
a pro každého, ať si velký, prostý,
tam korálové tají letorosty
nějaký skvost v svém nevyzpytném lůně.

Paprskem světla jak po zlaté struně
nás spouští Bůh, a z vln nám klene mosty.
Nuž dolů, norci! — vynášejte skvosty
z mrákavé hloubi vzhůru do výsluně!

Do srdcí mocných noste slitování,
a mír a odpouštění v nuznou chyši;
— a sami byť jste zbyli s prázdnou dlaní,
a v blahu svém svět zapomínal v mžině,
že někde proň tonete ve hlubině:
Bůh nitkou světla vytáhne vás k výši!

BŮH.

J. Vrchlickému.

JÁ viděl Boha. — Kdys na Susquehaně
já, bílý vlk, byl hostem Indianů;
dali mi vše, co měli v nuzném stanu; —
dvě dítky před ním hrály si jak laně.

V tom člun se objevil na řece maně,
v něm bílý chlap! — v tom blesk, a slyšet ránu,
a vzkřik! — a dítě svalilo se v stranu,
— však také člun se začal klonit k straně.

A divý slap ho chytil dravčím spárem
a v dol to šlo, přes peřeje a varem;
chlap k Bohu řval — a vír jen kypí, šlohá!
Ty minuty, to věčnost! — Bůh byl němý. —
Teď v propast sjel: — bílými peřejemi
se nad ním vzpjala velká ruka Boha!

☆

SMRŤ.

JÁ viděl Smrť na skrváceném broni
ujíždět pustou: kůň i jezdec slepý —
a před ním zvěř a lidé pádí stepí,
králové, žebráci, — a Smrť je honí.

A v zadu smečka vlků kousá po ní,
však z jejich lebek lítá to jak střepy! —
a byl i v snu to pohled velkolepý,
ta Smrť, ti lidé, slunce jak se kloní.

A stranou stepí čněla jedle křivá
a s té se v poutech oběšenec kývá. —

Smrť k němu tryskem, chytla v poutech ruku:
„Všech králů země už jsi větší, brachu!"
A dál to šlo, step tone v noc a v prachu.
Jen půda duní jak od mnohých pluků.

☆

BEZE SMRTI.

SMRŤ umřela. Teď v nesmrtelnost víra
je splněna: zem rodí jen, a kupí
k životu život; — pohádkou jsou trupy,
vše šíleně jen pohár žití svírá.

Tak šlo to věk; — i překypěla míra
té číše žití; mok v ní vře a úpí,
květ, zvěř i člověk měří se jak supi,
druh druha rve a nikdo neumírá.

A ti, kdož ještě viděli, co znači,
ta smrť, a mír čtli v obličeji siném, —
teď k Tomu, jenž kdys hroby květem šatil
a v žití pal smrť seslal chladu stínem, —
teď Jemu k nohám vrhali se v pláči
a štkali, aby tu svou Smrť jim vrátil.

☆

JULIU ZEYEROVI.

Před druhým odjezdem na Rus.

LIST po listu se stromů opadává,
list po listu se vrací v matku zem. —
Tak mrákotným a smutným večerem
Tvá ruka naposled mi s bohem dává.

Pak v stínu stín noc pohltila mhavá. —
Procítil každý svoje v srdci svém.
Já šel. — Tu kdesi cestou zaslech' jsem,
jak matka svoje děcko pouspává.

Já přistoup' k oknu osamělé chatky: —
— ten obraz klidu v tváři děcka číst!
já za Tebou se znov' zahleděl zpátky.

Těch lidských nadějí! — ty lidské zmatky; —
to věčné loučení, — ten zvadlý list, —
a toho míru v klínu země matky!

Pod Bílou Horou 17. X. 1880.

☆

POVZBUZENÍ.

KDYŽ'S narodil se, jeden z těch,
jimž usmálo se štěstí vstříc,
pak, co je mžik a s co je dech,
pij zdráv a zítra zítřkem nech
a nechtěj víc.

A jestli pad' ti jiný soud
a hořké zítra, hořké dnes
ti článkem jenom jedněch pout, —
když nemůžeš je roztrhnout,
pak tich' je nes.

A vše-li vůkol tebe led
a v očích družných vidíš klam, —
v svém srdci mír a k nebi hled,
co tepla v tobě, vrať jim zpět
a dál jdi sám.

A poctivý's-li dělník byl,
pak silným v boji buď si též
a pravdě slouže ze všech sil,
byť celý svět ji za lež mnil,
— ty řekni: „Lžeš!“

A jsi tu poutník jenom v den
a den má svit a stín a mrak,
a znikne smích a znikne sten; —
a nestyď se, že's unaven
a umři pak.

☆

JAK MOTÝLI.

JSME jako mouchy, jako motýl denní,
jenž na mžik zatřepotá křídly z nachu,
a vše, s co jsme, se skončí v hrstce prachu,
náš smích i vzlet i naše utrpení. —

Jest pravdou, jak to v písmě stojí psáno:
Jsme mouchy, motýli, — snad ještě méně —
a i ten stesk náš dozní neslyšeně,
když nejlepší co v nás, — v prach zašlapáno.

Leč po křídlech když sáhají ti dravě
a otravují žití květnou číši, —
buď, příteli, motýlům ještě bližší,
— i aspoň ten svůj den prolétni smavě.

☆

KARLU SLADKOVSKÉMU.

† 6. března 1880.

MÍR padlému buď za vlast bojovníku!
Pad' jako ten, kdo padá na svůj štít,
smrtelným, těžkým pádem bez výkřiku,
jen s vzkřikem těch, kdo za ním stáli v šiku:
On v čele stál za celý český lid!

Za to, co vytrpěl, za trosky jeho blaha,
za to, co zapomněl, za to, co doufat váhá,
za to, co sám, neb jiní v prach mu kruší:
on nastavoval svoje prsa nahá
s tím čelem železným, s tou čistou duší!

Jen mír, — však přísnost nenadechla smrť
na líci tvou, — ty, jenž jsi v životě
stál jako útes, od jehož se čT
odrážel příboj šalby v nahotě,
i klamu, oděného zlatým cárem; —
ty srdce, blahu všech žehnoucí žárem,
jen k štěstí vlastnímu tak mrazně chladné:
Ó, takové už nebije nám žádné!

Do temnot žalářů jsi nesl českou pýchu,
z temnoty žaláře jsi nesl český vzdor,
a česká čest kdy všem už byla k smíchu,
ty zahřměl's ji před hradbu českých hor
sám, ze všech jediný v tom mrtvém tichu!
Kdys v poutech sám, ty's věděl, co to značí
ne věk je nosit, ale na sta let;
tvůj lid v nich spal, aneb je hryzl v pláči,
pout řinkotem ty vzbudil's jej a veď,
— a, odkud přišla, pouta hodil's zpět!

A chudý zemřel jsi, jen bohat poctivostí,
co šlechtic jediný, jímž je dnes český syn:
s tím erbem vykonané povinnosti,
naňž celý život nevrh' jeden stín!

Mír padlému buď za vlast bojovníku!
pad' jako ten, kdo padá na svůj štít,
jen s vzkřikem těch, kdo za ním stáli v šiku —

A za ním plakal všechen český lid!

⁂

BOLESLAV JABLONSKÝ.

1881.

TY'S odešel, když k nám přichází vesna,
k nám slunný den a ty's odešel spat;
hle, sněženka již probouzí se ze sna,
já skřivánka už slyšel zazpívat,
a právě když s tou písní vzlét' jak střela,
já doslech', tvá že píseň osiřela.

A šla ta zvěst po širém českém kraji,
já nevím, jak se dotkla srdcí všech,
já jenom vím, po našem luhu, háji
že píseň tvá šla jako jarní dech,
a kraj když chvěl se zimních vichrů letem,
že ty's jej celý obsypával květem.

A rozlétly se jako hejno ptáků,
ty tvoje písně českou krajinou,
a ty jsi pěl jak slavík za soumraku

tou noční, mrtvou, hluchou tišinou,
a nad krajem když rozbřesklo se ráno,
ty's umlknul, — mělť slavík dozpíváno.

A písní jinou hlaholí kraj širý;
kde ty jsi lkal, tam jiní vítězí,
kde's doufal jen, tam pevné teď jsme víry;
jen ať tvé lásky pevné řetězy
jsou kotvou všem! — a ty's co zřel jen v snění,
ten kraj se zastkví jarní pod zelení!

A ty's ji sel, — kdo může přát si více?
a se sněženkou odešel jsi spat,
a pod náš krov se vrátí vlaštovice
a letos bude slavík klokotat
už přes tvůj hrob. — Ty uslyšíš ho ze sna,
až kdys ti poví, — že je v Čechách vesna.

✡

ALOIS V. ŠMILOVSKÝ,

20. června 1883.

ŠEL'S jako všichni jdou, ti lidé práce,
jak u nás všichni jdou tak tiše v chladnou zem,
s tím českým srdcem svým, s tím dělným životem,
z něhož ti zbyl jen úsměv resignace.

Jak plavec na přídě jsi hleděl do tmy čira,
jen spásu hledaje té lodi zborcené —
v tom bouř tě splavila; — to žití ztracené!
Což pak je po tom nám, že pro nás někdo zmírá! —

Že pro nás kdo byl živ, a úder každé žíly
že jemu rodil bouř', by jiným rodil klid, —
což pak je po tom nám, — těch mrtvých nechme být, —
my o jejich se práci neprosili!

Mocný to padnul dub, — být nechme to, co padlo! —
ať jeden český hrob zas tráva pokreje.
Však zeleněji se tam osev zastkvěje,
až přes něj hluboce kdys půjde české rádlo!

ZA VÁCL. BENEŠEM TŘEBÍZSKÝM.

† 20. června 1880.

TA sláva, kterou lidstvo věnčí krále,
ten vavřín, který z krve vypučí
tisíců padlých v muce neskonalé,
ten jásot davů, jenž se rozhučí,
když v triumfu si vezou modlu svoji
za skutek dobrý nebo za zločin: —
ta sláva mělká není slávou Tvojí,
Ty, který žil jsi, — svého lidu syn,
a pohřben's — v lidu svého náručí.

Sám dítě z lidu, stál jsi v jedno s nimi
v jich práci, boji, slz i slastí proudu,
s tím srdcem, které kruhy železnými
jak přikováno bylo v každou hroudu,
kde česká síla zanechala sled
ať slávy záplavou neb mořem běd —

s tou duší čistou, velikou a vřelou.
nic nežádající, než vlastí celou
by vzešlo slunce ještě jedenkrát,
jak Ty's je viděl v dobách slávy plát. —

Jen ve svých snech! — a život Tvůj byl snem,
v němž na sebe jsi zapomínal zcela.
Ty's jenom děl: „Matičko osiřelá,
kdy tebe zase z prachu pozvednem'?
Matičko, matko, domovino sirá,
což už ta noc nebude nikdy dnem? —
Viz, matko má, jak mi to srdce svírá,
jsem chud a sláb, — leč, co ti mohu dát,
je všechno tvé: můj život, moje snění,
má práce, moje každé pomyšlení;
vše, matko moje, vezmi nastokrát!"

Jak nocí táhne hejno labutí
v jih slunečný a jejich teskné pění
a šumot bělostkvoucích perutí
poutníka zbudí, který z unavení
kdes klesnul podél cesty bez naděje
a zaslechnuv je dí: „To labuť spěje
tak vysoko a do úmoru v dál —"
a vstane pak a jejich kráčí směrem: —
hlas Tvůj se ozval chladné noci šerem
a doslechlo jej srdcí na tisíc,
svůj celý stesk a celý v něm svůj žal
a pravili: „Hle, také jeden z nás
a nezoufá! — jen slyšte jeho hlas,
jak vítězně teď letí v nebesa,
trpí co my, však v boji neklesá,
nuž, pojďme za ním, — lepší době vstříc!"

Byl's v světě sám, jak opuštěný kmen,
a vítr bral Ti lupen po lupeni,
a když jsi kles', — sám bouří vyvrácen,
to mohl Tobě záviděti král,
jak tisícové s Tebou ku temeni
se brali svatých Vyšehradských skal! —
Neměl's tu matky, bratra, sestry žádné,
však z cizího-li oka slza padne,
ta váží tolik, jako krve svazky:
Tvůj lid Tě miloval a hrob Tvůj svlažen
byl tisícerou krůpějí té lásky —
Tvůj lid to cítil, kdo mu bouří sražen.

A ze rtů chudiny, těch lidí práce,
to znělo za Tebou: „Nuž tak jdi s bohem!“
a ze rtů dětí znělo to: „Spi sladce!“
a ze rtů soudruhů: „Po boji mnohém
jdi, příteli, a odpočiň tam sobě!“ —

A přejdou léta — a tam na Tvém hrobě
snad růže zvadnou, — ale zastaví
se poutník tam, to z těch, kdo věřit budou,
jak věřil's Ty za ranní záplavy,
že nad rozrytou českou, svatou, půdou
zasvitne slunko přec, — přes všechny mraky!
A půjde dál se zvlhčenými zraky,
byť u Tvých nohou postál jenom mžik,
a řekne: „Tobě tady pod tou hrudou
za vše, a za vše, lidu Tvého dík!“

BÁSNÍK A SVĚT.

Juliu Zeyerovi.

I.

VÍC procítil jsem, než jsem pěl;
jeť píseň opravdivá
jen jiskra, která vyšlehne,
a plamen v duši zbývá.

A básník, jak své radosti
v něm taví a své žaly,
jest bohatší než země král,
— když srdce schází králi!

On pokladů má v srdci svém,
jak v kouzelném kdes hradu,
že nenašli jich v Indii,
ba ani v Eldoradu.

Je shledal v žití výšinách
i v smrti tmavém lůně; —
však nedosáhne norec sám
až do nejhlubší tůně.

Tam skryta perla nejdražší
jest v korálovém kvítí,
on tuší ji, on vidí ji,
však nemůže ji vzíti.

On, norec, rukou krvavou
i někdy se jí chopí,
však než ji vznese na povrch
mu zmizí beze stopy.

Vy v zemi šachty kopejte
až tam, kde není větru,
a básník ještě pod vámi
vždy o tisíc je metrů.

A on zas, kovkop ve skále,
jenž slouchá noční tiši,
byť nejhloub' se byl prokopal,
vždy dále skřítka slyší!

A báseň to je pohádka
jak posloucháma dítkem,
a básník zlato zahodí,
— jen dále za tím skřítkem!

A lidé perly seberou
i zlato, jak tu vzplálo,
a pěvci, jenž je vykopal,
to stále, stále málo.

A co mu za to můž' dát svět?
a dí-li: „Vše ti snesu!",
on za to třpytnou perličku
by nedal v rudém vřesu.

Až uceli se, utuhnou,
on hrstí hodí je světu, —
leč nejkrásnější zůstala
v nejhlubším kalíšku květu.

Rozhodí perel na tisíc
z duše a z oka co rosy —
však proto přece nemněte,
že o almužnu prosí.

To žebrák není u domu;
on sám je, který dává,
a věřte, v chvíli pravdivé
že cetkou mu i sláva.

On sedí zlatém na prahu,
co má, to musí dáti,
a béře jenom, za stejné
když stejným zas se platí.

Za úsměv úsměv, za slzu
zas mužnou slzu v oku,
za hloubku hloub a za proud proud
v tom žití dravém toku.

A ten, kdo nemůž' hvězdou být,
on přece svítí v šeři,
byť jenom jako světluška,
jež zakmitne se v keři.

Byť tomu, sám kdo kráčí tmou,
jen na cestu se kmitla,
byť jako rosná krůpěje
jen v řasách se mu chytla.

Byť jen se kmit', byť zůstal skvít
se jak ta dráha mléčná:
svým jménem pěvec jest jen zvuk,
— však píseň, ta je věčná!

* * *

II.

Co pěvci jsou vaše rozbroje,
záští a vaše války?
to prázdný hon, — on naslouchá
tajemným hlasům z dálky.

Co zem, co váš mu malý svět? —
on bloudí ve hvězdném tému,
pel zlatý s křídel andělů
do dlaní padá jemu.

A jak tak v oku nebesa
a v srdci vesmír má celý,
tu vaše řeč a lopota
mu jsou jak v oulu včely.

On jako děti vodí vás,
všude, pomalu, v spěchu;
když měkce jdete, nevíte,
kdo cestu ustlal vám v mechu.

On jako muže vodí vás
v práci — a krvavé pole;
vy nevíte, kdo první střás'
okovy od nevole!

On vodí krále, žebráky,
jak byli, jsou v tu dobu,
on k slávě vodí národy
— a stojí na jich hrobu.

On vašim srdcím dává směr,
on řídí vaše vědy:

i v Newtonu šel Newton jen
Newtonu básníku v sledy!

Co v cifrách končí záhadou,
on písmem nebe si vysní;
— však přijďte mu tak na mžik jen
s upřímnou, lehounkou písní,

Jen tak s tím malým popěvkem
jak srdce někde ho snilo,
když bylo štěstím vršité,
anebo ve smutku bylo; —

Přijďte mu s prostým příběhem,
jenž mluven prostými slovy,
jak puklo srdce někomu,
aniž se kdo o tom doví;

Přijďte mu s vlasem šedivým
na zralém ku hrobu klasu,
po mladém zašlém životě
s kadeří zlatého vlasu;

Přijďte mu s úsměvem dítěte,
s křivdou a žebráka steskem, —
— a s hvězdnaté své výšiny
on dolů sražen jak bleskem!

Ten lidský bol, ten lidský stesk,
ten zápas neskonalý, —
jak proti němu ve svých snech
— ten básník jest tak malý!

* *
*

III.

A přece zas vás pozvedá
z hlubin mrákotné tísně
až k nebesům, až za nebe
křídlem lehounké písně.

Co byli byste bez něho,
— co on by bez vás byl v světě?
vy tělem, on je perutí,
a spolu orlem jste v letě.

Co v srdci dávno vyznělo,
co sen už nevrací v noci,
to vzkřísit zas a oživit
je v básníkově moci.

On hvězdný kmit v svém srdci chyt',
— jdou mraky před ním honem;
on v srdce vaše udeří,
pohřebním, svatebním zvonem.

Přes hroby dávno zapadlé,
jak spíte, vichřice kvílí; —
v tom svistne mech a cinkne plech
a mrtví jak by vám žili!

Ti mrtví dávno pohřbení,
ti druzi vašeho mládí —
— vy smrti jste se děsili,
a teď byste umřeli rádi!

Siro je tady ve světě,
tam nebude svět sirý? —

— básník k vám slovem přistoupí
a sklene most vám víry!

Ve vaši slast, ve vaši strast,
ve vaší siroty muky
on víru seje lidskosti,
— a vy své věrouky.

Po jedné druhá z vašich věr
z Bohů dělá si bůžky,
— však básník je všechny provléká
nitkou perlové stužky.

Po perli perla opadá,
navléká perla se nová,
však v jedno pojí všechny je
ta prostá lidskosti slova.

Z objetí jejich vyšinout
nemohou světů se osy,
a je v nich lesk a je v nich stesk,
jak večer v krůpěji rosy.

Ta zatmí se, ta zastkví se,
— a pablesk, vřelý či chladný,
zdaž zemí vpit, či k hvězdám kmit',
— cos tuší, — však neví žádný!

SLUNCEM A STÍNEM.

1887.

I.

PÍSNĚ.

(SVÉ SESTŘE ANNĚ VESELÉ.)

* *
*

JAKO čerstvé ze studánky
pijou ženci znavení,
tak z tvých čistých, dívčích zraků
pil jsem k písni nadšení.

V jejich snivé hlubokosti
jako čarná květina
zrcadlí se mládí, štěstí
a tvá duše nevinná.

Na tom květu nezvaď ještě
ani jeden lupínek —
moje píseň chví se na něm
jako motýl vzpomínek!

✡

V MÉ DUŠI TISÍC SKŘIVÁNKŮ.

V mé duši tisíc skřivánků
jak v červnu z pole vzlétlo,
když jetelem a modrákem
a vlčím mákem zkvetlo.

V mé duši poupat na tisíc
je šírem rozestláno
a Bůh ví jak, — to všechno tak
přes jedno krásné ráno.

Ba dřív jsem ani netušil,
jak mohou zázrak taký
přes jedno jitro vykouzlit
dva slunka plné zraky!

V mé duši tisíc skřivánků
jak v červnu z pole vzlétlo
a zpěv a květ je celý svět
a všechno volá: Světlo!

✡

KUKAČKA VOLÁ DOUBRAVOU.

KUKAČKA volá doubravou,
na višních květ se bělá,
pojď, milenko, se podívat,
co venku jaro dělá. —

Což, můj milý, to nevidíš?
je květ na každém suku,

a což, můj milý, neslyšíš
kukačku volat: kuku?

Já slyšel zpívat kukačku,
vidím, jak strom se bělá,
však teprv tebou, miláčku,
jest jarní píseň celá. —

✣

KDYŽ JSME PRVNĚ SAMI BYLI.

KDYŽ jsme prvně sami byli,
bylo to jak sen:
jaro snilo, nebe snilo
— a já celý den.

V noci jsem si vzpomínala
na pěšinku jen,
tam, kde kvetly modré zvonky,
pomněnky a rmen.

Na pěšinku, kde jsi stanul,
čet' v tom zraku mém,
kde jsi řekl: „Budeš moje?“
a já řekla: „Jsem!“

Kde jsi pravil: „Bůh ti žehnej
na každé z tvých cest!“
a já jen ty modré zvonky
viděla jsem kvést. —

✣

SPALA JSEM A NESPALA.

(K Zeyerově »Písni Litevské«.)

SPALA jsem a nespala,
spala-li, tož málo,
celou noc se, miláčku,
o tobě mi zdálo.

Že jsme spolu vyjeli,
na běloučkém koni;
vesele, ó vesele
zněly z dálky zvony.

Tam k našemu kostelu
kvetla cesta hlohem,
má matička volala
z dálky na mne „s bohem!“

K ránu jsem se zbudila,
snilo se, či dnilo?
zvonky zní a v komůrce
všechno hlohem bílo.

Ne, — to přišly družičky
se svatebním vínkem
a tvůj bílý koníček
dusal pod okýnkem.

✡

JÁ TONU V MOŘI HLUBOKÉM.

JÁ tonu v moři hlubokém
a tonu beze spásy,
a já nevolám o pomoc,
neb zmírám v moři krásy.

Toť moře širé, blankytné
a já jsem na něm pánem,
tak pyšně žádný námořník
svým neplul oceánem.

Dvě oči jasné, blankytné,
toť má jsou moře širá,
v jich krásy bezdné hlubině
se s úsměvem to zmírá.

NA ÚBĚLOVÉ ČELO TVÉ.

NA úbělové čelo tvé
jsem hleděl v zadumání
a myslil jsem: Tak lilie
rozkvétá v záři ranní.

V mém srdci, žitím znaveném,
vzbudila's novou víru,
tak čistý, dětský byl tvůj zrak
a pln svatého míru.

Já k prsům svým tě přivinul,
jak, sám už nevím ani —
tvé čelo bylo lilie,
mé slzy rosa na ní.

SLADCE DŘÍMEJ.

SLADCE dřímej, dívko moje,
zlý ať sen ti neublíží;
na tvé lůžko do pokoje
jenom tichá luna shlíží.

Kadeře se vlní zlaté
v tichém, volném oddychání,
na prsou máš ruce spjaté,
na rtech blahé pousmání.

A jak teď se luna chvěje,
zašeptají ústa chvílí;
po špičkách to tobě spěje
lásky anděl sněhobílý.

DO HLUBIN TVÉ DUŠE.

DO hlubin tvé duše,
v tůň tvých myšlenek
skláním se, jak v řeku
stvolek pomněnek.

Chtěj si, nebo nechtěj,
  leť, neb zvolna pluj,
musíš ve svém nitru
  chovat obraz můj.

A i když mne urveš
  s břehů beze stop,
tvoje náruč měkce
  odnese mne v hrob.

☆

TICHOUNCE, ZTICHA.

TICHOUNCE, zticha, tak tiše
  v soumraku usíná zem,
větřík jen travinou dýše,
červánky loučí se s dnem;
než hvězdy zaplanou s výše,
skloň hlavu na srdci mém.

Zlehounka, z lehka tak chýlí
nad horský potok se květ;
slyšíš, ty květe můj bílý,
srdcem to bouřit a chvět?
slyšíš, jak zalkalo chvílí,
ke rtu jak tiskne se ret?

Ten sladký okamžik snění
mne blažit, nech jej, ó, nech!
v mých prsou utiší chvění,
tvůj klidný, dětinný dech;
a svět ať v ráj se ti mění
v tvých čistých, andělských snech!

JIŽ MOŘE VOLÁ Z DÁLKY.

JIŽ moře volá z dálky,
u břehu čeká loď,
mé dítě, tedy s bohem —
už neváhej a pojď!

Přes moře žití pluje
tak mnohá loď i vrak,
mé srdce půjde s tebou,
jak s lodí mořský pták.

I až je nenadále
vod bouřných shltí kruh,
pluj, dítě, mužně dále
a chraň tě věčný Bůh!

TVŮJ RUŠIT MÍR —

TVŮJ rušit mír, nač bych to chtěl,
ty, moje růže bílá!
Ó, sni ten květinový sen,
jak's do dneška ho snila.

Sni, jako v tichou letní noc,
svůj sen má poupě svěží,
když bílá záře měsíčná
se na lupíncích sněží.

Já, pozdní poutník, zastavil
se u tebe jen v mále, —
až den tvůj zoří zakmitne,
ty vzkvěť, — já půjdu dále.

Však budou na tě vzpomínat,
až utrhnou tě za dne
a někomu tvůj poslední
list zvadlý z ruky padne. —

LEŤ SI DÁL.

LEŤ si dál, kam blaho tvoje
odnáší tě teď,
nestačí ti srdce moje,
hledej jiné, — leť.

Svět je velký, svět je širý,
dost jich najdeš, vím,
což ti dnes ten koutek sirý,
jemuž byla's vším!

Leť si dál, kam blaho tvoje
odnáší tě teď,
hrdličko, ty, duše moje,
leť si dále, leť.

Ale až se mraky sklenou
tam, kde teď je jas,
s tou perutí unavenou,
vrať se ke mně zas.

USMĚJ SE, USMĚJ!

USMĚJ se, usměj, hrdličko sivá,
tím tichým, drobným, srdečným smíchem,
tak, jako s jara rozhlaholívá
hrdliččin smích se doubravy tichem.

Usměj se, usměj, jenom tak málo,
co blýskne rosa na ratolesti —
tak jen, by se mi o jaru zdálo,
o jaru, slunci a o mžiku štěstí! —

✡

JAK SLUNCE NA LADECH.

JAK slunce na ladech
na jarní padá květ,
tak polibky mé nech
se chvěti na tvůj ret.

To není motýl, věř,
to nejsou roje včel —
v květ nesmí padnout šeř,
květ nesmí ztratit pel.

Jak ve květu i v tvých
buď prsou svatý klid,
bys o těch polibcích
kdys mohla blaze snít.

✡

DO DÁLI, DO DALEKA.

DO dáli, do daleka
mne dnes to volá zas —
tam někdo na mne čeká
tak dlouhý, dlouhý čas.

Kdys v noci v širém moři,
jak měsíc v něm se lesk',
já zřel dvě tmavé oči
a slyšel tichý stesk.

Pojď k nám! — to šumí z moře;
já řekl: Ještě ne —
a jako přízrak zniklo
to v hloubi bezedné.

Má loď, ta jela dále,
já šťastně přistal v břeh,
já zapomněl těch očí
ve mnohých, blahých dnech . . .

— Dnes, jako v moři, blýská
se mhou měsíčný jas —
a z daleka to stýská
a volá mne to zas.

KDYŽ TICHÁ NOC SE NA ZEM SKLÁNÍ.

KDYŽ tichá noc se na zem sklání
a první hvězda vychází,
tu z jasnošera sestupují
v mou duši zašlé obrazy.

Jak mlhy jdou, když luhem táhnou,
ti hosté tiší, bezdĕční,
ten na hlavĕ má gloriolu
a jiný vĕnec smuteční.

A na jich vážné tváře line
hvĕzd dalekých se snĕžný jas —
Vy dávno zašlé upomínky,
co vracíte se ke mnĕ zas?

I cítím, jak se zrak mi kalí.
Teď mizí v blankyt daleký —
a jest mi, jak by lépe bylo
už s nimi tam být na vĕky.

✡

VY OČI DÁVNO ZAVŘENÉ.

VY oči dávno zavřené
všem slastem už i bolu,
co hledíte v té vzpomínce
tak tesknĕ na mne dolů?

Za vámi není myšlení,
před vámi touhy není,
však utkvĕt ve vás zůstalo
to milující snĕní.

Vy oči tmavé, zamžené,
tak snící, kdys jak živy —
snad přec tou láskou nemroucí
jste kdes mne pamĕtlivy!

✡

KDYŽ TAK TO BYLO SOÙZENO.

KDYŽ tak to bylo souzeno,
nuž tedy s bohem budiž!
ty spíš v svém hrobě hlubokém
a víc se neprobudíš. —

Tvé srdce ani vzpomínky
už lásky nepocítí,
ty zapomněla's pod travou,
— já zapomenu v žití.

Ta tráva nechce uvadnout —
já dlouho plakal na ní,
než děl jsem: Na vždy s bohem buď,
— a nikde na shledání!

NA PERUTÍCH MYŠLENEK.

NA perutích myšlenek,
málo cestu znaje,
vyletěl jsem úsvitem
kams ku branám ráje.

Nebe bylo hluboké,
cesta byla dlouhá —
mnohá s křídlem zlomeným
potkala mne touha,

Já jak letěl nahoru,
ona střemhlav dolů.
Vzkřikla jen: Však sejdeme
na večer se spolu!

ZADUL VICHR NA PODHÁJÍ.

ZADUL vichr na podhájí,
pták zazpíval v šerém hvozdě,
sníh polétal v šedém kraji,
— zpíváš, ptáku, pozdě, pozdě!

Zpívej! — ne tak zádumčivě,
zpívej trochu veseleji;
vítr duje dnes tak divě,
křídla se ti mrazem chvějí!

Co je po tom v světě komu,
já si zpívám v šerém hvozdě,
chorý pták na suchém stromu —
zpívám proto, že je pozdě.

JÁ, BLUDNÝ JEZDEC, PLÁNÍ JEL.

JÁ, bludný jezdec, plání jel,
to pustou, šerou plání,
a nikde květu nebylo,
jen poušť a mraky na ní.

To nebyl div, že v pozdní noc
   jsem znaven klesal steskem,
to nebyl div, že jsem si přál
   těch mraků zhynout bleskem.

Však mraky jako z ocele
   tu stály jen a stály,
a vůkol modré bludičky
   jen plály, plály, plály. —

TU MALOU, DROBNOU PÍSNIČKU.

TU malou, drobnou písničku
   mi zazpívejte dnes,
jak drozd ji večer zazpívá,
   než ztichne pustý les.

Tu malou, drobnou písničku,
   již slýchal jsem tak rád,
když na večer jste, matičko,
   mne ukládala spát.

V mých prsou už tak ticho jest,
   jak tich ten pustý les —
Ó zpívejte! — já bych tak rád
   už na vždy usnul dnes.

ZAS SLADKÁ VESNA . . .

ZAS sladká vesna širou zem
oblékla v květiny
a já se ptal: Kde pro mne květ
je ze všech jediný?

Šel cestou jsem i lučinou
i k horám, v skalní sluj,
a mnohý květ jsem utrhnul,
však nebyl to květ můj.

A ptal jsem se: Což neroste
květ pro nikoho z nás?
a v prsou mých kdos odvětil,
jak z mhavé dálky hlas:

„Kdes na dalekých ostrovech,
kdes v říši snů a dum, —
Zde ještě nikdo nepřitisk'
jej ke smrtelným rtům!“

✡

MÉ ŠTĚSTÍ JAKO ZLATÝ PTÁK.

MÉ štěstí jako zlatý pták
mi uletělo v taji,
já zašel v říši pohádek,
zdaž tam ho neskrývají.

Tam ptal jsem se jich: Štěstí mé
či neshlédli jste tady?
a zvučný smích jak zvonků hlas
mi v odvět zazněl všady:

Dost štěstí tady skrývají
kouzelné naše hrady,
však lidské štěstí, bláhový,
to ztěžka najdeš tady!

A nejvíc dívka čarovná
se smála mezi všemi,
i chopila mne za ruku:
„Pojď, navraťme se k zemi!

Snad tam tvé štěstí najdeme,“
dí dál ta zlatovláska.
A dím: Kdo jsi, má vůdkyně? —
i usmála se: — „Láska!“

BUĎ SVATÝ MÍR V TVÝCH PRSOU . . .

BUĎ svatý mír v tvých prsou, duše drahá,
a svatý mír ve snivém zraku tvém,
ty, hvězdo má, k níž duch můj vzlétnout váhá —
krom modlitbou, jež chví se na rtu mém.

Mé srdce těžké v života je boji
a k oddechu bych rád odešel již,
tu vzešla's ty v té čisté kráse svojí,
a já se díval v křišťálnou tvou výš.

Ó záři, svit tam s nebe blankytného,
v tvůj čistý jas já dívám se tak rád
a stačí mi, že z tůní míru tvého
paprslek jeden též v mou duši paď.

✡

ZAS KVĚTY PUČÍ NA STROMECH.

ZAS květy pučí na stromech
a v sadu pějou ptáci,
a v dáli v skalných průlomech
zpěv kukačky se ztrácí.

Ó srdce, vzbuď se v důvěře,
ty's spalo čas tak dlouhý —
slyš, jaro klepá na dvéře
a je tak plno touhy.

Pln touhy je ten smavý hled,
klín plný květné zdoby,
„Jsem jaro!" volá, „nesu květ
i na zapadlé hroby."

„A viz, jak též na květech mých
se rosná slza třpytí —
a koho nedojal můj smích,
ten není hoden žití!"

✡

BUĎ VÍTÁNO MI NA STOKRÁT.

BUĎ vítáno mi na stokrát,
ty, mojí duše jitro, —
tak dlouho práh' jsem po tobě,
až svitlo jsi v mé nitro!

Mé hvězdy jedna po druhé
mi zacházely zvolna,
a zbyla jen ta vzpomínka,
tak bolná, ach tak bolná!

Já v žádný den už nevěřil,
tak nebe bylo stměno,
tu vzešla's ty, má dennice,
má duše ty, — má ženo!

NA PRSOU SVÝCH NECH SNÍT MNE ZAS.

NA prsou svých nech snít mne zas
ten krásný žití sen,
a kane-li mi slza s řas,
ó nech ji kanout jen!

To v květu z noci ovzduší
je rosná krůpěje —
zář očí tvých ji osuší,
jak jen se usměje.

Ó sviť mi zrak tvůj slunečný
na dlouhý, blahý den,
ať štěstí klam je bezděčný,
ať pravda, — neb jen sen!

* * *

II.

ZNĚLKY.

JAROSLAVU VRCHLICKÉMU.

V NOČNÍ TIŠI.

Let them rave —
Alfred Tennyson.

TA píseň Tvoje cinkla jako zvonek
kdes od kláštera v les do noční tiše,
když na mech gnóm vychází ze své skrýše
a měsíc plane v liliový stonek.

A vzduch je sytý vůní anemonek
a ptáče ve svém hnízdě jenom dýše. —
Nuž pijme s gnómy z květinové číše,
rosy a vůně, do dna, až v ten sklonek!

I ať se rvou! — co nám jsou tlumu chtíče!
jich žold za smích i pláč; nám stačí zlatý
ten pohár žití písní vrchovatý,
ten tichý svět, ta noc, ten měsíc bledý,
ten pel jak ve vlas padá od jehnědy
a v teplé dlani hrstka petrklíče!

POD SNĚŽNÝM PLÁŠTĚM.

TY vzpomněl's pěvců, horských velikánů,
zdaž prostý zpěv až k nim se může vznésti?
„náš malý žal a naše malé štěstí“
zda zaklepat jen můž' na jejich bránu?

Ó věř, že tak! — Viz bleskem rozoránu
tu jejich líc a slyš, zda nešelestí
v těch rýhách květný vřes, a tuhé klestí
zdaž nevzpíná se v balvan od balvanu?

Jen výš a výš! — až sněžné ku hranici:
tam nad ní, jenom nebe nad hlavami,
ti obři věčně budou čníti sami; —
však nemyslíš, že v bouři, blyskavici,
a pod námi jak lidský rmut a záští,
nás neskryjou v svém obřím, sněžném plášti? —

CO VOLIL BYS?

CO volil bys? — Shakespeara vidět, krále,
jak celý svět svou šíji před ním sklání,
neb v Learu svém jak mušky pouští z dlaní
a mluví o životě v myšce malé?

Básníka zřít, za dary neskonalé
jak svět mu všední cetky věsí k skráni,
neb tak, když napsav verš o „Slitování“,
pohladil děcko bídou k smrti zralé?

Já v jeho vlasti viděl obraz starý,
jejž nalezli kdes na Ninivském hrobě:
Assyrský král tu seděl chmurný, charý
a před ním otrok upoutaný klečí.
Král odpouští. — Ó věř, on myslil sobě,
že srdce lidské přec je slávy větší.

✡

KOMÁŘI.

JSOU srdce těžká, která v žití šeru
jen mezi hvězdami kdes najdou družky;
jsou ta, jimž stačí lesk barevné stužky,
a skáčou přes ni jako v Gulliveru.

A veselá to podívaná věru,
jak na velbloudy rostou malé mušky
a vypínají v slunci křídla, růžky
a vždycky udělají karriéru!

Jen tiše, zvolna, nikde přímé slovo; —
však Fortunu si za šos chytnou zdrávi.
Co do těch srdcí těžších nad olovo!
to Somnambuly, Don Quijoti bludní:
ti utonou jako ten kámen v studni,
a komár pluje na stebélku trávy.

✡

MĚKKÝŠI.

JEN nebýt měkkým tak v té denní vřavě; —
toť nejhorší jest, neukázat rohy,
když na jehly tě bere komár mnohý,
a když má v zobci, myslí, že má v hlavě.

Ty myslíš si: „Jdu světem pohrdavě,
co lidský soud? — mám v prsou svých své bohy!“
— Ne, brachu, — ty jsi lidem přeubohý,
a bozi jinou mají starost právě.

A tam, kde v prach se rozpaď' motýl měkký,
kornatý šnek a rak přetrval věky
a v tisícleté na nás zevlí skále. —
Aj, říkáme to, vidíme to stále
a přec my měkkýši jsme jako děti
a nechcem tomu nějak rozuměti.

✡

BÁSNÍKŮM.

MY jen tu báseň máme za svou zbroji
a za štít pouze vědomí své práce
a na dně žití kus té resignace,
a naděj' — jenom klid po těžkém boji.

Nás blázny zvou v Don Quijotovském kroji,
nás, kteří bychom jejich za paláce
nedali skřítka zlaté ve pohádce
— a za jich blaho dali duši svoji!

Přes naše sny dál svět se valí mělký
svou robotou a sobectvím a v hříchu,
a jeden bodák nazpět zavleká
o staletí, co Shakespeare vysnil velký; —
však, dokud člověkem být není k smíchu,
nám dostačí — být srdcem člověka!

PŘED BRANOU RÁJE.

(Jul. Zeyerovi.)

Sbran třeskotem se zavřel Eden jasný,
vstup chmurný anděl bránil země synu,
zemdlena Eva sklesla v palmy stínu
a slzy vyhrkly jí ve zrak řasný.

„Jak hrozný je ten anděl!“ — výkřik hlasný
se vydral z jejích úst. — „Ó chraň mne, zhynu!“
a muž, skráň opíraje v jejím klínu,
„Je hrozný,“ děl jak v snu, — „a přec je krásný!“

Jak chvějící se bílá holubice
upřela k muži zrak svůj zarosený;
a šli. — Pak práce pot jim skropil líce.
A večer v kraj kdy zřel v červánků jasu
a v roli svou a v smavý zrak své ženy,
děl: „Nejsme bídni, Bůh nám nechal krásu.“

ŠTĚSTÍ.

S neklidem věčným v prsou rozrytých
toužíme od té hroudy, k níž jsme spjati,
v dál od svých dnů: ti tam být chtějí svatí,
ti slunci nad hlavami bližních svých.

Nás práce sžírá, touha, vzdor a pych,
a každý středem světa chce se zváti,
a teprv když se naši dnové krátí,
si zalháváme, že to všechno v smích.

Neb, jak jsme byli, byli bychom znovu,
kdybychom věk svůj znovu mohli žít.
Jen básník nad námi se hlásí k slovu
— ač také on se minul svého nebe —:
„Ten dosti žil, kdo měl v svých prsou klid
a dvě, tři šťastné tváře kolem sebe!“

✡

PRÁCE.

TRVÁ to dlouho, nežli vykrvácí
se srdce z toužení v tom žití ději; —
ba: Ještě krůpěj! — naše rty se chvějí,
když štěstí, mladost, naděj', vše se ztrácí.

Však blažen ten, kdo, vše kdy v zmar se kácí,
sen po snu zniká, naděj' po naději,
se vrací do sebe, jak vlny spějí
a pevnou kotvu nalézá v své práci.

Buď sebe prostší, — kladivem a kosou,
v paži se jev, neb v myšlenkové síle,
— byť nečítal ji nikdo v zásluhu:
ti šťastni jsou, kdo kropí potu rosou
ten širý svět a padnou při svém díle
jak oráč, bleskem sražen u pluhu. —

☼

MNOHO JSEM PROŽIL.

MNOHO jsem prožil v říši snů a dumy
a bojoval v té žití denní vřavě,
kol všedních bludic šel jak ve mrákavě
a viděl svit, kde slepnou lidské tlumy.

Mnoho mi v trosky zapadlo a rumy,
já přes ně dále kráčel jako hravě;
jen Bůh ví, že to nešlo nekrvavě,
a On jen lidským srdcím porozumí!

Nuž, rád jsem plul tou žití poutí valnou
v klidu i bouři, v radosti i žalu,
ač vzdálen jí, vždy k pravdě touže v duši;
a moje loď když narazila v skálu,
já jednou vzkřik', — pak naslouchal jsem v hluši
kdes od přístavu na ozvěnu dálnou.

☼

ČTYŘI ČESKÉ ZNĚLKY.

I.

JSME děti věku, jenž svou bídou žije
a nedbá minula, ni budoucnosti:
vrtochy bláznů jsou mu předkův ctnosti
a budoucnost? — ať bije se, jak bije!

Nám k smíchu mužnost, vroucnost, poesie
těch srdcí, jež tu tloukla v minulosti; —
u žití stolu, hoj, — teď my jsme hosti!
Ať žije mžik! — co v hrobě, ať si hnije!

Ó pěvci, myslitelé, bojovníci,
kdož pro tu svatou českou půdu žili
a mřeli, — slyšte, s nestydatou lící,
jak díme: My jsme vše — a nic, kdo byli!
Ne! — my jsme pýr a mech a plevel měkký
na balvanech, jež ční tu na vše věky!

II.

JAK balvany, sterými blesky zryté,
však nepohnuté v sterých bouří sledu,
ční zvrhlým potomkům vstříc skutky dědů
chmurné a velké, přísné, obrovité. —

Kol nich obchází plémě žitím syté
s tou hlavou pustou a s tím srdcem z ledu,
s tou v ruce chabostí, plachostí v hledu
a na čele znak hanby — nepokryté!

Kde kdys husitské pluky v boji stály,
tam chabý vnuk se poličkovat dává,
před každým šaškem trna v bázni bledé,
a i když silným býti chce, — se šálí!
Aj, žeť to české slunce zapadává
a v něm se rdí jen balvany ty šedé! —

III.

NÁS spasí jenom skutky, žádná slova
ať s řečniště, ať z písní slok se řinou; —
ne knihy, zpěv, — krev musíme mít jinou,
čím byla kdys, když vlasť má býti znova!

Co hluchým stádům píseň Kollárova, —
ač tvoří svět, jak Duch kdys nad hlubinou?
svým líným krokem dál se stáda šinou
v svůj osud, kdes na jatka řezníkova.

Ach knihy, písně, umění a vzlety! —
až utopíme se v tiskařské černi. —
Ó stokrát větší divochů jsou čety,
jež s láskou k vlasti proti dělům běží;
a jak tu bez knih, bez umění leží,
v skosené žatvě, — rodné půdě věrni!

IV.

KDY přijde ten, jenž čerstvou krev a šťávu
vlije v to mrtvé, omráčené tělo,
krev žití v srdce, které věky tlelo,
a přemýšlení zas v tu pustou hlavu?

Kdy ten, jenž právo zas navrátí právu
a křivdě ve tvář pěsť namíří smělo,
a naše hadry v kmentu změní bělo
a v cáry strhá pýchu zlatohlavu? —

Kdy přijde ten, jenž s hrobů svalí kámen
a v ruce blesk a v zraku božský plamen
jak archanděl těch mrtvých svolá voje?
Kdy přijde, v nás kdo vzkřísí v žití víru? —
a po boji svůj lid v ovčinec míru
zas uvede jak pastýř stádo svoje? —

* * *

III.

JINÉ BÁSNĚ.

(SVÉMU BRATRU VÁCLAVOVI.)

SNĚŽENKA.

NA lesní mýti u závěje sněžné,
kam ještě buk své holé větve chýlí,
z žlutého mechu rosteš, kvítku bílý,
s korunkou perlí na hlavince něžné.

Tvůj každý lístek ve větru se chvěje,
jenž huče, táhne z hlubokosti hvozdů; —
ty nedbáš ho, — ty nasloucháš jen drozdu,
jak blízko tebe první trilek pěje.

Tak ztracena tu dlíš ve svoje snění
o slunci, pohodě a jaru zlatém,
jež celou zem pokryje květným šatem
— a tebe zvadlou, skryje pod zelení.

Však máš svůj den! — a zapomínáš sebe;
být jiným poslem jara tobě stačí. —
Tak čekáš těch, kdo k životu se tlačí,
a hledíc v zem, — nad nimi tušíš nebe.

☆

V LESE.

V les širý, vážný, hluboký
jsem vyšel sobě jarem
a děl jsem: Nežli odejdu,
tři věci dej mi darem:

Ať nade mnou je slunce jas,
ať bouře křídly šumí,
kéž v nitru mém vždy spočine
jen dech tvé velké dumy.

A v hloubi tvé jak roste květ
a šveholí si ptáci,
ať žití krása z duše mé
se nikdy nevytrácí.

A činy mé, jak stromu list,
mi steltež ku oddechu;
tak kmen, když bouří vyvrácen,
dopadne lehčej' k mechu.

☆

U BRAN ŠTĚSTÍ.

TLOUKL jsem na štěstí brány,
jako jiní na ně tlukou; —
otevřelo, chopilo mne
tou svou vlídnou, teplou rukou.

Usmálo se. — Kolem stáli
lidé šťastní. — „Srdcem lehcí,"
dělo, „vešli za mé brány.
Chceš být šťasten?"
Děl jsem: „Nechci."

✡

HVĚZDY.

ZÁŘNÉ hvězdy na nebi,
plné tiché veleby,
k tmavomodrým výšinám
co mne, hvězdy, táhne k vám?

Na poušti i na moři
poutník s vámi hovoří,
vězeň, zbuzen luzným snem,
pohlédne k vám s úsměvem.

Na dobro i zločiny
s nebes tmavé hlubiny
váš se line jas a třpyt
v naše boje i v náš klid.

Na kolébky, každý hrob
svítily jste od pradob,
přes poslední hrob i žal
vy budete svítit dál.

Němé, velké, bez rmuti
na nebeském klenutí
samy jste, jak člověk sám; —
a přec nás to táhne k vám.

NIC NECHCI VÍC.

NIC nechci víc, než v duši klid
a žádného víc štěstí,
než co ho ptáče může mít
na květné ratolesti.

Když slunce hřeje s vysoka
a zem je pestrá květem
a vítr duje z hluboka
a mír jde celým světem.

A pochybností neznat hles,
jež v duši nesvár nítí,
— jen cítit, jak je krásno dnes,
a dýchat jen a žíti!

JARO.

ZEM se kouří, slunce hřeje,
lesy hučí z povzdálky,
bílou pěnou voda spěje,
líska pučí u ručeje,
křovím voní fialky.

Ani travka na pažitu
nepohne se od vánku,
všude klid, jen ku blankytu
plna vášně, plna citu,
zvučí píseň skřivánků.

Slyš, to jako hudby znění
ve chrámové klenbě kdes,
s nímž u blahém vytržení
podzemského ze sklepení
letí srdce do nebes.

Hudbo, klide, kráso, jase,
žití ve svém klokotu!
jak to srdce rozpíná se
tobě vstříc, — a po tvém hlase
v svém se řídí tlukotu!

Slunka zlaté pousmání,
bílý kvítek sněženky,
pták, jenž v hnízdo stéblo shání, —
jak to srdce letí maní
s ním, a všechny myšlénky!

V kvítek, náhle porosený,
celý blankyt nazírá —

a ten zrak náš zavlhčený,
jaký svět, dřív netušený,
  před námi to otvírá! —

Přírodo, — v svém velkém žití
  také nás máš v náruči —
a kdo tvojím srdcem cítí,
byť i mřel v tom vlnobití,
  — také žít se naučí!

☆

V JARNÍ DEN.

DEN svitnul krásný, slunečný
  po širošírém kraji
a jeho čarným úsměvem
  se květy otvírají.

A zelená se osení
  a žlutě pučí klestí
a skřivan vznáší od země
  se k nebi s písní štěstí.

Ó, moje srdce, ty jsi též
  tak plno touhy, vznětu,
ty také k slunci otvíráš
  se jako jeden z květů.

V tobě jak v srdci skřivana
  to chví se, touží, zvoní —
ty's pták, ty's květ, — kéž celý svět
  dnes cítil to jak oni!

☆

LETNÍ VEČER.

TEĎ ve mléčném soumraku
měkce usnul den
a z pod tažných oblaků
hvězdy září jen.

Skropen rosou, uzavřel
na lukách se květ,
nad oulem hučících včel
v sadu dřímá snět.

V srdci ztichly zápasy,
zdřímnul bol i stesk,
v nebes dáli, na časy,
svitne tichý blesk.

Poslední, tam v chatce kdes,
shasnul světla kmit;
od země až do nebes
dýchá mír a klid.

PAPRSLEK.

CHUDÝM listím podjeseně
chvěl se slunce paprsk dlouhý
na kmen, mechu do zeleně
vrhal jasné, zlaté prouhy.

Kam paď z jara jenom chvíli,
kde mu v létě listí brání,
teď se milou záři chýlí,
jako snivé pousmání.

Padni také v naše snění,
paprsku ty snivý, dlouhý,
když jsou v naší podjeseni
list i květ už přelud pouhý!

☆

LÁSKA.

(Jarosl. Vrchlickému.)

NA svahu stráně Láska spala
a nad ní šípek odkvetal,
nad čelem růže máku plála
a svlačec vlas jí propletal.

U srdce trsek zvonků měla,
u nohou modré střevíčky,
k rtům rozevřeným sedla včela,
pod víčky kvetly slzičky.

Květ šípku zvolna na ni splýval
dřímotným větru šoumáním,
pták na keři si pozazpíval
a náhle zmlk' jak před spaním.

Vše bylo jako ve zakletí,
tak tiché, spící, bez hnutí,
už nehnul vítr květnou snětí,
ni pták složenou perutí.

I nebeském se na blankytu
plující oblak unavil
a stín, jenž padl ku pažitu,
motýla v květu zastavil.

A od země až k nebes báni
jen ševel bylo doslýchat
jak v dřímotě: Spí Žití paní
a vše, co jest, s ní musí spát.

VE HVĚZDNÉ VÝŠI.

VZNESL se básník do říše dumy,
v soumraku zem jak se loučila s dnem,
nad lidské trampoty a bolestí tlumy,
jež chová žití v nitru svém.

Lehký jak orel prostorem vzlétal
výše a výš' tam ve hvězdný svět,
zlatý prach mlžin křídloma smetal
a dále a dále spěl jeho let.

Co mu je země? — pochmurná báje, —
co lidských srdcí do sterých ran? —
v nebes chce nahlédnout odvěké taje
a nestane dřív až u rajských bran.

Kol něho mléčná dráha se vine,
pod ním již svítí Orion
a nad ním hvězdy zas jiné a jiné
a letem závratným k nim cílí on.

Výše a výše až ve hvězdy ony —
a letem myšlénky jich dosáhl již;
však nad nimi jiných zas miliony
a bráně tajemství nebyl blíž!

V tom se u dveří komůrky jeho
ozval tak divně žalostný hlas,
jak peruť ptáčete unaveného
když okna dotkne se v půlnoční čas.

Otevřel dvéře, v sukénce chudé
stálo tu děcko, vtělený žal,
tvářičky ubledlé, ručky tak rudé
a v očích jen slzí se proudící val.

Postesklo žalostně a stichnulo rázem —
do síně padal soumračný šer
a básník v té chvíli vrátil se na zem
jak bleskem sražen s nebeských sfér.

Nevzalo chleba, když chtěl mu ho dáti,
jen ze rtů ubledlých ozval se hles:
„Nechte mne u sebe, chce se mi spáti,
nechte mne u lidí alespoň dnes.“

Ó lidská bído, v podobě děcka,
v podobě každé jak obcházíš zem,
co je ta moudrost nebeská všecka,
dokud ten stesk je v oku tvém!

Tajemství nebes, — co nám je vás třeba,
dokud zde musíme v mrákotách žít,
dokud zde nuzní nemají chleba,
dokud zde trpící nemají klid. —

Té noci, jak děcko dřímalo v klidu,
básník se v nebe nevrátil již; —
jen cítil, jak mírnil tu lidskou bídu,
že k nebeským branám — je na zemi blíž.

*

KDE JE MÁMA?

DNES jí matku pochovali;
dítě z toho radost mělo:
jaktěživo nevidělo
tolik světel, tolik záře,
jaktěživo neslyšelo
muzikáře, písničkáře,
jako dnes tu zazpívali.

Kde je máma? —

Jak s tou bledou, klidnou lící
leží mezi květinama,
vzpomíná jí na světici,
tu, s dvanácti hvězdičkama. —

Muzikáři, písničkáři
s květinami, světel září
odešli, a s nimi táta.
Napřed v rakvi šla ta svatá;
— ale ona nešla sama,
musili ji vyzvednouti,
jako svatou nesou k pouti
s mládenci a družičkama. —
Napřed v rakvi šla ta svatá;
— kde je máma?

V domě je tak ticho všady,
dítě chodí sem i tady,
z jizby na dvůr, do zahrady.
Všude sama!
Na dvůr jenom holub slétá,
v sadu ptáče zaštěbetá.
Kde je máma?

Přišla k děcku stará teta,
potěší, jak těšit umí;
beztohoť že nerozumí
taká droboť běhu světa:
‚Tvoji mámu Bůh vzal k sobě,
tělo bude spáti v hrobě,
nad ním bude růsti tráva; —
ale lehce se to spává,
když si duši vzal Bůh k sobě.‘

„Kde je Bůh?“

‚Tam nad hvězdama.
Andělů má svatých roje,
s nimi bude matka tvoje,
nikdy víc nepřijde dolů
na tu zemi plnou bolu.‘

„Kde je Bůh?“

‚Tam nad hvězdama!‘

„A kdo, teto, bude s náma,
se mnou, s tátou, u nás, tady?“

‚Bůh je všady —‘

„Kde je máma —?“

KVĚTINĚ V PRÁZDNÉM POKOJI.

OPADANÁ, zimomřivá
v prázdném stojíš pokoji;
venku zimní mlha táhne,
puklé okno tmí se, vláhne
v šedochladném závoji.

Jizba dechem nepohne se,
jen když vítr zavěje,
a ta prázdná pavučina,
která okno obepíná,
jako ty se zachvěje.

V síni hlesu neozve se,
ani kroku na prahu;
všude tichost němá, hluchá,
jenom časem snítka suchá
zvolna spadne v podlahu.

Venku zimní mlhy táhnou,
chvilkou slunce probleskne:
co se chvíš k té světla pruze? —
jako když se těžce, tuze
lidské duši zasteskne!

Co tak hledíš v koutek prázdný,
kam ta záře zakmitla?
jest to, jak by v zlatém jasu
upomínka jiných časů
v tobě byla procitla!

Marno! — jizbu osamělou
slunce na mžik pozlatí,
však ta líce vlídná, snivá,
oddaná a zádumčivá
v koutek se víc nevrátí.

Neozve se po podlaze
zvuk těch lehkých kročejí,
vláhu tobě nepřinese,
v listech tvých se nezatřese
rosa slzných krůpějí!

Nebude se více dívat
ven, kde zlatý luh se stkvěl,
zlaté sny když táhly v letu
hlavou jí a kolem květů
roj ti bzučel zlatých včel.

Nebude se více dívat,
když ten obzor zakryl mrak;
schýlila se jenom k tobě,
řekla: „Líp mi bude v hrobě,
— leč, je dobře také tak!“

Jen když slunce paprsk zlatý
z jara zaplál v listech tvých,
bylo jí, jakoby včela
ještě jednou zabzučela
a pak skřehlá padla v sníh.

Tak tu bylo klidno, smutno,
tam v té vaší světnici
týdny, roky; — leč vše míjí;
přišli pak a odnesli ji
odtud jako světici.

Přes váš práh nepadl dříve
lidské nohy ani stín;
teď si vzali, co jste měli,
na tebe jen zapomněli
a tu přízi pavučin. —

Opuštěná, zimomřivá
v prázdném stojíš pokoji;
opět sprchla snítka suchá,
venku mlha šedá, hluchá
vše v svém halí závoji.

✡

LEDOVÁ KRÁLOVNA.

VENKU se chumelí, v síni je mráz;
probděla s děckem až v půlnoční čas.

V chudobných peřinkách, bílých jak sníh,
hoch ležel s horečkou na líčkách mdlých.

‚Co se už tatíček nevrátí sem?‘
„Nemůže, synáčku, kryje ho zem.“

‚Co se mu nestýská, když je tak sám?‘
„Ledová královna mu zpívá tam.“

‚Proč zpívá, matičko? — pověz mi jen.‘
„Aby měl sladký a klidný sen.“

‚Když ty tak pláčeš, jak může spát?‘
„Pošle si pro nás jedenkrát“ —

Do oken vítr udeřil v ráz.
‚Neslyšíš, matko, královnin hlas?‘ —

Pohledla na dítě, pohledla ven:
„To vítr jen zadul do oken.“

„A teď mi, děťátko, jen klidně lež,
matička znavená si zdřímne též.“

V chudobných peřinkách, bílých jak sníh,
hošík si zastýskal a potom stich’.

A matku s dítětem už pojal sen;
sníh s větrem zašoumal do oken.

To nebyl vítr, — to něčí dech
květ mrazný nadýchal na oknech.

To nebyl vítr, — to v mlžině
se někdo dívá do síně.

Zasténal vítr? — zapěl to hlas? —
teď okno se rozlétlo v jeden ráz.

A jako pára dechová
v síň vešla Královna ledová.

Sněhový závoj, v oku mráz,
ale tak sladký měla hlas. —

Matku i dítě pojal sen,
Ledová královna na ně dýchá jen.

Dýchá tak zticha a dech ten hned
jim na tvářích se mění v led.

A jako pírka, tich a tich,
za ní do síně vlétá sníh.

A jako květy z úběle
usedá spícím na čele. —

Ledová královna k nim chýlí skráň
a k srdci jim klade ledovou dlaň. —

A matku i dítě jímá sen.
A nikdo je nezbudí, až v Soudný den.

*

VIDĚNÍ.

ŠEL jsem luny za svitání
v háj, zelený háj,
slyšel jsem tam z nenadání
hrát jak na šalmaj;
nevěřil jsem sluchu ani;
tich byl celý kraj.

Poslouchal jsem, šel jsem dále,
odkud zněl ten hlas,
líbezněj' a zvučněj' stále,
potom divě zas;
a ten hlas jak někde v skále
ozvěnou se třás'.

Hned jsem myslil: Snad to mámí
lesních žen mne zpěv,
už jsem lesa průlinami

viděl jejich zjev
tam šerými pod skalami;
ve mně stydla krev.

Anebo to vyplašený
zpívá noční pták,
nebo snad jen vyděšený
sluch mne šálí tak?
Stál jsem u té skalní stěny,
nevěděl jsem jak.

V tom ta skála rudě vzplála,
jak by to byl žár;
nad ní bílá kaple stála,
dávný, divný tvar,
nad ní dub, jako ta skála
zvětralý a stár.

Toho dubu každým svazem
vítr třás', či běs?
projel kostmi jako mrazem,
ale nezahles';
i ten zpěv teď stichnul rázem; —
mrtvý byl ten les.

Šel jsem blíže, neviděná
moc mne táhla tam,
branka byla otevřená,
ale prázdný chrám;
u krypty jen byla žena
a já s ní byl sám.

Polo klečí, polo leží,
jako ten, kdo paď,
že jsem od kamene s těží

moh' ji rozeznat,
jenž tu mrtvých spánek střeží; —
a z ní čišel chlad.

Měsíc oknem prokukoval,
měsícová zář
padala, já pozoroval,
v kamennou jí tvář,
a její prst ukazoval
v kryptu pod oltář.

Mrtvé-li to, neb to žije?
musil jsem jít blíž'. —
Vyskočila, dech mi pije,
objala mne již;
a já cítil kolem šije
kamennou tu tíž.

Vzkřik' jsem: Kletá moc to jaká
volala mne sem? —
Zasmála se: „Jen zpěv ptáka,"
svalila mne v zem.
„Život ptáček, který láká.
Čihař smrt, — ta jsem!"

✡

VE STARÉM PARKU.

(Marii Šťastné.)

TEN starý park tam pod zámeckou věží
ve slunci poledním tak plný dumy leží.

Kol cesty zarostlé; již k pádu nachýleny,
se táhnou alejí lip vydoutnalé kmeny.

Habrové špalíry je vroubí s každé strany —
od těch dob rokoka, jak jsou tak pocuchány!

Uprostřed jednoho — stín lip se táhne k němu —
ční Neptun zvětralý v rozpadlém vodojemu.

V sežloutlém lupení na trávníku a v mlází
řad guirland kamenných a puklé leží vázy.

A v listném zákoutí, kde větve prosychají,
rozbitý starý Faun se s Dryadkou svou tají.

Vše tu tak spuštěné a vyžilé a charé
i samo slunce zdá se vybledlé a staré.

A přec tu zpívá pták a v prázdném vodojemu,
jak Neptun mračí se, — vine se svlačec k němu.

Tak svěží, porosen, tak jako z mlhy stkaný,
jak své jej krásce kdys dal šlechtic pudrovaný.

Své krásné, „chère Doris“, jíž při slavičím pění,
jak plouskal vodojem, dal první políbení.

Své krásné, chère Doris, jež tam na zámku s věží
s tím puklým srdéčkem sto let již mrtva leží.

✡

ČESKÉ KRAJINĚ.

Ó kraji rozlehlý v šíř i v dál
pln lučin zelených a zlatých klasů,
co štěstí a blaha bych ti přál,
jak ležíš přede mnou v slunečném jasu!

Jak ležíš přede mnou klidný tak,
jako by žalu nebylo v tobě —
každá ta chatka, kam stihne zrak,
jako by v kolébce dřímalo robě.

Jak by ji choval matčin klín,
tak sní tu v náruči doubrav a trávy
a nad ní nebes baldachin
perutí holubí pne se tak smavý!

Ty nebe čisté! — jak ten tvůj dech
kraj celý kolébá v něhu a těchu,
z moře své krásy skanout nech
mír a svit štěstí pod každou tu střechu!

PÍSEŇ ORÁČOVA.

PROŽIL jsem své žití,
jak to mohlo býti,
jak to osud děl; —
jak to život velí,
jak to lidé chtěli,
— i jak sám jsem chtěl.

Svou žeň chtěl jsem sbírat —
nemoh' jsem se vzpírat,
když mi řekli: Služ!
Sluha vůli ztrácí,
já hleděl své práci
ve tvář jako muž.

Chléb můj byl mi pánem,
večerem i ránem
jsem ho dobýval; —
ale jeď jsem denně
jej tak spokojeně,
jak ho nejí král!

Král kdyby byl třeba
děl: Můj je tvůj chleba, —
byl bych děl: Ty chceš!
leč, kdyby děl v zbroji:
Duše tvá je mojí, —
byl bych řek': Ty lžeš!

Tvá je moje skýva,
střecha, jež mne skrývá,
dech, jenž hruď mi dme; —
ale moje snění
při lopotě denní,
králi, to je mé!

Člověk pán je země,
hlas však praví ve mně:
Lidí pán je Bůh!
Jemu do objetí
pán či nepán letí:
nesmrtelný duch.

A když ve dni tuhém
kráčím za svým pluhem,
dlaň má neklesá:
slyším země kůru,
jak svá prsa, vzhůru
sténat v nebesa.

V čelo moje smědé
jak v ty líchy hnědé
padá svit a stín; —
tak žijeme denně
spolu spokojeně,
matka zem, — já syn!

Brázdy pot můj pijí,
se shrbenou šijí
mám je přece rád; —
znám svou matku hroudu!
— já v ní do dne soudu
budu klidně spát.

✡

POLE.

POLE, žírná pole
v širém českém kraji,
jak se vaše hnědé brázdy
z jara zelenají!

Jedny zelenají,
na druhých se oře,
za pluhem si oráč zpívá,
skřivánek nahoře.

Od vesnice k vísce,
přes ty bílé dvory
ležíte tu klidná, svatá
až v modravé hory.

Lány podle lánů,
obrovitá těla,
jak by z nich ta rodná síla
vyskočiti chtěla!

A když přijde léto,
pohoda a časy,
rozvlní se jako moře
plné, zlaté klasy.

Pšenice a žito,
až je milo zraku,
jen ty dlouhé meze hoří
od vlčího máku.

A slunéčko svítí
do stříbrné rosy,
v lukách tluče pětpenězka,
v žitě zvoní kosy.

Všude je to velké
boží požehnání;
kdož by tady nepracoval
v soumrak od svítání!

V soumrak od svítání
v potu na té roli,
s úrodou když plné vozy
vjíždí do stodoly!

Zde teprv ten oráč
ohlédne se plaše:
Ach, vy žírná, česká pole,
že vy nejste naše!

Přejede si čelo,
v šeru tichne víska —
a tam z dálky nad horami
na časy se blýská!

✡

SVÉ DCERUŠCE, KDYŽ JÍ BYLO ŠEST LET.

CHCI, abys se pousmála, směj se, směj;
jako z doubrav listné sluje
hrdlička když zacukruje,
smích tvůj zní, jak slyším jej;
jako v doubrav stinné mlází
slunce zlatou pršku hází,
tak ten úsměv ozařuje
dětinný tvůj obličej.

Chci, abys se pousmála; — šest ti let;
a ten čas je u dítěte
jako poupěti, než zkvete,
jako motýlu, než vzlét'.
— Rozumujem? — co že s námi? —
ba, — toť jako perličkami
mladé listí u poupěte
když poseje v máji led.

Chci, abys se pousmála; mám ti přát?
tedy přeju: pomněnkový
ten tvůj zrak ať všem vždy poví,
co v něm nyní vidím plát; —

vše, co si jak děcko přeješ —
Ty se moudrosti mé směješ?
— tedy, světa mudrosloví
tak se doveď vždycky smát!

Chci, abys se pousmála, — přeju víc:
kouzelníka, čaroděje
v prsou máš, ať v žití seje
pohádek ti na tisíc; —
toť tvé srdce; — ono samé,
věř, že v žití neoklame,
jeho snům ať vše se směje,
ony zbudou — když už nic!

Chci, abys se pousmála, — svět se mrač;
jako z doubrav listné sluje
hrdlička když zacukruje,
z žití slyšet smích a pláč. —
Děcko mé! — ač prosta hříchu,
trpět budeš, vím; — však v tichu
usměj se, ať vše se ssuje,
trp! — však plakat? — proč a zač?

MEZI KVĚTY.

JÁ mám tě učit kvítka znáti,
ty, moje dcerko rozmilá,
jak na lukách a na souvrati
a na mezích se rozvila?

Ty lítáš travou jako včelka
od květu v květ a sem a tam:
spíš' ty jsi moje učitelka,
já nevím, co ti říci mám.

Já řekl bych ti květů jména,
leč všude jinak zve je svět —
však ty jsi jimi ověnčena
a líp jim umíš rozumět.

Neb tebe blaží jejich krása,
až na líčkách máš červánek,
a tvoje velká radost jásá
jim vstříc jak ráno skřivánek.

A zrak ti září mákem plana
a na tvých rtech je zvonků smích,
až, těmi květy obsypána,
v nich usneš, — sama jeden z nich.

ÚSMĚV.

KDYŽ svět mne znavil honbou svou a lhaním
a štěstí zdá se mi jen planá báj,
po níž se bojem, touhou marně sháním,
dvě malé ručky jsou můj celý ráj.

Dvě malé ručky měkké, teplé, bílé,
jež kolem šíje se mi ovinou,
dvě světlé oči, které se tak mile
zahledí v moje s prostou nevinou.

Kde rána, která teď by zabolela,
kde lidský hněv, jejž hněvem splácel bych,
kde propast žití sebe více stmělá,
již neozářil by ten dětský smích? —

Jak stíny noci mizí chmura s líce,
když do nich čistý paprsk jitra paď,
a třeba duše chtěla sebe více
si nad vším zoufat, musí milovat!

A není tíže, již bych nerad nesl,
neb cítím každým srdce záchvěvem,
že, kdybych stokrát mdlobou pod ní klesl,
vždy zvednu se tím dětským úsměvem.

✡

HELENĚ.

NA čele tvém je poklid sám
  a na tvých rtech je dětský smích,
a na tvé líci není klam
  a ve tvých očích není hřích.

Jsi mezi námi jako květ.
  A když tě vidím, jsem si jist,
že z moře vin, v němž tone svět,
  jej zvedá k Bohu ten, kdo čist.

✡

VEČER.

V černý vlas tvé drahé hlavy
  skrývám líc svou dnes,
ze světa k nám hlučné vřavy
  nedoléhá hles,
z jeho bojů, jeho slávy —
  jeho žal, ni ples.

V krbu zvolna oheň hoří,
  v pokoj lije svit,
na zdech matné stíny tvoří
  jeho rudý kmit,
záře v stín, stín v zář se noří —
  kdo má zvítězit?

Na tvé dumné čelo padá
  stín a záře zas,
jako v letní večer v lada
  padá stín a jas,
jako v oku, když se skrádá
  slza s temných řas.

Co ten úsměv značí jasný?
  co zas povzdech ten?
Ó, jest blaho, — jeden krásný
  v žití prosnít den!
Ó, jest muka, vědět, šťastný
  že to jenom sen!

V naše dlaně Čas, jak pílí,
  hodí jeden květ,
hodí květ nám stříbrobílý,

pak ho žádá zpět —
i ať srdce puká, šílí,
— dá ho naposled!

A ty ve své duši snivé
tušíš roků běh,
cítíš, později, nebo dříve,
že zbude jen vzdech;
jedno srdce zbude živé,
druhé skryje mech.

V jednom srdci divé lkání,
v druhém klid a chlad,
jedno srdce: „Na shledání,
lásko!“ — bude lkát,
druhému o lásce ani
nebude se zdát.

Nemysli! — Na tvojí tváři
chci mít dnes jen jas,
ať mi plným proudem září
v duši svět, pln krás —
v posled stín ať světlo zmaří;
— světlo má svůj čas.

Zde! — to vřelé políbení
dnes! — nač příští den?
dnešek náš a zítřek není,
štěstí hostem jen, —
a byť přišlo jenom v snění,
dnes nám stač ten sen.

SVÉ SPÍCÍ ŽENĚ.

NA čele klid, na prsou ruce spjaty, —
ten spánek tvůj tak blahý jest a svatý.

A jako nevinného děcka spaní
je klidno hluboké tvé oddychání.

Jak od sebe v ten mžik jsme odděleni!
já v bdění, ty v tom všeho zapomnění.

Myšlení osten cítím a dne tíži,
tvůj duch je prost všech okovů a mříží. —

Kde klidu mžik, se ptám, v tom světa víru?
tvá celá bytost dlí v náručí míru.

Kde Bůh? se ptám; — svět celý nemůž' říci,
a ty tak blízko mne mu patříš v líci.

☆

VÍTR V LISTOPADU.

DUJ si, větře, duj,
bij nám do oken, —
ať si venku zimou strašíš,
z pod krovu nám nezaplašíš
letní, květný sen.

Trhej venku list,
cuchej pozdní květ —
zde, v té naší jizbě malé
bude to kvést neustále,
třeba venku led.

My jsme tady dva,
žena má a já,
děcko naše, to je třetí,
k nám dnes, větře, nedoletí
smutná píseň tvá.

Kvíli si a duj
v našich oken mříž;
čím to divěj' zaburácí,
přitulíme se jak ptáci
jenom k sobě blíž'.

A kdo poslouchá
jako my tě dnes,
smuten-li, v tu jeho bídu
kousek štěstí, trochu klidu
také jemu nes!

☼

DĚTEM.

NA vašich tvářích usmívá se svět —
a život, plný slunečného jasu,
tam nevrhá ni stínu všech svých běd,
vše splývá v čistou, neskalenou krásu.

Vy květem jste na žití pustině
vonným a plným nejčistšího pele,
tak prosty, pravdivy v své nevině,
s tou bezstarostností na jasném čele.

Kdo může, děti, vám se přiblížit
s myšlének chladnou, pytvající řečí?
zde proudí, žije, mluví jenom cit,
zde nahé srdce, — a to mozku větší!

Neb ač vás, žel! — učíme životu,
my od vás žít bychom se učit měli:
těch vašich prostých srdcí tlukotu
a všemu, co jsme z dětství zapomněli!

Neb vy jste čisty, — my jsme rmut a prach
a naše srdce pokryta jsou ledem,
my předstíráme práci a sta snah,
však žít a lidmi býti nedovedem.

Sniť asket o nebesích ve svých snech,
myslitel zkoumá blaha lidstva taje,
a blízko tak, — ve vašich úsměvech
dlí celý odlesk ztraceného ráje.

MLADÉ ZPĚVAČCE.

Anně Veselé.

SVOU duši netrať v cetkách malicherných,
jež v umění ne zlatem jsou, — však škvárem,
jenž tráven nesvatým a všedním žárem
se rozpadává v popel troudů černých.

Chci v umění Tě vidět z oněch věrných,
kdož v modrojasu, jako skřivan jarem
zpěv nebi vracejí jim daný darem,
až v nebes tůních zniknou bezeměrných.

Chci vidět Tě v tom čistém, dívčím zjevu,
jenž, svěcen uměním, jest nejstkvělejší. —
Tvůj zpěv ať srdce teskná ukonejší
a srdce vinou těžká vznese k výši.
Buď zpěv Tvůj modlitbou; — ať Bůh ji slyší,
jak bílých andělů naslouchá zpěvu.

✡

ADOLFU HEYDUKOVI.

7. června 1885.

TVŮJ život pln byl růží červnových,
jak růže jsou: tím nachem krve žhoucí,
tou vonnou mhou a démanty se stkvoucí
a plny také ostnů trnových.

Ty's jimi obsypán byl, příteli,
sám jako růží keř v měsíčním jase
a v něm jak list se chvěje, — věčné kráse
Tvá celá duše vstříc se teteli.

A každý záchvěv ten a každý list
i ten, jenž ostnem k srdci zraněnému
se tiskne zle, — byl písní lidu Tvému,
a Ty's ji pěl tak velký, prost a čist!

A v český luh, jak lístky po vánku,
se nesou písně, jimiž hruď Tvá zkvítá.
Viz, pěvče! — naší vlasti jitro svítá!
to Tvé jsou růže tam v tom červánku.

☆

V PROUDU ČASU.

VŠE vznikat musí, žít a hynout,
a každá bytost má svůj čas,
a obejdouc kruh svého bytí
co prach se ve prach vrací zas.

Však velký Čas jest jako moře,
on nestárne, je věčně týž,
na jeho prsou my jsme vlny,
jež zvedají se výš' a níž'.

On námi hází, blýská, hraje,
vln roj vždy dále pospíchá —
což jemu, vln že tisíc mizí?
on tisíc jiných rozdmýchá.

A klidným, velkým dechem moře
on pozvedá svou mocnou hruď,
dí vlně nové: Zableskni se,
a utonulé: Tichá buď!

Dí vlně nové: Hoň se chvíli,
však musím zas tě s prsou střásť' —
leč, ty, i ta, jež utonula,
jste všechny mého nitra část.

Jste dítky mé, a pouhé zdání
  jest to, že něco zahyne,
  jest stejně věčným slunce, tráva
  i brouk, jenž na ni spočine!

Jest stejně věčnou mladá růže
  i rosná na ní čelenka,
  jak rudá hvězda na obloze
  a letící k ní myšlénka!

Jest stejně živ a neúmorný
  od oné hvězdy každý svit,
  a neúmorné v lidské duši
  jest každé hnutí, každý cit.

A nepřišel-li slovem k světlu
  neb činem, beze stop-li shas',
  to zdá se jen: já v bytost jinou
  a mocněji ho vdechnu zas.

Jen tvar, však žití není jiné,
  to od věků je zrozeno,
  nač lkát, že vaše jméno zhyne,
  též jiným žít je souzeno!

A žíti budou vaší krví,
  jich tělem vašich těl je prach,
  a cítit budou vaším citem,
  a žít ve vašich myšlénkách.

Vše vznikat musí, žít a hynout,
  a každá bytost má svůj čas,
  však zhyne-li, to jenom v roli
  své zrní sype zralý klas. —

✡

SPASITEL.

POD bičem katů k smrti znaven stoje,
jak na kůl Tebe přivázali, Kriste,
když k nebi obracel jsi oči svoje,
chovaje světa spásu v duši čisté,

kdo, kdybys náhle přemožen jsa bolem,
byl zvolal: „Utýrán jsem hroznou mukou,
kdos vyprosť mne!“ — kdo z těch, již stáli kolem
v lání a němí, byl by pohnul rukou? —

V dál rozprchnul se sbor Tvých apoštolů
a všedně cestou svou šel Jerusalem,
Pilát si ruce umyv, zased' k stolu,
jen matka Tvoje umírala žalem.

A kupčík stál jak jindy ve svém krámu,
a lichvář čítal vyzískanou minci,
a kněz ze svého boha těžil v chrámu,
a luza povídala — o zločinci.

Tak bylo to! — Kdo byl by pohnul rukou,
kdybys byl zvolal: V pravdě jsem syn boží!
chlap špinavý odplvnuv nad Tvou mukou,
hloub byl by srazil korunu Ti z hloží.

A luza, jako dnes, vyvrhlá pěna,
byla by neviděla spásu, Tebe,
ni Moudrost, sama sebou oslepená,
— jak ze stěžejí zem pozvedáš v nebe!

*

ŽIVOT.

JEST život vše! — vše člověku je Dnes,
vědomí dechu, jsoucnosti a zdraví,
že patří nám ten žití velký ples,
že ssajem teplo, voníme dech trávy,
že zvuk je náš a naše že je světlo
i krapet nadšení, jež do duše nám slétlo. —

Zítra! — my steleme je růžemi
a snad je na rakev nám budou klásti;
zítra ty naše tepny oněmí,
a s bohem světlo, hudbo, slávo, slasti! —
V snech tonem dnes, — snem ani nejsme zítra —
mluv básník si, a mudřec toč to zchytra:
Dnes umřel Caesar, — hrstka prachu zbývá,
a žebrák hoch, jda kolem, zpívá, zpívá. —

☆

OSUD.

VSTŘÍC osudu kráčíme nocí, dnem,
a zdráháme se jít, však jdem a jdem.
On čeká pokojně na místě svém.

Jdem cestou trnitou a jdeme květem luk,
jásáme rozkoší a tonem v moři muk.
On čeká pokojně a napíná svůj luk.

On není zákeřník, on volá na nás v dál
a jeho vážný zrak se nikdy neusmál,
když od tetivy šíp se do srdce nám vklál.

Pak chladným štítem svým pokryje tváře nám
a hroby zarůsti dá polním květinám
a přeje si, jak my by už byl mrtev sám.

✩

ZIMA.

TROCHU jara, trochu léta,
trochu slunce s nimi —
můžeš čekat spokojeně
na příchod své zimy.

Trochu mládí, trochu lásky,
trochu snů a blaha —
vždyť pak dál to lidské štěstí
ani nedosáhá!

Větev květem obalená,
vichřice ji scuchá, —
zůstaneš-li neulomen,
zbudeš větev suchá.

A těch listů tolik spadlo,
než zavál dech zimy,
že se ti až pozasteskne
ležet v jedno s nimi.

✩

V NOČNÍM TICHU.

NOČNÍ ticho nepohnuté, po únavě, marném boji,
ulehlo si těžkým křídlem v jizbu mou a v duši moji.
Lampa svítí, hledím, v kouty zemdlené jak světlo lije,
hledím v stíny, jak se hatí, slouchám, jak mi srdce bije.
Zvolna, ztěžka a zas náhle, jako zvon když zvoník staví,
krok jak chodce zpozděného rychlý a zas vrávoravý.
Neptám na to se, co bylo, na to, co má ještě býti, —
slouchám jen, jak naslouchají ti, jež unavilo žití.
A přec slyš! — ať zvolna, bouřně, tep co tep jde srdce dále;
a teď tluče: Cože zoufáš, člověče ty víry malé? —
Slyš, jak srdcí miliony v té se chvíli třesou, chvějí
o mžik blaha, klid, kus chleba, včera, dnes — a v beznaději!
V osamělé jizby hluchá noc svou šerou peruť chýlí, —
zavolej tam jako k bratřím: Vzhůru, mějte k žití síly!
Na bojišti světa platí víc než sténot kvílných hlasů
jeden vzkřik, jenž ve sluch mroucích volá vítězství a spásu.
Jedno slovo vítězící neutichne bez ozvěny,
k slabým jako anděl spásy přichází ve prázdné stěny.

K nim se kloní, novou sílu vlévá v tepny zmdlévající,
a kdo zoufal, hle, jak v temno s úsměvnou se dívá lící.
A ty, kdo jsi malé víry, slyš, co hlas ti v prsou říká:
Ani tlukot nejslabšího srdce v prázdno nezaniká.

Každé jeho udeření, ať se třese, ať se chvěje,
jako duše uondaná tluče nebes na veřeje.

Jako duše uondaná, která právě vzlétla k výši. —
Dole země nedosléchá, — ale Bůh ten tlukot slyší!

✫

NA PODZIM.

MÉ jaro přešlo
a léto s ním
a vítr duje
už na podzim.

Z hluboka duje
přes pláň i sráz,
v hlasu má smutek
a v dechu mráz.

Však v duši moji
se nevkrádá,
tam kvete čarovná
zahrada.

Mnohý tak odkvet'
mi v žití stvol,
já střádal je všechny,
i slast i bol.

Ať v jitru mi lásky,
ať na hrobech kveť,
když zvaď, já neuměl
naň zapomněť. —

A vítr-li duje
přes pláň i sráz,
v mé duši ten každý
květ pučí zas.

A voní a rosy
se krůpějí stkví —
jde přes něj vzpomínek
dech májový.

A málo kdo měl jich
v svém jaru, to vím,
co já květů v duši
měl na podzim.

✲

V LISTOPADU.

(Jul. Zeyerovi.)

TEĎ ubledlá, nádherná léta sláva
ku hnědé prsti znavena se chýlí,
v ukřehlé ruce poslední květ bílý,
a zrakem, jenž se bolně pousmává.

A jednu po druhé své zdoby skládá —
lupení nach ve zlatostkvoucím vlasu,
ocún, jenž růžověl se v jejím pasu,
a rosné perly, jež tak měla ráda.

Sbor pěvců svých v dál poslala už dříve,
by mohla sama zmírat se svým bolem
něma a klidna, bez ohlasu kolem,
jen s upomínkou krás v své duši tklivé.

A do komor a zásobáren lidí
a v doupě zvířat složila své břímě
těžkého ovoce, by žili v zimě,
když její dlaň už nikdo neuvidí.

A vítr sklátí ji svým mrazným šlehem
a její vlas pokryje jinovatka
a s líce prchne žití něha sladká
a srdce utichne pod bílým sněhem.

MATCE ZEMI.

(Janu Veselému.)

V své lůno přijmi nás, ó Matko Země,
až shasne to, co v nás se zove žití,
jak suchý bereš list, neb zvadlé kvítí.

Ty's dala vše, a vše se k tobě vrací;
květ neptá se, zdaž znov' se porozvije
a list na ňadrech tvých pokojně hnije.

My nevíme, zda víc jsme, nebo méně,
však ty jak máť si vlídně vedeš s nimi
a měkce pokrýváš je sněhem zimy.

Z nich jarem necháš nové klíčit sémě —
Ó Matko! — jen jak je, v té žití práci
nech být nás, mřít, — nech čekat spokojeně.

ZLATÝ MÁJ.

1887

PRVNÍ CYKLUS BASNÍ PRO DĚTI.

SVÉ MALÉ DCERUŠCE HELENĚ A S NÍ VŠEM DOBRÝM DĚTEM.

VĚNOVÁNÍ.

TY písně tady dávám ti, mé dítě,
v čas, kdy jsi byla žití na úsvitě.

Když byla's plna štěstí, plna zdraví
a úsměv tvůj i pláč byl dětský, pravý.

V čas, který neznal žití stránku stinnou;
ty vzpomínky ti nikdy nevyhynou.

Kdy byla's jako letní slunko vřelá
a jako květ a jako děcko celá.

Kdy sestrou začala ti býti matka
a ty's jí šveholila slova sladká.

A otec tvůj, by ku práci se sílil,
když's v noci spala, nad tebou se chýlil.

Těch slunečných i teskných písní řadu
psal otec tvůj už v chmurném listopadu,

Když pustnul sad, strom dávno přestal kvésti
a ty jsi byla celé jeho štěstí. —

Nuž, provoď tebe píseň ta, — kde jasná,
a v žití šťastna buď, — ó šťastná, šťastná!

RAZE, 1886 v den po sv. Alžbětě.

✡

ZLATÝ MÁJ.

ZLATÝ Máj se zastkvěl v kraji,
zlatý Máj, ó zlatý Máj!
luka pestře prokvétají,
zelená se luh i háj;
boru šumí, potok hučí,
na květinách včely bzučí,
slunko svítí v jeden jas —
zlatý Máj se vrátil zas!

Slunko svítí, v nebi siném
není mráčku v šíř ni v dál,
jak pod modrým baldachynem
skřivánek se rozzpíval:
výš' a výše letí stále,
zvoní teď jak zvonky malé
a jak fléten táhlý hlas
jeho zpěv k nám zvučí zas.

Máji, Máji, zlatý Máji,
což pak ty jsi přines' nám? —
včelám květ, a ptactvo háji,
vlaštovky dal's chaloupkám;

jabloň oděl's bílým šatem,
potok stříbrem, luka zlatem,
trávu dal jsi kravičkám; —
co jsi, Máji, přines' nám?

Máji, krásný, zlatý Máji,
budeš tu jen krátký čas,
po tobě si zastýskají
luh a luka, lesy zas;
bude smutno, teskno všady —
Zlatý Máji, pro nás tady
kdys do smutných myšlének
nech kytičku pomněnek!

SLUNÍČKO.

SLUNÍČKO-víčko,
rozmilý broučku,
co jsme se tě nahonili
na tom paloučku!
Od stébla k stéblu
jen jsi se kmitlo,
nerado, nerado,
přec jsi se chytlo,
Sluníčko-víčko!

A teď tě máme,
ty broučku malý,
kropený jak makovička,
jak šípek zralý!
Jak se ti líbí
zde v teplé dlani?

Aj, děláš, jakobys
nežilo ani,
Sluníčko-víčko!

Nožičky ztuhlé,
křidélka k sobě. —
Nelíbí se tedy u nás?
pomůžem tobě!
Otevřem ruku,
zlehounka, tiše; —
už krovky nazvedáš,
chce se ti výše,
Sluníčko-víčko?

Po dlani vzhůru
a po malíčku:
tam se tedy pozachtělo
Sluníčku-víčku?
Po dlani vzhůru
na prstu špičku:
zastýskalo, zastýskalo
se po sluníčku,
Sluníčku-víčku?

Nuž, tedy leť si,
ty broučku malý,
jako rudá jiskra letí
v nebeskou dáli. —
A my se budem
za tebou dívat;
za tebou dívat,
o tobě zpívat,
Sluníčko-víčko!

DEN PRÁCE.

JE to práce, je to shonu,
chce-li člověk svého dbát,
jako včely na záhonu
musíme si přispíchat.

Ráno, sotva pomodleno,
už se musí Panna mýt,
oblékat, vše naškrobeno,
jako z kmentu musí být.

Pokoj Panně uklidí se,
postýlka se ustele,
pak na oříškové míse
posnídá si vesele.

Kocourek už také číhá, —
ať si počká maličko;
neboť na nás čeká kniha,
jemu hoďme klubíčko.

Co v té knížce ve hodině
přečte se to pohádek!
nechce se nám do kuchyně,
— a to by byl pořádek!

Hajdy! vařit, péci čile,
pražit, smažit vesele,
hodným dětem z mouky bílé,
pro lenochy z popele.

Odpoledne ubíráme
v louky se a do lesa,
s ptáky sobě zazpíváme,
s květy srdce zaplesá.

K večeru, unaven celý
domů jde zas každý rád —
do úlu se vrací včely,
a my půjdem také spat.

JABLÍČKA.

JABLÍČKA zrajou na stromech,
sluníčko do nich pálí —
až jedno spadne, chytnu je,
nežli se zakutálí.

Spadlo jablíčko červené,
jedno, druhé a třetí,
všecky jsem chytla, jako když
kocourek za myškou letí.

To jedno sobě uschovám;
hladu se nemusím báti!
s jablíčkem druhým bratříček
v kolébce bude si hráti.

A třetí? — S bleďoučkým děťátkem
k nám smutná chodívá žena:
dám-li mu jablíčko, snad se též
roťátko začervená.

VLAŠTOVKA ZPÍVÁ.

VLAŠTOVIČKA šveholí. —
Kdo jí z lidí rozumí?
poslouchá ji kdokoli
pod střechou i na poli,
ale nikdo neumí
říci, co ta vlaštovička zpívá.

Vlaštovička zapěla:
(Děcko slouchá pod krovem.)
„Kam že bych se poděla,
kdybych letět musela
ven v lijáku takovém!"
(Poslouchá děcko, jak vlaštovka zpívá.)

Slyšela ji mláďata,
vystrčila krčky ven,
potom křídla pernatá;
matka kárá písklata:
„To dnes pro vás psotný den!"
(To jim ta vlaštovička jistě zpívá.)

„Co vás, děti, napadá?
z domu dnes? — ni na chvilku!
mokrý dvůr i zahrada,
viděla bych nerada
urousanou košilku."
(To jim ta moudrá vlaštovička zpívá.)

„Že už máte zase hlad?
vy nemáte nikdy dost,
dnes už nevím co vám dát,
— a teď hajdy, děti, spat!
je s vámi jen samá zlost!"
(Tak se ta vlaštovička zlobí, zpívá.)

V tom prokmitnul mrakem jas;
vlaštovička zpívá dál:
„Bude, dítky, krásný čas!
odletím a přijdu zas —
kdo by to byl předvídal,
své zlatoušky že nakrmím!“ — tak zpívá.

Vlaštovička šveholí —
matka volá k večeři,
dítě k ní se batolí;
— ať to bylo kdekoli —
nikdo děcku nevěří,
že rozumělo, vlaštovka co zpívá . . . .

HVĚZDY.

NA nebi tolik hvězdiček
se mihotá a svítá!
matička nám povídává,
že jich nikdo nespočítá.

Jich počtu neví andělé,
což teprv někdo z lidí!
ale Bůh tam nad hvězdami,
do jedinké že je vidí.

Tu, která jako diamant,
i onu, která bledne —
velké, malé, On je řídí,
nepohřeší ani jedné.

A my s tou chudou matičkou
jsme chudé čtyři děti:
jak to u nás bývá, nechce
nikdo z lidí rozuměti.

Jsme čtyři děti maličké,
a chudé, my to víme —
Tomu však, jenž hvězdy hlídá,
také my se neztratíme.

✡

UKOLÉBAVKA.

Hajej, nynej, má Panenko,
  dřímej sladký sen;
když ty budeš libě spáti,
já tě budu kolébati,
  hajej, spinkej jen.

Peřinky máš čisté, bílé
  jako padlý sníh,
nemusíš se báti zimy,
jak pod křídly labutími
  budeš spáti v nich.

Dosti jsi mi práce dala
  celý boží den:
praní, šití, ukládání —
teď, Panenko, čas je k spaní,
  hajej, dřímej jen.

Až ti spánek očka sklíží,
půjdu také spat —
ranníčko tě vezmu k sobě
a budem si hezky obě
sny své povídat.

MATIČCE.

MATIČKO má milá,
moje drahá matko,
vy jste jako holub
a já holoubátko.

Vy jste holub sivý,
já holoubek bílý —
kde jsme se v tom širém
světě natrefili!

V tom vašem srdečku
tolik lásky bydlí —
schovejte mne k němu
pod vašimi křídly.

LETNÍ VEČER.

Slunce zašlo za horami
v záři rudých červánků,
nad polem a nad lukami
tichne píseň skřivánků.

Z ticha, z ticha vítr dýchá
  přes lučiny od lesa,
nad nimi se klenou z ticha
  holubičí nebesa.

Na luka a pole, skály
  lehá mlha modravá,
šeří koroptvička v dáli
  kuřátka si svolává.

Z ticha, z ticha vítr dýchá,
  v trávu padá rosička,
a na sivém nebi z ticha
  bleskla první hvězdička. —

✡

PTÁČE.

NA dva drátky uzamčené
  v naší kleci ptáče zpívá,
chvilku zmlkne, — ven se dívá,
kde to zlaté slunko hřeje,
poskočí si, znovu pěje,
a mně zdá se nejináče,
než že pláče!

V zahradě nám višně zrají,
na větvici ptáček sedí:
ptáci lidem nepovědí,
co to sobě povídají; —
žeť se ti dva ptáci ptají:
„Jak se daří?“ — A ten z klece
dí: „Zde je to smutné přece!

Celý den a celé noci
na bidélku bez ustání,
— a ten den je k nepřečkání!
Za dne soudruh nepřilítne,
v noci hvězda nezakmitne:
o tom slunci, země kráse,
mně jen zdá se!“

Venku svítí slunce zlaté,
po zahradě větřík věje;
ptáče zmlklo, — druhé pěje:
„Pusťte je, vždyť zrovna prosí,
napije se slunka, rosy —
pusťte je, vždyť je to bolí,
— ať si se mnou zašveholí!“

✡

KOCOUREK.

OŘECH, velký pes,
na kotě měl zlost;
sezval čtyři kamarády,
by jich bylo dost.

By jich bylo dost
velkých těch psů pět
Mourka chytnout za kožíšek —
Hoj, kocourku, v let!

Kocourek to zblesk',
hej, a to byl hon!
pět psů letí za kocourkem,
napřed letí on.

Hoj, kocourku, běž!
nikde není plot,
jde tobě dnes o kožíšek,
jde ti o život!

Mladý o život
jde ti v honu tom:
Hejsa! — kdyby tady nebyl
jabloňový strom!

V patách Ořech, Lap,
Čumil, Brok a Šnek —
na jabloň jim jako vítr
skočil kocourek.

To jest jeho hrad,
to jest jeho dům!
mrkvičku kocourek strouhá
pěti pánům psům:

„Nahoru se k nám
vylézt nelíbí? —
Kdyby jeden nohu zlomil,
čtyři zbyli by.

Na jednoho pět? —
to je velká čest!
Kdyby přiběh' ještě jeden,
bylo by psů šest!“

✩

KOULI SE, KOULI —

KOULI se, kouli,
červené jablíčko,
zelenou travičkou
až tam na sluníčko!

Ty budeš běhat,
my tě budem honit,
skřivánek bude nám
s nebe k tomu zvonit.

Kouli se, kouli,
ale pozor v letu,
ať mi nepodlomíš
nikde ani květu!

Chudobky bílé,
modravého zvonku —
my tě budem honit,
ale pomalounku!

Pomalu, zvolna
skrz to luční kvítí;
vždyť ono má také radost
z toho živobytí.

Skřivánek-li zvoní,
pohřívá sluníčko —
nekažme mu živobytí,
červené jablíčko! —

SLZIČKY PANNY MARIE.

PANNY Marie Slzičky, —
ať nebolí mne očičky!

Ať nebolí od ničeho,
od dobrého ni od zlého.

Ať nebolí mne v noc, ni den,
ať pro mne šťastný život ten!

A v pláči, smutku ve chvíli,
ať Bůh ty oči posílí!

A budu-li kdy šťasten víc,
pýcha se vzdal mých zřítelnic.

A nuzného-li uhlídám,
ať rozdělím s ním to, co mám.

A na mne, ani u lidí
ať zlého oči nevidí.

Ať jiným zlého nepřejí,
než já kdy žijou šťastněji.

A po své práci každý den
ať zavru oči spokojen.

PETRKLÍČE.

ŠEL Pán Ježíš z Boží rady
Getsemanské do zahrady.

Do zahrady do zelené,
Jeho potem posvěcené.

Kde pro hříchy všeho lidu
měl být vydán v ruce Židů.

Šel Pán Ježíš před svítáním,
svatý Petr kráčel za ním.

Pán Ježíš si nezavzdychá,
svatý Petr pláče z ticha.

‚Nechtěj, Pane, na smrt jíti!‘
„Otec můj chce tak to míti.“

‚Prohřešil se Adam tuze.‘
„Mělť za to již po zásluze.“

‚Lidé hřeší víc, než Adam.‘
„Proto za ně život skládám.“

‚Až Tvé tělo z mrtvých vstane,
do nebe je nepusť, Pane.‘

Pán se usmál vlídně, tiše:
„Dal jsem tobě klíč své říše!“

‚Za ty klíče díky, Pane —
nikdo se tam nedostane!‘

Svatý Petr zvolal v hněvu,
— Pán naň pohleď bez úsměvu.

Potom kráčel mlčky dále,
svatý Petr za ním stále.

Hle však, Pánu za šlépějí
zlaté květy vyrážejí.

Stkví se v trávě Getsemanské
jako mušky svatojanské.

Až zahrada plna kvítí
a v každém se slza svítí.

‚Pane, řekni, co to značí?‘
„Nad tvým hněvem, Petře, pláči.“

‚Co ty květy všelijaké?‘
„To ti, Petře, řeknu také:

Já se na smrt odevzdávám,
květy tady zanechávám,

By mluvily k srdcím lidí,
až mne země neuvidí.

Neb, kdo květu porozumí,
také moje slovo umí.

Na květy kdo s láskou shlíží,
Bohu, lidem neublíží.

Na svět celý s láskou zírá —
sám si nebe otevírá!

A ten žlutý kvítek tady
Getsemanské do zahrady

Já ho zasil na znamení
vykoupení, odpuštění.

Každým jarem bude kvésti
v čas, kdy musel kříž jsem nésti.

Ale znakem, Petře, stále
bude též tvé lásky malé.

Za trest pak tvé víry chudé
Petrklíčem zvát se bude!"

SMUTNO.

Nevím, co mi tak smutno,
  co mi tak teskno dnes,
venku je mlhavo, rmutno, —
  pták v kleci sotva hles'.

On se mnou z okna se dívá,
  do sadu dívá se ven;
tam list se po listu schvívá
  a holý se klátí kmen.

Kmen holý větrem se klátí,
  a pustý je celý sad
a mlhou a jiním jej šatí
  ten měsíc Listopad.

Co, ptáku, hledíš tak rmutno?
ty's přece neztratil nic;
však, když je člověku smutno,
ten ztratil o mnoho víc. —

Tví druzi vrátí se, — blahá
vesna zas přinese květ, —
ale má matička drahá
z hrobu se nevrátí zpět.

OBLAKA.

Po nebi plují oblaka
růžová, zlatá a šedá,
toť zrovna jak sbor andělů,
když křídla k nebesům zvedá.

Po nebi plují vysoko
a jeden za druhým táhne,
kde v suchopáru jaký květ,
on jistě za nimi práhne.

Oblaka plují vysoko,
však líto jim květu, jak vadne,
a do kalíšku květiny
dešťová krůpěje padne.

My děti jsme jak ty květiny
a věříme, že je to snáze,
když anděl Boží zastaví
se u nás na své dráze.

On letí vysoko nad zemí
a k lidem dívá se dolů;
kdo vesel, s tím se raduje,
a zapláče s tím, kdo v bolu.

A jest-li ti teskno, dítě mé,
jen modli se, vroucně se modli:
jak letí anděl přes tu zem,
on jistě u tebe prodlí!

BABIČKA.

BABIČKO milá,
hlavičko bílá,
svraštěná líčka!
podobna páře, —
v zraku však záře
jak od sluníčka!

Babičko malá,
odkud jste vzala
ty bílé vlasy? —
to na ně lety
sněhy neb květy
napadly asi.

Babičko malá,
odkud jste vzala
ty líce hnědé?
to as, jak padá
v podzimní lada
list s vrby šedé.

Babičko milá,
co se vám bílá
  ruka tak třese?
to as, jak chvátí
vítr, a klátí
  osykou v lese.

A to sluníčko
v očích, babičko,
  odkud je máte?
to svítí čistě
vaše tam jistě
  srdíčko zlaté!

KAŠPÁREK.

TVÁŘE čistě malované,
  očka jako oharek,
do světa se směle dívá
  malý, švarný Kašpárek.

Čepičku má s rolničkami,
  přitisknutou do vlasů,
kamizolku rudobílou,
  kalhotky má z atlasu.

Rukávy má naškrobené,
  punčošky má na stuhy
a na botkách vyleštěných
  zvoní zlaté ostruhy.

On letí vysoko nad zemí
a k lidem dívá se dolů;
kdo vesel, s tím se raduje,
a zapláče s tím, kdo v bolu.

A jest-li ti teskno, dítě mé,
jen modli se, vroucně se modli:
jak letí anděl přes tu zem,
on jistě u tebe prodlí!

✡

BABIČKA.

BABIČKO milá,
hlavičko bílá,
svraštěná líčka!
podobna páře, —
v zraku však záře
jak od sluníčka!

Babičko malá,
odkud jste vzala
ty bílé vlasy? —
to na ně lety
sněhy neb květy
napadly asi.

Babičko malá,
odkud jste vzala
ty líce hnědé?
to as, jak padá
v podzimní lada
list s vrby šedé.

Babičko milá,
co se vám bílá
  ruka tak třese?
to as, jak chvátí
vítr, a klátí
  osykou v lese.

A to sluníčko
v očích, babičko,
  odkud je máte?
to svítí čistě
vaše tam jistě
  srdíčko zlaté!

KAŠPÁREK.

TVÁŘE čistě malované,
  očka jako oharek,
do světa se směle dívá
  malý, švarný Kašpárek.

Čepičku má s rolničkami,
  přitisknutou do vlasů,
kamizolku rudobílou,
  kalhotky má z atlasu.

Rukávy má naškrobené,
  punčošky má na stuhy
a na botkách vyleštěných
  zvoní zlaté ostruhy.

Kordík z péra kohoutího
visí v pasu na háčku,
jednu ruku pevně k boku,
v druhé drží plácačku.

Od hlavy až po ostruhy
hotový to hrdina,
veselý a čtveračivý
jako dobrá hodina.

Zlého se mu na tom světě
mnoho arciť neděje, —
časem-li však hlavu ztratí,
vesele se zasměje.

Někdy padne do polévky,
někdy také v omáčku; —
hloupá-li se moucha směje,
vezme na ni plácačku.

Jinak svět, ať co chce dělá,
nechá v svatém pokoji;
neublíží, ale také
nikoho se nebojí!

Měšec prázdný, bez haléře, —
ale proto nepláče;
myslí snad: „Nemůže v světě
každý jísti koláče.“

Nikomu nic nezávidí,
po slávě se nepídí, —
žeť, Kašpárku roztomilý,
moudřejší jsi nad lidi!

I až jednou uložíme
do malé tě rakvičky, —
žeť vesele uslyšíme
zazvonit tvé rolničky!

✡

MRZOUT.

STARÝ, tlustý pán
zalez' do kouta,
upřed' si tam síť,
muškám na pouta.

Na síti má prach,
na zádech má kříž,
život-li ti mil',
nechoď, muško, bliž!

Sedí celý den,
ani nehne se;
co si myslí jen?
— Inu, ptejme se!

Sedí, tloustne jen,
pranic nepoví:
Inu, vždyť to je
pavouk křížový!

Přiletí-li však
muška jako mák,
hoj, tu vyskočí
jako divý drak!

Sítí obtočí
mušku se všech stran,
pak ji vyssaje —
to je čistý pán!

Potom, tlustší zas,
vleze do kouta —
Pojďme radši pryč,
— nechme mrzouta!

☆

POHÁDKA O KRÁLI PECIVÁLU.

KRÁL Pecivál kdys kraloval
až u tureckých hranic,
však, ač měl zlata plný sklep
a jedl jenom s medem chléb,
— jej netěšilo pranic!

Ať hleděl k slunce východu,
ať hleděl ku západu, —
v svých prsou cítil těžkou tíž:
neb před sebou měl velkou říš',
— a velký cop měl v zadu!

Měl diamantů věrtele
a perly bílé, rudé,
však, ať si bděl anebo spal
a jeď a pil, neb kraloval,
ten cop mu vadil všude.

Ať reky vodil do boje,
ať na lov svoje honce,
cop stále rosť, a byla již
porostlá copem celá říš —
a nebylo ho konce!

Už rolník nechal v poli pluh
a tesař nemoh' tesat:
neb z poddaných kde který jest,
ten králův cop jen musel plésť
a museli ho česat.

I povolal král mudrce
až od tatarských hranic
a děl: „Co s copem dělat jen?“ —
I radili se rok a den,
— pak nevěděli pranic.

I velký žal měl náš pan král:
„Ó krásný světe, vale!
už vykopejte černý hrob
a pochovejte mne i cop —
Ó králi Pecivále!“

A v žalu svém, jak nocí, dnem
král Pecivál tak volá,
jej Šašek jeho uslyšel
i bylo mu ho velký žel
i řekl: „Kmotře, hola!

Můj pane králi, hola hej!“
tak Šašek řekl k němu —
„můj pane králi, jen se vzchop,
my nůžky vezmem na ten cop
a bude konec všemu!“

Dvé slzí, velkých jako hrách,
se králi s tváří skradlo:
„Ó šťastný králi, šťastná zem!
dnes ještě cop si ustřihnem,
— — a mně to nenapadlo!

Můj dobrý Šašku, hola hej!
teď jsem zas šťasten, hochu;
svou milou dceru dám ti rád
i svoji říš' — jen kralovat
mne nechte ještě trochu!

Můj dobrý Šašku, hola hej!
ty buď mi místo syna —“
Ó, že jsme tam též nebyli!
což byli bychom napili
se červeného vína! —

VLAŠTOVKY TÁHNOU.

VLAŠTOVIČKO, leť,
už je na tě čas —
listí žloutne, poletuje,
po strništi vítr duje,
bude brzo mráz.

Vlaštovičko, leť
na slunečný jih —
pavouk babí léto spřádá,
muška též si pospí ráda,
až přiletí sníh.

Až ho napadne
kolem našich vrat,
i až bude Meluzina
kvíleti nám do komína,
budem vzpomínat. —

Na tvůj letní zpěv,
kde ho zpíváš, kde?
budem na svých mapách zvídat
— a tvé hnízdo budem hlídat,
jak bys byla zde!

Přijde jaro zas,
ty se vrátíš sem —
Potkáš-li kde kousek štěstí,
můžeš nám ho též přinésti
v naši českou zem!

✡

KRÁLOVNA ZIMY.

HOJ! na bílém koni
o závod se honí
s větrem jezdkyně;
vlasy s bledých skrání
jako mraky za ní
vlají v krajině.

Mráz má v šerém hledu
a korunku z ledu
nese na čele;
a jak pádí, v běhu
prší vločky sněhu
s roucha úběle.

Kol boků má šaty
zimostrázem spjaty,
pasem zeleným,
a ve hřívě koni
perlami to zvoní:
ledem kaleným.

Kudy větrem letí,
urve s holých snětí
poslední si list. —
„Hoj!“ zavýská s plenem
v sedle vystrojeném
z prázdných ptačích hnízd.

„Hoj!“ zavýská sobě,
„květiny jsou v hrobě,
listí haraší!“
A kudy tak spěje,
celá zem se chvěje
v bílém rubáši. —

Hoj, na bílém koni
o závod se honí
s větrem jezdkyně.
Toť královna Zimy!
Havran letí s nimi
v sněžné krajině.

✡

VÁNOCE.

JAK s rolničkami saně zvoní,
jak vody v šumném potoce
jste přijely na bílém koni,
ó vánoce, ó vánoce!

Po celém kraji sněhu leží,
pod mraky měsíc vesluje —
však u nás teplo; — ať si sněží
a vítr okny lomcuje.

Náš útulný a tichý domek
až pod krovy je zasněžen,
však proto přec vánoční stromek
k nám od Ježíška přivežen.

A na něm? — Bože, — divy světa!
jak světélky je zaplaven:
zde stádo, zde je vojska četa,
zde koráb, — k plavbě připraven.

Zde cukroví je ve škatuli
a zde je zlatý oříšek —
a zde, — ó div! — k své Matce tulí
se sám ten božský Ježíšek!

Zde vůl a osel vedle něho,
zde Tříkrálů je vzácný dar;
však, Ježíšku, nač mi je všeho? —
když's nepřines' mi botek pár!

Já viděl ondy bosé dítě:
sněhem a ledem hoch šel sám,
já řek' mu, že, když poprosí Tě,
Ty mně, — a jemu já je dám.

Však hle! — u dveří někdo stojí,
— tak dřív' se nikdy neusmál;
vysoké botky, kabát dvojí,
— snad Ježíšek ti sám to dal?

Ó hochu, pojď! u Jezulátka
se poděkuj, jak slušívá; —
zde to je moje dobrá matka
— a vidíš, jak se usmívá?

A dnes Ježíška nepros o víc,
rozdělím s tebou vše, co mám,
to cukroví zde na polovic,
— svou matičku si nechám sám!

Jak s rolničkami saně zvoní,
jak vody v šumném potoce,
jste přijely na bílém koni,
ó krásné, svaté vánoce!

*

MODLITBA.

O dobrý Bože, Otče malých dítek,
uslyš mé modlení tam na nebesích —
Ty opatruješ každý luční kvítek
a živíš v poli ptáka, srnu v lesích;
Ty vodíš oblohou svá stáda hvězd
a velíš slunci vstávat každé ráno,
Ty's dárcem všeho, co je lidem dáno
na poli, ve vsích, v hradbách velkých měst.

Ráno i večer, v soumrak, na úsvitě
Ty o všechno se staráš, co je živé —
Ó rozpomeň se také na Své dítě
a drž mne v náručí Své ochranlivé.
Dej chleba mi, jak pták má pokrm svůj,
a dej mi šat, jak šatíš polní květy,
a veď mne, jako vodíš hvězdné světy —
a anděl Tvůj mne ve snu opatruj!

SELSKÉ PÍSNĚ

A

ČESKÉ ZNĚLKY.

1889.

Panu

ALOISU NEDVÍDKOVI,

dlouholetému starostovi okresu Počáteckého.

SELSKÉ PÍSNĚ.

MÉ ORNÉ PŮDY KAŽDÝ HON . . .

MÉ orné půdy každý hon
mi patří zem jak dubu,
a držím se jí jako on
vzdor psotám, časů zubu.

Věkovitými kořeny
a pevně každým svazem,
a mé jsou i ty kameny,
pro něž se shýbám na zem.

Ji nevezme, dokud jsem živ,
mi nikdo z tvrdých dlaní;
mne topor musí sklátit dřív —
a ještě padnu na ni!

✻

SE SKŘIVÁNKEM VSTÁVÁM.

SE skřivánkem vstávám,
s ním též chodím spat,
v poli naslouchávám
při pluhu mu rád.

Naslouchám, jak zpívá,
když si stírám pot,
mně tak volno bývá
všechněch od klopot.

Zadívám se chvíli
v modrou oblohu —
jak mne ten zpěv sílí,
říci nemohu!

Zamyslím se, maní
je mi k úsměvu,
a sám při orání
dám se do zpěvu. —

☆

RODNÉ BRÁZDY V ŠÍŘ I V DÁL . . .

RODNÉ brázdy v šíř i v dál,
co mi vás jen pán Bůh přál,
co se já vás naoséval,
naoral!

Až té trávy neseté
na mém hrobě rozkvete,
čí pak vy, mé rodné brázdy,
budete?

Kdo tu bude u vás stát,
kdo vás bude míti rád,
kdo k vám přijde, rodné brázdy,
zaorat?

Rodné brázdy v šíř i v dál,
rád bych potom z hrobu vstal
říct mu, aby jako já vás
miloval!

✡

JÁ A MOJE ORNÁ PŮDA . . .

JÁ a moje orná půda,
my jsme jedna hlína,
bohatá anebo chudá,
nemůže být jiná!

Já a moje orná pole,
— chraň nás dobré nebe! —
za přítele máme dole
na zemi jen sebe.

Já a moje orné lány
svazek máme tuhý,
když z nás jeden udupaný,
pomůže mu druhý.

Já a moje orná země
jsme jako dlaň k dlani,
dokud ona vlídna ke mně
a já dobrý na ni.

*

JAK ŠTĚP U CESTY POLEM . . .

JAK štěp u cesty polem
je ruka sedlákova;
tam trhá, kdo jde kolem,
a štěp zas rodí znova.

A naše tuhé šíje
jsou jako kleče pluhu;
čím hloub' v zem přitlačí je,
tím víc to setbě k duhu.

A srdce, plná síly,
jak hluboká jsou studna;
krev od věků z ní pili
a po dnes nejsou u dna!

*

DRSNY JSOU MÉ MRAVY . . .

DRSNY jsou mé mravy,
drsná je má dlaň,
drsný vlas mi s hlavy
v drsnou padá skráň.

Drsny chléb i šaty,
drsný je můj pot,
drsné došky chaty
drsný chrání rod.

Drsná na vše strany
řeč má je i smích,
a na drsné rány
pláč můj drsně tich.

CHLÉB SVŮJ TUZE DOBÝVÁM . . .

CHLÉB svůj tuze dobývám,
na jiné se nedívám,
kde můj děd a otec bydlel,
přebývám.

Ať je mračno, nebo čas,
nějak bylo, bude zas;
orám, seju, — někde přece
vzejde klas.

Nežaluju osudu,
spoléhám svou na hrudu;
tvrda je — a já s ní také
přebudu.

HŘEJ, ZLATÉ SLUNEČKO . . .

HŘEJ, zlaté sluníčko,
  v hory, doly,
ať se potí sedlák
  i ti voli!

Hřej, zlaté sluníčko,
  plno záře,
ať je pánům volno
  na kočáře.

Hřej, zlaté sluníčko,
  na obilí,
aby rostlo pánům
  na chléb bílý.

Chceš-li, zasvit také
  na zemáky,
ať jsou hodně velké
  pro sedláky.

✩

NA TRÁVNÍKU.

NA trávníku v neděli
  je to okřání! —
slípky se tam popelí,
  psi se prohání.

Na trávníku přemilo
  je to v neděli,
jen kdyby tak nebylo
  zejtra pondělí.

Na trávníku sedlák má
  tak své myšlénky,
kdyby mu jen nepadaly
  na tvář housenky.

Na trávníku okřeje
  sedlák ubohý,
kdyby ho jen netahaly
  děti za nohy.

Na trávníku okřeje,
  když se vyčasí, —
kdyby ho jen netahali
  páni za vlasy!

✡

ZE SELSKÝCH BOUŘÍ.

HOŘEL ve vsi statek,
  už hořela ves, —
kdyby kdos byl v zmatek
  nenamát' se kdes.

Střechu srazil hákem,
  děti vynes' sám,
div před naším zrakem
  nezabil ho trám.

Když byl konec všemu,
nechtěl dát se znát —
modlíme se k němu:
byl to anděl snad!

Až jsme ho chtíc, nechtíc
k řeči ponoukli:
Byl to jakýs šlechtic. —
My ho utloukli.

✿

JSOU TY NAŠE KRAJE . . .

JSOU ty naše kraje
jiné dnes, než byly;
nežli ze knih zná je
měšťák bohumilý.

Vymizely dudy,
vymizely táčky,
vymizely bludy,
dávné povídačky.

Vymizely zpěvy,
krby louči zlaty,
vymizely děvy
u nich s kolovraty.

Mědlice a stoupy,
babky, poctivice,
chytrák „Honza hloupý“ —
dnes jich není více!

Fěrtoch, dlouhé šosy,
  šněrovačky s květy,
šátky na pokosy,
  kožich dlouholetý.

Pentle vyšívané,
  holoubky, čes vlasu,
truhly malované,
  všechno to šlo k ďasu.

V našem kraji blahém
  jsou dnes časy jiny,
všechno se to šmahem
  dalo na mašiny.

Setí, žetí, mletí,
  šátky, látky, příze,
všechno to jen letí
  kams do cizí sklíze!

Tak to všechno mizí
  jídlem, bydlem, krojem,
i ten sedlák v cizí
  ruce už je strojem!

Jen tak někde váznou
  starých časů stopy:
kapsu stále prázdnou,
  dětí celé kopy.

Jen tu starou bídu
  máme beze škody,
selka jde s ní k židu,
  sedlák do hospody.

Tam invalid chudý
 udělá mu svátek —
čert mu rozbil dudy,
 hrá na kolovrátek.

✡

STAV SI, STAV SI, VLAŠTOVIČKO . . .

STAV si, stav si, vlaštovičko,
hnízdo pod mým krovem,
stavívala's pod doškami,
stav na domku novém.

Co's ty tady nelítala,
máme u nás změnu;
otec dal mi chatku novou
a s ní mladou ženu.

Stav si hnízdo, vlaštovičko,
u našeho zdiva, —
moje mladá, hezká žínka
na tebe se dívá.

✡

JARNÍ SLUNKO ZASVÍTILO . . .

JARNÍ slunko zasvítilo,
mile hřeje vzduch,
na dvoře si na sluníčku
spravuju svůj pluh.

V lípě zpívá sedmihlásek,
mlkne, slouchá zas:
z chaloupky mu odpovídá
milozvučný hlas.

Veselo si zpíváš, ptáčku,
dnes však noty dbej, —
moje mladá žínka zpívá
ještě veselej'!

☆

CHUDÝ BYL MŮJ STATEK . . .

CHUDÝ byl můj statek v stráni,
chudé bylo tvoje věno,
přinesla's k nám požehnání,
moje ženo!

Sotva ráno slunce svitne,
sotva ptáče probuzeno,
vstaneš, jako ptáček vzlítne,
moje ženo!

Jen se na mne pousmíváš,
a když k pluhu zapřaženo,
od prahu se ještě díváš,
moje ženo!

Když je ruka prací zhnětlá,
čelo chmurou zataženo,
ty jsi jako paprsk světla,
moje ženo!

Tam invalid chudý
udělá mu svátek —
čert mu rozbil dudy,
hrá na kolovrátek.

STAV SI, STAV SI, VLAŠTOVIČKO . . .

STAV si, stav si, vlaštovičko,
hnízdo pod mým krovem,
stavívala's pod doškami,
stav na domku novém.

Co's ty tady nelítala,
máme u nás změnu;
otec dal mi chatku novou
a s ní mladou ženu.

Stav si hnízdo, vlaštovičko,
u našeho zdiva, —
moje mladá, hezká žínka
na tebe se dívá.

JARNÍ SLUNKO ZASVÍTILO . . .

JARNÍ slunko zasvítilo,
mile hřeje vzduch,
na dvoře si na sluníčku
spravuju svůj pluh.

V lípě zpívá sedmihlásek,
mlkne, slouchá zas:
z chaloupky mu odpovídá
milozvučný hlas.

Veselo si zpíváš, ptáčku,
dnes však noty dbej, —
moje mladá žínka zpívá
ještě veselej'!

✡

CHUDÝ BYL MŮJ STATEK . . .

CHUDÝ byl můj statek v stráni,
chudé bylo tvoje věno,
přinesla's k nám požehnání,
moje ženo!

Sotva ráno slunce svitne,
sotva ptáče probuzeno,
vstaneš, jako ptáček vzlítne,
moje ženo!

Jen se na mne pousmíváš,
a když k pluhu zapřaženo,
od prahu se ještě díváš,
moje ženo!

Když je ruka prací zhnětlá,
čelo chmurou zataženo,
ty jsi jako paprsk světla,
moje ženo!

A když světa rámě tvrdé
proti nám je namířeno,
čelo tvé, jak mé jest hrdé,
moje ženo!

Ve světě co chce ať značí
bohatství a sláva, jméno,
my jsme šťastni, to nám stačí,
ty, má ženo!

✡

UKOLÉBAVKA.

SPI, synáčku, spi,
zavři očka svy,
já tě budu kolébati,
košilku ti spravovati,
spi, synáčku, spi!

Spi, synáčku, spi,
hezky se ti sni, —
já se budu na tě dívat,
ptáčkové ti budou zpívat
v naší jabloni.

Až ty budeš spát,
půjdu oběd hřát,
tatínek se vrátí s pole,
pochová tě, mé pachole,
a ty budeš rád.

Spi, synáčku, spi,
zavři očka svy; —
abys mohl měkce spáti,
matka musí práce dbáti —
spi, synáčku, spi!

✡

DVA DĚTSKÉ POPĚVKY.

I.

V červáncích už den se tratí,
půjdem spáti, půjdem spáti,
hle, už hvězdy nebe zlatí.

Nebudeme spáti sami,
andílkové budou s námi,
každý s pěti hvězdičkami.

U postýlky budou státi,
v snech si budou s námi hráti,
o ráji nám povídati.

II.

ZASVIŤ nám, sluněčko zlaté,
zasviť nám a hřej,
už té zimě morovaté
konec udělej!

Byla dlouhá, vzdorovitá,
nechce se jí pryč,
za nůsek a šůsek chytá
první petrklíč.

Sviť, sluníčko, v širém kraji
petrklíčům všem,
ať jí dvéře otvírají
až v tureckou zem!

TŘI RODY U NÁS PLATÍ JEN . . .

TŘI rody u nás platí jen,
to otec, syn a děd;
to náš je celý rodokmen:
kořen a strom a květ.

A naše paměť nejde dál,
ni naděj' v příští čas,
než aby, děd co zachoval,
syn synovi dal zas.

Co bylo, může říci nám
jen u hřbitova věž;
děd zapomenut leží tam,
nás zapomenou též.

Jen někde mhavé zvěsti hles
nám slovo řekne víc:
jak prapraděd náš trpěl kdes,
jak šťasten byl, to nic.

Tak ořem, sejem, hyneme,
  však pýchy dalecí
přec starší jsme a budeme
  než rody knížecí!

PIŠTE SI, JAK CHCETE . . .

PIŠTE si, jak chcete,
  ty své noviny:
sedlák je své půdy
přítel jediný.

Kažte si, co chcete,
všechno je to lež;
každý od sedláka
něco chce, — vy též!

Vy jste cizí jemu,
on je cizí vám,
všecko, co dnes jeho,
on si dobyl sám!

Sedlák vaši volnost
chápat neumí,
on si se svou hrudou
nejlíp rozumí.

Jeho volnost práce,
zdraví je, a klid,
nechce nic než z vlastní
půdy volně žít.

Byli spolu věky
věrný druha druh,
a nepřál jim nikdy
nikdo, nežli Bůh!

A přestáli spolu
každou pohromu —
věří sobě, Bohu
a víc nikomu!

UŽ TO ŽITO NA SOUVRATI . . .

UŽ to žito na souvrati
vlní se a v slunci zlatí;
vlň se, vlň se, žítko, zlatě,
čekali jsme dlouho na tě.

V podzim bylo hodně setí,
v zimě zbylo málo k mletí,
děti valem dorůstají,
páni také nečekají.

Už se žito k zemi kloní,
na mých lukách seno voní;
ticho, ticho, moje koně,
pojedem si brzo pro ně.

V KOLIK HODIN NA LUKA . . .

V kolik hodin na luka?
  Až skřivánek vzlítne.
V kolik hodin k večeři?
  Až hvězdička svitne.

Než vyletěl skřivánek,
  slyšel už mou kosu;
hvězd již bylo na tisíc,
  my stírali rosu.

Rosu, rosu na trávě,
  rosu na svém čele —
pospi sobě, skřivánku,
  zejtra o mžik déle!

SKŘIVÁNKOVI.

MALÝ, hezký tvore, —
  jak tě zváti mám,
z osení jak letíš
k nebes výšinám?

Užaslé tě stíhá
ucho mé i zrak,
jsi-li živá píseň,
nebo jsi-li pták.

Své jak dolů deštíš
zpěvu perličky —
ba, že máš též duši,
ptáčku maličký!

Jakž by jinak mohlo
být to v nitru tvém!
tolik toho zpěvu,
tolik plesu v něm.

Dívám se a slouchám,
jinak nemůž' být:
ty těch našich polí
duše jsi a cit.

Hnědý jako ony,
síly jejich část,
vzhůru, vzhůru, vzhůru
letíš z těžkých brázd.

Co v nich kvete, plesá,
ty to v hrdle máš,
a vše, co je tíží,
ty to vyzpíváš.

Za tebou se dívá
oráč ve tvou výš', —
tobě nezávidí
zrnko, jež mu sníš!

Ó, jen zpívej, zpívej
z jitra, k červánku,
ptáku našich polí,
ty, náš skřivánku!

VELKÉ, ŠIRÉ, RODNÉ LÁNY . . .

VELKÉ, širé, rodné lány,
jak jste krásny na vše strany,
od souvratě ku souvrati
jak vás dnes to slunko zlatí!

Vlavé žito jako břehy,
květná luka plná něhy,
na úhoru, v žírné kráse
pokojně se stádo pase.

Nad vámi se nebe klene
jako v květu pole lněné,
nad lesy jen z modrošíra
pára v tichý déšť se sbírá.

A jak slunce vás tak zhřívá
a jak cvrček v klasech zpívá,
v šíř i v dál, vy rodné lány,
buďte vy nám požehnány!

JE TICHÁ NOC . . .

JE tichá noc a ještě ven
si vyjdu na zápraží;
ať sebe víc jsem unaven,
to ticho mne tak blaží!

Nad polousvětlým dvorem mým
  je obloha tak hvězdná,
tak hluboká! — já zahledím
  se do jejího bezdna.

Z mé jizby na dvůr padá žář
  jak pruha pozlacená;
hle, opřena tam o polštář
  spí s děckem moje žena.

Vše mlčí; v sadu šeptají
  jen listy hrušně zticha,
a dobytek můj ve stáji
  tak spokojeně dýchá.

MŮJ SYNKU . . .

MŮJ synku, drahý, milený,
  s tím vlasem nad len plavým,
tvářičky máš tak ruměny,
  tvé tílko kypí zdravím.

Jak rád tě chovám na klíně
  a hledím do tvých očí,
kde blýská to, jak v hlubině
  když rybka povyskočí.

Já celý den si na poli,
  mé dítě, myslím na ně;
jak tvé se nožky batolí
  mi vstříc na drsné dlaně.

Já namyslím se celý den,
  jak tobě zas to bude,
až budeš orat unaven
na naší roli chudé.

Leč, — co se o to starám již,
  ty synáčku můj malý;
ty svému otci nepatříš,
  ty napřed patříš králi.

Však od něho-li přijdeš zdráv,
  jdi v svého otce dráze,
buď kliden, Bohu, lidem práv
  a orej hloub — a snáze!

✡

POLNÍ CESTOU . . .

POLNÍ cestou, bez příkrovu
  nesli jsme ji ke hřbitovu;
vůkol mladé žito vlálo,
skřivan zpíval, slunce plálo
  na ty role otevřené,
  na ty oči uzamčené.

S štěpů, jež kol cesty stály,
květy v tvář jí napadaly;
na barvínku kolem čela
zabzučela bludná včela;
  my ji nesli, druzí pěli,
  od hřbitova zvony zněly.

✡

NE, TA MOJE POLE . . .

NE, ta moje pole
nejsou má, — jsou cizí,
já je orám, vláčím,
někdo mi je sklizí.

Něčí jsou mí voli,
něčí je mé setí,
něčí je má chata,
něčí jsou mé děti.

Něčí jsou mé ruce,
každá žíla v těle,
jen má strast a síla,
ty jsou moje celé!

✩

HNĚDÁ BRÁZDA.

JE velká, pevná, stálá
mé hnědé brázdy tíha;
však byť byla jak skála,
má tvrdá plec ji zdvihá.

To mlčky, před vším světem,
i k smrti když je třeba:
tak sobě i svým dětem
z té hroudy hnětu chleba.

Jen Bůh můj na mne shlíží;
já vím, že být to musí:
On sejme kdys mou tíži
a potom oddechnu si.

ZA KRÁLE A VLASŤ . . .

ZA krále a vlasť
zabili tě kdes —
nevrátíš se již,
synku, v rodnou ves.

Za pravdu, či klam,
což pak já to znám —
bitvu vyhráli,
zabili tě tam.

Novou mají zem,
nový slavný čin,
a tak v hrobě spí
zabitý můj syn.

Zdali vzpomenul's
na nás, než jsi pad'?
teď teprv bych řek',
jak jsem tě měl rád.

Kněz náš Te deum
zpíval v onen den
a já zpíval též,
na tě myslil jen.

A v tom, Bůh to ví,
zjev ten nemoh' lhát,
spatřil jsem tě tam
u oltáře stát.

Jak jste stávali,
chlapci k páru pár,
a já těšil se,
až kdys budu stár.

A jak zněl ten zpěv,
v tlupě dětských hlav
viděl jsem, jak stál's
jarý, silný, zdráv!

A mně zjevil se,
— Bůh nám krále chraň! —
krvavý ten hrob,
kde jsi padl zaň.

RÁJ.

NÁS anděl nemoh' z ráje hnát,
když hrozný stál u jeho vrat; —
my neznali té záře.
Náš teprv potom povstal rod,
když člověk začal země plod
dobývat v potu tváře.

Ať jiný naň si vzpomíná,
ať pravda to neb vidina,
nám kraj to málo známý;
nám naše země dostačí
a ráj bychom si nejradši
z ní udělali sami.

Až do ráje se půjde zpět,
toho as anděl vpustí hned,
kdo kdys tam býval pánem;
my, z nichž mu nikdo není znám,
i po smrti se věru tam
snad ani nedostanem.

AŤ VELCÍ TOHO SVĚTA . . .

AŤ velcí toho světa
přes naše šlapou hlavy —
jsou sečtěna jich léta
jak dnové polní trávy.

A přijde kosa sečná
na trávu, na člověka,
však naše zem je věčná
a naše hrouda čeká.

A dočkala se všeho,
co šlapalo ji kdysi,
a s prachem klína svého
prach násilníků smísí.

A za rody rod mizí
a nové přejdou s časy,
a naše ruka sklízí
z jich prachu těžké klasy.

PÍSEŇ VYSTĚHOVALCŮ.

NEVOLÍ, bídou hnán
opouštím rodný lán —
ó buďte vlídni ke mně!
a neviňte mne z nevděku; —
já snes', co možno člověku; —
ó s bohem buď, má země!

Snad můj jen byl to blud,
tažného ptáka pud
snad jen se ozval ve mně —
ať tak neb tak, již táhnu v dál,
má touha větší než můj žal,
ó odpusť mi, má země!

Již opouštím svůj práh
a tisknu ve slzách
vám, druzi, ruku němě;
teď z dálky bílá vížka v let
za vlakem kyne naposled
ó s bohem buď, má země!

Jest volný volných ráj
prý tam ten cizí kraj,
kde moře duní temně —

až budu tam, ó snad bych rád
se přišel k tobě vyplakat,
 ó moje rodná země!

Leč tam za vlnami
Bůh též je nad námi,
 nás řídě přetajemně:
ať k volnosti, ať v porobu,
nezapomním tě do hrobu,
 ty moje rodná země!

✡

DOST PRÁCE JIŽ . . .

DOST práce již, já chci mít klid
 a složit svoje břímě,
zem sklizena, chci připravit
 se jako ona k zimě.

V mém sadu listí uvadlo,
 štěp smuten v zem se chýlí,
mně na skráň sněhu napadlo,
 chci oddechnout si chvíli,

Než na věky odejdu spat
 tam ke kostelní věži,
kde otec, děd, mých dítek řad
 a moje žena leží.

Pojď, synu můj, tvůj statek jest,
 já dávám ti ho celý —
to byla vždycky naše čest,
 co v rodu jsme ho měli.

Bůh ostřez v každé hodině
tvé stáje, pole, luka,
ať spokojeně na klíně
si mohu chovat vnuka.

Ať na dvoře tam z chalupy
se mohu dívat klidný
na stohy tvé a na kupy;
a ty buď na mne vlídný!

☆

JE SEČTEN DNŮ MÝCH ŘAD . . .

JE sečten dnů mých řad
a čas je odsud jít;
v mé chalupi je chlad,
v mých polích cizí lid.

Již chodím jako v snách,
já neznám už svou zem;
z mé ženy už je prach
a já tu ještě jsem.

Můj syn šel za ní tam,
vše prázdno v domě tom,
já zůstal v světě sám
jak opuštěný strom.

A tam, kde ona spí,
mi vykopejte hrob,
však hloub' než někdy jí,
hloub' o několik stop.

Ať po letech spím tich,
  když hrobník přijde naň,
  ať nikdy kostí mých
  se netkne cizí dlaň.

Ten v statku kdos je dál
  už nebude chtít znát
  a nikdo nesvázal
  by pak je v bílý šat.

✩

JÁ NEMAZLÍM SE S PŘÍRODOU . . .

JÁ nemazlím se s přírodou,
spíš' někdy se svým skotem —
co dala mi, vše vyrval jsem
ji pracným, těžkým potem.

Mně není matkou příznivou,
ni kráskou velkolepou;
mně z jara voní od mrvy
a v podzim voní řepou.

Leč rád si někdy utrhnu
též květ, — tak nejspíš' v máji,
když moje luka žluťákem
tak zlatě prokvétají.

Neb ze stébel, jda po mezi,
utrhnu svlačec, lechu,
a zadívám se, zamyslím,
— jak jsme tak rovni dechu.

✩

Z OSUDU RUKOU . . .

Z osudu rukou vzal jsem svůj los,
jak zrno, jež hodil na brázdu kdos.

Jak obilné stéblo, jež vyroste v klas
a k zemi se chýlí, když dospěl mu čas.

Vzklíčí a roste, dá zrno a dost;
jak ono na zemi jsem jenom host.

Tak všichni jsme z lidí, vládce i rob;
a mne život těší a neděsí hrob.

V zem, jež ho vydala, schýlí se klas;
— kdes v boží zahradě vyrostu zas.

☆

VĚKY JDOU A MIZÍ . . .

VĚKY jdou a mizí,
nepřehledný tém, —
mrav a řády cizí
proměňují zem.

Věky jdou, vše míjí,
změnily i nás,
ale našich šíjí
nedotknul se čas.

Tvrdy jsou a vzdorny;
  spíš' ve skále hloh,
povrch země korný
  povolit by moh'.

Tak stojíme tiše,
  svoji, každý kloub,
šíji stále výše
  a kořeny hloub'.

BA NEJSEM PÁN . . .

BA nejsem pán, a vím to též,
  jsem z ruky živ a ztuha,
však Bůh to ví, — ten mluví lež,
  kdo řekne, že jsem sluha!

Já za jiné se trmácím,
  že musím, — zmírám za ně,
leč mzdu svou sám si vyplácím,
  též jiným svrchovaně!

Jim za krev, práci ničeho
  jsem nevzal v světě celém;
jsem sluha svůj, víc žádného —
  a všech jsem živitelem.

až v Jeho ruce

Co z mého těla,
ať soused zlý, ať
v Den soudný

A dost mi zbylo,
s poctivou duší o
a žebrák nejde pr

V LŮNO TVOJE,

V lůno tvoje
uložil jse
budiž, matko, vlí
ulehči mi žití

Pot mi vlhčil h
dlaň má byla
v mysli mé však
za ním stála

AŤ NEBE UŽ SE KALÍ . . .

AŤ nebe už se kalí .
a od hor vanou chlady,
ať z luk se mlhy valí,
a vrány táhnou lady,

Ať holy v sadu štěpy,
ať žlutý list se honí,
v mé stodole zní cepy,
mně nový chleba voní.

Ať odletěli ptáci
a sněhy větrem fičí,
jsem brzo hotov s prací,
a moje ozim klíčí.

✣

COS TÁHLE ŠUMÍ . . .

COS táhle šumí z chvůjí,
cos temně z pod hor zvučí:
to jarní větry dují,
to jarní vody hučí.

Cos v povětří se směje,
cos v důl jak zvonky splývá:
to jarní slunko hřeje,
to skřivánek tam zpívá.

Cos polétá a šuká,
jak vzduch je zlatem stkvělý:
to ponejprv dnes v luka
si vylétají včely.

Cos bílo v třešni naší,
cos pod krovem je v práci:
to první květy raší,
to vlaštovka se vrací.

A dřív, než větry duly,
než v horách tály sněhy,
dřív než oživly úly,
a vzduch byl plný něhy,

Než květ zavoněl luhem,
než pod krov kdo se díval:
já na poli byl s pluhem —
jen skřivánek mi zpíval.

☆

MEZI SVÝMI.

MEZI svými, — kde kdo přijde,
starý, mladý, velký, malý:
toť by nás ti cizí lidé
z města ani nepoznali!

Ve světnici, v dýmek čoudu,
sedí se to jako v ráji,
hlučný hovor v jednom proudu,
všichni jenom povídají!

Muži zhnědlých, vážných tváří,
  hezké ženy u ohniště,
dívkám oči jenom září,
  a kol dětí tratoliště.

Žena s ženou, kmotra s kmochem
  nevědí, co dělat smíchem,
za kamny jen děvče s hochem
  nějak zmlkli v koutku tichém.

Starý děd si nacpal znova
  s úsměvem už dýmku třetí,
upřímná a věrná slova
  všem od srdce k srdci letí.

A ty děti každou chvíli
  přituli se k naší selce,
a když dá jim krajíc bílý,
  dál šeptají o Popelce.

Tak to u nás na vesnici,
  sníh když zavál v prostřed zimy
od města tu železnici,
  a jsme doma, — mezi svými!

ČESKÉ ZNĚLKY.

AUTORU »PSOHLAVCŮV«.

1890.

I.

COS u nás straší; — říct to nelze slovy,
vzduch toho plný, ve vodě to pluje,
s chlebem to jíme, krev to omamuje,
tak sladkotupě, dým jak opiový.

Na ruce věší se to dělníkovy,
do myslitele hlavy se to snuje
a každou chvilku míru otravuje
i tam, kde zavítá pod naše krovy.

Chcem žít a živi v hrob se ukládáme,
chcem pracovat, stavíme z písku v řece,
chcem ku předu a zpátky vrávoráme;
co jinde pravda, lež je v zemi této!
tu můru, mdlobu, — kdo můž' říct, co je to —
tu naši kletbu, setřeste ji přece!

II.

VŠE rozmetáno v prach a rozvaliny,
co draho bylo této země synu,
zlomili nás, jak vichr lomí třtinu,
a klínem rozrážejí na štěpiny.

O jejich srdce stesk náš, touhy, činy
se rozbíjejí, pěst jak o skalinu,
jak z železa, jež dáno v kovadlinu,
z nás kují zbroj v hruď vlastní domoviny.

Kde naše spása, štít a vykoupení? —
v zapadlém otcův hledáme ji hrobě;
v těch kobách zhas', tam není, není, není! —
zas k rodným bratřím žalný zrak náš hledí;
jen lhostejnost, neb smích nám odpovědí.
Ó hledejte ji v sobě, v sobě, v sobě!

III.

O země! — někdy matko mučedníků,
jichž krví páchne dosud každá hruda,
ó jak jsi klesla ponížená, chudá
dnes v rukách svaté víry odpadlíků!

Prý „v podnož cizinců a násilníků“
si zalháváme, jak to slina udá:
že vlastním rodem znectěna tvá půda,
jen bláznu napadá tak někdy v mžiku.

Ó země, prodávaná plevou lidu
za peníz, úsměv, pozlátkové cáry,
jak velebna jsi v lidu svého klidu! —

jenž čeká tu, jak bouře na dně moře,
i až se zvedne, chytí ve vln spáry
a odhodí jak vrak své všecko hoře!

IV.

CO vzal nám kdo, co zašlapal nám v bláto,
co jedny lkáním, druhé plní studem,
to žalozpěvy už si nevyhudem:
kdo muž, si vezme zas, co bylo vzato!

V nás jako v jiných žití vrchovato,
nač zbaběle lkát stále nad osudem —
ten dává všem, jen co si vydobudem:
žebráku hůl a kovkopovi zlato.

Což nemáme svých polí rodnou půdu,
nemáme ruce, mozky jako jiní,
železo na pluhy i na oruží? —
A stále vrávoráme jako v bludu
pěst líbajíce, která křivdu činí —
„Jsme otroci," se křičí; — kde jsou muži?

V.

ZEM patří živým! Tomu jen, kdo oře,
ať kdokoliv, své živné plody dává;
co mrtvo, mrtvo! — v prsť to pochovává
zas pro toho, kdo živ na její koře.

Jí ničím není vyděděncův hoře,
jí ničím není jejich zašlá sláva,
jí jedno, koho den dnes dokonává
a komu zejtra svitne ranní zoře.

Vlasť není v hroudě, v hvozdě dávnoletém,
kde zpěv zněl věštcův posvátnými drvy;
vlasť otcův našich v potomků je krvi
a dědů prach a sláva v ní jsou živy:
krev ctěte v sobě, vlévejte svým dětem,
a naše budou na vždy české nivy!

VI.

MY hlásíme se k žití právem žití,
jež od pravěků nepozbylo ceny
a právem svatým jest a bez proměny
při všem, nač velké, boží slunce svítí.

Prohrané bitvy a křivd krupobiti
a výsad roztrhané pergamény
jsou cetkou těm, jichž vůle vyzbrojeny
života silou, jejíž klokot cítí.

Chcem světlo, vzduch a volný vzrůst a vláhu,
jak má je strom, byť stál i na úskalí,
chcem šťastni býti u vlastního prahu;
a dokud slunce s nebe neservali,
my na bojišti prvním jara vanem
jak podupaná tráva znovu vstanem.

VII.

MY chceme žít, jak s jara bují mlází,
jak voda v pláň se řine s hory skalné,
jak mraky plují po obloze dálné,
jak vlny mořské bijou beze hrází.

My chceme žít jak zrno, které vzchází,
jak jiskra blesku v mraků směsi valné,
jak naděje, když oko slzou kalné,
my chceme žít, — — a všechno je to frází! —

dokud se k žití nevzchopíme prací,
dokud nám prsa láskou nezaplanou
a čela hrdostí, jak mužům sluší —
dokud nám víra v bytí není duší
a nebudeme splácet, muž jak splácí,
přátelství přátelstvím a ránu ranou!

VIII.

CHCEM chléb svůj jísti v míru, bez zármutku,
ne slzou slaný, jak ho žebrák jídá,
chcem, aby náš byl celý, kůrka, střída,
jak vyrost' na lánu i v chudých plůtku.

Chcem vstávat, lehat v radosti i smutku,
hlídáni Bohem jen, jenž všecko hlídá,
a odpovídat, muž jak odpovídá
jen svému svědomí ze všech svých skutků.

Chcem myslit vlastní hlavou volně, směle,
jak vlastní rukou pracujeme denně,
a vlastním srdcem cítit nezkroceně. —
Chcem rovni rovným mluvit s celým světem,
práv cizích nebrat, ale svá mít cele!
a v dobru, zlu je zachovat svým dětem.

IX.

NE, konec není! byť to stokrát znělo
z úst vítězových, konec ještě není —
porážkou skončil jeden zápas denní,
leč na věky se slunce nezatmělo.

I vyjde zas a v prach sražené čelo
ten setře prach a krví potřísnění
se muži zvednou v nové zápolení,
neb duši nezabil, kdo zabil tělo.

A byť i šiky unavené v boji
tu ležely jak trupy v omráčení,
stráž osamělá tady ještě stojí;
slyš teď, jak volá z plné, volné hrudi:
„Když jeden věří, ještě konec není!“
a viz, jak šeré zástupy se budí — — —

X.

JE lež, že ten se zrodil pán, ten sluha,
je lež, že slunce svítí jen tak komu,
kdo velí dělům, že je vládcem hromu,
a v odvět ráně není rána druhá!

Že nikdy neprask' luk, když napjat ztuha,
že nikoho nepohřbil balvan v lomu,
že svatokrádce pán je v svatém domu,
že křivda vítězství má za soudruha.

A v hrdlo lež, — že lži je právo v poutech,
že hlavy zašlapal, kdo šlape hroudu,
že „Na kolena!“ poslední je slovo,

že nevztyčí se čelo otrokovo
a z kostí rozmetaných v světa koutech
kdys nepovstane mstitel ke dni soudu.

XI.

O vzchopte se! — a nebuďte tak němí
jak hrob, kde marně pěst krvácí v zdivu,
volajíc život! — Na živu být, živu,
za život stojí! — Milujte tu zemi!

Jeť láska vše, vítězí nade všemi,
vše unáší, jak moře za přílivu,
nad mdloby, zoufání, svůj klid, i skývu,
nad lásku k všemu — milujte tu zemi!

Je láska život, každé kletby lékem,
na trůny vznáší poražené zmarem,
naději starce, muže sílí v činy
a mládež činí velkou svatým žárem —
Vám z prsů, matky, dítko beř ji s mlékem,
a budou tvrz i naše rozvaliny!

XII.

TO bylo v horách. Příval strhal pole.
U jednoho, kde zbyla holá skála,
stál starý sedlák, tvář se kámen zdála,
jak zkoušel půdu bodcem svojí hole.

Rozhléd' se nahoru a po údole:
ani ten mezník voda nenechala!
a mlčel; — šedá hlava zakývala,
a pevně kráčel domů po výmole.

Co dělat? — Chalupa je na spadnutí
a prodlužena, věřitelé krutí,
děti jsou malé, „nevěsta“ nic nedbá,
syn rozmařilec, na všem jako kletba. — —
„Co vnuk můž' za to“ — Setřel s čela chmůru,
a ještě večer vez' tam země fůru.

XIII.

VŠAK nevládnou jen bozi hromu klínem —
jak v kabátě tu stojí nuzně tkaném,
muž prostý, drsný, též je hromu pánem,
jenž od země můž' válčit s nebes týnem.

Vždy sluha králův, velkých jsa jen stínem,
znak slávy měl na čele rozoraném,
jenž nestřen Caesarem ni Tamerlanem
a „In hoc signo!“ věřil s Konstantýnem.

On nevítězí mlatem revoluce,
jež modly staví, kde se model sprostí —
ten země titan uvolní si ruce
svým tuřím čelem božským poctivostí!
Ať bozi nevěří, víť Atlas přeci,
že nebe chví se mu na drsné pleci!

XIV.

O přijde jaro zas na české luhy
s úsměvem, jasem, plno rodné síly,
a zelení a květem nad mohyly
vyklíčí vše, co dnes tam spí sen tuhý.

V prsť volnou zaořou zas české pluhy
a s hnědých rolí, které pot náš pily,
my sami budem sklízet, co jsme sili,
a volni volných budeme zas druhy.

Zas přijde jaro a pod krovy letem
k nám navrátí se míru vlaštovice
a večer děd vyprávět bude dětem,
jak hrát si budou v jeho šedých vlasech,
o země české dávných, smutných časech,
jak byly kdys — a nevrátí se více.

SKŘIVÁNČÍ PÍSNĚ.

DRUHÝ CYKLUS BÁSNÍ PRO DĚTI.

DCERUŠKÁM HERITESOVÝM MARII A BOŽENĚ

1888.

[redacted]

Hrstka lístků růžových —
nenajdete takových
pod kvetoucí snětí,
jak jich padá do dlaní
s líček, zraků, usmání,
ze šveholu dětí. —

ZPĚVÁK PŘICHÁZÍ.

NESU Vám velké noviny
odněkud z neznámé země;
host vzácný mi je povídal,
jak z dálky zavítal ke mně.

Měl roucho bílé jako sníh,
na hlavě věnec měl z květů
a v očích zář a vlídnou tvář
a úsměv kol blažených retů.

A nachýlil se ke mně tak,
k Vám jako matka se sklání,
a povídal mi celý den
a v noci až do svítání:

Jak rostou květy na poli,
a pták jak v doubravě zpívá,
a o lidech a o hvězdách,
a Bůh jak na vše se dívá.

To povídal mi den a noc,
však o Vás na úsvitě,
jak sličnější než v poli květ
je dobré, nevinné dítě.

A jak se ten host jmenoval,
se chcete dozvěděti?
to byl snad Strážný anděl sám,
neb Láska k Vám, mé děti!

✣

SKŘIVÁNEK.

SŘIVÁNEK vyletěl vysoko
nad pole a lučiny v květu
a zmizel v modru nebeském,
jak zapaď by do jiných světů.

Jen jeho píseň s blankytu
šveholí, zvoní a jásá,
a padá v zem, jak s jabloně
perličky rosy když střásá.

Skřivánku, ptáčku, zpěváčku,
jak letíš v nebeskou dáli,
rci, kde v tom malém hrdélku,
ty všechny písně se vzaly?

Nevzaly se mi v hrdélku,
ony mi v srdéčku pučí,
tam rostou jako v poli květ,
jak čistý potůček zvučí.

A letím s nimi od země
vysoko, jak jenom mohu,
by dolů lidem zpívaly
a vzhůru nesly se k Bohu.

✣

ŽEŽULKA.

ZAKUKALA žežulička
z doubravy:
„Přišlo jaro, kdo je se mnou
pozdraví?

Přišlo, jak by s nebe spadlo,
samý květ,
pospěšte si, chcete-li je
uvidět!“

My bychom je pozdravili,
ale jak?
my kukati neumíme
jako pták.

Ale přec se půjdem na ně
podívat;
nekukáme, můžem však mu
zazpívat!

MÁJOVÝ DÉŠŤ.

PADEJ, padej v travičku,
májový ty deštíčku;
větřík ani nezadýchá,
padej, padej zvolna, zticha,
dej nám teplou vlažičku —
padej, padej, deštíčku!

Jetel, tráva, obilí
po tobě už toužily;
pšenka, žito, vše, co třeba,
aby bylo mléka, chleba,
růsti sobě popílí —
padej, ať se posílí.

Bílý květ a nachový
odložilo stromoví,
zahrady se v zeleň šatí,
třešně budou nalévati,
zavoní květ lipový;
padej, dešti májový.

Ven do tvého padání
pastýř stádo vyhání;
padej, padej, teple, zticha,
ať pastevci neosychá
hůl pod lesem na stráni,
než zazvoní klekání.

Přestaneš-li chviličku,
v západovém sluníčku
až se duha nebem sklene,
jako v květy porosené
hoď nám ve vlas, deštíčku,
démantovou perličku!

MÁJE.

ZAVANUL teplý
větříček z kraje,
vzhůru do háje, vzhůru do háje,
nasekáme tam
zelené máje!

Zelené máje
před naše stáje,
by kravky měly celý rok píce,
aby tam nešly
čarodějnice.

Zelené máje,
chvojové klestí
před každá vrátka musíme snésti,
aby tam kvetlo
celý rok štěstí.

Jako v tom háji
krásno to bude,
aby nám pán Bůh požehnal všude,
v bohatém statku,
v chaloupce chudé!

*

KALINA.

KALINA, květina
smutná, tmavolistá,
v skalné rokli vypíná se
do oblohy čista.

Kalina, sněžina
květem obalená,
jako pod ní jarní voda
bíle rozpěněná.

Ve květu, v podlétu,
v zimě stojí sama,
ráda by si promluvila
s vodou, s hvězdičkama.

Kalina, květina
sama v rokli stojí,
do oblohy nedosáhne,
do vody se bojí.

Jen někdy večerem
hvězda dolů slítne;
než zapadne do té vody,
v kalině se chytne. —

ŽITO, ŽÍTKO —

ŽITO, žítko zelené,
už vymetáš v klasy,
záhy v zrnka naleješ,
dá-li pán Bůh časy.

Deštíček tě vytáhne,
rosa uschnout nedá,
sluníčko tě upraží
do tvrda a hněda.

Na souvrati odkvetou
střevíčky a chrpy,
brzo, brzo zazvoní
hnědou líchou srpy.

Žito, žítko zelené,
jak tě vítr kloní,
žeť už z tebe z daleka
nový chleba voní!

RŮŽIČKY.

DVĚ růžičky červené
kvetou podle sebe,
nad nimi dva motýlky,
modré jako nebe.

Kam se jeden obrátí,
tam se druhý točí, —
nejsou to dva motýlky,
jsou dvě modré oči.

Nejsou to dvě růžičky
porozkvetlé v jaře,
to našeho děťátka
růžové jsou tváře.

MODRÁ OČKA.

HVĚZDIČKY už vyšly,
červánek už shas',
očka, modrá očka,
už je k spaní čas.

Do kalíšků květů
blahý sen už slét',
zavřete se, očka,
jako modrý květ.

Ve hnízdečku sladce,
tiše usnul pták,
očka, modrá očka,
spěte také tak.

Už jste se den celý
nakoukala moc,
očka, modrá očka,
spěte, — dobrou noc!

☆

SLUNÍČKO.

JÁ, kočička malá,
jak jsem ráno vstala,
hned jsem to sluníčko
smát se uhlídala.

A kdyby se smálo
stokrát do pokoje,
tak se neusměje,
jak matička moje.

✡

PACHOLÁTKO.

PACHOLÁTKO
boubelaté,
očka modrá,
vlásky zlaté.

Ústka jako
máky plané,
celé jako
malované.

Po dolíčku
v každém líčku
a čilejší
nad rybičku.

Pacholátko
boubelaté
směje se jak
slunko zlaté.

To jsme rádi,
že je máme,
nikomu je
neprodáme!

✡

DĚŤÁTKO.

TO koťátko šedé
u kamen si přede,
a naše děťátko,
co pak to devede?

Takhle umí koukat,
takhle umí broukat,
takhle umí ležet,
takhle umí běžet,
takhle se nám houpe,
takhle se nám koupe;
koťátko to neví,
protože je hloupé!

KOŠILÁČEK.

KOŠILÁČEK umouněný,
nemytý a nemodlený.

Nečesá se, neustrojí,
vody se jak ohně bojí.

Jenom křičí, jen se pere,
jako když ho na nůž bere.

Košiláček umouraný,
— však ho jednou chytnou vrány!

Budou ho mít za havráně,
poletí s ním do své stráně.

Upustí ho do rybníka,
tam ať sobě vodě zvyká!

Vezme-li ho velká voda,
nebude ho taky škoda!

☆

MIKULÁŠEK.

MIKULA, Mikuláš, Mikulášek,
zoubky má drobounké jako hrášek.

Hezoučké, droboučké nad perličky,
sedí jak v budníku holubičky.

Na sněžných peroutkách ani prášek. —
Takové zoubky má Mikulášek!

☆

NIKDO NEVÍ.

NIKDO neví, jak mi je,
když se kočka umyje,
pak se na mne podívá,
jako když se vysmívá.

Počkej jen! až za chvilku
vezmu bílou košilku,
to se teprv uvidí,
kdo z nás dvou se zastydí!

☆

KONÍČEK.

JAKÝ to koníček, třeba vraný,
když není osedlán, okovaný! —

Honem se, kováři, k dílu mějte
a toho koně nám okovejte.

Kovář se postavil za kovadlo,
přikoval koníčka na houpadlo.

Přikoval, zakoval nohy obě
na pravo, na levo, po dvou k sobě.

Potom ho osedlal sedlář hebce,
sedí se na něm jak na kolébce.

A teď tě, bratříčku, posadíme,
v daleké kraje se vypravíme.

Já sednu, bratříčku, podle tebe,
budem se houpati až do nebe.

Za hory, za lesy, bystré vody,
s větrem se rozletíš o závody.

A potom pozvolna, zlehka, tiše
koník tě donese do snů říše.

Tam na tom nejlepším světa koni
nikdo tě, bratříčku, nedohoní!

☆

LETNÍ ODPOLEDNE.

Větřík skoro nedýchal
a sluníčko hrálo,
na záhonech v zahradě
kvítí jak by spalo.

Po obloze vlaštovky
létaly jak šípy,
v úlu včely bzučely
z pod košaté lípy.

Ticho vše, jen pěnkava
pipla někde v stromu,
a zarostlý vodojem
šplounal tiše k tomu.

Nad vodou se rákosí
zvolna kolébalo,
nad ním tančil mušek roj
a šídlo jim hrálo.

Napřed hlasně, potom tíš,
tiše tak a spavě, —
ó jak se to usnulo
v té vysoké trávě!

☆

ANDĚL STRÁŽNÝ.

Říkance Otcově.

ZDÁVÁ se mi ve spaní,
— ať mne vždycky ochrání! —
že se boží Anděl strážný
k postýlce mé uklání.

Peřinkou mne přikrývá,
pak se na mne usmívá,
a když sobě pozasesknu,
na prsou mne zahřívá.

Políbí mne na líčko,
zašeptá: „Má hvězdičko!“ —
není-li to Anděl strážný,
jste to vy, má matičko!

☆

POUPÁTKO — PTAČÁTKO

TY naše záhrádko,
jaké to poupátko
v tobě zkvétá? —
kdo se naň podívá
vždycky si myslívá,
zdali je poupátko z toho světa.

Ba, jakž by nebylo!
s jara k nám přibylo
zrovna v máji —

když kvetou jabloně,
v zeleném záhoně
poslední fialky odkvétají.

Bezy když rozkvetly
a z jihu přiletlv
vlašťovice —
šukaly pod krovy,
aj, ptáček takový
zapadl také k nám do světnice.

Zdali to ptačátko,
zdali je poupátko,
kdo že to ví?
jak ptáček šveholí,
jako květ na poli
kvete, však odkud je, neodpoví.

Až bude podletí,
vlaštovky odletí,
sad náš zbělá —
našemu poupátku,
našemu ptačátku
ta zima — ale nic! — neudělá.

Co den je sličnější,
co den je milejší,
— žeť je, pane!
Poupátko, děvčátko,
zasměj se, drobátko,
té naší písničce zamotané!

SRDÉČKO.

CO to mé srdéčko
tluče: tluky, tluk,
jako ta křepelka
u potoka z luk?

Tluče, tluče, tluče,
nikdy nemá dost —
pro zármutek málo,
hodně pro radost.

Ten svět je tak krásný,
tluč, srdéčko, tluč,
a když něco bolí,
Bohu odporuč!

☆

ZVONY NEDĚLNÍ.

SLAVNĚ, zvučně v šíř i v dáli,
slyš! — zní zvony kostelní
přes pole a lesy, skály
v svaté ticho nedělní.

Jest to, jak by hlaholení
snášelo se s blankytu,
jako snění, jako chvění
s nadzemského pobytu.

Teď to hrá a teď to volá
a teď mocně zaplesá —
a to srdce neodolá,
musí s nimi v nebesa!

Vzhůru, vzhůru letí, náhle
svatou jato zbožností,
tam k té výši neobsáhlé
až ke branám věčnosti.

Tam, když dávno zemskou tiší
už ty zvony dozněly,
dlouho ještě, dlouho slyší
modliti se anděly.

☆

DOMOV.

DOMOVE, domove
drahý a jediný,
nejdražší, nejsladší
nad světa končiny.

Nejdražší, nejsladší
na světě ze všeho,
daný mi v kolébce
od Boha samého.

A kdybych ve světě
byl i ten nejchudší,
ty's mi dán za poklad
v matčině náručí.

Jinde jsou krásnější,
jinde jsou šťastnější,
ale ty's nad všechny
vlasti mi milejší.

Před mořem, za mořem
nenajdu takové,
jako ty, milený
český můj domove!

☆

ČECHY.

JSOU ty naše Čechy
země maličká,
jak v hluboké moře
spadlá perlička.

Proto však je stokrát
ještě radši mám,
že jsou jak ta perla,
jako drahokam;

vzácný, utonulý
v mořské hlubiny,
ale pro nás ze všech
v světě jediný!

☆

ORÁČ.

NA poli, roli
oráč oře,
na poli, roli
na úhoře.

Oráči, zorej
nám to pole,
velký tam poklad
leží dole.

Vzácný a dávno
nevídaný,
už po staletí
zakopaný.

Smáčený krví,
slzou z oka —
oráči, orej
do hluboka!

Oráči, orej
pevnou pěstí:
vyorej nám to
české štěstí!

Vyorej nám je,
jako bylo,
by se zas v Čechách
vyjasnilo!

☼

ZEMĚ ČESKÁ.

MŮJ rodný kraj jest Česká zem,
můj domov české luhy,
a kraj ten chovám v srdci svém,
jak v světě žádný druhý;

jej miluju, jak matku svou
má kdo jen v světě rád,
i ve štěstí i v chvíli zlou
a navždy, nastokrát!

Ten drahý domov dal nám Bůh,
a chrání Jeho ruka
tu zem, již orá český pluh,
ta květuplná luka,
ty modré hory, šumný les
a města, samot klid,
ten každý český dvůr i ves
a v nich náš český lid.

Po otcích zbyly vlasť i řeč
nám za dědictví svaté,
před nepřátely reků meč
je bránil tisíckráte!
Co po otcích jsme zdědili,
si zachovati chcem:
svých otců svaté mohyly
a pro sebe tu zem!

A Hospodin, Bůh zástupů,
On bude naším štítem,
a nevydá nás v potupu
v nepřátel hněvu lítém;
i uhájíme v každý čas
svou rodnou řeč i krev,
a bude slavný, velký zas
náš starý, český lev!

PÍSEŇ.

ZACHOVEJ nám, Hospodine,
naši drahou, českou zem,
ať na věky nezahyne
s nepřátely v boji zlém!
Hajme mužně práva svého
a svůj domov proti všem,
osud Čech též u každého
Čecha budiž osudem!

Plňme k vlasti povinnosti
s vůlí věrně oddanou,
a když třeba, s ochotností
buďme Její obranou!
Dávné slávy vzpomínejme,
že v Ní žili rekové, —
krev i statky za Ni dejme,
jako naši otcové!

Čeho získá práce pilná,
ať Jí k blahu rozkvete!
skvělý duch a ruka silná
zhojí rány staleté! —
Bože! dej nám v sebe víru,
siliž naše naděje,
dej, ať slunce Tvého míru
nad vlastí se zastkvěje!

Stůjme k sobě v každou chvíli
svorni v boje v dobách zlých,
a jak Čechy šťastny byly,
budem zase šťastni v nich!

Ať se ruka k ruce vine!
Bůh náš není daleký —
Země česká nezahyne:
Sláva buď Jí na věky!

SLOVANSKÁ LÍPA.

NA slovanské lípě
roste mnoho snětí,
a my jedné matky
slovanské jsme děti.

Mnohá větev suchá,
mnohá nalomená,
ale lípa stojí
vzdorná, neskloněná.

I ať vichr duje,
blesk se do ní pustí,
ona bude státi,
ona bude růsti.

Vzdor na vzdory světu,
na radosť svým dětem,
krásná, silná, velká,
obalená květem!

AŽ JÁ BUDU VELKÝ.

AŽ já budu velký,
jako jsem teď malý,
bude ze mne jonák
v práci dokonalý.

Postavím se k pluhu,
zapřáhnu si voly,
budu s nimi orat,
na otcovské roli.

Od bílého rána
až do tmavé noci —
a budou mi orat,
jak orají otci.

A budou mi sklízet,
on jak s nimi sklízí —
nedostane hrouda
do ruky se cizí!

A dám dobrovolně
každému, co jeho —
ale proti králi
zastanu se svého!

KŘÍŽ U LESA.

NA kraji u lesa
kříž stojí kamenný,
starý a zvětralý
a celý omšený.

Dokola vroubí ho
plůtková zahrádka,
a pod ním zapadlý
schůdek je klekátka.

V pohodě, nehodě
dubovou pod snětí
tak ten kříž stojí tu
celé už století.

S něho se Spasitel
dívá jak v tesknotě —
Koho tu vídával
klekati v samotě?

Otřen a oklečen
dole ten stupníček
a kolem rozkvetlo
tolik těch Slziček.

CHUDÉ DÍTĚ.

JÁ jsem dítě malé
a jsem dítě chudé,
až já budu velké,
co pak ze mne bude!

Bude ze mne, bude,
co se zlíbí světu,
to, co na úhoru
z polního je květu.

Nikdo neovorá,
nikdo neovláčí, —
bude ze mne, bude
to, co Pán Bůh ráčí!

✡

ŠTĚSTÍ.

KDO je bohatý,
ten je pán, — ó tak!
ale, kdo je chud,
není ubožák.

Smutný bohatec
sobě postýská,
chudák veselý
sobě zavýská!

Chudý, bohatý
soudruha je druh:
štěstí rozdává
na světě jen Bůh!

✡

PŘÁNÍ.

MĚL bych rád
vinohrad
na slunečnou stranu,
loučku též, pšenku, rež,
aspoň na čtvrtlánu.

[redacted]

Měl bych rád
malý sad,
plný krásných stromů,
kravku též, volků spřež
a chaloupku k tomu.

Měl bych rád
nastokrát
svoji starou matku,
ta by tam drahokam
byla na mém statku.

Měl bych rád —
co však přát
marně sobě dále!
nemám luh, mám jen pluh
a políčko v skále.

Nemám sad,
vinohrad —
jen chaloupku v stráni,
rukou dvé a k nim své
matky požehnání!

☆

CHALOUPKA.

TA naše chaloupka
prostá, milá,
jak by to pro ptáky
klícka byla.

Není tak maličké
z dálky, z blízka,
nikomu se tam však
nezastýská.

Veselá, úhledná,
klidná, čistá —
máme v ní, ptáčata,
všichni místa.

A kdo ji uvidí,
kolem přejde,
neřek' by, co se tam
štěstí vejde!

Jestli ho ve světě
někdy ztratím,
k tobě se, chaloupko,
pro ně vrátím.

HVĚZDIČKY.

Růžence Ottově.

SLUNÉČKO už zašlo,
vyjdou hvězdičky;
vyskakují z modra
jako jiskřičky.

Ta první je moje,
ta druhá je tvá —
matičko, vám patří
tam ta zářivá.

Čtvrtou ať má naše
malá sestřička,
jednou podělíme
také tatíčka.

Ale teď, matičko,
hleďte v šíř i v dál,
jakoby těch jisker
nebem rozsypal!

Jakoby tam rozmeť
drobné pozlátko;
čí pak jsou ty hvězdy?
„Boží! — děťátko!“

☆

RODIČŮM.

VSTÁVAJE, lehaje,
večer i raníčko
za vás se modlívám,
otče a matičko.

By vám Bůh odplatil
za vaše starání,
za každé slovíčko,
za každé usmání.

Za vše, čím k dobrému
stále mne vedete;
byste se dočkali
hodného dítěte!

☆

NA ZAHRADĚ.

DO kola, do kola,
kdo si víc popílí!
budem se honiti,
jako dva motýli.

Trávníkem, cestičkou,
jak se kdo otočí,
až tě nám na tvářích
růžičky naskočí.

Trávníkem, cestičkou
do kola, do kola,
až na nás z daleka
matička zavolá.

Potom si usednem
matičce na klíně,
jako dva motýli
na jedné květině.

✡

MALÁ ŠVADLENA.

ŠIJU, šiju plátno bílé
své panence na košile,
co nepadne na košilku,
rozešiju na postýlku.

Rozešiju na polštáře,
ani steh se nevypáře;

na šátky a na ubrusy
zbudou ještě hezké kusy.

Budu šíti, šíti, šíti,
sluníčko tak pěkně svítí,
nebudu dbát na únavu,
než došiju na výbavu.

Budu šíti, šíti, šíti,
z pod okénka voní kvítí,
vlaštovička venku lítá,
toť ta jehla jen se kmitá!

☆

MACÍČEK.

Růžence Höhmové.

NENÍ macík jako macík,
— to je macíček!
nejsmělejší, nejmlsnější
ze všech kočiček.

Celý den u kamen leží,
vyhřívá se rád,
zlíbí-li se, milostivě
dá se pochovat.

Ze všeho mu na tom světě
nejmilejší klid,
přede, ale neupřede
ani jednu nit.

K práci nemá chutě žádné,
do hry, — to je let!
a kde hrnek se smetánkou,
to ví o něm hned.

Ale přes to macíčkovi
budiž také čest,
kde jen v domě myška hne se,
už jí v patách jest.

V noci půdu obejde si,
chrání chlév a sklep,
na špýcharu obilíčko,
ve špižírně chléb.

Jako voják noční stráží
chodí sem a tam,
co by chtěla myška smlsnout,
smlsne radši sám.

Ráno přijde upravený,
způsobný a tich,
náprsničku ulízanou,
tlapky jako sníh.

Proto má tě, náš macíčku,
přec jen každý rád:
zde je myška papírová,
chceš-li, pojď si hrát!

TEN NÁŠ PES.

TEN náš pes,
skákal dnes,
skákal také včera;
bude as
skákat zas
zítra do večera.

Pejsku náš,
co to máš,
že's tak vesel stále?
„Řek' bych vám,
nevím sám —
hop!“ — a skákal dále.

SOVA.

SOVIČKA mrzutá
sedí a nedutá,
jen se mračí;
květy ji neblaží,
slunce jí překáží,
i zpěv ptačí.

Sovička mrzutá
sedí a nedutá
za den celý;
poslyšte písničku,
snad paní sovičku
rozveselí:

„Sovičko mrzutá,
kdo ani nedutá,
sedí v tichu,
na radosť mrzí se,
a na svět mračí se,
ten je k smíchu!“

Sovička mrzutá
sedí a nedutá
ani slova. —
Zpívejte celý den,
ona se mračí jen;
— vždyť je sova!

✡

KOZIČKA.

MÁ naše kozička
dlouhý vous,
dobře, že jí ho pes
neukous'.

Kdyby ho byl ukous'
docela,
kozička by vousu
neměla.

Neměl by ho do dnes
ani pes —
dobře tak, že jí ho
neodnes'!

✡

OŘÍŠEK.

ŘÍKALI mu Oříšek,
huňatý měl kožíšek,
uši také, toť se ví —
jazýček měl růžový.

Nebyl sice veliký,
ale zloděj všeliký,
jakmile jen zaštěkal,
tuze se ho ulekal.

Hlídal celý den i noc,
nedostával za to moc,
ale každý měl ho rád,
to je také dobrý plat.

KONĚ.

JÁ mám povoz
o dvou koních,
neběží-li,
prásknu do nich!

Jsou ty koně
neučeny,
a já jsem kluk
nezvedený.

Kam si chtějí,
tam si chodí;
dobře mají,
když mne shodí!

☆

PES A KOTĚ.

PEJSEK umí vrčet,
kotě přede,
jeden to po druhém
nedovede.

Kocourek by vrčel,
pes před' radši,
proto se na sebe
ti dva mračí.

☆

LENOCHOD.

DO oken svítí
bílý den,
kdo není lenoch,
z lůžka ven!

A kdo je lenoch,
zůstaň spát,
však se mu budou
ptáci smát.

Nejvíc ten černý
starý kos,
jenž viděl v světě
všelicos.

A za ním celý
ptačí rod:
„Hle, zavítal k nám
lenochod!

Z dalekých krajů
přišel k nám,
žeť mohl také
zůstat tam!

Tam spáti mohl
nocí, dnem,
zde se mu jenom
vysmějem!“

☆

VČELKA.

VČELKA lítá sem a tam,
od fialek k růžičkám.

Od růžiček v lípy květ,
všude sbírá sladký med.

Na jabloni, na máku,
od rána až k soumraku.

Od jara až k jeseni
lítá květnou zelení.

U všech květů čilý host,
až je v úlu medu dost.

A když zasněžen je úl,
má vždy sladký, plný stůl.

Ať je zima, ať je led,
vzpomíná na letní květ.

Vzpomíná na slunka jas,
čeká, až se vrátí zas.

V létě práce, v zimě klid,
— kéž nám všem tak mohlo být!

☆

BABÍ LÉTO.

BABÍ léto lítá,
už je podzimek,
to už zima vítá
první bílá vlákna
do svých peřinek.

Pavouk jí je přede,
vítr navije,
na lučině šedé,
perličkami z ledu
mráz je pošije.

Jinovatka režné
utká povlaky,
potom peří sněžné
do nich z nenadání
vsypou oblaky.

Babí léto lítá,
už je podzimek;
pole, luh je vítá:
oddechnouť si v kupě
sněžných peřinek!

☆

PTÁČATA.

JARO přišlo, první brázdu
táhne pluh;
slunko líchy rozehřívá,
s vlhké meze strnad zpívá:
„Naděl Bůh!“

Sad jako by mlékem polil,
— květu div!
sedmihlásek volá s hruše:
„Jablek, hrušek, plné nůše,
— také sliv!“

Zlatá pšenka v poli zraje,
žloutne mez;
na sedláka z jetelíčka
zavolala křepelička:
„Pět peněz!“

Stodoly jsou naplněny,
stohy, žeť!
po strništi vítr duje,
chocholouš si zaběduje:
„A co teď!“

Až ta bílá, krutá zima
přiletí —
pak z božího požehnání
hoďte zrnko ke snídaní
ptáčeti!

✡

VLAŠTOVKY.

Slávce Reskové.

VLAŠTOVKY nám odlétly
v jednom oka mihu,
včera slovo daly si,
dnes už táhly k jihu.

My se smutny loučíme,
ale ať si letí, —
vždyť na jihu čekají,
také na ně děti!

Budou tleskat ručkama,
a budou je vítat,
až je opět uvidí
nad chatkami lítat.

Děti sluncem osmahlé,
kadeřavé hlavy,
budou na ně dívat se,
jak si hnízdo staví.

A budou je poslouchat,
ve večerním šeru,
jak si cvrčí pohádky
dálném o severu. —

*

ZIMA.

Jaroslavu Novému.

UŽ to žluté listí opadává,
od jíní jsou luka šedivá,
už nám vlaštovička s bohem dává,
od hor dýchá zima mrazivá.

Obilí se mlátí ve stodole,
jablka snešena pod střechu,
brzo sníh pokryje sad i pole,
luh i les se chystá k oddechu.

Veselé však budou naše chatky,
až se kolem sněhu navane,
u kamen zavrčí kolovrátky,
zabělá se peří nadrané.

Usmívat se bude hospodyně,
s pece budou zpívat jablíčka,
dětem o Karkulce, Meluzině
vypravovat bude babička.

Otevrou se dvéře, s košatinou
Mikuláš přinese ovoce,
potom přijde Lucka s hrachovinou,
a co mžik tu budou vánoce. —

S bohem tedy, vlaštovičko milá!
než ty zlaté svoje pohádky
dopoví nám tady zima bílá,
ty přiletíš s jarem nazpátky. —

✩

NA SANÍCH.

SNĚŽILO den celičký,
zvoní, zvoní rolničky,
koně v letu, sáně v běhu,
samy jako vločka sněhu.

Soumrakem se chumelí,
ale my jsme veselí;
kožich teplý, korba měkká,
cesta naše nedaleká.

Jako stíny po kraji,
stromy kol se míhají,
za námi se vítr honí,
rolničky jen zvoní, zvoní.

Teď se zvedla metelka,
v dáli kmitla světélka —
hoj, koníci, přes vánici,
ať jsme brzo ve světnici!

U teplého ohně v čas
krytý stůl už čeká nás,
teplá postýlka, a v stáji
vám, koníčky, ovsa dají.

✡

SNĚHULÁK.

OBŘÍ tělo, mračný zrak,
venku stojí sněhulák;
mráz-li pálí, vichr duje,
sněhulák se pošklebuje:
„Dobře tak!“

Sněhuláčku, jak se máš?
tak zlý nejsi, jak se zdáš, —
hrozíš, dokud sníh nejihne,
ale jaro to ti střihne
na rubáš!

Sněhuláčku ubohý,
nebudeš moct na nohy,
až jen slunko teple svitne,
to tě, sněhuláčku, chytne
za rohy!

Budeš pryč jak na koni,
skřivánek ti zazvoní,
mušky budou hráti tobě
a fialky na tvém hrobě
zavoní. —

✡

AŽ SE JARO VRÁTÍ.

Až se jaro vrátí,
ó, to bude ráj!
zelenat se bude
celý širý kraj.

Slunce bude hřáti,
větřík teple dout',
potok bude hučet,
sproštěn zimních pout.

Luka budou vonět,
stromy budou kvést,
a skřivánek vzhůru
do nebe se nést.

Rozletí se vzhůru
až v oblačnou říš,
— a naše srdéčka
vzlétnou ještě výš'!

✡

VLAŠTOVKA PŘILÉTLA.

Miladě Vrchlických.

VLAŠTOVIČKA lítá
kolem domu,
nepoví, co hledá,
pranikomu.

Lítá, hledá, šuká
v každém koutě,
vrátila se právě
z dlouhé poutě.

Vratila se z jihu
v slunka jase,
ó, žeť svoje hnízdo
hledá zase!

Lítá, hledá, šuká
na podkroví,
našla tam svůj domek
jako nový.

Byli by zaň vrabci
mnoho dali,
však my jim ho v zimě
neprodali.

Řekli jsme: „Už páni
pronajato!“
Vlaštovka nám nese
jaro za to!

☆

ZPĚVÁK SE LOUČÍ.

UŽ zpěvák svoje dozpíval
a, dítky, s Vámi se loučí
a ty své drobné písničky
Vám k přízni odporoučí.

Snad náhradou Vám nebudou
jedinkou za pohádku; —
však mně je anděl povídal,
jak řek' jsem na začátku.

On jinak mi je povídal,
sladce, snivě a dlouze;
to ale anděl byl — a já
chudý zpěvák jsem pouze.

Snad velkým lidem bude zdát
se všední, malé to všecko —
Vy ale odpustíte mi,
že s Vámi byl jsem zas děcko!

Tak věrně jsem už vyzpíval,
co slíbil jsem, že Vám dnes zjevím,
a rád bych zpíval ještě víc,
však moudrého pranic už nevím.

A Bůh Vás tedy opatruj,
má dítka jasnozraká —
a kdys, až velká budete,
vzpomeňte na zpěváka!

OBSAH DÍLU I.

BÁSNĚ.

Str.

SVĚTLOU STOPOU.

I.

II. Miniatury.

III. Idylly.

Str.

IV. Romance a jiné básně.

NA PRAHU RÁJE.

I. O dětech a s dětmi.

II. Doma.

Str.

SLUNCEM A STÍNEM.

I. Písně.

II. Znělky.

ZLATÝ MÁJ.

Str.

SELSKÉ PÍSNĚ A ČESKÉ ZNĚLKY.

SKŘIVÁNČÍ PÍSNĚ.

